

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

**EDİRNELİ SÜLEYMAN NEŞ'ET'İN MESLEKÜ'L-ENVÂR VE MENBA'U'L-ESRÂR
TERCÜMESİ (METİN VE İNCELEME)**

Yüksek Lisans Tezi

ELİF MEMİŞ

İstanbul, 2019

T.C
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

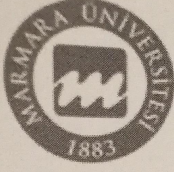
**EDİRNELİ SÜLEYMAN NEŞ'ET'İN MESLEKÜ'L-ENVÂR VE MENBA'U'L-ESRÂR
TERCÜMESİ (METİN VE İNCELEME)**

Yüksek Lisans Tezi

ELİF MEMİŞ

Danışman: Prof. Dr. Necdet TOSUN

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ Anabilim Dalı TASAVVUF Bilim Dalı TEZLİ
YÜKSEK LİSANS öğrencisi Elif Memiş'nin EDİRNELİ SÜLEYMAN NEŞ'ETİN
MESLEKÜ'L-ENVÂR VE MENBAU'L-ESRAR TERCÜMESİ (METİN VE İNCELEME)
adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 3.04.2019 tarih ve 2019-9/18 sayılı kararıyla
oluşturulan jüri tarafından ~~oy birliği~~ / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 03 / 05 / 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1. Tez Danışmanı Prof. Dr. NECDET TOSUN	
2. Jüri Üyesi Doç. Dr. ALİ NAMLI	
3. Jüri Üyesi Doç. Dr. VEYSEL AKKAYA	

GENEL BİLGİLER

İsmi ve Soyadı: Elif Memiş

Ana Bilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Programı: Tasavvuf

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Necdet Tosun

Tez Türü ve Tarihi: Yüksek Lisans-Mayıs, 2019

Anahtar Kelimeler: Muhammed Nakşibendî, Neş'et Süleyman Edirnevî, Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr, Tasavvuf, Edebiyat.

ÖZET

EDİRNELİ SÜLEYMAN NEŞ'ET'İN MESLEKÜ'L-ENVÂR VE MENBA'U'L-ESRÂR TERCÜMESİ (METİN VE İNCELEME)

Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr Tercümesi, Burhaneddin Muhammed Nakşibendî'nin eseridir. Eser, Nakşibendiyye-Müceddidiyye hakkında fikir veren, içerisinde tasavvuf yoluna tâlip olmanın gerektirdiklerinden ve belli başlı tasavvufî terimlerden bahsetmektedir. Son kısmında ilk olarak İmam Rabbânî'nin ortaya attığı “dâireler” bahsine yer verilmiştir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için verilen örnekler ve konuya uygun yer yer verilen beyitler, eserin açık bir şekilde anlaşılmasını sağlamaktadır. Hicrî 1212 yılında (1797), Neş'et Süleyman Edirnevî tarafından Farsça'dan Osmanlı Türkçesi'ne tercüme edilen bu eserin müellif ve mütercimi hakkında kısa bilgiler verip ardından eserin içeriği ile ilgili açıklamalara ve son bölümde de eserin transkripsiyonuna yer verilmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname: Elif Memiş

Department: Basic Islamic Sciences

Programme: Sufism

Supervisor: Professor Necdet TOSUN

Degree Award and Date: Master-May, 2019

Keywords: Mohammed Naqshbandi, Neş'et Suleyman Edirnevi, Meslekü'l-Envâr and Menba'u'l-Esrâr, Sufism, Literature.

ABSTRACT

THE TRANSLATION OF EDİRNELİ SÜLEYMAN NEŞ'ET'S MESLEKÜ'L-ENVÂR AND VE MEBA'U'-ESRÂR (TEXT AND STUDY)

The work called Meslekü'l-Envâr and Menba'u'l-Esrâr is the work of our author Burhâneddin Mohammed Naqshbandi. The work refers to Naqshbandiyya in terms of the necessity to aspire to sufism and to major sufistic terms in his opinion of the Mujaddidid branch. In the last part, the circles which Imam Rabbani first put forward have mentioned. The examples given in order to better understand the subject and the place of the couplets that are appropriate to the subject provide a clear understanding of the work. We gave brief information about the author and translator of this work which was translated from Persian in to Ottoman Turkish in 1212/1797 by Neş'et Süleyman Edirnevî, then we included the contents of the work. In the last section, transcription of the work is included.

ÖNSÖZ

Âlemlerin Rabbi olan Allah'a hamd u senâ, onun habîbi Rasûlullah (s.a.v.)'a salât u selâm olsun.

Kul ile Rab arasındaki ilişkiyi âyan beyân ortaya seren bir ilim olan tasavvuf, hâl ilmi olduğu için kâle imkân sağladığı kadar aktarılarak idrake sunulmuştur. Bu hâliyle dahi aktarılan bilgiler, yaşanan tecrübenin derinliği ve inceliği hakkında fikir vermektedir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde; *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr* isimli eserin müellifi ve mütercimi hayatı ve eserleri hakkında bilgiler aktarmaya çalıştık. Bunun yanında eserin Farsça aslının yazım tarihinin tespiti ve nüshâları hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde; Tasavvufî kavramlar, seyr-i sülûkun mertebeleri, tarikatın âdabı, letâifler gibi yazarın üzerinde durduğu konuları açıkladık.

Üçüncü bölümde ise, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr Tercümesi*'nin metnine yer verdik. Metne esas aldığımız yazma nüsha, İstanbul Belediyesi, Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları bölümünde bulunan K569 numaralı eserdir. Süleymâniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi 2473 no'lu yazma nüsha ve Süleymâniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümünde 6713 no'lu yazma nüsha ile de karşılaştırması yapılarak çözümlenmiştir.

Çalışmamız; sonuç, lügatçe, kaynakça ve sonuna eserin nüshalarından oluşan ekler bölümü ile sona erdirilmiştir.

Son olarak yüksek lisans tez çalışmam boyunca yardım ve desteklerini gördüğüm kurum ve kişileri teşekkürüme konu etmek istiyorum. Öncelikle çalışmam boyunca hiçbir zaman yardım ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Necdet Tosun'a özellikle müteşekkirim. Bununla birlikte yüksek lisans eğitimi sürecinde bilgi ve birikimlerinden istifade ettiğim, birbirinden değerli hocalarım, Prof. Dr. Mustafa Tahralı, Prof. Dr. Süleyman Derin, Prof. Dr. Safi Arpaguş, Doç. Dr. Ali Namlı, Doç. Dr. Semih Ceyhan, Dr. Veysel Akkaya ve Dr. Nedim Tan'a teşekkürü bir borç bilirim. Ve tez çalışmamda, kaynak ve sağladığı çalışma ortamından dolayı İSAM'a, eserin transkripsiyonunda yardım ve desteklerini gördüğüm üniversite arkadaşlarım F. Betül Arıkan

ve Belkıs Memiş'e ve çalışmam boyunca dua ve desteklerini hiç bırakmayan aileme teşekkür eder, sevgi ve muhabbetlerimi sunarım.

Gayret bizden, tevfik Allah'tandır.

Elif MEMİŞ

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

GENEL BİLGİLER.....	i
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	ix
BİRİNCİ BÖLÜM: MESLEKÜ'L-ENVÂR'IN MÜELLİFİ VE MÜTERCİMİ	3
A. MÜELLİF: BURHÂNEDDİN MUHAMMED NAKŞİBENDÎ	4
B. MÜTERCİM: NEŞ'ET SÜLEYMAN EDİRNEVÎ.....	8
a. Hayatı	8
b. Eserleri	14
İKİNCİ BÖLÜM: MESLEKÜ'L-ENVÂR'IN İNCELENMESİ.....	18
A. ESERİN DIŞ ANALİZİ	19
B. ESERİN MUHTEVÂSİ.....	20
Mukaddime	21
BİRİNCİ KISIM	22
Birinci Fası: Altın Silsile.....	22
İkinci Fası: Tarikatın Edepleri	26
Üçüncü Fası: Nakşibendî Tarikatının Usûlü	30
İKİNCİ KISIM	31
Birinci Fası: Râbita	31
İkinci Fası: Teveccüh ve Murâkabe	33
Üçüncü Fası: Sülûkun Zikirleri; Letâif-i Hamse ve Nefy ü İsbât	36
ÜÇÜNCÜ KISIM.....	41
Birinci Fası: Tefrika, Zikrin Engelleri ve Alınacak Tedbirler, İnbisât ve İnkibâd.....	41
İkinci Fası: Kelimât-ı Kudsiyye	44
Hûş der dem	44
Halvet der encümen.....	44
Sefer der vatan.....	45
Nazar ber kadem.....	45
Yâd kerd	46
Bâz geşt.	46
Nigâh daşt.....	46
Yâd daşt.....	46

Vukuf-i zamânî.....	46
Vukûf-i adedî.....	47
Vukûf-i kalbî.....	47
Üçüncü Fasıl: Vâkıât ve Menâm.....	47
DÖRDÜNCÜ KISIM	51
Birinci Fasıl: Müşâhedât ve Mükâşefât.....	51
İkinci Fasıl: Fenâ ve Bekâ.....	57
Üçüncü Fasıl: Makamlar ve İstılahlar.....	62
a. Makamlar.....	62
İntibah Makâmı.....	62
Vera' Makâmı.....	63
Muhâsebe Makâmı.....	63
Zühd makâmı.....	64
İrâde Makâmı.....	64
Tebassur Makâmı.....	64
Sabır Makâmı.....	64
Rızâ Makâmı.....	64
İhlâs Makâmı.....	64
Tevekkül Makâmı.....	64
Murâkabe Makâmı.....	64
Kurb Makâmı.....	64
Muhabbet Makâmı.....	64
Recâ Makâmı.....	64
Havf Makâmı.....	65
Şevk Makâmı.....	65
Üns Makâmı.....	65
Yakîn Makâmı.....	65
Müşâhede Makâmı.....	65
b. İstılahlar.....	65
Vakit.....	65
Makâm.....	65
Hâl.....	65
Vâkıa.....	66
Kabz ve Bast.....	66
İnkıbad ve İnbisat.....	66
Celâl ve Cemâl.....	66
Tevâcüd, vecd ve vücûd.....	66

Cem' ve Tefrika	67
Fenâ ve Bekâ.....	67
Gayb.....	67
Sahv ve Mahv.....	67
Setr u Pûşîş ve Tecellî-i Keşf-i Gıtâ.....	68
Sekr ve Zevk.....	68
Şarâb-ı tahûr.....	68
Levâih, Levâmi' ve Tevâli'.....	69
Telvîn ve Temkîn.....	69
Kurb ve Bu'd.....	69
Şerîat, Tarîkat, Hakîkat.....	69
Nefes ve Dem.....	69
İlme'l-yakîn, Ayne'l-yakîn, Hakka'l-yakîn.....	70
Nefs, Ruh ve Sır.....	70
Seyr-i Sülûk Mertebeleri.....	71
C. ESERİN KAYNAKLARI.....	73
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: MESLEKÜ'L-ENVÂR VE MENBA'U'L-ESRÂR'IN METNİ	76
Mukaddime.....	79
Fasl: Silsile-i Hâcegân-ı Âlişân.....	82
Fasl-ı sâni: Âdâb-ı Tarîkat.....	82
Fasl-ı sâlis: Usûl-i Tarîk-i Nakşibendiyye.....	86
Fasl-ı evvel: Râbita.....	87
Fasl-ı sâni: Teveccüh ve Murâkabe.....	89
Fasl-ı sâlis: Letâif-i Hamse ve Nefy ü İsbât.....	90
Fasl-ı evvel: İnbisât ve İnkıbâz.....	95
Fasl-ı sâni: Kelimât-ı Kudsiyye.....	98
Fasl-ı sâlis: Vâkıât ve Menâm.....	101
Fasl-ı evvel: Müşâhedât ve Mükâşefât.....	106
Fasl-ı sâni: fenâ ve Bekâ.....	115
Fasl-ı sâlis: Merâtib ve Istilâhât.....	125
Hâtîme: On yedi Dâire.....	133
Hâtîme-i Tercümetü'l-Aşk.....	145
SONUÇ.....	149
LÜGATÇE.....	151
KAYNAKÇA.....	177
EKLER.....	180

KISALTMALAR

- a : El yazması eserlerde sayfanın ön yüzü
- age. : Adı geçen eser
- agm. : Adı geçen makale
- a.s. : Aleyhisselam
- ay. : Aynı yer
- b : El yazması eserlerde sayfanın arka yüzü
- b. : Bin
- bkz. : Bakınız
- c. : Cilt
- c.c. : Celle celâlühü
- çev. : Çeviren
- DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
- edt. : Editör
- h. : Hicrî
- haz. : Hazırlayan
- Hz : Hazreti
- İÜNEK : İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi
- ks. : Kuddise sırruhu
- m. : Milâdî
- ö. : Ölümü

r.a. : Radıyallahu anh

s. : Sayfa

s.a.v. : Sallallahu aleyhi ve sellem

trc. : Tercüme eden

ts. : Tarihsiz

yy. : Yüzyıl

GİRİŞ

İnsan ve inanma duygusu birbirinden ayrılmaz en önemli iki ögedir. Bu ihtiyaç dinlerin varlığını zorunlu kılmaktadır. İnsanın tek bir yaratıcı tarafından kâinattaki muazzam düzenin oluştuğu fikrine ulaşması, hem aklını hem de kalbini tatmin eder. Allah Teâlâ, kulları ile aralarından seçtiği peygamberler vâsıtasıyla dinin nasıl yaşanması gerektiği hakkında bağlantı kurmuştur. Peygamberler aracılığıyla insan davranışlarını kontrol etme adına emir ve yasakların ulaştırılması ve bu aşamanın fiile dökülüp uygulanması kısmına şeriat diyoruz. Tarikat ise, Allah ile daha yakın bir iletişim kurmak için nâfile ibadet ve zikirleri arttırarak takip edilen yoldur. Bunu, Allah'ın sıfatlarının kulda tezâhür etmesi anlamında olan hakikat ve sâlikin manevî tecrübelerine dayanarak elde ettiği bilgi anlamına gelen ma'rifet takip etmiştir.

Meslekü'l-envâr ve menba'u'l-esrâr isimli eser, genel çerçevede Nakşibendiyye tarikatı hakkında, özel çerçevede ise, Nakşibendiyye tarikatının bir kolu olan Mücedidiyye hakkında bilgiler içermektedir. Muhammed Bahâuddin Nakşibend Buhârî (ö.791/1389) tarafından kurulan Nakşibendiyye tarikatında savunulduğu gibi, müellif de insanın nâfile ibâdet ve zikirler ile Allah'a yaklaşma yolculuğunu konu edinirken, tecrübî bir ilim olması sebebiyle rehberin zorunluluğuna dikkat çeker. İlk olarak kalbi kötü hasletlerden arındırmayı, ardından yerine Allah sevgisi ve muhabbetini koymayı hedefler. Müceddidiyye kolunda ise, Nakşibendiyye tarikatında bulunan vahdet-i vücud öğretisi ve bu öğretiyi ortaya atan İbn-i Arabî ilgisi, yerini İmam Rabbânî Ahmed Sirhindî'nin (ö.1034/1624) vahdet-i şuhûd öğretilerine bırakmıştır. Seyr-i sülûk mertebeleri olarak dâireler kavramı İmam Rabbânî'de olduğu gibi, *Meslekü'l-envâr*'da da bulunmaktadır.

Çalışmamızın birinci bölümünde, müellif Burhâneddin Muhammed Nakşibendî ve mütercim Neş'et Süleyman Edirnevî ile ilgili bilgiler verdik. Ancak müellif hakkında kısıtlı bilgiler olduğu için mütercim hakkında daha geniş bilgiler aktardık. Mütercimin edebî yönünün ağırlıkta bulunduğunu ve yazmış olduğu beyitlerden örneklere yer verdik.

İkinci bölümde ise, eserin içeriğine dâir kişinin bir mürşid rehberliğinde kemâlâta giden yolda geçirdiği aşamalar, tasavvufî ıstılahlar ve seyr-i sülûkun mertebeleri incelenip açıklandı.

Üçüncü bölümde ise, eserin transkripsiyonuna yer verilip çalışma sonlandırılmıştır.

Eseri yeni harflere çevirirken üç farklı nüshâsını karşılaştırarak çözümledik. Diğer nüshalara göre daha kapsayıcı bulduğumuz için asıl nüsha olarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K.569 no'lu yazma eseri seçtik. Ve ana nüshaya A nüshası, Süleymâniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi 2473 no'lu yazma esere B nüshası, Süleymâniye Kütüphanesi Yazma Bağışlar Bölümünde 6713 no'lu yazma esere de C nüshası ismini verdik.

BİRİNCİ BÖLÜM

MESLEKÜ'L-ENVÂR'IN MÜELLİFİ VE MÜTERCİMİ

A. MÜELLİF: BURHÂNEDDİN MUHAMMED NAKŞİBENDÎ

Kaynaklarda müellif hakkında bilgi bulunmamaktadır. Fakat *Meslekü'l-Envâr* adlı eserinin içinde “Hâcegân-ı âlişânın silsilesi” olarak bir fasıl bulunmaktadır. Bu silsilede şeyhlerinin isimlerine ulaşmaktayız. Ve şeyhleri Muhammed Sıddîk ve Mûsâ Hân Dehbîdî hakkında kısa bilgiler vermeye çalışacağız. Silsileyi geriye doğru zikretmek gerekirse:

Burhâneddin Muhammed Nakşibendî (k.s.)

Muhammed Sıddîk (k.s.)

Mûsâ Hân Dehbîdî (k.s.)

Hâce Muhammed Âbid (k.s.)

Mevlânâ Hâce Abdü'l-Ehad (k.s.)

Mevlânâ Hâce Muhammed Saîd (k.s.)

Hâce Ahmed el-Farukî Sirhindî (k.s.)

Hâce Abdülbâkî Bâkî Billâh (k.s.)

Hâce İmkenegî (k.s.)

Mevlânâ Dervîş Muhammed (k.s.)

Mevlânâ Hâce Muhammed Zâhid (k.s.)

Hâce Ubeydullah Ahrâr (k.s.)

Mevlâna Hâce Ya'kub Çerhî (k.s.)

Mevlânâ Bahâeddin Nakşibend (k.s.)'dir.

Eserin hangi yıl yazıldığına dair kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte Osmanlı sadrâzâmı Safranbolulu Mehmed İzzet Paşa'ya hediye edildiği eserin içerisinde geçmektedir. Mehmed İzzet Paşa'nın görev süresi ise dört yıl yani h.1209-1213 yılları olarak kaynaklarda geçmektedir. Eserin tercümesi Hoca Neş'et Edirnevî tarafından h.1212/1797 yılında

yapılmıştır. Bu bilgilerden yola çıkarak eserin Farsça asıl nüshası, tahminimize göre hicrî h.1210 yılında yazılmıştır. Eser, Osmanlı sadrâzamına hediye edildiğine göre, müellif Orta Asya'dan İstanbul'a gelmiş ve bir süre burada yaşamıştır.

Müellifin Şeyhi Muhammed Sıddîk:

Nâsıruddîn Buhârî'nin *Tuhfetü'z-Zâirîn* isimli eserinin 71-72. sayfalarında geçen bilgilere göre; Muhammed Sıddîk aslen Hindistanlı olup hocası Mûsâ Han, Hindistan'a geldiğinde burada karşılaşmış ve daha sonra birlikte Orta Asya'ya yani Özbekistan'ın Semerkant şehrinin Dehbîd köyüne yerleşmişler ve Mûsâhan Dehbîdî'nin yanında tasavvufî eğitimini tamamlamıştır. Mûsâhan Dehbîdî'nin halîfesidir. Rivâyete göre Mûsâhan Dehbîdî rüyasında Peygamberimiz (sav)'i görüyor ve Efendimiz (as) Mûsâhan'a hitâben; "Taleben Muhammed iyi bir insandır eğer ilimle uğraşırsa "sıddîk" olur fakat ilimden uzaklaşırsa "zındık" olur." buyurmuşlar. Mûsâhan bu rüyayı müridi Muhammed Sıddîk'a anlatmış, bunun üzerine Muhammed Sıddîk, *Mişkâtü'l-Mesâbih* isimli hadis kitabını okumuş, okutmuştur. Böylece ilimden uzak kalmamıştır. Hatta "*Cumakuli Humulî'ye göre, Halîfe Muhammed Sıddîk öğrencilerini farklı bir yöntemle yetiştirmiştir. Talebelerini zikir halkalarında bulundurmaktan daha ziyade Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şerîfleri okumayı, şerîat ilmini öğrenmeyi emretmiştir. İlim halkalarında genellikle Atâullah Hâce Buhârî, Fergana Şeyhulislâmî İşân Zâkir Hâce Merginânî, Şeyhu'l-islâm Mir Abdülhay Hâce Semerkandî gibi döneminin fazıl ve âlim kişileri de katılarak öğrencilerine tefsir, hadis, fıkıh gibi ilimlerden ders anlatmışlardır. Her gün talebeler adı geçen âlimlerden zikir halkası ile işrak namazı arasında Tefsîr-i Beyzâvî, Mişkât-ı Şerîf ve diğer sahih kitaplardan ders almışlardır. Farz namazlarından sonra güzel sesli hafızlar Kur'ân okumuşlar, şairler Mesnevi söylemişlerdir. Dersin yeni şekilleri ortaya çıkmıştır.*"¹Şeyhinin vefatından sonra da Halîfe olarak pek çok mürid kendisine bağlanmıştır. Muhammed Sıddîk 1210/1795 yılında Dehbîd köyünde kendi evinin bahçesinde defnedilmiştir.²

Müellifin Şeyhinin Şeyhi Mûsâhan Dehbîdî:

Mûsâhan Dehbîdî, 18. Yüzyılın ikinci yarısında yaşayan, Semerkant'ın Dehbîd köyünde bazı kaynaklara göre 1708-1709 yılında bazı kaynaklara göre ise 1698-1699 yılında

¹ Seyfeddin Seyfullah Rafiddinov, "Musahan Dehbîdî'nin Orta Asya'da Nakşibendîyye-Müceddidiyye Tarikatının Gelişmesindeki Yeri", *Uluslararası İmam-ı Rabbânî Sempozyumu Tebliğleri*, edt. Necdet TOSUN, İstanbul, 2018, s.247.

² Seyfeddin Seyfullah Rafiddinov, agm., *Uluslararası İmam-ı Rabbânî Sempozyumu Tebliğleri*, edt. Necdet TOSUN, İstanbul, 2018, s. 250

doğmuştur. Öğrenimine Tillakârî Medresesi'nde başlamış ve daha sonra babası Kâsânî Dehbîdî, onu eğitimine devam etmesi için dayısı Kübreviyye tarikatının şeyhlerinden olan Muhammed Rızâ Karnakî'nin yanına vermiştir. Bir süre sonra hac vazifesini yerine getiren Mûsâhan, Keşmir yolunda Şeyh Ahmed Sirhindî'nin torunu Miyan Muhammed Âbid Cihanâbâdî(ö.1738-1739) ile tanıştı ve onun yanında tasavvuf eğitiminin yanı sıra tefsir, fıkıh, hadis, mantık, belâgât, sarf-nahiv gibi ilimler üzerine ders aldı. Şeyh Muhammed Âbid, Mûsâhan'ın manevî kemâlâtını fark ederek ona Nakşibendiyye, Kâdiriyye, Sühreverdiyye ve Çiştîyye'den icâzet vermiştir.

Hocası Şeyh Muhammed Âbid vefât ettikten sonra on sekiz yıl Hindistan'da kalmış fakat Hindistan'da bulunurken bile Horasan, Mâverâünnehir ve Doğu Tükistan'da müridler edinmiştir. Rivâyete göre Mûsâhan, bir gün hayalinde büyük dedesi canlanarak ona Dehbîd toprakları çamur olup kanalların tıkanıldığını ve bunu açacak birine ihtiyaç olduğunu ve kendisinin bu hizmeti almasını söylemiş, bunun üzerine Mûsâhan, Delhi'den Semerkand'ın Dehbîd köyüne gitmiş ve faaliyetlerine burada devam etmiştir.

Halîfeleri; Halife Hudâyâr, Halife Muhammed Sıddık, Halife Mahmud, Halife Abdulkayyum, Halife Hacı Muhammed Yusuf'tur. Halîfeleri de maneviyatı yüksek zâtlardır.

Eserleri; *Eşrefü'l-Hâlik*, *Risâle-i Kesîru'l-Fevâid*, *ed-Dürrü'l-Meknûn*, *Nevâdirü'l-Maârif*, *Dürerü'l-Esrâr* ve *Senedü'l-Ebrâr*, *Aynü'l-Maânî*, *Zübdetü'l-Hakâyık*, *Muhatasar der Tasavvuf*, *Mahzenu't-Taarruf* dur.

Musahan Dehbîdî, tasavvufa dâir görüşlerini ifâde ederken önce Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs-i şerîfler sonra kelâm-ı kibâra yer vermektedir. Zikirde hafî zikre önem vermektedir. Bir diğer konu ise, “vahdet-i şuhûd” doktrinini savunmasına rağmen “vahdet-i vücûd” kavramını reddetmemektedir. Yalnız İbn-i Arabî'nin vahdet-i vücûd anlayışı ile Musahan Dehbîdî'nin ayrıldığı nokta şudur ki: Vahdet-i vücûd, “*Kulun Allah'la birleşmesi değildir, belki de tevhidin yukarı makamında sâlike zuhur edilen bir hâldir. Bu derece, “el-fenâü ani'l-fenâ”dır. Bunda sâlik kendüyi ve bütün kâinâtı Hak nuru ile yok eder ve bunun farkında olduğunu da unuttur. Hak'tan başka hiçbir şeyden haberi olmaz ve Hak'tan başka hiçbir şeyi görmez.*”³ Eserlerinde de bu konulara yer vermiştir.

---

³ Seyfeddin Seyfullah Rafiddinov, agm., *Uluslararası İmam-ı Rabbânî Sempozyumu Tebliğleri*, edt. Necdet TOSUN, İstanbul, 2018, s.251.

Musahhan Dehbîdî, 1190/1776 yılında vefât etmiş, atası Mahdûm-ı A'zam hazîfesine defnedilmiştir.

Nakşibendiyye-Müceddidiyye:

Nakşibendiliğe yeni bir soluk getiren İmâm Rabbânî Ahmed Sirhindî (ö.1034/1624) Müceddidîyyenin kurucusu kabul edilir. “Sirhindî'nin müceddidlik kavramı ile ne kastettiği bu kavramı kullandığı yerlerin bağlamından anlaşılmaktadır. O, (İbnü'l-Arabî'nin aksine) âlemin hakikatlerinin ilâhi isim ve sıfatlar değil, onların zıtları olan ademler olduğunu söyledikten sonra, bu yüksek ilimlerden daha önce kimsenin bahsetmediğini, hicretten bin yıl geçtikten sonra bu bilgilerin ortaya çıktığını söylemiş ve şöyle devam etmiştir: Ey oğul! Bu öyle bir zamandır ki, eski ümmetlerde böyle zulmet dolu bir vakitte ülü'l-azm (büyük) bir peygamber gönderilir, o da yeni bir dini ihyâ ederdi. Bu ümmette ise -ki ümmetlerin sonuncusudur, peygamberi de son peygamberdir ve âlimleri İsrâiloğulları'nın peygamberleri mertebesindedir- âlimlerin varlığı peygamberlerin varlığı yerine geçer. Bu sebeple her yüzyılın başında şeriati ihyâ etmek için bu ümmetin âlimlerinden bir müceddid (yenileyici) tayin edilir. Özellikle eski ümmetlerde ülü'l-azm peygamberin vakti olan böyle bir zamanda tam ma'rifet sahibi bir âlim lâzımdır ki eski ümmetlerdeki ülü'l-azm peygamberin yerine geçsin.”⁴

İmam-ı Rabbânî'nin döneminde bir takım dinî olarak bozulmalar, Hindistan'ın adetlerinden etkilenip onların dinî kültürlerine benzemeler, İbn-i Arabî'nin vahdet-i vücud doktrinine sırtını verip her şeyi helal sayma gibi bir takım sapkınlıklar ortaya çıkmaya başlamış ve İmam-ı Rabbânî bunu “zulmet” olarak adlandırmıştır. Tarikatların şeriata hizmet ettiği vurgusu, tasavvuf ve İslam'ın birbirinden uzaklaşmaya başladığı bu dönemde gerekli ve yerinde bir konudur. Bu yüzden Nakşibendî-Müceddidîlikte şariat üzerinde duran Sirhindî, sohbet halkalarında Beyzâvî'nin tefsir ile ilgili, Buhârî'nin hadis ile ilgili, Burhâneddin el-Merginânî'nin (ö.593/1197) *el-Hidâye* isimli fıkıh, Seyyid Şerîf Cürçânî'nin (ö.816/1413) *Şerhu'l-Mevâkıf* isimli kelam ve Şehâbettin es-Sühreverdi'nin (ö.632/1234) *Avârifu'l-Ma'ârif* isimli tasavvuf eserlerini okutmuştur. Hz Peygamber'in sünnetinin önüne mürşidin amellerinin geçmemesi gerektiğini savunurdu. Bunun amacı hurafelerin yaygınlaşmasının

---

⁴ Necdet Tosun, *İmam Rabbânî Ahmed Sirhindî Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*, s.120.

önlenmesi ve din örtüsüne bürünüp din ile alakası olmayan bid'atlere karşı verilmiş bir mücadeledir denilebilir.⁵

İmam Rabbânî'nin getirmiş olduğu yenilikler tasavvuf literatürüne yeni ıstılahlar, farklı yorumlar ve güncellemeler kazandırmıştır. Şeriat olmadan tarikatın anlamı olmadığı, tarikatın şeriatın hakikatine ulaşmak demek olduğu, ahirette tasavvuftan değil ama şeriaten sorumlu olunacağı, âlimler ve sâfiller bir konuda ihtilâf etseler âlimlerin bir adım önde olduğunu savunması hem dönemi hakkında bize bilgi verip hem de yenilenme hareketinin ne kadar yerinde ve Allah'ın bu ümmete lütfu olduğunu göstermektedir.⁶

B. MÜTERCİM: NEŞ'ET SÜLEYMAN EDİRNEVÎ

a. Hayatı

İsmi Süleyman Neş'et'tir. "Musâhib-i şehriyârî" ünvanıyla anılan babası Ahmed Refî'â Efendi Edirne'de bir sebepten dolayı sürgündeyken 1148/1735-36 tarihinde orada dünyaya gelmiştir. Edebiyata intisabı olan babası tarafından doğumuna tarih olmak üzere söylenilen:

Hudâyâ iki âlemde azîz eyle Süleyman'ı

(Ya Rabbi, Süleyman'ı iki âlemde aziz eyle.)

mısraı mühüründe yazılı idi. Refî'â mûsikî fenninde eşsiz olduğundan bir aralık garîbâne hissiyât ile tanzim ettiği:

Meskenimden dûr edip gurbetde ser-gerdân eden

Kısmetim mi tâli'im mi yoksa cânâ sen misin?

(Meskenimden uzaklaştırıp, gurbette perîşân eden, kısmetim mi, tâlihim mi, yoksa ey sevgili sen misin?) şarkısını dokunaklı bir şekilde besteledikten sonra ehil bazı kişilere ta'lim ile neşreylemiştir. Arası çok geçmeksizin bu nağme İstanbul'a aksederek padişahın kulağına

---

⁵ Necdet Tosun, *age.*, s.120-124

⁶ Necdet Tosun, *age.*, s.123

ulaşmasıyla Efendi serbest bırakıldıktan başka, evvelkinden ziyâde iltifata mazhar olmuştur. Refî'â padişahın müsaadesi üzerine Kaftân Ağalığı ile Hicaz'a gittiği zaman, iyiyi kötüden ayırd edecek yaşa gelmiş bulunan Süleyman'ı da beraber götürmüştür. Dönüşte Konya'ya uğradıklarında genç hacı, Çelebî Efendi'ye kendi isteğini söyleyerek sikke giymiştir. Hilâfet merkezine vâsıl olduktan biraz sonra Refî'â vefât etmiştir.⁷ Babası vefat ettiğinde Süleyman Neş'et Efendi'nin 16 yaşında olduğu Hüseyin Vassaf'ın Sefine-i Evliya isimli eserinde 2. ciltte Neş'et Süleyman Edirnevî maddesinde geçmektedir.

“Süleyman bu ayrılıktan hâsıl ettiği teessürle beraber ilim tahsiline, husûsiyle Mesnevî-i Şerîf'in inceliklerini anlamak için Fârisî öğrenmeğe gayret ediyordu. O esnâlarda üstat kabul ettiği Dâyezâde Cûdî Efendi tarafından kendisine:

Çünkü ilm ü edebe etdün edeble rağbet

Dâimâ sâhib-i irfân ile eyle sohbet

Gayret-i tıynetî sarf et eser-i eslâfa

Mahlas-ı ma'rifetün ola cihânda Neş'et.

neşîdesiyle “**Neş'et**” yâdigâr edildi.”⁸

Hoca Neş'et, sonrasında Molla Gürânî'nin konağında Farsça dersleri vermeye başlamış, aynı zamanda Mesnevîhanlık yapmış ve ün bulmuştur. Talebelerinden şiire yatkınlığı olanlara mahlas yazmayı âdet edinmiştir. Divanında yaklaşık 20 adet maslahname bulunmaktadır. Şeyh Galib'e **Es'ad** maslahasını veren kendisidir ve şu şekilde geçmektedir:

“Neş'et dedi pîrân zebânından edüb gûş

Mahlas ana Es'ad ne saadet bu ne şândur”⁹

İsimlerine mahlas yazdığı öğrencileri içerisinde Şeyh Gâlib, Pertev Efendi, Beylikçi İzzet Bey, Hoca Vehbi yer almaktadır.

⁷ Muallim Naci; *Osmanlı Şairleri*, (haz. Cemal Kurnaz), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları-684, s.76

⁸ Muallim Naci; *age.*, s.76-77

⁹ Osmanzâde Hüseyin Vassaf, *Sefine-i Evliyâ* (Haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz), Kitabevi yayınları, İstanbul 2006, c. II, s. 188

“Silah kullanmada mahâret sahibi olan Baba Neş’et zeâmet erbâbından olduğu cihetle 1182/1768-69 yılında açılan Rusya muhârebesinde Osmanlı ordusunda bulundu.

Hasretle gözüm yaşı ki zîb-i çemen oldu

Rûm illeri kûhsâr-ı Bedahş u Yemen oldu.

(Hasretle gözyaşım çemen süsü oldu

Rûm illeri (Anadolu ve Osmanlı ülkesi), Bedahş ve Yemen dağları gibi oldu.)

matla’lı gazelinde burasını îmâ eder.”¹⁰ Seferden döndükten sonra Farsça derslere devam etmiştir. Hem askerliği hem ilmî yönü kuvvetli olan bir zât olarak biliniyordu. Tasavvufa olan ilgisi hasebiyle Nakşibendî şeyhlerinden Hâce Âgâh Ağa hazretlerine kahvecilik hizmetinde bulunarak bu yola giriş yapmıştır. Daha sonra Bursalı Emîn Efendi hazretlerine intisâb ederek bu yolda ilerlemiştir. Son zamanlarında Molla Gürânî’deki konaklarında inzivâyâ çekilmiş ve haftada iki defa Farsça dersleri ve hatm-i hâcegân için inzivâdan çıkmıştır. Bursalı Emîn Efendi’nin Halîfelerinden olduktan sonra ünü daha da artmıştır. Hatta Çin, İran ve Arabistan’a dahi ünü yayılmış ve “Bâba-yı âlem” olarak bilinmiştir.

Hoca Neş’et Süleyman Edirnevî hakkında; Muallim Naci’nin Osmanlı Şairleri adlı eserinde geçen menkıbelere göre; Hoca Neş’et cömertliği ile bilinen bir zât idi. Hatta evi misafir sığınağı sayılabilecek bir yerdî. Bir gün birisi ; “Onun bunun işi için yüz suyu dökmek revâ mıdır?” diye sorduğunda; “ Yüz suyu dökmekle değirmen dönmez ama böyle işler görülür.” şeklinde cevap vermişlerdir.

Hoca Neş’et’in bir diğer özelliği ise, latife yapmayı sever idi. Çubuk (sigara) içerken bir gün kuru zühd erbabından biri; “Efendim cennette ateş yok siz orada çubuğunuzu ne ile yakacaksınız?” diye küstahça bir soru sorduğunda; tebessüm edip çubuğundan bir kere içine çektikten sonra “Orada sizin için kebab pişirilecek oaktan.” diye cevap vermiştir.

Bir diğer menkıbe ise şöyledir: Bir gün ham sofulardan biri; “Efendim, cehennem ehlinin dili Farsçadır diyorlar öyle mi?” diye sorduğunda; “ Öyle bile olsa bilmek gerekir. Nereye gideceğimizi kesinlikle bilmiyoruz. Şâyet cehenneme uğrayacak olursak ehlinin dilini bilmemek de bir başka azap olur.” diye cevap vermişlerdir.

---

¹⁰ Muallim Naci; *age.*, s. 78

Yine bir gün, Hallac-ı Mansur'un "ene'l-Hak" demesinden konu açıldığında sofulardan birisi; "Hiç öyle denilir mi?" demiş, bunun üzerine Hoca Neş'et; " Ya ne desin, ene'l-bâtıl mı desin?" buyurmuşlardır.

Sürûrî'nin (ö.1814) "Neş'et Efendi göçtü cinân ola menzili"¹¹ ile düşürdüğü tarihten anlaşıldığı üzere 1222/1807 yılında yetmiş dört yaşında iken Kabakçı İsyanı sebebiyle vefât etmiştir. Kabri Topkapı Sarayı'nın dışında Sakızağacı mahallesinde sağ tarafta yoldan yüz adım kadar içeride bir set üzerinde babasının kabri yanındadır.

Beyitler üzerine:

Öğrencilerinden Pertev Efendi'nin Hoca Neş'et Süleyman Edirnevî hakkında zikrettiği beyitler şöyledir:

"Hazret-i âhund-ı zî-şân-ı reşâdet unvân / Âlim-i ilm-i ledün Neş'et Süleymân-ı zamân

Ne'şe-yâb idi mey-i aşk-ı Celâleddîn ile / Meslek-i râhı idi âyîn-i pâk-ı hâcegân

Hind ü Sind ü Mekke vü Bathâ vü Buhârâ'dan gelen/ Bî-nevâyâna der-i lutfu iken dârü'l-emân

Teng olup bu hâkdân-ı pür-küdûrat zâtına / Oldu çün rûhu'l-kudüs tâ âlem-i kudse revân

Nakşibendî Nezirî itmâm eyledi târîhini / Oldu Baba Neş'et'e a'lâ-yı illiyyîn mekân."¹²

Kâdiriyye şeyhlerinden Şeyh Müştâk Efendi de beyitlerinde Hoca Neş'et'den şu şekilde bahsetmiştir:

"Tâ düşmeyince mâh-sıfat sâhil-i gama

Hiç bilmedim ki Hoca Neş'et ne olduğunu

***

¹¹ Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, c.II, s. 461

¹² Osmanzâde Hüseyin Vassaf, *age*, c.II, s. 189-190

Pâsbân-ı dergeh-i vâlâ-yı Hoca Neş'etî

Levha-i Bâbu's-Selâmet levha-i tasvîr-i mâ

***

Sıtanbul'da Cenâb-ı Hoca Neş'et

İdüp beynehümâda hayli himmet

***

Meclis-i irfânda esrâra mahrem olmuşum

Nûş idüp câm-ı muhabbet mest ü sersem olmuşum

Fâikü'l-akrân olursam da taaccüp eyleme

Hazret-i Neş'et gibi üstâda hem-dem olmuşum

Oldu meşşât-ı cemâl-i tab'ıma viridi nizâm

Defter-i ehl-i suhan içre müsellemler olmuşum

Hâk-i pâyi sürme-i çeşm-i münîrimdir benim

Bulmuşum feyz-i nazar mesrûr u hürrem olmuşum

Mürg-i rûhum tûti-i mu'ciz beyân olmuş velî

Sûretâ **Müştâk**-veş hâmûş u ebkem olmuşum

Çâker-i merdüm-i aşk olalı şâhım Müştâk

Gevher-i tâc-ı serim hâk-der-i Neş'et'tir."¹³

Neş'et Süleyman Edirnevî'nin **Dîvân** adlı eserinden bir kesit:

“Cemâlin matlab u cân u cihândır Yâ Rasûla'llah

Yerin dâru'l-emân-ı ins ü cândır Yâ Rasûla'llah

---

¹³ Osmanzâde Hüseyin Vassaf, *age*, s.190-191

Teşehhüde der-engüşt-i şehâdet mu'cizâtına
Ki mi'râcın müşârün bi'l-benândır Yâ Rasûla'llah
Zamân-ı devletinde intisâb-ı dergehin âsân
Ne müşkil şimdi kim âhir zamândır Yâ Rasûla'llah
Meded dil-teşne kaldım Kerbelâ-yı vâdi-i gamda
Zülâl-i tîğ-ı aşkın ile kandır Yâ Rasûla'llah
Tamâm ihsân u rahmin ey Nebiyyü'r-rahme vaktidir
Amân zîrâ zamân âhır zamândır Yâ Rasûla'llah
Kerem kıl müjde-i vaslınla lutf it ey şeh-i devrân
Gamınla Neş'et'in kârı yamandır Yâ Rasûla'llah

***

Bir nûr-ı melek-cenâbsın sen
Ne mâh u ne âfitâbsın sen
Ummân-ı cihân katren ey dil
Deryâ-dil olan habâbsın sen
Ey aşk ile çeşmi eşk-i hûn-bâr
Hem şîşe vü hem şarâbsın sen
Hüsnün görünürse bir içim su
Bi'llâh güzelim serâbsın sen
Hûrşîd-i sivâ rûyuna nâz ol
Îsâ ile hem rikâbsın sen

Dir mülk-i cihân kalb-i meydân

Ma'mûr menem lîk harâbsın sen

Neş'et suhanındır arş-pâye

Himmetle felek-cenâbsın sen.”¹⁴

Bir başka beyti ise;

“Bezm-i tarabda yoksa yerin erba'îne gir

Zâhid geçir bu demleri var **Yâ Sabûr** ile

Feleğin meşrebini mezhebini anlayarak

Meyl-i ikbâl edenin hâhişine eyvâllâh

Te'âlallâh ne âli-şân peyem-ber

Te'âlallâh ne devlet-mend server

Gündüz çıkarır zevkini rindân ramazânın

İftâr safâsın dahi ehl-i şikem eyler

Telâş-ı va'd-i visâle sebep nedir bilmem

Yalan mı yok güzelim özr-i ârifâne mi yok”¹⁵

b. Eserleri:

Hoca Neş'et Süleyman Edirnevî'nin matbû *Dîvân*, *Tûfân-ı Ma'rifet*, *Tercüme-i du Beyt-i Molla Câmi*, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr Tercümesi* ve *Muharrerât-ı Husûsiyye-i Neş'et* adlı eserleri bulunmaktadır. Bunları kısaca tanıtacağız.

---

¹⁴ Osmanzâde Hüseyin Vassaf, *age*, s.191-192

¹⁵ Muallim Naci, *age*, s.80-81

1-Dîvân: En önemli eseri olup içerisinde dört na't, on altı mahlasnâme, üç kaside, yedi manzum hikaye, yirmi beş musammat, yirmi beş tarih düşürme beyiti ve yüz otuz dört gazelden oluşmaktadır.¹⁶ Öğrencilerinden Pertev Efendi 1200/1785 yılında Hoca Neş'et'in Dîvân'ını kendisi hayattayken oluşturmuş ve başına altı varak kadar tercüme-i hâlini de eklemiştir. Hoca Neş'et bu eserin musammatlar bölümünde beğendiği şairlerin şiirlerine tazmîn, üç dizeli beyit, beş dizeli beyit, on dizeli beyit, sekiz dizeli beyitler yazmıştır. Kasidelerinin konusu ise doğa ve kış mevsimi tasvirlerinden oluşmaktadır. Çeşitli konulardan dolayı tarih düşürme beyitleri yazmıştır. Bunlar; doğum-ölümünden başka, çeşme, tekke, cami, köprü ve yolların yapım veya onarımlarına binâendir.¹⁷

1252/1836 yılında Bulak'ta basılan **Dîvân**'ın İstanbuldaki kütüphanelerindeki yazma nüshaları şunlardır:

-Süleymâniye Kütüphanesi, M. Hafîd Efendi 365, Dârulmesnevî 456/3, Hâlet Efendi 692, Râşid Efendi 775, Hacı Mahmud Efendi 5128

-İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar 42; 303; 1587; 2824; 2826; 5456; 5752

-Millet Kütüphanesi, Manzum 447.

2-Tûfân-ı Marifet: Hoca Neş'et'in tasavvufî görüşlerini konu alan bu eser, Hanif İbrahim Efendi (ö.1217/1802)'nin ve öğrencilerinden Pertev Efendi'nin naklettiğine göre; Mirza Bîdil'in Tûr-ı Ma'rifet adlı eserini birisi Hoca Neş'et'in önüne koyup "Bunun gibisi bir daha söylenmez." demesi üzerine cevâben yazılmıştır. Yalnız manzum olarak yazılan Tûr-ı Ma'rifet'e karşılık Tûfân-ı Ma'rifet manzum ve mensur olarak yazılmıştır. İki eserin ortak noktası; sülûkünde mübtedî ve mutavassıt olanlara değil muntehî olanlara hitâp etmesidir. Eserin hitâp ettiği kitlenin daha da genişlemesi için Hanif İbrâhim Efendi, bu esere şerh yazmıştır. Kimi zaman kelime kelime tercüme ettiyse de kimi zaman kendi görüşleri ile Kur'an, sünnet ve kelâm-ı kibârdan faydalanarak açıklayıcı olarak konuları zenginleştirmiştir.

Eserin içerisinde dünya hayatının geçiciliği, insan ömrünün çok hızlı tükendiği ve ahiret hayatı için yapılanların ancak kazanç sağlayacağı aksi halde ziyâna uğranılacağı

¹⁶ Ali Güzelyüz, "Hâce Neş'et'in Hayatı, Eserleri ve Tûfân-ı Ma'rifet'teki Tasavvufî Görüşleri", *İlmî Araştırmalar*, 5,1997,s.170

¹⁷ Ali Güzelyüz, agm., *İlmî Araştırmalar*, 5, 1997, ay.

vurgulanmaktadır. Ölümün aslında sevgiliye kavuşmak olduğu, korkulmaması gerektiğinden ve cesaretin savaşta Allah uğruna ölmek ve cömertliğin altınlarını bahşetmek olduğundan bahseder. İbn-i Arabî'nin vahdet-i vücûd öğretisine katılır ve imân konusunda gözle görüldükten sonra imân etmeye çalışmanın cahillik olduğunu savunur. Son olarak tenâsüh ve cifir ilmini kabul etmez.

Bu eser üzerine 1992 yılında Ali Güzelyüz, bir yüksek lisans tezi yapmıştır. Eserin içeriği hakkında yaptığımız özetle bu tezden yararlandık.

Kataloglardan ve kütüphanelerden yapılan taramaya göre Tûfân-ı Ma'rifet'in on nüshası bulunmaktadır. Bunlardan bazıları:

-İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Farsça Yazmalar 844;981

-Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, H.833

- Süleymâniye Kütüphanesi: Hacı Mahmud Efendi 3654; 2024/22, Es'ad Efendi 2836/1¹⁸

3-Tercüme-i Dû Beyt-i Molla Câmi: Bu eserde Hoca Neş'et Süleyman, Abdurrahman Câmi (ö.898/1412)'nin iki beyiti üzere şerh çalışması yapmışsa da buna ek olarak başka şâirlerin şiirlerine ve kendi tasavvuf görüşlerine genişçe yer vermiştir. Müsecca bir nesir kullanmış ve 1263/1847 yılında İstanbul'da Dâru't-Tibâ'ati'l-Âmire'de eserin basımı yapılmıştır. Tespit edilen nüshalarından bazıları şunlardır: Süleymâniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi 3233; Es'ad Efendi 1595/2; Dârulmesnevî 456/2.

4-Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr Tercümesi: Muhammed Nakşibendî tarafından Farsça yazılan bu eser bir mukaddime, dört bölüm, on iki fasıl ve hâtimedden oluşmaktadır. Hoca Neş'et bu eseri eserin içerisinde geçen bilgiye göre 1212/1807 yılında tercüme etmiştir. Fakat Ali Güzelyüz makalesinde; Hoca Neş'et'in Tercemetü'l-Işk terkîbinin noktalı harflerinin delâlet ettiği 1203/1788-89 yılında tercüme ettiğini söylemektedir. Üzerinde çalıştığımız bu eser ile ilgili daha geniş bilgi bir sonraki bölümde vermeye çalışacağız.

5- Muharrerât-ı Husûsiyye-i Neş'et: Bu eserde Hoca Neş'et Süleymân'ın çeşitli konularda devlet adamları ve dostlarına yazmış olduğu mektuplar ve verdiği cevaplar yer

---

¹⁸ Ali Güzelyüz, a.g.m., s. 171

almaktadır. Bu mektupları birisinin toplayıp derlediği anlaşılmakta ancak kim olduğu bilinmemektedir. Her sayfasında yirmi bir satır olmakla birlikte kırk varak olan bu eserin tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 3134'te yer almaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM:

MESLEKÜ'L-ENVÂR'IN İNCELENMESİ

A. ESERİN DIŞ ANALİZİ

Tezimizin konusu olan *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr*; Burhâneddin Muhammed Nakşibendî tarafından tahminimize göre h.1210 yılında yazılan ve dönemin sadrâzamı Mehmet İzzet Paőa'ya hediye edilen Farsça bir eserdir. Osmanlı Türkçesine ise h.1212 yılında Hoca Neő'et Süleyman Edirnevî (1222/1807) tarafından tercüme edilmiştir. Mütercim, tercüme yılını, ebced ile Tercümetü'l-Aők olarak belirlemiőtir. Eserin içeriği; bir mukaddime, dört bölüm, on iki fasıl ve bir hâtimedden oluőmaktadır. Sonunda buna ek olarak Tercemetü'l-Aők'ın hâtimesi ve bu hâtimeye tarih dűőürmek için yazılmıő bir beyit bulunmaktadır. Biz eser üzerinde çalıőırken üç nüsha ile karőılaőtırarak bu eseri okuyup anlamaya çalıőtık. Asıl nüsha olarak İstanbul Büyükőehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda Belediye Yazmaları bölümünde bulunan K.569 nolu yazma eseri kullandık. Bu nüsha 60 varak, 17 satır, tâlik yazı türü ile yazılmıőtır. B nüshası olarak takip ettiğimiz nüsha, Süleymâniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi 2473 nolu yazma eser, 64 varak, 21 satır, rik'a yazı türü ile yazılmıőtır. C nüshası olarak takip ettiğimiz nüsha ise Süleymâniye Kütüphanesi Yazma Baęıőlar Bölümünde bulunan 6713 nolu yazma eser olup 80 varak, 15 satır, nesih yazı türü ile yazılmıőtır.

Diyanet İőlam Ansiklopedisi'nin Bahâeddin Nakşibend maddesini yazan Hamid Algar, sonunda *Silkü'l-Envâr* isimli bir eser zikretmekte ve Bahâeddin Nakşibend (ö.791/1389) hazretlerine bu eserin nisbet edildiğini ancak büyük ihtimalle kendisine ait olmadığını belirtmiştir. Bahsi geçen eserin üzerinde çalıştığımız eser olabileceğini tahmin ediyoruz. Müellif nisbetinde olduğu gibi mütercim nisbetinde de karışıklık bulunmaktadır. Eserin, Kütahya Vahit Paşa İl Halk Kütüphanesi'nde bulunan nüshasında mütercim, Yusuf Cemal isimli yazar olarak görölmektedir.

Meslekü'l-Envâr'ın tespit edebildiğimiz nüshaları şöyledir:

- 1) İÜNEK, TY, 10082, 42 varak, 23 satır, nesih yazı türü ile yazılmıştır.
- 2) İÜNEK, TY, 2141, 52 varak, 17 satır, rik'a yazı türü ile yazılmıştır.
- 3) İÜNEK, TY, 1618, 42 varak, 21 satır, rik'a yazı türü ile yazılmıştır.
- 4) İÜNEK, TY, 688, 55 varak, 19 satır cildi ebru kağıt, nesih yazı türü ile yazılmıştır.
- 5) İÜNEK, TY, 1642, 54 varak, 19 satır, ta'lik yazı türü ile yazılmıştır.
- 6) İÜNEK, TY, 2177, 43 varak, 23 satır, ta'lik yazı türü ile yazılmıştır.

7) Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, 19 Hk 778/1 numarada yer almaktadır.

8) Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Türk Dil Kurumu-Ankara, Yz. A 402 numarada yer almaktadır. 46 varak, 23 satır, nesih yazı türü ile yazılmıştır.

9) İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 438 numarada yer almaktadır. 61 varak, ta'lik yazı türü ile yazılmış, müstensihî Mustafa Rasimi'dir.

10) İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 869 numarada yer almaktadır. 62 varak, 19 satır, nesih yazı türü ile yazılmıştır.

11) İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Türkçe Yazmaları, 1520 numarada yer almaktadır. 45 varak, 21 satır, nesih yazı türü ile yazılmıştır.

12) Mısır Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, Tasavvufî Türkî Talat 73 numarada bulunmaktadır. 40 varak, 29 satır, ta'lik yazı türü ile yazılmıştır.

13) Mısır Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, Mercâmi Türkî Talat 148 numarada bulunur. 58-71 varak, 35 satır, ta'lik yazı türü ile yazılmıştır.

14) Mısır Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmaları, Tasavvufî Türkî 176 numarada bulunur. 161 varak, 15 satır, nesih yazı türü ile yazılmıştır.

15) Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 5535/8 numarada bulunmaktadır. 66 varak, 17 satır, nesih yazı türü ile yazılmıştır.

16) Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, 06 Mil Yz A 2701 numarada yer almaktadır. 68 varak, 15 satır, rika yazı türü ile yazılmıştır.

17) Kütahya Vahidpaşa İl Halk Kütüphanesi, 43 Va 1908 numarada yer almaktadır.

Not: Eserin Farsça aslı bulunamamıştır.

B. ESERİN MUHTEVÂSİ

Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr; mukaddime, dört bölüm, on iki fasıl ve bir hâtimeden oluşmaktadır. “...O gün mülk kimindir? Tek olan, her şeyi kudret ve hâkimiyeti altında tutan Allah'ındır.”¹⁹ âyeti çerçevesinde eserin ana konusu; Allah'ın birliği, vahdâniyettir. Müellifin eserini Nakşibendî-Müceddidiliğin kurucusu kabul edilen Ahmed Sirhindî İmam Rabbânî'nin seyr-i sülûk anlayışı ve vahdet-i şühud doktrini çerçevesinde yazıldığı dikkatimizi çekmiştir. Müellif, özetle şunları anlatır:

---

¹⁹ Mü'min; 40/16

Mukaddime:

“Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.”²⁰ âyet-i şerîfîni müfessirler, “kulluk etsinler” diye değil de “daha iyi tanışınlar” olarak yorumlamışlardır. Ancak Allah’ın hakikat bilgisinde ilerleyenler ise eğer kişi mânevî ve ilâhî hakikatleri tadarak kulluk etmiyorsa bunun gerçek kulluk anlamına gelmediğini savunmuşlardır. Öncelikle her şeyin ilki ve sebebi, yaratıcısı olan Allah’ı hakkıyla bilip tanımak, dünya hayatı ile ilgili her şeyin ebedî olan hayata hizmet ettiğini ve hangisi için gayret göstermek gerektiğine dikkat edilmelidir. Sonradan yaratılanların âkıbetinin yine yaratıcısına döneceği Allah tarafından bizzat şu âyet-i kerîme ile belirtilmektedir: “ Her canlı ölümü tadacaktır.”²¹ Bu dünya hayatının aldaticılığı ölüm gerçeği ile geçersiz hâle gelmektedir. Bu yüzden insanların sadece Allah’ı idrâk etmek için bütün gayretini vermesi ancak anlam ifade etmektedir.

Yaratılan bütün varlıklar zâhir ve bâtın olmak üzere ikiye ayrılır. İlim, fen ve ma’rifet; bilgi, amel, hal ve kâl üzeredir. Bu ilimlerin tahsilinde bir hocaya ihtiyaç vardır. Tıp ilminde öğrenci teorik bilgi aldıktan sonra uygulama alanında ders alır. Sadece bilgi ile alanında faydalı olamaz. Bunun için de tecrübeli bir hocaya ihtiyaç vardır. Aynı şekilde bütün bu ilimlerin en şerefli olan Hakk’a dâir iç tecrübeyle vasıtasız olarak elde edilen bilgi (ma’rifetullah); ilim ve amel üzere olup zâhirî ilimlere şerîat ilmi, bâtınî ilimlere tarîkat ilmi denir. Bu yolda ilerlemek isteyen kişi önce şerîat basamakları olan akâid ve fıkıh konuları içerisinde yer alan hükümleri bilip uygulama yetisine sahip olmalıdır. Bu ilmi elde ettikten sonra tarîkat ilmine talip olur. Tarîkat ilmi Hazret-i Peygamber’in yaptığı davranışları kapsar. Hiçbir yönüyle sünnet-i seniyyenin dışına çıkmaz. Ancak bu yola giren kişi için, Kuran ve sünnet kaynaklarını hem zihnine hem ruhuna yedirmiş bir üstâda ihtiyaç bulunmaktadır. “Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır.” sözü bu aşamada söylenmiş bir kelâm-ı kibârdır. Bu yolda tahsil edilen ilme, tarîkat, bu ilmin bütün inceliklerini öğreten rehberine ise şeyh(mürşid) denir.

“Allah’a giden yollar yarattıklarının nefesleri adedindedir” sözünden de anlaşıldığı üzere Hakk’ın yolları sayılamayacak kadar çoktur ancak bu yollardan Allah’a en yakın olanı Nakşibendiyye tarîkatıdır. Bahâeddin Nakşibend hazretleri bu konuda; “Bizim yolumuz urvetü’l-vüskâdır (tutulan en sağlam kulüp). Bu yolda az amel ile çok keşifler yaşanır ve bu tarîkatın başlangıcı diğer tarîkatlerin sonu sayılır. Çünkü cezbe yoludur.” demiştir. Cezbe; *ilâhî inâyetin gereği olarak Cenâb-ı Hakk’ın, kendisine giden yolda ihtiyaç duyulan her şeyi*

---

²⁰ Zâriyat; 51/56

²¹ Ankebut; 29/57

*kuluna bahşedip çabası ve çalışması olmaksızın onu kendisine çekmesi ve yaklaştırmasıdır*²². Ancak cezbe Allah katında ve Rasûlullah'ın katında makbul sayılır. Bir hadis-i şerifte; Allah'tan gelen bir cezbe, bütün ins ve cinin amellerine denk olduğu buyruluyor. Nakşibendiye tarîkatinin diğer tarîkatlerden daha şerefli olması; Kur'an ve sünnete her yönüyle tam bir şekilde tâbi olma, önceki zâtların eserlerine sarılma, bid'atlardan ve ruhsatlardan sakınmaktan ötürüdür. Ve bu yolun inkâr edilmesi halinde imanın zedelenmesi söz konusudur.

Her ilim bir öğreticiye ihtiyaç duyar. Tarîkat ilminde de kemâl mertebesine eren kişilerin kendi kendilerine bu yolda ilerlemedikleri açıktır. Hazret-i Peygamberin sözleri, davranışları tüm hayatını örnek olarak alıp uyma gerçekleştikten sonra bir hoca rehberliğinde ilerlenilen bu yolun Hz Ebûbekir veya Hz Ali'ye dayandırılan silsileleri bulunmaktadır. Ve bu silsileye altın silsile denmektedir. Birinci bölümün ilk faslı bu silsileler hakkındadır.

BİRİNCİ KISIM

Birinci Fası²³: Altın Silsile

Bu bölümde müellifin hocalarından başlayıp biri Hz. Ebûbekir'e, biri Hz Ali'ye dayanan iki silsile zikredilmektedir. Bu silsileler aşağıda geriye doğru verilmiştir.

Burhâneddin Nakşibendî (k.s)	Muhammed
Muhammed Sıddîk (k.s)	
Musahan Dehbîdî (k.s)	

²² Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.89,

²³ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr*, (trc. Neş'et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 6^b ve devamı.

Hâce Muhammed Âbid (k.s)
Mevlânâ Hâce Abdü'l-Ehad (k.s.)
Mevlânâ Hâce Muhammed Saïd (k.s.)
Hâce Ahmed el-Fârukî (k.s)
Hâce Abdü'l-Bâkî (k.s.)
Hâce İmkenegî (k.s.)
Mevlânâ Dervîş Muhammed (k.s.)
Mevlânâ Hâce Muhammed Zâhid (k.s.)
Hâce Ubeydullah el-Ahrâr (k.s.)

Mevlânâ Hâce Ya'kub Çerhî (k.s.)
Bahâeddin Nakşibend (k.s.)
Mevlânâ Hâce Emîr Külâl (k.s.)
Mevlânâ Baba Semâsî (k.s.)
Mevlânâ Hâce Alî Ramitenî (k.s.)
Şeyh Muhammed Encirü'l-Fağnevî (k.s.)

Mevlânâ Hâce Ârif Rivgerî (k.s.)
Mevlânâ Hâce Abdu'l-Hâlık

Güçdevânî (k.s.)

Mevlânâ Yusuf Hemedânî (k.s.)

Mevlânâ Hâce Ebû Ali el-Farmedî
(k.s.)

Mevlânâ Hâce Ebu'l-Hasan Harakânî (k.s.)	Hâce Ebu'l-Kâsım Gürgânî (k.s.)
Ebû Yezîd Bistâmî (k.s.)	Mevlânâ Hâce Ebû Osman el- Mağribî (k.s.)
İmâm Ca'fer-i Sâdık (r.a.)	Mevlânâ Şeyh Aliyyü'l-Kâtib (k.s.)
İmâm Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir Sıddîk (r.a.)	Mevlânâ Hâce Aliyyü'r-Rûdbârî (k.s.)
Selmân-ı Fârisî (r.a.)	Cüneyd-i Bağdâdî (k.s.)
Ebûbekîr Sıddîk (r.a)	Şeyh Serî Sakatî (k.s.)
	Şeyh Ma'ruf el-Kerhî (k.s.)
	İmâm Aliyyü'r-Rızâ (r.a.)

İmâm Mûsâ el-Kâzım (r.a.)
İmâm Sâdık (r.a.)
İmâm Muhammed Bâkır (r.a.)
İmâm Zeyne'l-Âbidîn (r.a.)
İmâm Hüseyin (r.a.)
Aliyyü'l-Mürtezâ (r.a.)

İkinci Fasıl: Tarîkatın Edepleri²⁴

“Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi en güzel şekilde düzenledi.” hadis-i şerîfi, Yunus Emre'nin “ Girdim ilim meclisine eyledim kıldım talep, dediler ilim geride illâ edep, illâ edep.” sözü, Mevlâna'nın Mesnevî'sinde zikrettiği, “ Edebi olmayan kişi Rabb'in lütfundan mahrum kalır.” sözü , “Tarikatın hepsi edeplerden oluşur. Her hal için ve her kavim için edep vardır.” sözü ve edep ile ilgili söylenen diğer sözler bu yolda sâlikin ilk olarak nasıl davranıp verim alacağı ile ilgili fikir vermektedir. Edepler dört kısma ayrılır: Edeb meallah, edeb mea rasûlillâh, edeb mea ehlillâh, edeb mea'l-mulûki ve'l-hükkâmi ve'l-iyâl ve halkillâhdır.

1. Edeb meallah: Zâhiren ve bâtinen olmak üzere ikiye ayrılır. Zâhiren, şariat yolu üzerinde emir ve yasakları olduğu gibi geçerli bilip sürekli abdest ile Allah'a kulluğa hazır olmaktır. Bâtinen ise, kalbi Alah'tan başka şeylerle veya dünyalıklarla doldurmaktan koruyup her ne olursa olsun zikri ve fikri sürekli uyanık tutup başka hiçbir düşünceye izin vermeden sadece Allâh aşkıyla meşgûl olmaktır. Nitekim Allahu Teâlâ şöyle buyuruyor: “O gün Allah'a temiz bir kalple gelenler dışında mal da çocuklar da fayda vermez.”²⁵ Yine

²⁴ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr*, (trc. Neş'et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 8^a ve devamı.

²⁵ Şuarâ; 26/88-89

Hazret-i Peygamber bir hadis-i şerîfinde: “Allah sizin dış görünüşlerinize ve mallarınıza bakmaz. Ama o sizin kalplerinize ve işlerinize bakar.”²⁶ buyurur.

Yine, “ *Sâdât-ı meşâyıhdan ba’zısı dediler ki: Ben bir günah işledim ve altmış yıldan beri onun üzerine ağlarım. Ve ol günahın tevbesinin kabûlü için ibâdetle ictihad eyledim. Dediler ki: Ol günâh nedir? Dedi ki: Bir kere bir şey için dedim ki, n’olaydı şu şey şöyle olsaydı.* ”²⁷

“*Abdullah Cerîrî şöyle demiştir: Yalnız olduğum zamanlarda bile yirmi sene var ki, oturduğum zaman ayağımı uzatmış değilim. Çünkü (büyük sanılan insanlara karşı değil), Allah’a karşı edepli olmak daha uygundur.* ”²⁸

“*Rivâyet olunur ki: Edeplerden hangisi Allah Teâlâ’ya daha yakındır? Sorusuna İbn-i Sîrîn şu cevâbı vermiştir: Allah’ı Rabb tanımak, O’na itaat ederek hareket etmek, neşe ve nimet zamanında Allah’a hamdetmek ve sıkıntıda sabretmek.* ”²⁹

2. Edeb mea-rasûlillâh: Zâhiren ve bâtinen olmak üzere ikiye ayrılır. Zâhiren, Hazret-i Peygamber’in sünneti üzere terbiye olmak, bâtinen ise Hazret-i Peygamber’in aşkıyla bulanmış olmaktır. Ancak bu iki halde de Hazret-i Peygamber’e her yönüyle uymak ve izinden ayrılmamak esastır.

3. Edeb mea-ehlillâh: Zâhirî ve bâtinî olmak üzere iki çeşittir. Zâhiren; şeyhin huzurunda diz çökmüş vaziyette o soru sormadan cevap vermemek bütün hareket ve hareketsizlikte, Hz. Şeyh’in beğenilmeyen vaaz ve sohbetlerinde asla karşı gelmeye izin vermeyip ne buyurlar ise olay uygun olsun olmasın onaylamak ve kemâl mertebesinde kendilerine itaat etmektir. Huzurlarında çok konuşmamak, uygunsuz gülmek ve tarîkatin edeplerine aykırı her ne davranış varsa yapmamak gerekir.

“Sultanların hizmeti yolun yarısıdır.” sözü şeyhe itâatin sülûkdaki önemini vurgulamaktadır. Ve mürşidden en aşağı i’tikadı dahi Hakk’a açılan kapı bilip bu zât yüzünden Hakk’a vâsıl olmayı amaç edinip şeyhin rızâsını alıp boynuna la’net gerdanlığı bile geçirse tiksinden razı olmaktır. Bâtinen ise, sürekli muhabbet ve i’tikâd üzere olup hiçbir konuda i’tirâz etmemektir. İ’tirâz manevî istifâdenin engeli olarak görülmüştür.

²⁶ Müslim; Birr, 33

²⁷ İsmail Rusûhî Ankaravî, *Minhâcu’l-Fukarâ*, (haz. Safi Arpaguş), s.363

²⁸ Abdü’l-Kerîm Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi* (trc. Süleyman Uludağ), s.373

²⁹ Abdü’l-Kerîm Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, (trc. Süleyman Uludağ), s.373

Rivâyet odur ki; bir mürşid müridlerinden biri ile sohbet esnâsında fıkıh meselelerinden bir konu hakkında muhâlefet etmişler ve mürşid durum karşısında sükût etmeyi tercih etmiştir. Ve müridinde bulunan ma'nevî haller kaybolup sıradan bir insan gibi olmuş. Bunu fark eden mürid ibadet ile eski ma'nevî hallerine dönmeye gayret ettiyse de başarılı olamamış, pişman olup bir süre perişan olmuş. Günün birinde mürşid müridini çağırıp iltifat buyurduklarında ma'nevî hallerinin tek tek geri geldiğini görünce mürşidinin ayağına yüz sürdüğünde mürşidi ona; “Hak (doğru) senin elindeydi (tarafındaydı) ancak sen onu i'tirâz ederek kaybettin. Ya elinde hak bulunmayanın hali nasıl olur?” buyurmuşlardır.

“Mürşidin sohbeti Allah'ı zikretmekten ibârettir.” sözündeki zikir, kalbi boş şeylerden temizlemektir. Vusûle giden en kısa yol şeyhe hizmettir. Müridin ancak şeyhde bir mekruh görürse i'tirâz etme hakkı bulunur. Bunda dahi yapması gereken iyiye yorumlayarak bu konunun Hak ile arasında olan bir konu olduğu ve bu zât vesilesiyle Hakk'a yaklaşma istifâdesinde olduğu ve müride gerekli olanın da bu olduğunu düşünmesidir. “Şeyhin elinde gassâlin elindeki ölü gibi olmak” mefhûmu tam olarak bununla ilgilidir. Mürid mürşidinden bağımsız olarak irâde ve fikre sahip olmayan kişidir. Aklına başka bir düşünce getirmeyip bunda sadece manevî istifâdeyi düşünmesi gerekir. Başka bir kelâm-ı kibâr ise; “ Bir yerde olan her yerededir, her yerde olan hiçbir yerde değildir.” Ya'nî bu söz ile intisâbın önemi vurgulanmaktadır. Bir yere intisâbı olmaksızın her çiçekten bal alma tasavvuf erbâbınca hoş karşılanmamaktadır. Ancak bu durumun da istisnâsı bulunmaktadır. Kalbi mürşidine bağlayıp ne olursa olsun başka düşüncelerden kendisini koruyup imanı düzeltme ve hal ilmini gerçekleştirme üzerine kitaplar okumak ve bundan istifâde ettikten sonra sülûkun gerektirdiklerine geri döndüğünde vaktini yalnızca Allah'ın zikrine ayırmak gerekir. Çünkü kalp Allah'ın zikri ile gark olmadan yapılan nafilâ ibâdetlerden zevk alamaz. Nafilâ namaz kılmak, sülûkta mütevassıt kişinin hâli; Kur'ân-ı Kerîm okumak ise müntehî kişinin hâlidir. Eğer kişi fikrini dünyalık şeylerden temizleyememişse bu ameller kazancı olmayan amellerdir. Buradaki amaç, kalbi dünyalıktan temizleyip Allah'ın zikri ile doldurmak ve bunda yok olmak içindir. Bütün bu ma'nevî hallerin anahtarı ise bir şeyhin huzurunda ve eğitiminde olmaktır.

4. Edeb mea'l-mülûk ve'l-hükkâm : “Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin, sizden olan ülü'l-emre de...”³⁰ âyetinde ülü'l-emre itaat, Allah ve Peygamber'e itaatten hemen sonra gelmektedir. Peki, ülü'l-emr kimdir? “Sözlükte “emir sahipleri” mânasına gelir.

---

³⁰ Nisâ;4/59

*Emir kelimesi “iş” ve “buyurma” anlamlarını içerdiğinden ülü’l-emr hem yetkili hem de görevli kimseleri ifade eder. Dinî literatürde başta devlet başkanı olmak üzere toplumun üst yöneticilerini, toplumsal sorumluluk ve otorite sahibi kimseleri içine alan kapsamlı bir tabirdir.”*³¹ Dönemin gelen geçen hükümdar ve hâkimleri, genel olarak ülü’l-emr olarak ifade edilir. Şer’î hükümlere aykırı olmaksızın ülü’l-emre itaat etmek, gerekli ve önemlidir. Hatta ülü’l-emr tarafından deri yüzmeye kadar zulüm görülse dahi itaatin dışına çıkmamak manevî derece kazanmaya sebeptir. Ancak bu dengeyi iyi kurmak gerekir. Bu itaat, her anlamda boyun eğip haksızlık karşısında susmak anlamına da gelmemektedir. Ülü’l-emre karşı edep ise; isyan ve kalkışmaya izin vermeyip boyun eğmeye dikkat etmek, edep dışı yapılan işlerin karşısında durup uygunsuz sözlerden sakınmak ve her zaman haklarını uygun bir şekilde aramaktır.

Kuşeyrî şöyle der: “*Üstad Ebû Ali Dekkâk (r.a.)’ın şöyle dediğini işitmiştim: Padişahlarla sohbet ederken edebe riâyet etmeyenin cehâleti onu ölüme teslim eder.*”³²

Aile fertlerine karşı edep ise; “Aile fertlerine namazı emret...”³³ âyet-i şerîfi üzere namaz kılmalarını ve dinin gerektirdiklerini uygulamaları için gayret gösterme, Allah’ın yardımından ümit kesmemeyi ve Allah’ın çizgisinden çıkmamayı öğütlemektir.

Allah’ın yarattıklarına karşı edepler ise; büyüklere saygı, küçüklere merhamet, şefkat ve nasîhat, hastalara destek, fakirlere yardım ve bütün insanlara samimiyetle davranmak ve kişiyi kederlendirmemek gerekir. Başka bir deyişle halkın derdini kendi derdi bilip çözüm arayabilmektir.

Kuşeyrî şöyle der: “*Sûfî Muhammed b. Abdullah(r.a.)’ın Ebu Tayyib b. Ferhan’dan şunu naklettiğini işitmiştim: ‘Cüneyd demiş ki: Bir Cuma günü salihlerden bir zât geldi ve: Bana bir fakir (derviş) gönder, benimle birlikte yemek yesin ve beni sevindirsin, dedi. Etrafıma baktım yoksul olduğunu müşâhade ettiğim bir fakir gördüm, fakiri çağırdım ve: Bu ihtiyarla git ve onu sevindir, dedim. İhtiyar ve fakir yanımdan ayrıldılar. Fakat çok geçmeden ihtiyar geri geldi ve: Ey Cüneyd! O fakir adam sadece bir lokma yedi sonra evimden çıkıp gitti, dedi. Fakiri üzecek bir şey söylemiş olmayasın, dedim. Hayır, bir şey söylemedim, dedi. Etrafıma bakındım, fakirin yakınımızda oturduğunu gördüm, yanıma çağırdım ve: Neden bu zâtın sevincini tamamlamadın, dedim. Fakir dedi ki: Efendim! Hiçbir şey yemeden Kûfe’den*

³¹ Talip Türcan, “Ülü’l-emr”, *DİA*, c.42, s.295

³² Abdü’l-Kerim Kuşeyrî, *age.*, s.373

³³ Tâhâ; 20/132

çıkıp Bağdat'a gelmişim. Çok yoksul olduğum için huzurunuzda bulunurken benden edebe uymayan bir şeyin zuhûr etmesinden sıkılmış (İhtiyacımı söylememiştim. Beni çağırdığın zaman teklif ilk defa sizden geldiği için sevinmişim. Adamla gittim. Ama buna kalben râzı olmamıştım. Sofrasına oturduğum zaman, bana bir lokma ayırdı ve: buyur, şu lokma bana onbin dirhemden daha kıymetlidir, dedi. Adamdan bu sözü işitince (ulüvv-ü himmet değil de) bayağı bir düşünce sahibi olduğunu anladım ve derhal yemeğini yemekten kaçındım. Bu izahati dinleyen Cüneyd ihtiyara: Bu adama karşı davranırken edepte kusur etmiş olabilirsin, dememiş mi idim, dedi. Adam: Ey Cüneyd! Tevbeler olsun, dedi. Bunun üzerine Cüneyd fakirden adamın evine giderek onu memnun etmesini istedi.”³⁴

Edep konusu Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî'nin Menâzilü's-Sâirîn isimli eserinde şu şekilde geçmektedir: “Allah -azze ve celle- şöyle buyurmaktadır: ‘Allah'ın sınırlarını koruyanlardır.’ (Tevbe, 9/112) Edeb, sâlikin düşmanlığın zararını bildiği için haddi aşma ve cefâ arasında sınırı korumasıdır. Edebin üç derecesi vardır:

Birincisi; havfin ümitsizliğe düşürmesini, recânın (ilâhî cezadan) emin olmaya götürmesini ve sürûrun da cürretkarlığa dönüşmesini engellemektir.

İkincisi; havftan kabz meydanına çıkmak, recâdan bast alanına yükselmek, sonra sürûrdan müşâhede meydanına terakkî etmektir.

Üçüncüsü; edebi bilmek, sonra Hakk'ın tedibiyle edepten kurtulmak, sonra da edep yükünü müşâhede etmekten kurtulmaktır.”³⁵

Üçüncü Fasıl: Nakşibendî Tarîkatının Usûlü³⁶

Nakşibendî Tarîkatı, üç yol üzeredir; râbîta, murâkabe ve zikir. Bunların hepsinde şeyhin gözetimi ile ilerleyip Hakk'a ulaşmak mümkün olur. İkinci kısımda bu konular daha ayrıntılı bir şekilde gelecektir. İmam-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî (ö.1034/1624), bu konuda sâlikin râbîta ile bir dereceye erdiğinde zikre yönelmesi, bu alanda dahi kemâle erdiğinde teveccüh ve murâkabe yoluna girmesi gerektiğinden bahsediyor.

³⁴ Abdü'l-Kerim Kuşeyrî, *age.*, s.375-376

³⁵ Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî, *Menâzilü's-Sâirîn*, (trc. Abdurrezzak Tek) s.107-108

³⁶ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr*, (trc. Neş'et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 11^b

İKİNCİ KISIM

Birinci Fasl: Râbîta³⁷

Râbîta sözlükte; “iki şeyi birbirine bağlayan ip, alâka, bağ, münâsebet, ilgi ve sevgi ile mensûbiyet”³⁸ anlamlarına gelmektedir. Terim anlamı ise; kâmil bir mürşidin sûret ve sîretini³⁹ yani hem yüzünü hem de ahlâkî özelliklerini düşünüp kendi hayatına bir düzen vermektir. Râbîta, Hakk’a ulaşmada en kısa yol olduğu gibi en zor olanıdır. Ancak birinci şart kâmil bir mürşidin bulunmasıdır. Mürşidin huzurunda ve sohbetinde bulunmak amacın elde edilmesi için gereklidir. Bu durum, âyet-i kerîmelerde şu şekilde geçmektedir: “Rızasını dileyerek sabah akşam Rablerine dua edenlerle olmak için elinden gelen çabayı göster.”⁴⁰ Ve “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun.”⁴¹ Ve yine; “Allah’a dost olun, bunu yapamıyorsanız Allah’a dost olanlarla dost olun.” sözü râbîta konusunu desteklemektedir. Ancak Allah ile yakınlık kurabilmek için dinî inanç meselesini bâtil inançlardan temizleyerek, saf, duru bir inanca ulaşıp, şer’î ilimleri araştırıp ayrıntılarıyla öğrendikten sonra Hz. Peygamber’in sünnetine sağlam bağları bulunan ve bu yolda ilerlemesi cezbe yolu ile olmuş kâmil bir mürşidin sohbet ve hizmetinde bulunup yokluğunda dahi mürşidin hali ile hal almaktır. Tasavvufta buna fenâ fi’ş-şeyh denilmektedir. Bu ise fenâ fi’llâh’a ulaşmada ilk adımdır. Râbîta yolu ile sülûke az vakitte Hakk’ın cezbesine nâil olunur. Çünkü kişi “Üzüm üzüme baka baka kararır.” atasözünün de ulaşmak istediği mana ile; kalbî yakınlık kurduğunda kişiliğin, davranışların, düşüncelerin de birbirine yakınlaşmasına sebep olur. Nasıl ki mutlu bir kişinin yanında bulunan onun mutluluğundan, üzüntülü bir kişinin yanında bulunan onun üzüntüsünden, kızgın bir kimsenin yanında bulunan onun kızgınlığından pay alıyorsa, buna göre Hakk’ın zikri ile meşgûl ve nefse karşı uyanık olan kimselerin yanında bulunan kişi de Hakk’a yaklaşımda bir o kadar hızlı yol alır. Hz. Peygamber (s.a.v.) de dâimâ Allah dostlarının bulunduğu meclislerde bulunmayı tavsiye etmiştir. Bunun üzerine Hz. Ali (r.a.), tâbiînin en hayırlısı sayılan Üveys el-Karânî’nin bulunduğu mecliste hazır olmuştur.

³⁷ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü’l-Envâr ve Menba’u’l-Esrâr*, (trc. Neş’et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 12^a ve devamı.

³⁸ Necdet Tosun, *Bahâeddin Nakşibend, Hayatı, Görüşleri, Tarîkatı*, s.315

³⁹ Necdet Tosun, “Râbîta”, *DİA*, c. 34, s.378

⁴⁰ Kehf; 18/28

⁴¹ Tevbe; 9/119

Hâce Ubeydullah Ahrâr'a göre ise; Hakk'a ulaşmak, devamlı zevk ve vicdân yolunda ve sürekli uyanık olarak Allah'ın huzurunda olma bilincinde kalmaktır. Allah'tan başka dünyevî alakalar ile ilişkiyi kesmektir. Buna arif-i billah makamı denilmektedir. Yâhut fenânın en üst mertebesi olan fenâ fi'llah da denilmektedir. Allah'a ulaşma bu şekilde gerçekleşir. Üç yolu bulunmaktadır; zikir, murâkabe ve râbîta. En kısa yol olan ise râbîtadır. Bu da şeyhin huzurunda ve sohbetinde olmak ile elde edilir. Amel ve ibadetlerin içinde Hakk'ın cezbesine ulaştırılan ve en faziletlisi olan, kâmil bir mürşidin sohbetinde bulunmaktır. Ancak bu yola baş koymuş her sâlik de buna eremez.

Râbîta konusu 19. yüzyıldan sonra eleştirilere konu olmuştur. Allah ile kulun arasına giren kimse olmaması gerektiğini savunan bu fikir, râbîtayı itikad konusu olarak algılamıştır. Sufiler yapılan bu eleştirilere karşı konunun saptırılmaması için cevap niteliğinde eserlerinde bu konuya da vurgu yapmaya başlamışlardır.⁴²

Râbîtanın genel amacı, sâlike dâimâ Allah'ın huzurunda olduğu bilincini kazandırmaktır. Aslına bakıldığında râbîta çok doğal bir sonuçtur. Kişinin, sevdiği birinin davranışlarını benimsemesi, sürekli bir arada olma ve aradaki muhabbetin bir sonucudur. Bu yakın bir arkadaşına, popüler olmuş bir kimseye, bir hocaya veya bazen aile fertlerinden birine dahi olabiliyorken Allah yolunda kâmil mertebeye ermiş bir mürşide neden olmasın.

“Genel anlamıyla insandaki sevgi, râbîta ve ilgi üç derecede incelenmiştir.

- a. **Tabî râbîta:** Kişinin evlâdı ve yakınlarına duyduğu tabî sevgi bağı.
- b. **Bayağı râbîta:** Dînen emredilmeyen, hattâ bazen hoş karşılanmayan dünyevî şeylere duyulan ilgi.
- c. **Mukaddes değerler ve ulvî şeylere karşı gönül bağı:** Allah ve Rasul sevgisi veya onun sâlih kullarından birine, salâhından ötürü duyulan sevgi.”⁴³

İnsan fitratında bir şeye gönül bağlama, sevme, ilgi duyma yer almaktadır. Bunun bir kısmı tasavvuftaki râbîtadır. Râbîtanın kurallı uygulamaları da bulunmaktadır. Kalben bağlı olunan şeyhi düşünerek iki kaşının ortasından nur akışının olduğu ve müridin de kendisini o nurun ortasında düşünmesi gibi. Ancak râbîtanın kurallı bir uygulamadan ziyâde doğal bir süreç olarak ortaya çıkması da yeterlidir.

⁴² Necdet Tosun, *Bahâeddin Nakşibend, Hayatı, Görüşleri, Tarikatı*, s.318

⁴³ Hasan Kamil Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, s.329-330

“Râbıtanın üç basamağı vardır:

1. Mübtedîlerin râbıtası: “Kişi sevdiği ile beraberdir.”⁴⁴ ve “Herhangi bir topluluğa benzemeye çalışan onlardandır.”⁴⁵ hadîs-i şerîfleri gereği, mürşide huzurda iken, gösterilen edebi, gıyâbında da göstermek, şeyhin boyasıyla boyanmak (fenâ fi’ş-şeyh)

2. Mutavassıtların râbıtası: Hayatın her anında Rasûlullâh’ın huzurunda gibi hareket etmek. Hz. Peygamber’in “üsve-i hasene” olan ahlâkıyla bütünleşmek (fenâ fi’r-Rasûl)

3. Müntehîlerin râbıtası: “Nerede olursanız olun o sizinle beraberdir.”⁴⁶ “Biz insanoğluna şah damarından daha yakınız.”⁴⁷ Âyetlerinin sırrını idrâk şeklindeki “râbıta-i huzur” dur (fenâ fillâh).⁴⁸

İkinci Fasıl: Teveccüh ve Murâkabe⁴⁹

Murâkabe sözlükte; *istenilene dikkati toplama*⁵⁰ anlamına gelirken terim anlamı ise; sürekli Allah’ın kullarını gördüğünü bilerek Allah’a kalbi bağlama ve Hakk’a yöneliş, düşünme ve tam bir huşû ile kendini küçük, aciz bilerek asıl istenilene ulaşmayı beklemektir. Diğer tarifi ise devamlı akıl ve fikir topluluğunda bulunmaktır. Buna ortaklaşa kabul veya karar alma dahi denilmektedir.

Müellife göre, “Biz ona şah damarından daha yakınız”⁵¹ âyeti gereği, sâlikin seslerden, dillerden ve şekillerden soyutlanarak huzûr bilinci ile kalbi yalnızca Allah(c.c.) zikri ile meşgûl etmesi ve cismânî ve rûhânî kuvvetler ile birleşerek teveccüh etmesi ve hepsinin devamlı Allah’ın huzurunda olma şuuru ile nefse karşı uyanık olması ve kalbine Allah dışında başka hiçbir düşüncenin girmemesi olarak tanımlanmıştır. Tüm bunlardan sonra sekr, mahviyyet ve gaybûbet hali ortaya çıkar. Bu da Allah’a ulaşmada en yakın yollardandır. Ancak kâmil bir mürşidin eğitimi olmaksızın bu hal elde edilmez.

⁴⁴ Buhârî, Edeb 192.

⁴⁵ Ebû Davûd, Libas 4.

⁴⁶ Hadîd, 57/4

⁴⁷ Kâf, 50/16

⁴⁸ Hasan Kamil Yılmaz, *age*. s.331

⁴⁹ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü’l-Envâr ve Menba’u’l-Esrâr*, (trc. Neş’et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 13^b ve devamı.

⁵⁰ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.255

⁵¹ Kaf; 50/16

Cibrîl hadisinde “ih̄san”ın tanımı olan “Allah’ı görüyor gibi ibâdet etmek veya Allah’ın bizi gördüğü bilinciyle Allah’a ibâdet etmek”⁵² murâkabe kavramının karşılığıdır.

“Murâkabe konusunda söz söyleyen ilk mutasavvıflardan biri de Ebû Muhammed Cerîrî’dir. Tasavvufu iki temel üzerine binâ edilmiş olarak gören bu sûfî, bu iki temelden birinin murâkabe olduğunu anlatarak şöyle konuşur: Tasavvufun iki temelinden biri murâkabedir. Diğeri de şerîatı ikâmedir. Nefs, Allah’ı murâkabe sâyesinde korunur, şerîatı ikâme sâyesinde de zâhir ve bâtın mâmûr olur.”⁵³

Zamanın birinde bir hoca öğrencilerinden birine karşı biraz daha ihtimam gösterirmiş. Bir süre sonra bunu anlayan diğeri öğrenciler durumu hocalarına karşı dillendirip sebebini sormuşlar. Hoca bunun üzerine öğrencilerinin ellerine bir tavuk vermiş ve تنها bir yerde kesmelerini söylemiş. Öğrenciler birer birer تنها bir yer bulup tavukları kesmişler. Sadece hocanın biraz daha teveccühte bulunduğu öğrenci tavuğu kesmeden geri gelmiş, hoca sebebini sorduğunda ise; Allah’ın olmadığı تنها bir yer bulamadığını ve o yüzden kesmediğini söylemiş. Hoca bunun üzerine diğeri öğrencilerine; işte bu yüzden bu öğrenciye ihtimam gösteriyorum, demiş.

“Cüneyd Bağdâdî, murâkabeyi bir kediden öğrendiğini söyler. Kedinin fare deliğinin başında oturup, kılı dahi kıpırdamaksızın, avını beklediğini gördüğü zaman, şöyle bir sesi duyar gibi olmuştur: Ben senin matlûbun olmakta, fareden aşağı değilim. Sen de benim tâlibim olmakla kediden dûn olma.”⁵⁴

Murâkabenin de kendi içinde mertebeleri vardır:

“Allah beni görüyor” ya’nî murâkabe-i rü’yet;

“Allah benimle beraberdir.” ya’nî murâkabe-i ma’iyyet;

“Allah bana benden daha yakındır.” ya’nî murâkabe-i kurbiyyet;

“O evveldir, O âhirdir, O zâhirdir, O bâtıdır, gerçek var O’dur.” ya’nî murâkabe-i vahdet;

---

⁵² Buhârî, İmân, 1

⁵³ Hasan Kamil Yılmaz, *age.* s.165

⁵⁴ Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s.159

“O’ndan başka her şey yok olucudur.” ya’nî murâkabe-i fenâ tarzındaki cümleleri tekrarlar ve o halleri yaşamaya çalışır.⁵⁵

Teveccüh ise sözlük anlamı; *yönelme, öz, alaka*⁵⁶ anlamlarına gelmektedir. Terim anlamı; “sâlikler, kalplerini, Cenâb-ı Hakk’ın tecellisine hazırlar, O’nun kendilerine şah damarından daha yakın olduğunu düşünürler, bu hal kendilerini istilâ eder, denize düşüp boğazına kadar suya batan ve denizden başka bir şey göremeyen kişi gibi olurlar.”⁵⁷ İşte bu hâle verilen addır. Murâkabe ve teveccüh yakın anlamlara gelen hatta ıstılâhen birbirinin yerine dahi kullanılabilen iki kavramdır. Necdet Tosun’un Bahâeddin Nakşibend adlı kitabının 312-313. sayfalarında Nakşibendî kaynakların teveccühü dört kısma ayırdıkları geçmektedir. Bunlar:

1. **Allah’a teveccüh:** Müridin gayret göstererek hem fikren hem kalben Allah’a yönelmesidir. Fikren Allah’ı düşünerek “Allah” zikrini dilinden düşürmeden Her yerde hâzır olan Cenâb-ı Hakk’ı cisim, mekan ve şekillerden soyutlayarak düşünmesidir. Bunun sonunda Hakk’ın cezbesini elde eder.

2. **Kalbe teveccüh:** İki farklı şekilde yapılır: Biri, kalpte Allah yazdığını düşünerek tüm gayretiyle kalbe teveccüh eylemesidir. Diğeri ise, Allah’ı yazıdan ve dilden münezzeh olduğunu düşünerek kalbe yönelmesidir. Sâlik bunda zorlanırsa alışana kadar her şeyi kuşatan Allah yazısının bir nur olarak düşünüp bu şekilde kalbe yönelir ve kalbi diğer bütün düşüncelerden korur.

3. **Şeyhe teveccüh:** Yaşayan veya vefat etmiş olan şeyhe ya feyz almak ya da yardım istemek amaçlı yöneliştir. Şeyhe teveccüh aslında râbita uygulamasıdır. Bir önceki bölümde bunun ile ilgili bilgiler verdik. Başka bir örnek olarak; “*Emir Külâl’in oğlu Emir Hamza’nın müridlerinden bazıları ticaret için sefere çıktıklarında hırsızlar yollarını keserek mallarını yağmalamış, müridler de Emir Hamza’nın rûhâniyetine teveccüh etmişlerdir. Bir süre sonra hırsızlar geri gelip malları iâde etmişler ve “sizin şu evsâfta bir şeyhiniz var mı?” diye sormuşlar. Müridler, “evet” deyince, hırsızlar tevbe ettiklerini ve o zâta mürîd olmak istediklerini ifâde etmişlerdir.*”⁵⁸

⁵⁵ Selçuk Eraydın, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, s.160

⁵⁶ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.357

⁵⁷ Necdet Tosun, *Bahâeddin Nakşibend*, Hayatı, Görüşleri, Tarikatı, s.309-310

⁵⁸ Necdet Tosun, *age.*, s.313

4. **Mürîde teveccüh:** Şeyhin feyz aktarmak için mürîdine yönelmesidir. Bunun için mürîdin aktarılan feyzin devamında gayret edip şeyhin dediklerine uyması önemlidir. Eğer mürîdde bir gevşeklik söz konusu olduğunda bu hâlin bir iki gün içerisinde kaybolması mümkündür. “*Rivâyete göre, Ali Ramîtenî’ye bir gün önemli bir misafir gelmişti. Ancak evde yiyecek bir şey yoktu. Sıkıntıyla evden çıkan Ramîtenî mürîdlerinden birinin kendisine yemek getirdiğini gördü ve bu duruma çok sevindi. Misafiri uğurladıktan sonra bu mürîdi çağırıp kendisinden bir şey dilemesini istedi. Mürîd kendisi gibi kâmil bir insan olmak istediğini söyleyince Ramîtenî ona teveccühte bulundu ve kısa sürede kemâle ulaştırdı.*”⁵⁹

Üçüncü Fası: Seyr u Sülûkte Zikirler; Letâif ve Nefy ü İsbât⁶⁰

Zikir sözlükte; *anmak, hatırlamak, yâd etmek anlamına gelirken terim anlamı ise Allah’ı anmak ve hatırlamak; onu unutmamak ve gaflet halinde olmamak*⁶¹ anlamına gelir. Allah’a ulaşma yollarından biri de zikirdir. Sülûkte zikir üç çeşittir; dilin zikri, kalbin zikri ve sır zikri. Dil ve kalbin zikrine, söyleyerek ulaşılsa da sır zikri söyleyerek elde edilmez, kalbe gelen bir hâl ile elde edilir. Dil ile yapılan zikirler de cehrî zikir ve hafî zikir olmak üzere ikiye ayrılır. Kısaca; cehrî zikir açıktan sesli bir şekilde yapılan zikirdir. Hafî zikir ise sessiz bir şekilde dili üst damağa yapııştırarak yapılan zikirdir. Nakşibendî-Müceddidîler bu konuda hafî zikri tercih etmişlerdir.

Zünnûn Mısırî (k.s.), “ ...onlardan kimi kendine kötülük eder, kimi orta bir durumdadır, kimi de Allah’ın izniyle hayır işlerinde yarışır...”⁶² âyet-i kerîmesini, “onlardan kimi kendine kötülük eder” kısmı ile kastedilenin sülûkte dil ile gaflet içinde zikredenler olduğunu, “kimi orta bir durumdadır” kısmı ile kastedilenin sülûkunda huzur içinde kalp ile zikredenler olduğunu, “kimi de Allah’ın izniyle hayır işlerinde yarışır” kısmında kastedilenin Allah’ın boyası ile boyanan sâlikin sır zikri olduğunu yorumlamıştır. Sâlikin dinî inancını sağlam bir temele oturtup dinin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirmesi asıl gâyedir. Bunu elde ettikten sonra Allah zikri ile meşgûl olması uygundur.

⁵⁹ Necdet Tosun, *age.*, s.313

⁶⁰ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü’l-Envâr ve Menba’u’l-Esrâr*, (trc. Neş’et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 14^b ve devamı.

⁶¹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.393

⁶² Fâtır, 35/32

Nakşibendî-Müceddidîlikten önceki eserlere bakıldığında letâif zikri ile ilgili pek bilgi bulunmamaktadır. İmâm Rabbânî Ahmed Sirhindî ile birlikte bu konu ortaya çıkmıştır ve ona göre “insan on latîfeden oluşmaktadır. Bunlara **letâif-i aşere** adı verilir. Bunlardan beşi Âlem-i Emre (ruhlar âlemine), beşi de, Âlem-i Halk’a (yaratılış âlemine) aittir. Âlem-i Emr’in beş latîfesi; kalp, ruh, sır, hafî ve ahfâ olup **letâif-i hamse** veya **cevâhir-i hamse (beş latîfe)** diye bilinirler. Âlem-i Halk’ın beş latîfesi ise, nefis ve insan bedenini oluşturan “dört unsur”dur (anâsır-ı erba’a: toprak, ateş, su ve hava). Bu dört unsurun da nefse dâhil olduğu kabul edilir. **Letâif-i sitte (altı latîfe)** dendiğinde Âlem-i Emr’in beş latîfesi ile “nefs”ten oluşan altılı grup kastedilir. **Letâif-i Seb’a (yedi latîfe)** dendiğinde ise bu altılı gruba dört unsurun “letâif-i kâlebiyye” (beden latîfesi) adıyla tek bir latîfe olarak eklenmesiyle oluşan yedili grup kastedilir.”⁶³

Kâbiliyetine göre bazı sâlike zikir, belirli sayıda bazı sâlike ise sayı olmaksızın verilir. Her kimsenin Hakk’a ulaşması da farklılıklar gösterir. Kimisi bir günde kimisi üç, kırk, üç ay, bir sene veya üç senede Hakk’a ulaşır. Aşama aşama önce kalp Allah zikri ile harekete geçer ve Allah zikri kalbin tamamına yerleşip kalbin dili olur. Öyle ki bir âyet-i kerîmede; “ Ticâretin de satımın da kendilerini Allah’ı anmaktan alıkoymadığı kişiler...”⁶⁴ olarak Allah’a ulaşmış kimseleri kastetmektedir. Buna **veled-i kalp** de denilmektedir yani, kalbin ruh ile iç içe geçmesi hâlidir. Bu manevî tecrübeyi yaşayanların yürüdüğü yol haritasında letâif denilen merkezler önemli yer tutar. Sâlik, sol memenin altında şiddetli nefes vurarak belirli sayıda “Allah” zikri çekip tamamen kalp canlanıp dirildikten ve diğer dört letâifte zikirle nefes vurduktan sonra nefy ü isbâta geçmesi tavsiye edilir.

Sâlikin belirli merkezlerde belirli sayılarda zikir çekmesi daha sonra letâf-i hamse veya sitte olarak isimlendirilmiştir. Günlük zikirler çekildikten sonra sol memenin bir parmak altında “Allah” zikri çekerek **kalbin** zikre iştirak etmesini sağlamaktır. Mürid uyku ve uyanıklık, yeyip içerken veya oturup kalkarken her halde zikir ile meşgûl olur. Hatta sekr ve mahv gibi haller ortaya çıkmaktadır. Bu elde edildikten sonra sağ memenin iki parmak altında “Allah” zikrini çekerek **ruhun** zikre iştirak etmesini sağladıktan sonra kalp ile göğüs arasında “Allah” zikri çekerek **sır** makamına doğru ilerleyip buranın da zikre iştirâk ettiğini sağlamak, bundan sonra “Allah” zikri çekerek sağ meme ile göğüsün arasında **hafî** makamına ulaşmak ve burasının da zikre iştirâkını sağladığında sekr ve mahv hâlinin ortaya çıkması muhtemeldir.

⁶³ Necdet Tosun, *İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî: Hayatı, Eserleri, Tasavvufî Görüşleri*, s.55

⁶⁴ Nur; 24/37

Meslekü'l-Envâr müellifine göre, bundan sonra ise sol meme ile göğsün arasında bulunan **ahfâ** makamında da sekr ve mahv hâli ortaya çıkıncaya kadar zikir edilir. Şekli ise şöyledir:

*Göğsün sol tarafı (Kalb, sır, ahfâ) *Göğsün ortası (hafî) *Göğsün sağ tarafı (ruh)

Bu şekli ilk olarak İmam Rabbânî Ahmed Sirhindî ortaya atmış ve Müceddidîliğin ilk dönemlerinde şeyhler tarafından bu şekil kullanılmıştır. Bu şekle göre beş letâif göğüste yatay bir şekilde dizilmiştir. Bunun iki farklı şekli daha vardır:

“Kalb” sol memenin iki parmak altında, “ruh” sağ memenin iki parmak altındadır. “Sır” sol memenin hizasında, göğsün ortasına doğru iki parmak içte, “hafî” sağ memenin hizasında göğsün ortasına doğru iki parmak içte, “ahfâ” göğsün ortasının üst kısmında, nefis de alındadır. Bu dizilişe göre ilk beş letâif insanın göğsünde bir üçgen üzerindeki noktalar şeklinde sıralanmıştır. Bu diziliş yorumunu, muhtemelen ilk kez Abdullah Dihlevî(ö.1240/1824) yapmıştır.

Diğer şekli ise; Abdullah Dihlevî'nin halîfelerinden Mevlânâ Halid-i Bağdâdî(ö.1242/1827)ile başlayan Hâlidiyye kolunda “sır” sol memenin hizasına değil, üstüne, “hafî” de sağ memenin hizasına değil üstüne yerleştirilmiştir. Bazı şeyhler bu dizilişi daha detaylı olarak şöyle ifade etmişlerdir: “Kalb” sol memenin iki parmak altında, “ruh” sağ memenin iki parmak altında, “sır” sol memenin iki parmak üstünde, “hafî” sağ memenin iki parmak üstünde, “ahfâ” iki memenin arasında, göğsün ortasındadır. Bu dizilişe göre ilk dört letâif göğüste âdetâ bir dikdörtgen üzerinde dizilmiş, ahfâ da ortalarına yerleşmiş durumdadır. Bazı kaynaklarda “ahfâ”, “sır” ile “hafî” arasına yerleştirilmiştir.⁶⁵

Bundan sonra başta (beyinde) çekilen ve sekr ve mahv hallerini ortaya çıkaran zikre ise **zîkr-i sultânî** denir.

Letâifin yerleri hakkında Müceddidîyye'den önce de farklı uygulamalar vardır. Ancak belli bir sistemde değil sâlikin yeteneğine veya mürşidin tecrübesine göre değişken bir yapıya sahiptir.

⁶⁵ Necdet Tosun, *İmam Rabbânî Ahmed Sirhindi, Hayatı, Eserleri, Tasavvufî Görüşleri*, s.57-58

Letâiflerde ortaya çıkan nurları renklerle bağdaştıran sûfler de bulunmuş, ancak tecrübî olarak bu da farklılık göstermiştir. Meselâ Ahmed Sirhindî'nin “kalb”de orta çıkan nura kırmızı, “ruh” un sarı rengini nitelemesi gibi.

Sûfler velîliğin farklı derecelerinde bulunurlar. Birinci derecede bulunanlar, “kalb” makamındadır. Bu merteye ilâhî sıfatlar ve fiillerin tecellisi ile irtibatlıdır. Hz. Âdem ile ve Allah'ın tekvîn sıfatıyla bağlantılıdır. İkinci derecede bulunanlar “ruh” makamındadır. Bu merteye zâtî-subûtî sıfatların tecellisi ile irtibatlıdır. Hz. İbrâhim ve biraz da Hz. Nûh ile ilişkisi vardır. İlim sıfatıyla bağlantılıdır. Üçüncü derecede bulunanlar “sır” makamındadır. Bu merteye zâtî şûûn ve itibarlar ile alakalıdır. Hz. Mûsâ ve Kelâm şanı (Allah'ın Kelam sıfatının aslı) ile ilişkisi vardır. Dördüncü derecede bulunanlar “hafî” makamındadır. Bu merteye Allah'ın selbî sıfatları ile irtibatlıdır. Hz. İsa ile alâkası vardır. Beşinci derecede bulunanlar ise, “ahfâ” makamındadırlar. Bu merteye Hz. Muhammed ve İlim şanı ile irtibatlıdır. Muhammedî meşreb sûflerinin velîlik mertebesi (Velâyet-i Muhammedî) budur.⁶⁶

Vücudun bütün azalarıyla zikre katılmasından sonra nefy ü isbât zikrine başlanır. Nefy ü isbât üç aşama ve dört aşama olmak üzere iki çeşittir. Kelime-i tevhid, nefesi tutarak genelde üç aşamada okunur. Eğer sâlik üç aşamada okuyacaksa; “lâ” derken tutulan nefes göbük altından başa çekilir, “ilâhe” derken sağ omuza indirilip “illallah” denildiğinde ise kuvvetle kalbe vurulur. Eğer dört aşamada okuyacaksa; nefesini tutup göbükten başa doğru çekerek “lâ”, sağ tarafa geçerken “ilâhe”, “illâ” derken başa doğru çekip “Allah” kalp üzere hızlıca vurulur. Şekil olarak şöyledir:

Sır (baş): illâ

Sağ meme: ilâhe

Sol meme: Allah

Göbük: lâ

Tekli sayılar olan üç, beş, yedi, yirmi bire kadar, üçte bir “Muhammedün Rasûlullah” zikrini soldan sağa göğsüne vurur gibi zikretmek gerekir. Bu zikrin sonunda “Allahümme ente maksûdî ve rızâke matlûbî.” okunur. Birkaç gün üç defada bir kalbinden okuması ve eğer

⁶⁶ Necdet Tosun, *age.*, s.62-63

hâlinde bir ilerleme olmaz ise yedide bir ve dokuzda bir veya onbirde bir, yirmi birde bir kadar okumaya devam eder. Yine hâlinde ilerleme olmaz ise baştan üç adette bir okumaya başlamalıdır. Ve sâlik, nefesini tutup zikirlerin tekli sayılarında açıktan “Muhammedün Rasûlullah”, kalpten “Allahümme ente maksûdî ve rızâke matlûbî” okumalıdır. Yine hâlinde bir ilerleme olmazsa yemesinde, içmesinde, uykusunda giyiminde haram olup olmadığına dikkat etmelidir. Eğer hangi adette hâlinde ilerleme olursa o adette, sâlik cezbeyle ulaşınca kadar o zikre devâm etmelidir. Cezbe hâli gelince zikir bırakılmalı, bu hâl ortadan kalktığında zikre kaldığı yerden devam etmelidir. Molla Câmî bu konuda şöyle buyuruyor: Ne zaman “lâ ilâhe illallah” dediysem hemen ardından “Muhammedun Rasûlullah” derim.

Kelime-i tevhid’in “Lâ ilâhe” kısmına **nefy**, “illallah” kısmına ise **isbat** denir. Bunun ardından göğsün ortasında “Muhammedun Rasûlullah” demek şarttır. İmam Rabbânî Ahmed Sirhindî zikrin yüz adedinde bir “Muhammedun Rasûlullah” zikretmiştir.

Tevhidin mertebeleri de üç kısma ayrılır:

- **Mübtedînin tevhidi:** Lâ ma’bûde illallah
- **Mütevassıtın tevhidi:** Lâ maksûde illallah
- **Müntehînin tevhidi:** Lâ mevcûde illallah

Bütün mertebelerdeki ortak amaç geçici dünyalık şeyleri terk etmek, Allah’ın zâtını ispattır. Bu zikir ile sâlik her yerde ve her halde Allah zikrinden kendini alamaz. Bu zikre cezbe ile sekr ve mahv hali de eşlik eder.

Sonuç olarak; dilin zikri kabuk, kalbin zikri iç, öz, sır zikri ise özün özüdür. Akıllı kimse, kabuk ile tatmin olmaz onu ancak öz veya özün özü tatmin eder. Buna **hakikat zikri** denilir. Molla Câmî (k.s.) şöyle buyuruyor:

Senin zikrinin bir kırıntısı bile nur dolar ne hoş,

Senin nefsinin parlaklığı yok olur

Kesret ortadan kalkar

Zikreden zikir olur, zikir de zikredilen olur.

Bu hâlin meydana gelmesi için gayret gereklidir. Bu hâle ulaşanlar zevk erbâbıdır.

Ek olarak; müellif eserde zikri üç rütbe olarak değerlendirmiştir. Bunlar dilin zikri, kalbin zikri ve sır zikridir. Dil ve kalbin zikri şifâhî yoldan elde edilirken sır zikri ancak sır ile elde edilir. Sâlik kemâl mertebesine geldiğinde dilin zikri ile kalbin zikrini birleştirip bu zikirle meşgûl olur. Ancak bunun dışında zikirler de bulunmaktadır; zikr-i erre, zikr-i hayret, zikr-i ma'iyet, zikr-i zarûriyye gibi. Ve bu yolda mübtedî olan kimse sadece farz ibadetleri yerine getirip zikir ile meşgûl olmalı; mütevassıt olan ise farz ibadetlerin yanı sıra nafil ibadet etmesinde bir sakınca bulunmamaktadır. Müntehâ olan ise Kur'ân-ı Kerîm tilâveti ile meşgûl olur. Hepsinin ortak noktası, gece ehlinden olma şartıdır. Geceyi üç kısma ayırıp üçte birinde kalkıp 12 rek'at namaz ile meşgûl olunur ise teheccüd namazı olarak kabul edilir ve seher vakti zikirle meşgûl olunur. Cuma ve Ramazan gecelerini ibâdetlerle değerlendirmek uyanık bulunmak gereklidir. Seher vakti özellikle yapılan ibâdetlerin de fazileti vardır. Çünkü seher vakti Allah'ın divanıdır. Eğer ki sâlik zikrini gecenin son üçte birinde çeker ise o gün akşama kadar zikir çekmiş sayılır. Eğer ki akşam ile yatsı namazı arasında zikrini çeker ise gecenin çoğu kısmında zikir çekmiş gibi olur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Birinci Fasıl: Tefrika, Zikrin Engelleri ve Alınacak Tedbirler, İnbisât ve İnkıbâz⁶⁷

Müellife göre; sâlikin hallerinden ikisi; inbisât ve inkıbâzdır. Sözlükte *ferahlık ve sıkıntı halleri*⁶⁸ olarak geçmektedir. Tasavvufta terim anlam olarak ise, *kulun açılma ve neşe halinde olması inbisât, tutuk ve üzgün olması inkıbazdır. İnkıbaz kulun Hak ile resmî, inbisât samimi olması halidir. İnkıbâz halinde edep gözetilir. İnbisât halinde manevî bir keyif ve neşe içinde bulunan kul, son derece tabii bir vaziyette bulunduğundan kalbine ne gelirse onu söyler, hislerini serbestçe ifade eder. İnkıbaz halinde bulunan kul, sert, haşin ve çatık kaşlıdır.*

⁶⁷ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr*, (trc. Neş'et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 18^a ve devamı.

⁶⁸ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.186

Biri cemâlî, diğeri celâlî tecellîye mazhar olmuşlardır. İnbisât bir çeşit vecd ve cezbe halidir. İnbisât halinde Hakk'a naz edilir:

Ben bana zulm eyledim ettim günah

Neyledim nitdim sana ey padişah

(Yûnus)⁶⁹

Bu hallerin sâlikin yolda ilerleyişine göre farklı durumları vardır. Mübtedî olan sâlikte bu haller, kabz ve bast veya havf ve recâ olarak; mütevassıt olan sâlikte inbisât ve inkıbâz; muntahî olan sâlikte tecellâ-yı cemâl ve celâl olarak ortaya çıkar. Sâlikin neşe ve keyif içinde evrâdı olan isme zikirle meşgûl olmasına **bast** denir. Sâlikte gevşeklik ve tembellik hali baskın gelip zikirten uzaklaşması ve hevâ, tefrika ve vesvesenin ortaya çıkıp sâlikin fikrini ve zikrini zorlamasına **kabz** denir. “Havâtır tasavvuf terminolojisinde “sâlikin kalbine Hak’tan, melekten, nefisten veya şeytandan gelen hitaplar, sesler” anlamında kullanılmıştır.”⁷⁰ Havâtır, tanımdan da anlaşılacağı üzere kendi içinde dört kısma ayrılır; **havâtır-ı nefsânî**, **havâtır-ı şeytânî**, **havâtır-ı melekî** ve **havâtır-ı Hakkânî**. İlk olarak mübtedîye müşkil havâtır, evhâm ve vesvese eğer kalbin altından geliyorsa bu havâtır-ı nefsânî, kalbin sol tarafından geliyorsa havâtır-ı şeytânî, kalbin sağ tarafından geliyorsa havâtır-ı melekî, kalbin üst kısmından geliyorsa havâtır-ı Hakkânî’dir. Yani ilhâm da denilebilir. Bunun ayırt edilmesi kemâl mertebesine ulaşmış sûfiler için mümkündür. Ancak ayırt edilmesi için daha kolay yolu ise eğer Allah’ın yasaklamış olduklarına rağbet, dünyalık veya Allah’ın rızası’nın olmadığı işler hakkında hâtır geliyorsa nefis veya şeytan tarafından gelen hâtırdır. Bu ikisinin farkı ise; nefis arzu üzerinde ısrar eder ve o arzuyu elde edene kadar mücâdele eder. Şeytan ise ısrarcı değil, bir günâha istek uyandıramamışsa başka bir günâha, olmazsa başka bir günâha istek uyandırmaya çalışır. Örnek olarak; nefis şarap içme vesvesesi verdiğinde şarap içmesi için ısrar eder. Fakat bu vesvese şeytânî ise ve bir defa bu vesveseyi verip başarılı olamamışsa, üç kere tasfiye edilip çekilmiş şarap helaldir diye bu şarap için vesvese verir. Bunda da başarılı olamazsa rakının damlası haram değil, sekr rütbesine varmak lazım değil, diyerek vesvese verir. Bunda da başarılı olamazsa rakının başka çeşitlerinden afyon ve diğer uyuşturuculara kadar vesvese vermeye devam eder. Havâtırın nefsânî veya şeytânî olduğunu ayırt edebilmenin faydası, şeytanın def edilmesi için istiâze yeterlidir. Bu durum âyetlerle de açıktır. Eğer havâtır melekî ise Allah’a ibâdete ve Allah’ı zikretmeye

⁶⁹ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s. 186

⁷⁰ Süleyman Uludağ, “Havâtır” maddesi, *DİA*, c. 16, s. 526

teşvik eder. Hakkânî havâtır ise Allah ve Peygamber aşkı, ibâdetlere yönelme ve Allah dışında her şeyi terk etme hâli ile ortaya çıkar.

Havâtır-ı Hakkânî'yi Allah zikri ile meşgûl olmaya engel oluyorsa kaldırmak câizdir. Allah zikri esnasında hâtıra gelen dünyalık fikri tevbe etmeyi gerektirir. Eğer bu hâtırı def edemezse yeniden abdest almalı, yine def olmazsa gusül abdesti almalı, yine def olmazsa herhangi bir rahatsızlığı olmadığı takdirde soğuk su ile gusül abdesti alması fayda sağlayacaktır. Eğer bu da faydalı olmazsa bağlı olduğu mürşidine durumunu arz edip zikir esnâsında ortaya çıkan engellerin kaldırılması için duâ talep eder. Yine def olmaz ise elbisesini değiştirip temiz bir elbise giyerek boş bir yerde iki rek'at namaz kılıp zikir ettikten sonra bu hâlin üzerinden kalkması için duâ eder. Yine def olmazsa kırk elli defa kuvvetle açıktan “Yâ Fa'âl” ism-i şerîfini zikir eder. Yine def olmazsa nefesini kuvvetle burnundan içeriye çeker. Yine def olmazsa açıktan “Lâ ilâhe illallah” zikrini çeker. Yine def olmazsa artık bu hâl inkibâz halidir.

Tefrika ve inkibâz-ı Hakkânî'nin farkı şudur ki; sâlik eğer kusur ve isyan içerisinde ise ya'nî zikre ve ibâdete meyl etmeyip hevâ ve hevese dâir olan şeylere meyl ediyorsa, meselâ dostlar ile sohbet, yakınlık, gezme, yeme, içme ki bunlar nefsi doyuran şeylerdir, rağbet ediyorsa bu tefrîkadır. İnkibâz-ı Hakkânî ise, sâlikin zikir ve ibâdetlere meyl etmediği gibi dost sohbeti, nefsin arzularına da meyletmemesidir. Sâlikte bir gevşeklik, tembellik ve hüznün hâli meydana gelir.

Sonuç olarak sâlik ya inkibâz ya da inbisât halindedir. İnkibâz hali ortaya çıktığında def'i ve bu halin kaldırılması için çaba göstermeli eğer başarılı olamıyorsa farz ibâdetlerini yerine getirip sabır göstermelidir. Bu hal kusurun çokluğundan ortaya çıkar. Şeytan vesvesesine kanmadan zikre devâm edilmelidir. Ve sürekli gayret içerisinde olmak gerekir ki bu hâl nâdiren ortaya çıkar.

Eğer önemli bir iş meydana gelip zikirden döneceğini hissediyorsa mübtedî sâlik, şu duâyı okumalıdır: “Allahım! Benim bütün yönlerde yönüm, bütün maksatlarda ve bütün işlerde amacım, bütün endişe ve zorluklarda sığınağım ol. Senin yardımınla ve muhabbeti üstlenmekle beni görevlendir. Allahım! Ey örtüleri kaldıran! Başka örtüleri basiretlerimden

kaldır. İlahi İlahi! Beni eğlence ile meşgûl olmaktan kurtar. Ve beni eşyanın hakikatlerine olduğu gibi ulaştır!”

İkinci Fasıl: Kelimât-ı Kudsiyye⁷¹

Nakşibend tarikatında Farsça ibâreler ile ifade edilen on bir kâide bulunmaktadır. Sûfî, sülûkunda bu kâidelere önem vermesi ve uygulaması gerekir. Lafzen kısa olup mânen faydaları çok olan bu kaideler şunlardır: Hûş der dem, nazar ber kadem, sefer der vatan, halvet der encümen, yâd kerd, bâz geşt, nigâh daşt, yâd daşt, vukûf-i zamânî, vukûf-i adedî, vukûf-i kalbî. Bunlara kelimât-ı kudsiyye (değerli sözler) denir. Bu kâidelerin ilk sekiz tanesi Abdülhâlık Gücdevânî hazretlerine nisbet edilmiştir. Bâhaeddin Nakşibend hazretleri de vukûf-i kalbî kâidesi ile birlikte dokuz kâideyi açıklamışlardır. Bu kelimât-ı kudsiyyenin anlamını idrâk edip yaşamak tarîkatın şartlarındandır. Ancak vukûf-i adedî ve vukûf-i zamânî diğerleri kadar gerekli görülmemiş olsa da uygulanmasında fayda vardır. “Abdülhâlık Gücdevânî’nin şeyhi Yusuf Hemedânî’nin müridlerine tavsiyelerde bulunurken: Her nefesi bilinçle alıp verin (hûş der dem), ayağınıza (önünüze) bakın (nazar ber kadem), vatanda sefer edin (sefer der vatan), ve Halk içinde Hak ile olun (halvet der encümen), dediği şeklindeki rivâyet doğru ise, sekiz kâideden ilk dördünün Gücdevânî’den önce de sûfiler arasında bilinmekte olduğu ortaya çıkar.”⁷²

Hûş der dem: Her nefes alıp verişte Allah ile olup gaflete düşmeme halidir. Nefesi dâimâ nefse karşı uyanık olarak nefes alıp verirken çıkan “h” sesinde “hû” yani Allah’ı zikrederek alıp vermek, bilinçli olmaktır. Ubeydullah Ahrâr şöyle buyuruyor: Nakşibendiyye tarikatının temeli nefestir. Bu yolda ilerlemek isteyen mürid nefesini gafletten korumalı ve dâimâ Allah ile olup uyanık bir kalbe sahip olmalıdır ki bu tarikatın şartıdır.

Halvet der encümen: Kelime anlamı toplum içinde yalnızlık anlamına gelmekle birlikte tasavvufî terim olarak, bâtında Allah ile birlikte olup zâhirde insanlarla beraber olmak

⁷¹ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr*, (trc. Neş'et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 20^b ve devamı.

⁷² Necdet Tosun, *Bahâeddin Nakşibend Hayatı, Görüşleri, Tarikati*, s.335

anlamına gelmektedir. Sûfiler bu hâl için “El kârda gönül yârda.” derler. Fenâ fillâh mertebesine erip mahv ve sekr hâli meydana geldikten sonra sûfiler ikiye ayrılır; ya mahv ve sekr hâli devam eder, sufi uzlet hayatı sürer ya da ardından gelen sahv hali ile insanlar arasına karışıp irşad eder. Halvet der encümen, “Onlar ne ticaret ne de alışverişin kendilerini Allah’ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekat vermekten alıkoyamadığı insanlardır.”⁷³ âyet-i kerimesinin işâret ettiği durumdur. Hadislerde ise bu duruma işâret ettiği kabul edilen şu kudsî hadis vardır: “Kulum bana nafilelerle yaklaşmaya devam eder, sonunda onu severim. Onu sevince de işitmesi, görmesi, dili ve eli olurum.” Benimle işitir, benimle görür.”⁷⁴ “Bahâeddin Nakşibend Hazretleri hacca gittiğinde Mina Pazarı’nda bir gencin yaklaşık beş bin dinarlık ticaret yaptığı halde kalbinin bir an bile Allah’tan gâfil kalmadığını müşâhede ederek ondan övgüyle bahsetmiştir.”⁷⁵ Ubeydullah Ahrâr ise bu hâl içerisindeki sûfinin kalbinin zikirle dopdolu olduğunu hattâ etrafındaki insan seslerini dahi zikir olarak duyduğunu ifade eder. Ancak bu durum sıradan sûfiler için değil kemâl mertebesine yaklaşmış sûfiler için mümkündür.

Sefer der vatan: Sâlikin beşerî sıfatlardan melekî sıfatlara, ahlâkî yolculuğunu övülen ahlâka taşıyabilmesidir. Diğer tarikatlardaki gibi sülûkta yapılan seyr değil de vatanî sefer kastedilmektedir ki asıl vatan, hakikat âlemidir. Bu durumda uygun bir şeyhin terbiyesinde bulunmak önem arz etmektedir. Dâimâ hakikat âlemine doğru gayret etmek sefer olarak ifade edilmektedir.

“Vatanda yolculuk anlamına gelen bu terime yüklenen mânâlar şunlardır: 1. Sâlikin kötü huylardan iyi huylara, beşerî sıfatlardan melekî sıfatlara doğru sefer etmesi ve ahlâkını değiştirmesi 2. Mürîd olmak isteyen kişinin uygun bir şeyh bulmak gâyesiyle yolculuk etmesi ve farklı şehirlerde dolaşması 3. Sûfinin vatanda yani halvet odasında zikir ve mücâhede ile meşgûl olarak kalp gözünün açılması ve bu kalp gözüyle âlemi müşâhede etmesi, âlemin ilginçliklerinde bu göz ile yolculuk etmesi 4. Sûfinin kalben dünyevî düşüncelerden ve mâsivâdan Allah’a doğru sefer etmesi.”⁷⁶

Nazar ber kadem: Kelime anlamı; gözlerin önde (ayakta) olmasıdır. Bundan maksat, sâlikin gözlerini kâinatta nefesine hoş gelen bir şeye bakar da gönlü ona meyleder diye önünden(ayağından) ayırmamasıdır. Sâlik bunu yaparken ulaşmayı hedeflediği son mertebeyi

---

⁷³ Nûr; 24/37

⁷⁴ Buhârî, Rikâk, 38

⁷⁵ Necdet Tosun, *Bahâeddin Nakşibend, Hayatı, Görüşleri Tarikatı*, s.336

⁷⁶ Necdet Tosun, *age.*, s.336

düşünmelidir. Başlangıç tevbe ve inâbe sonu ise teslim ve rızadır. Diğer tarikatlerde Mevlevî ve Bektâşî sikkelerini gözlerinin üzerine indirmelerinin sebebi budur. Bu tarikatte elbise değiştirme, sikke giyme ve hırka geleneği olmadığı için nazar ber kadem ile amel ederler.

Sâlikin Allah düşüncesi ve zikri ile dolu olan kalbinin muhabbeti dağılmaması için konulan bu ilke, sülûkta daha hızlı yol almanın sırlarındandır.

Yâd kerd: Kelime anlamı olarak, zikretme veya hatırlatma anlamına gelmektedir. Tasavvufi terim olarak ise, sâlikin mürşidinden aldığı zikri açıktan veya gizliden kalbinin ya da dilinin zikretmesi demektir.

Nakşibendiyye tarikatında ilk zamanlar dili damağa yapıştırarak kalben kelime-i tevhid zikri yaygın kabul görmekteydi. Bunun karşılığı olarak da bu ilke anlaşılmaktadır. Bu zikirten amaç, kalbin nefse karşı uyanık olarak Hakk’a büyük bir saygı ve muhabbet duymasıdır.

Bâz geşt: Sözlükte geri dönüş veya başka bir makama dönüş anlamına gelen bu terim, sûfinin nefesini tutarak üçte bir, yedide bir veya ne zaman ara veriyorsa belli bir miktar tevhid zikri çektikten sonra nefesini bırakarak “İlâhî! Ente maksûdî ve rızâke matlûbî.” ya’nî “Allahım! Maksadım sensin ve isteğim senin rızandır.” demesidir. Sûfinin bir miktar zikir çektikten sonra bu duayı söylemesi ile iyi ve kötü düşüncelerin silinmesi veya sâlikin bu zikirle Allah’a dönmesi anlamında bâz geşt denilmiştir.

Nigâh daşt: Sözlükte; koruma, muhafaza etme anlamına gelmektedir. Sâlik zikirle meşgûl olduğu zaman ardından kalbe havâtır gelmeye başlar. Bu havâtıra dikkat edip kalbini uyanık tutmalı ki bir başka düşünce kalbine yerleşmiş olmasın. Nigâh daşt, sâlikin zikir esnâsında kalbine Allah’tan başka bir düşüncenin girmemesi için kalbini koruması anlamına gelir. Ubeydullah Ahrâr ise; bu ilkeyi sâlikin tevhid zikrinden sonra “İlâhî! Ente maksûdî...” kısmını söyleyip Allah’a yönelişini muhafaza etmesi olarak açıklar.

Yâd daşt: Sözlükte; hatırda tutmak anlamına gelmektedir. Allah’ın huzurunda olma bilincini hiç kaybetmemek, müşâhedeyi elde etmektir. Ubeydullah Ahrâr, bu konuyu nigâh daştın daha derin yaşanması olarak yorumlamıştır.

Vukuf-i zamânî: Sâlikin dâimâ kalp muhâsebesi yapması anlamına gelir. Sabah, akşam ve zamanın tamamını göz önüne alıp vaktin çoğunu ibâdetle geçirmiş ise sevinip hamd ve şükür etmek, eğer vaktin çoğu dünyalık düşünce ve heveslerle geçmiş ise pişmân olup

hüzünlenip tevbe istiğfâr ederek vaktini geçirmek bu hâlin gereğidir. Sâlik hâlin ve zamânın gerektirdiğini iyi bilmesi zikrini ona göre yönlendirmesi vukuf-i zamânî tabiriyle ifade edilir.

Vukûf-i adedî: Dili damağa yapıştırarak kalpten çekilen zikrin sayısını bilmektir. Üçte, beşte, yedide ve yirmi bire kadar tekli sayılarda “Muhammedun Rasûlullah” demeye ardından “İlâhî! Ente maksûdî...” duâsını okumaya riâyet etmek anlamına gelir. Sayısını bilerek zikretmek kalbi başka fikirlerden korumak için şart addedilmiştir. Amaç devamlı Allah’ın huzurunda olmak ve nefse karşı uyanık olmaktır. Sayı ile zikir yolun başında bulunan sûfiler içindir. Sülûkta kemâl mertebesine yaklaşan sûfiler için sayıdan sıyrılıp tek olan Allah’ın çok olan kâinata tecellisinin bilincinde olmak vardır.

Vukûf-i kalbî: Bunun ma’nâsı; kalbe teveccüh edip devamlı Allah’ın huzurunda ve nefse karşı uyanık bir şekilde zikir ile meşgûl olup dünyalık düşüncelerin kalbe gelmemesi ve kalbin Allah dışında bir şey ile meşgûl olmaması için çaba sarfetmektir..

Vukuf-i kalbînin kalbe teveccüh dışında bir anlamı da, sâlikin zikir sırasında Allah’ın huzurunda olduğu bilincinde olmasıdır.

Üçüncü Fasıl: Vâkıât ve Menâm (Rüyalar)⁷⁷

Nakşibendiyye Tarîkatı’nda, diğer bazı tarikatlarda olduğu gibi vâkıât ve menâmât üzere temellendirme yapılmamıştır. Diğer tarîkatlarda çekilen zikrin ilerlenen dereceye göre isminin değiştirilmesi vâkıât ile gerçekleşir. Öyle ki hilâfet de vâkıât ile olur. Nakşibendiyye’de böyle olmadığı gibi yalnız Allah’a teveccüh bulunmaktadır. Vâkıa ve menâm tarikatın usûlünden değildir. Ancak mânâ âleminde sâlik Hak’tan gelen terhîb ve tergîbe kayıtsız kalmayıp tarîkat yolculuğunda bununla ilgili bilgi sahibi olmalıdır.

Vâkıa/ Vâkıât: Gayb âleminde sâlike gösterilen vâkıa ve rüyanın zâhirî ve ma’nevî olmak üzere iki farkı vardır. Zâhirî farkı şudur: Vâkıa uyku ile uyanıklık arasında olur. Ya’nî akıl baştan tamamen ayrılmaz. Ma’nevî farkı ise; kalb zâhirî perdelerden kurtulup ruh

⁷⁷ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü’l-Envâr ve Menba’u’l-Esrâr*, (trc. Neş’et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 23^a ve devamı.

Allah'ın nuruna bakar. Bu mertebede ilham veya vahyin bir türü veya söyleyeni belli olmayan gaybden bir ses ile gelen mânâdır. Bu makamda cinlerden dahi haber verirler.

Rüya ise şöyle tanımlanır: İnsânî özellik olan akli kullanabilme ortadan kalkıp insan bu âlem ile alâkasını kestiğinde ruh, misal âlemine girer. Rüyanın da çeşitleri vardır. His âleminden kurtulup misal âlemine yöneldiğinde öncelikle bu âlemde hissettiği bazıları nefsânî, bazıları şeytânî bir sûret olarak beliren olaylar hafızada yer eder ve hafızanın onu akla sunması ile oluşan rüyalara **adgâs ve ahlâm** denir. Bu da kendi içinde himmet rüyası ve vehmî rüya olarak iki kısma ayrılır. **Himmet rüyası**; bir kişinin kendi ihtiyacını veya tarikat şeyhinin veya hizmetinde bulunduğu padişahın bir işle meşgûliyetsini görmektir. **Vehmî rüya** ise; adgâs ve ahlâmın çeşididir. Fakir olan kimsenin zenginliğe dâir, “senin kısmetin Bağdat’tadır” veya “falana git bunu söyle itibar bulursun” gibi, ilim öğrenmek isteyen ise “şöyle hareket edersen müctehid olursun veya mezhep imamı olursun” ; derviş ise, göğe çıkarıldığını ve çeşitli nurları müşâhede edip “müctehid oldun” diyen şeytan vesvesesi ile padişahın hizmetlisi ise kendisini daha üst rütbelerde görmek gibi manalara vehmî rüya denir.

Sâlih rüya; Nübüvvetten bir parça kabul edilen bu rüya çeşidine sâdik rüya da denilmektedir. Üç kısma ayrılır:

Birisi; yoruma ihtiyaç duymayacak kadar açıktır. Bu hâlin olması için tabiatın itidal halinde olması şarttır. Hazret-i İbrâhim'in kurban rüyası gibi.

İkincisi; yoruma muhtaçtır. Yusuf (as)'ın meşhûr rüyası gibi.

Üçüncüsü ise; tamamen yoruma muhtaçtır. Mısır Azîzi'nin gördüğü ve zindandaki Yusuf (as)'a tabir ettirdikleri rüya gibi.

Rüyânın ilâhî mi, şeytânî mi, yoksa adgâs ve ahlâm mı olduğunu tabir eden kişide meydana gelen hâle göre fark edilir. Rüyâ tabiri yapan kişinin kâmil bir zât olması gerektiği unutulmamalıdır.

Bazı filozof veya rahipler genel çerçevede gayr-i müslimler de gerçekleşmesi mümkün rüyalar görebilir. Ancak buna **istidrâc** denir.

Bazı rüyalar ise şeytânîdir, insanı üst mertebelerde gösterip kişinin kibirlenip gururlanması sonucu belâyâ uğramasına sebep olur. Rivâyet olunur ki; bir zât rüyasında her gece bir Burak ile mirâca çıkar, cennet ve cehennem ehli kendisine gösterilmiş. Bunu bir

şeyhe anlattığında şeyh, seni göğe çıkarttıklarında bir kere “Eûzübillâhimineşşeytânirracîm” de, diye tavsiye etmişler. Bunun üzerine zât; bu rüyâ şeytânî midir, diye sorunca, Şeyh; şeytânî olmayabilir, ancak istiâze etmenin zararı yoktur, diye söylemiş. Gece yine Burak gelip zâtı mirâca çıkardığında şeyhin söyledikleri zâtın aklına gelir ve istiâze eder. Bununla birlikte etrâfi çöplerle dolu bir yerde kendisini oturur bulur. Bu şekilde örnekler de çoktur. Bunun için kâmil bir mürşide ihtiyaç vardır. Böyle rüyaların şeytânî olup olmadığını fark etmek, ayırt etmek mürşidin gözetiminde daha kolay olacaktır.

Menâm: Kendi içerisinde mertebeleri vardır ve sâlik kendi derecesini bilip ona göre hareket edebilmesi için faydası bulunmaktadır. Öncelikle nefis makamında sâlik, çamurlu, bulanık sular, karanlık, derin yerler, engebeli ve ince yollardan geçer. Geçirdiği büyük mücadelelerden sonra kendisinde ağırlıkta olan sıfat ortaya çıkar. Meselâ hırs ve tama’ sıfatı ağırlıktaysa karınca, kurt ve fare; vahşet sıfatı ağırlıktaysa ayı ve domuz; adâvet (düşmanlık) sıfatı ağırlıktaysa ise yılan ve akrep; cimrilik sıfatı ağırlıktaysa köpek; kibir ve adâvet sıfatı ağırlıktaysa arslan ve kaplan; nefsânîyyet ve şehvet sıfatı ağırlıktaysa pars; yeme, içme, uyuma yani tembellik sıfatı ağırlıktaysa koyun; elbise, kıyafete düşkünlük sıfatı ağırlıktaysa tavus kuşu; hile ve kurnazlık sıfatı ağırlıktaysa tilki ve çakal; eğlence, şaka yapma sıfatı ağırlıktaysa şebek ve maymun müşâhede eder. Hangi hayvan kendisine musallat olur ise, kendisinde ağırlıkta olan sıfatı bilir ve bu sıfatın kaybolması için mücâdele eder ne zaman bu sıfatlar kişide kaybolursa bu sıfatlardan geçmiş olur.

İkinci mertebe ise hidâyet sıfatıdır. Kötü sıfatlar kaybolduktan sonra yerine iyi sıfatların yerleştirilme aşamasıdır. Eğer sâlik bu makamda gökyüzü, ay, yıldızlar ve nefsin özünü ve kusurlarını müşâhede ederse ki bu kalbin sıfatlarıdır.

Üçüncü mertebe; ruh mertebesidir. Sonsuzluk nurlarını ve âlemleri müşâhede eder. Arşa yükselir ve keyfiyet, cisim ve renk olmaksızın âlemleri müşâhede eder. Bu Allah’ın ruha tecellîsi olarak adlandırılır.

Dördüncü mertebe; ateştir. Yıldırım, şimşek, mum ve yangınlar görür. Bundan beşinci mertebeye geçince gökyüzünü müşâhede eder ve bir gökten başka bir göğe yükselir ve semânın etrafında döner. Yıldız ve ay görür. Bundan altıncı mertebeye geçince melekût âlemini müşâhede eder, hâtiften ses duyar ve cennet, cehennem ve arş kendisine gösterilir. Bu makamlarda gerçekleşen hallerin dünyadaki şeylere kıyas ederek anlaşılması mümkün değildir. Her sâlikin hal ve makamına göre mertebelerdeki haller de farklılık gösterir.

Meselâ bahçe ve bostan görüp meyveleri ham ise sâlikin ibâdetinde ve tasavvuf yolculuğundaki eksikliğine işaret eder. İnce yollardan geçerse sülûkunda eksikliğe ve zayıflığa işaret eder. Eğer gittiği yol üzerini buz tutmuş görür ise, kalp soğukluğuna, aşk ve muhabbetin azlığına işarettir. Eğer temiz ve derin bir deniz görür ise kalbin temizliğine, rahatlık ve vâsıtalar görür ise sâlikin gücüne işaret eder. Sağ taraftan bir nağme duyarsa saadete, sol taraftan bir nağme duyarsa sıkıntı ve mutsuzluğa işaret eder. Derisini yüzdüklerini görürse tarikatten çıkarılmaya işaret eder. Başka bir tarîkin elbisesini giydiğini görür ise, başka bir mürşidden feyz almaya işaret eder. Sultan görürse ruha; güneş veya ay görürse ruhun ve kalbin nuruna işarettir. Yıldızları ve gezegenleri görürse ibadetin nurlarıdır. Gökyüzünü yıldızsız görürse, kalbin temizliğidir. Aslan görüp üzerine bindiğini görürse, nefse hâkim ve râkip olduğuna işarettir. Deve görüp ona râkip yani binici olduğunu görürse, Pîr hazretlerinin himmetine işarettir. Âlimler görürse, görünürdeki işlerinde gücüne; dervişler görürse, manevî âlemdeki gücüne işarettir. Kendini gençleşmiş görürse, irşad rütbesine erdiğine, kendini ölmüş veya perişan olmuş görürse, fenâ makamına ereceğine işarettir. Eğer yedi kat gökte büyük bir deniz görüp kendini de bu denizde yüzen bir balık olarak görürse buradaki deniz Allah'ın merhametine işaret eder.

Sâlik göğsünde yedi kademe ve her kademede bir nebî, bir velî ve bir melek görürse kendi meşreb ve rütbesinin belli olduğunu, hangi makâmda bulunduğunu müşâhede eder. Buna benzer vâkıa ise açıklamaya uygun değildir. Âlim bir şahsın kemâl sıfatlarıyla süslenmiş ve bezenmiş olduğunu müşâhede ederse buna **küçük velîlik makamı** denir.

Vâkıâ, gören sâlike göre farklılık gösterirken, aynı kişide hal ve makâmına göre de farklılık gösterir. Meselâ sâlik ateş görse bazen gadab sıfatı ile nefsin ateşinden geçmeye, bazen aşk ateşi ile talebinde coşku haline, bazen ise şeytanî sıfatların ağırlıkta olduğuna işaret eder. Rivâyete göre; İbn-i Sîrîn'e üç şahıs ayrı ayrı rüyalarında kendilerini ezan okurken gördüklerini arzetmişler. İbn-i Sîrîn, birine hac, birine hırsızlar ve birine de kötü hal ile yorum yapmışlardır. Aynı rüyayı üç farklı şekilde yorumlamasının sebebini sorduklarında ise, rüyayı hal ve makamlarına göre farklı yorumladığını söylemiştir.

Tarîkat ehli başlangıçta ruhun gıdası ile beslenir ve bunun için şeyh veya mürşide ihtiyaç vardır. Sâlik gördüğü menâmâtı (rüyaları) mürşidine anlatıp yorumlamasını talep eder ve o da hal ve makamına göre yorumlayıp yol gösterir. Tarîkate en büyük şart, mürşiddir. Mecbûren ihtiyaç duyulur ki mürşid ile fenâ fillah mertebesine ulaşılır. Böylece sâlike gelen olumsuz vehim ve vesveselerin önüne geçilmiş olur. Bu yolda sâlikin iki hali bulunmaktadır;

ya terhîbat ve tenzîrât ya da tebşîrat halidir. Eğer terhîbât (sakındırmak) olarak bir ma'nâ gelir ise istiğfâr ile meşgûl olunmalı, tebşîrât (müjdelemek) olarak bir ma'nâ gelir ise hamd ve şükür ile meşgûl olunmalıdır. Ancak bu şeyh olmadığı durumlarda tavsiye edilir. Bağlı bulunulan şeyh varsa sâliki bizzat o yönlendirecektir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Birinci Fasl: Müşâhedât ve Mükâşefât⁷⁸

Tasavvuf eserlerinde sırasıyla muhâdara, mükâşefe ve müşâhede olarak geçmekte olan bu kavramların ilki olan muhâdaraya eserde yer verilmemiştir. Sırasıyla açıklamak gerekirse;

Muhâdara: Sâlikin çektiği zikirler ve düşündüğü deliller sonucunda kalbin sürekli Allah'ın huzurunda bulunma halini elde etmesidir.

Mükâşefe: Sâlik, gayb âlemine daîr irfan sahibi olup kalbinin ruh âlemine açılan perdelerinin ortadan kalkması ile bilgiye ulaşmasıdır.

Müşâhede: Allah ile arasında hiç perde kalmayan sâlikin kendi ve dünyevî bütün alâkalardan fânî olmasıdır. Buna fenâ makamına ulaşması da denilebilir.

Eserde önce müşâhede konusu ele alınmıştır. Hazret-i Peygamber (s.a.v.), bir hadîs-i şerîfinde şöyle buyuruyor: “Aç kalınız, hırsı bırakınız, bedenlerinizden soyutlanınız. Dünyalık planınızı uzun vadeli yapmayınız, gönlünüz ferah olsun, dünyayı bırakınız. Umulur ki, Allah kalplerinizi görür.” Bu hadiste anlatılmak istenen; dünyâlık menfaatlerden uzaklaşıp Allah'ın isimleri ve sıfatları ile kalbi doldurmak, bu dünyada yaşamanın yegâne amacıdır. Bu takdirde kişinin kalbi zikir ve sıfatların nurları ile ilâhî zâtın nurlarını görmeye başlar ki buna kalp gözünün açılması diye tabir ederler. Müşâhede iki kısma ayrılır; bir kısmı gerçek bir sahv hali, diğerk kısmı ise Allah'a duyulan fazla muhabbetin bir sonucu olarak cezbe ve istiğrak

---

⁷⁸ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr*, (trc. Neş'et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 28^a ve devamı.

hâlidir. Sâlik öyle bir noktaya gelir ki; Allah dışında her şey zihninden ve kalbinden kaybolur gider. Beyazid Bistâmî Hazretleri'nin “Cübbemin altında Allah'tan başkası yok.” deyişi ve Hallac-ı Mansur'un “Ene'l-Hak” tecrübesi müşâhede sonucu gerçekleşir. Ehlullahdan nice zâtın; “Hiçbirşey görmedim ki onda Allah'ı görmeyeyim.” sözleri yaşadıkları tecrübeye işaret etmektedir.

Rivâyete göre; bir adam, oğlu ile birlikte Allah dostlarından birini ziyarete gitmiş. Allah dostunun yanına vardıklarında adam ve oğlu zâtın elini öpmüş. O esnâda çocuk masanın üzerinde bulunan balı görüp gözü ona dalmış. Allah dostu, çocuğa; “Evladım adın nedir?”, diye sorduğunda “Baldır.” cevabını vermiş. “Annenin ismi nedir?” diye sorduğunda yine “Baldır.” cevabını vermiş. “Eğitim görüyor musun, hocanın ismi nedir, hangi mahalledensin?” diye sorduğunda, “Bal dersi görüyorum, hocam baldır ve bal mahallesinde oturuyorum.” cevabını verir. Bunun üzerine her ne sorulduysa çocuk sorulara “Bal” cevabını verir. Şeyh bunun üzerine çocuğun babasına dönüp; “Bu çocuğun sıfata karşı yoğunluğu vardır. Bu özellik ise kemâl işaretlerindedir. Eğitimimize verseniz bu çocuk Allah'ın yakın dostlarından olsa!” dediğinde babası çocuğu Şeyhin yanında talebe olarak bırakmış ve Şeyhin dediği gibi de çocuk evliyaullahtan olmuş.⁷⁹ Bu konuda muhabbetin artması ile ortaya çıkan cezbe hâli, diğer her şeyden muhabbetin kesilmesi anlamına gelmektedir. Hazret-i Peygamber'in mirac gecesinde “Göz ne kaydı, ne de hedefinden şaştı.”⁸⁰ âyet-i kerimesinde de geçtiği üzere sadece bir noktaya ya'nî sevgiliye odaklanmak ile elde edilen hâldir. Kim gözlerini haramdan sakınırsa, Allah ona gözün sırrı olan müşâhede hâlini verip kalp gözü ile sınırların ötesini seyretmesine izin verir.

Yine başka bir âyet-i kerîmede; “Mü'min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınınsınlar!”⁸¹ âyetini Sehl b. Abdullah Tüsterî, bir kimse Allah'tan gâfil olarak bir defa göz açıp kapasa ömrü boyunca hidâyet bulmaz, diyerek tefsir etmiştir. Ancak bu tefsirde kastedilenin müşâhede ehli olduğunu da belirtmek yerinde olacaktır. Bazı Allah dostları ise müşâhede hâli kendilerine ulaştıktan sonrasını ömür olarak sayarlar. Ebû Yezid Bistâmî'ye yaşını sorduklarında; “dört yaşındayım”, diyerek cevap vermişlerdir. Yanında bulunanlar; “Yâ Şeyh! Senin yaşın tam yetmiş iken senin dört yaşındayım demenin anlamı nedir?”, diye sorduklarında; “dünya ile ruh âlemi arasındaki perdelerden kurtulup şühûd mertebesine varalı dört yıl oldu, bunu ömürden sayarım”, diyerek cevap vermişlerdir.

⁷⁹ Bu olay, *Reşehât'ta* Ubeydullah Ahrâr hakkında anlatılır. Bkz. Necdet Tosun, *Derviş Keşkülü*, s. 24

⁸⁰ Necm; 53/17

⁸¹ Nur; 24/30

Huzur ile bir nefes Allah'ı zikretmek, gaflet ile yüz yıl ibadet etmekten daha faziletlidir. Şühûd ise huzur bilinciyle çekilen zikir ile bir olmaktır. Meselâ; müşâhede ehli gökyüzüne baktığında Allah'ın "Azîm" ismini müşâhede eder. Dere, çeşmesi bol bir yere veya tatlı suya baktığında Allah'ın "Hayy" ismini, denize baktığında Allah'ın "Vâsi" ismini, ateşe baktığında Allah'ın "Kâbız" ismini, insanları gördüğünde Allah'ın "Câmi" ismini, âlimlerden birini gördüğünde Allah'ın "Âlim" ismini, doktor veya hekimlerden birini gördüğünde Allah'ın "Şâfi" ismini, kâfir, papaz veya râhiplerden birini gördüğünde Allah'ın "Mudill" ismini, zulmeden birini gördüğünde Allah'ın "Cebbâr ve Kakhâr" ismini, cellad gördüğünde Allah'ın "Mümît" ismini müşâhede eder, hisseder. Sonuç olarak, baktığı her şeyde Allah'tan başka bir şey görememek buna karşılık gelir. Gördüğü her şeyin Allah'ın sıfatlarından birine denk gelmesi müşâhede hâlinin gerektirdiği durumdur.

Mükâşefenin tanımını bölümün başında yapmıştık. **Keşf**; sûfilere göre, maddî ve duyulur âlemden gelen tesir, kir ve pas kalbin gayb âlemini görmesine engel olan bir perde (hicâp) oluşturur. Riyazet ve tasfiye ile bu perde kalkınca gayb ayan-beyan görülür. Bu perdenin açılmasına, yani kalp gözünün açılmasına keşf denir.⁸² Müellife göre keşfin üç mertebesi vardır:

Keşf-i kubûr: Kabirlerde bulunan ölülerin nimetlendirilmiş veya azaplandırılmış olanlarını keşf etmektir.

Keşf-i sudûr: Kiminle hem hâl olursa o kişinin sırrını müşâhede etmektir.

Keşfu'l-Vâhid: Göğün bütün katmanları kendisine ayan-beyan açılan kazâ ve kaderin sırrına erilen müşâhedenin en üst mertebesidir.

Şeriatın amaçlarını tam olarak yerine getirip bir mürşid rehberliğinde Allah'ın huzurunda devamlı bulunan kalp ile "lâ ilâhe illallah" zikrini çeken sâlikte istiğrak hâli meydana gelir. Başlangıçta sâlik, şimşek gibi parlayan nurları müşâhede eder. Diğer kısımlarda kaybolur. Bir süre bu hâl üzere olup bu hali geçtikten sonra yıldız kırıntıları gibi nurlar daha sonra inci gibi parlayan yıldızlara benzeyen nurlar, daha sonra hilâl gibi, ardından dolunay gibi sonrasında da güneş gibi parlak nurlar müşâhede eder. Sonunda cisimden, yerden ve renkten bağımsız olan ilâhî nurları müşâhede eder. Hz İbrâhim (a.s.)'ın âyet-i kerîmede de geçen: " Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü."Rabbim budur."

---

⁸² Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.213

dedi. Yıldız batınca, “Batanları sevmem.” dedi.”⁸³ Aşama aşama ulaştığı Allah’ın birliği fikri ve zikri, müşâhede hâlinde de aynı aşamaları takip eder. Hz. İbrâhim’in en son yaşadığı tecrübe, “Ben yüzümü gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah’a çevirdim...”⁸⁴ âyet-i kerîmesi ilâhî nurların müşâhede edildiği rütbeye işaret eder. Bunun açıklamasını kelimelerle tam anlamıyla ifade etmek güçtür. Ancak hal ile tecrübe edilerek anlaşılması mümkündür.

Müşâhede ve mükâşefenin ortak noktası; ikisinde de Hakk’ın tecellîsiyle kalbe gelen bir irfan nurunun bulunmasıdır. Allah Teâlâ bir âyet-i kerîmede: “...artık gözünden perdeni kaldırdık, şimdi gözün keskindir.”⁸⁵ buyuruyor. Bu âyet ışığında mükâşefe, bütün şeylerin hakikâtinin sâlike açılmasıdır. Kişinin gören organı olan gözü ile sınırlı görmesinden, kalp gözü ile ma’nevî görüşünün ortaya çıkması için anahtar, havâss-ı hamse dediğimiz; kalp, ruh, sır, hafî, ahfânın önemi bulunmaktadır. Ruhlar âlemi ancak bu şekilde anlaşılır. Tüm insanlar esfel-i sâfilin tabiatından a’lâ-yı illiyyin tabakaya çıkabilme kabiliyetine sahiptir. Tarikatın amaçlarından biri de riyazet ve mücâhede yoluyla sâlik a’lâ-yı illiyyin tabakasına çıkarmaktır. Hakk’a ulaşmadaki bu yolda sâlik ile Rahmân’ın arasında yarısı nurânî ve yarısı zulmânî olmak üzere yetmiş bin perde vardır. Nûrânî perdeler keşf ve kerâmettir. Zulmânî perdeler ise nefsin görünmez olmasıdır.

Keşf ve kerâmet sâlikin hal ve makamına göre farklılık gösterir. Meselâ sâlikin, gördüğü şeye göre bulunduğu makamda **keşf-i nazarî** ortaya çıkar ki buna itibar edilmez. Filozof veya bu alanla ilgilenen diğer gayr-i müslim âlimler bu keşif ile hataya düşmüşlerdir. Keşf-i nazarî mertebesinin gereği perdeler aradan kalktıktan sonra **keşf-i dil-i şuhûdî** veya **keşf-i sırr-ı ilhâmî** meydana gelir. Bu makamda ruh ve cisim ve Allah dışında bütün varlıklar keşf edilir. Bu makam tamâma erdikten sonra **keşf-i rûhî** meydana gelir ki; bu makamda cennet, cehennem ve melekler müşâhede edilir. Sûfîler, bu makamda yeryüzü ve gökyüzünün keşf olunduğunu ve kıyâmetin kopmuş olduğunu görür. Ve dört bir yanından perdeler kalkıp zaman kavramı yok olur ve her şeyin anlamı aynı olur. Bu akıl ile idrâk edilemeyen ancak tecrübe edilebilen bir durumdur. Tecellîlerin başlangıcıdır. Ancak itibâr edilmez. Çünkü ruh müslüman ve kâfırda de bulunmaktadır. Bu makamda riyâzet ve mücâhede ile ruhlar âlemine ulaştıktan sonra şatahat denilen sözler, havada uçmak, denizde yürümek gibi kerâmetler ortaya çıkmaya başlar. Buna **kevnî kerâmetler** denir. Avâma göre bunlar saygınlık kazandırır ancak havassın nazarında saygınlığı yoktur. Hattâ kendisinden kerâmet meydana gelen zâtın

---

⁸³ En’am; 6/76

⁸⁴ En’am; 6/79

⁸⁵ Kaf; 50/22

eksikliği olarak değerlendirilir. Bundan sonra ise **keşf-i hafî** gelmektedir. Tasavvuf ehli tarafından itibar edilen bir keşif türüdür. Bu makam Allah aşıkları için söz konusudur ve elde edilmesi mücâhede ve riyâzet yoluyla gerçekleşmez. Allah'ın bu kullarının kalbine verdiği ilham ve vehbî bir inâyet sonucunda gerçekleşir. Son olarak **keşf-i sıfâtî** vardır bu ise; kalb melekler âlemi ile bu âlem arasında bir vâsıta olup akıl ve ruhtan feyz alır ve bedene de yansır. Sır, ruh ile sıfat arasında vâsıta olup ruhtan feyz alır ve kalbe yansır. Hafî ise ruh ile sıfat arasında vâsıta olup sıfat âleminden feyz alır ve ruhâ yansır. Bu ise “Allah'ın ahlâkı ile ahlaklanmak” kapsamında ruh âleminde ortaya çıkan nurun yansımasıdır. Ve buna keşf-i sıfâtî denir.

Sâlik “ilim” sıfatı ile tecellî ve keşf tecrübesi yaşar ise, ilm-i ledün ile “âlim” olmuş olur. İlm-i ledün, Allah katından gelen bilgidir. “Semî” sıfatı ile keşf olur ise gerçek sözü duyar. “Basar” sıfatı ile keşf olur ise, “müşâhede” hâli meydana gelir. “Celâl” sıfatı tecellî eder ve keşf tecrübesi yaşar ise “fenâ” hali ortaya çıkar. “Hay ve Kayyûm” sıfatı tecellî eder ve keşf olur ise, “bekâ” hâli ortaya çıkar. En üst mertebe ilâhî zâtın tecellî etmesidir ki bu kâinata sığmaz. Bu makâma ermek mümkün ancak gerçekleşmesi bu dünya için imkân dâhilinde değildir. Hz. Mûsâ (a.s.)'ın “Rabbim! Bana görün, sana bakayım...”⁸⁶ talebi ermiş olduğu mertebeye işaret eder. Allâhü Teâlâ'nın “...sen beni asla göremezsin...”⁸⁷ cevâbı ise bunun gerçekleşmesinin bu dünyada imkânsız olduğuna işaret eder. Allah burada celâl sıfatı ile tecellî etmiştir. Zâtî bir tecellîde melek, dünya, cennet, cehennem, gökyüzü, hesap günü ve yeri hepsini yok eder ve sadece Allah kalır. Tasavvufî ıstıhlarda tecellîler Allah'ın sıfatlarından oluşur. Sâlik kalbini riyâzet ve mücâhede ile beşerî sıfatlardan arındırdıktan sonra kalbe ilâhî sıfatlar tecellî etmeye başlar. Bu makamda sâlikin kalbe gelen ilâhî tecellî hakkında yanılmaması için aynı tecellî tecrübesini yaşamış kâmil bir mürşidin yönlendirmesine zarûrî ihtiyaç bulunmaktadır.

Ruhânî tecellî ile İlâhî tecellî arasındaki fark şudur ki; ruhânî tecellîde sâlik sonradan meydana gelen izler ağırlıkta olup fenâ makamına ermez. Eğer beşerî sıfatları kendisinde yok eder tecellî perdenin arkasında gizlenirse beşerî sıfatlar tekrar geri döner ve hile, kibir ve kendini beğenmişlik gibi sıfatlar artarak insanda belirmeye başlar. İlâhî tecellîde ise nefsin bütün özellik ve sıfatları yok olur. “Hak geldi, bâtılın hükmü kalmadı.” sözündeki gibi yanlış sıfatları yok eder. Ruhânî tecellî sonucunda marifet elde edilemezken, ilâhî tecellî marifet

---

⁸⁶ A'râf; 7/143

⁸⁷ A'râf; 7/143

kazandırır. Bütün var olanlar yerini yokluğa bırakır. Mahv ve sekr hâli ortaya çıkar. Kazanılan bu hâl kalıcıdır.

İlâhî tecellîler, iki kısma ayrılır: cemâl-i lütfî ve celâl-i kahrî. Celâl-i kahrî tecellî de kendi içinde ikiye ayrılır: biri celâl-i kahrî-i zâtî, diğeri celâl-i kahrî-i fi'lî ve sıfâttır. Sıfat tecellîsi de iki kısma ayrılır: biri nefsî diğeri ma'nevîdir. Nefsî olan Allah'ın vâhid sıfatı gibi; ma'nevî olan ise Allah'ın ilim, kudret, semî' ve basar sıfatı gibi. Allah'ın celâl-i kahrî sıfatı tecellî ettiğinde fenâ hâli ortaya çıkar. Her şey varlığını yitirir ve tek varlık olan Allah kalır. Allah'ın cemâl-i lütfî sıfatı tecellî ettiğinde ise sâlikî mahv ve yok eder. Meselâ güneş ışığı nasıl gölgeyi yok ederse bu tecellî de sâlikî kendinden mahv edip nur ışığı ile beslenmiş nurânî bir varlık bahşeder. Bu tecellî Hz Peygamber'de mi'rac gecesinde gerçekleşmiştir. "...gözü başka bir yere kaymadı"⁸⁸ âyetinde geçen duruma göre, o gözün gördüğü şeyden sonra başka hiçbir şeyin görülmeye değer bulunmadığı haldir. Fenâ fillah ve bekâ billah makamları bu tecellîler ile tecrübe edilmiştir. Allah ile bir olma birliktelik yine bir âyet-i kerimede; " Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah'a vermiş oluyorlar..."⁸⁹ olarak geçmektedir. Allah'a kavuşma, nübüvvet makamının doğal bir sonucudur. Celâlî tecellîye örnek Hz Peygamber'in mi'rac tecrübesini; cemâlî tecellîye ise Hz Mûsâ (a.s.)'in Allah'ı görmeyi talep etmesi sonrasında, onun Allah'ı bu dünyada asla göremeyeceği olarak aldığı cevabı verebiliriz. Müfessirler burada Allah'ın dağa tecellî etmesi sonucunda dağın paramparça olması olayındaki dağı Mûsâ (a.s.)'in varlığı olarak tefsir etmişlerdir.

Tecellî ortaya çıktıktan sonra ma'nevî bir tat alma gerçekleşir. Ancak kâl ile anlatılmaya müsait değildir. Hâl ile tecrübe edilir. Allah'ın "Azîm, Hayy ve Kayyûm" sıfatları tecellî eder ise fenâ ve bekâ makamına ulaşılır. Eğer Allah'ın "Azîm" sıfatı tecellî ederse mahv ve yok edici hâl ortaya çıkar. Zâtî sıfatlar, bu âlem ve melekler âlemi arasında bir âlemde tecellî eder ise, sonsuz bir heybet ve dehşet hâli ortaya çıkar. Tecellî görünür hâle geldiğinde sahv hâline eren sâlikte mutluluk hâli meydana gelir. Zâtî sıfatların tecellîsi, bütün varlıkları yokluğa mahkum eder. Yalnız Allah bundan münezzehtir. Sonuçta bütün mülk "Tek ve Kahrî" olan Allah'ındır, ma'nâsı hâkim olur.

Tasavvuf ehli, müşâhede ve mükâşafenin farkını şöyle açıklamışlardır ki; müşâhede tecellî ve tecellîsiz meydana gelebilir. Meselâ Allah'ın cemâl sıfatı müşâhede ile; celâl sıfatı

---

⁸⁸ Necm; 53/17

⁸⁹ Fetih; 48/10

müşâhede ortaya çıkar. Müşâhede mükâşefe olmadan tecellî ortaya çıkmaz. Mükâşefe ise müşâhede ve tecellî olmadan ortaya çıkar.

İkinci Fasl: Fenâ ve Bekâ⁹⁰

Fenâ sözlükte, yokluk, hiçlik, geçici olmak anlamlarına gelmektedir. Tasavvufî terim olarak ise, kötü sıfatlarından arınma, kulun fâiliyet şuurunu kaybetmesi, “abd” yerine fâil olarak Allah’ın geçmesi⁹¹ anlamına gelmektedir. Bekâ ise kelime anlamı olarak, kalma, kalıcı ve dâimî olmak anlamına gelmektedir. Terim olarak ise, kalpten Allah dışında herşeyin silinmesi, etrafındakileri ve kendi varlığını farketmemesi anlamına gelmektedir.

Müellif fenânın çeşitleri ile konuya giriş yapmıştır. Fenanın çeşidi çoktur ancak temelde iki çeşidi vardır: Zulmeden nefsin varlığını fenâ ve nurânî ruhun varlığını fenâ. *“Allah’ın hicabı nurdur. Bu hicabı açacak olsa zatının nurları bütün varlıkları yakar” mealindeki hadis, (Müsned, IV, 40 1; Müslim, "İman", 293; İbn Mâce, "Mukddime", 13) tasavvufî eserlerde. Allah’ın -nurdan ve zulmetten yetmiş bin perdesi vardır " şeklinde rivâyet edilir (Gazzâlî, Mişkâtü’l-envâr, s.84; Necmeddin-i Daye, s.310)⁹² Bu hadîs-i şerîfe göre bu perdelerin kalkması ile **fenâ** gerçekleşir. İlki olan nefsten fenâda bilinç ortadan kalkar. İkincisi olan ruhtan fenâda ise; görüş tek bir noktada yoğunlaşıp bilinç hâlinin ortadan kalkması ile gerçekleşir. Bu makamda sâlik sürekli zikir ve ibâdet ile meşgûl olmak ister. Uzlet hayatının aksine halk ile birlikteyken Hak ile olabilmek mümkün olur. Buna ruhun zikri de denilir. Kalp Allah’ın zikri ile meşgûl ve dolu iken dünyalık işlerin de içinde olma durumu hafî yani gizli zikir olarak ifadelendirilmektedir.*

Fenânın üç çeşidi ise şöyledir: **fenâ-yı sûret**, **fenâ-yı sıfat** ve **fenâ-yı zât**. Fenâ-yı sûret olmadan fenâ-yı sıfata, fenâ-yı sıfat olmadan fenâ-yı zâta ulaşamaz. Fenâ-yı zât olmadan bekâ makamına ulaşmak mümkün değildir. Fenâ ender fenâ rütbesine ulaşan sâlik Allah’tan başka bir şey göremez duruma gelir. Bazı tasavvuf erbâbı ise fenâyı, sâlikin tarîkattaki makamına göre kısımlara ayırmıştır:

⁹⁰ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü’l-Envâr ve Menba’u’l-Esrâr*, (trc. Neş’et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 35^a vd.

⁹¹ Hasan Kamil Yılmaz; *Ana hatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, s.215

⁹² Süleyman Uludağ, “Hicab” maddesi, *DİA*, c.17, s.431

Fenâ-yı avâm: Şer'î hükümlere uymayan şeylerin karşısında durup, şer'î hükümlere uygun olanlara ise uyum sağlamaktır.

Fenâ-yı zühhâd: Dinin zevklerinden dahi sıyrılıp, ahiret ile ilgili konulara yoğunlaşmaktır.

Fenâ-yı uşşâk: Dünyalık olan herşey ile gönül bağını kesmek ve tek olan Allah'ın sevgisinde bâkî olmaktır.

Fenâ-yı havâss: Dünyalığı yok edip, devamlı Allah'ın huzurunda bulunmaktır.

Fenâ-yı hâssu'l-hâs: İlâhî zâtın tecellîsi ile bütün makamlar, keşifler, kerâmetler ve ilâhî sıfatların tecellîsi fenâ bulunup sadece ilâhî zâta bâkî kalınmasıdır.

Fenâ ender fenâ: Fâni olduğu hâlin dahi fenâ bulmasıdır.

Fenâ ve bekâ makâmı inanç açısından ayak kayması için müsâit bir alandır. Bazı kimseler bu makâmı yanlış anlayıp inançlarını kaybetmişlerdir. Bu kimseler sapkın oldukları gibi hem de saptıran olmuşlardır. Hataya düştükleri nokta ise beşerî zâtın fenâsı ve ilâhî zâtın bekâsını bizzat ilâhî zât olarak algılamaları inanç bakımından sıkıntılara sebep olmaktadır. Çünkü fenâ ve bekâ insanda gerçekleşir. Bunun aksi inancı zedeler. Hücvârî, Keşfu'l-Mahcûb adlı eserinde bu konu hakkında fenâ ve bekâyı yanlış anlayan kimselerin çelişkili bir duruma düştüklerinden bahseder. Bütün sıfatlardan sıyrılıp başka bir sıfat ile sıfatlanmak imkân dâhilinde değildir. Meselâ bir demir ateşin üzerine koyulduğunda bir süre sonra ateşten bir parça gibi görünür ancak soğuduğunda ateş ateştir, demir demirdir. Hristiyanlıkta ve Nastûrîlikte itikad, bu yanlış anlaşılmanın örneklerindedir. Hz. Meryem'i mücâhede ve Allah'ın hakîkatine bağlı durumundan çıkarıp Allah ile bir tutma, kutsallaştırma veya Hz. İsâ'yı da katıp Hz. Meryem ile berâber Allah ile bir ve bâkî kabul etme ve itikâden bir ve tek olan yaratıcıyı üçe çıkarma bu anlayışın hatasını açık olarak göstermektedir.

Konunun daha iyi açıklanması için bir başka örnek ise; akşam olunca gökyüzünde ay ve yıldızlar ortaya çıkar, ancak güneş doğmaya başlayıp da gündüz olunca yıldız ve ayın aydınlığı güneşin ışığından dolayı kaybolur. Ama bu demek olmuyor ki ay ve yıldızlar varlığını kaybettiler. Onların varlıkları devâm etmekte ancak daha güçlü ışığa sahip olan güneşten dolayı ay ve yıldızın aydınlığı görünmez hâle gelmiştir. Beşerî sıfatların mücâhede ve riyâzet ile kaybolup yerine ilâhî sıfatların tecellîsi de aynı şekilde düşünölmelidir. Eserde verilen bir başka örnek ise, dünyanın bütün nimetleri bir arada olsa cennet nimetlerinin

gölgesinde kalır yani dünya nimetleri görünmez hâle gelir. Aynı şekilde dünyada bulunan üzüntü, keder, acı ve azaplar cehennem azaplarının yanında hiç denilecek durumdadır. Hülâsâ-i kelâm her mertebede bir fenâ vardır. Meselâ Allah âşıkları için Allah'a duyulan muhabbet arttıkça fenâ hâli ortaya çıkar ve yokluk mertebesine ulaşılır. Fenâ ve bekânın inanç konusu olması bid'at ve mantığa ters bir durumdur. Müellifin diğer bir örneği ise fakir bir çocuk üzerindedir. Fakir bir çocuk çarşı pazarda gezerken çeşitli şekerler, meyveler, yiyecek, içecek, süslü elbiseler, altın dizginli atlar ve gösterişli hizmetçiler gördüğünde hepsine tek tek heves eder, gönül bağlar ancak bu çocuk zaman geçip de bir hükümdar olduğunda bütün bu gördüğü nimetlere sahip olduğu için gezmiş olduğu aynı pazarda görmüş olduğu şeyler hevesine sebep olmaz. Fenâ rütbesine eren ve şeriatın gerektirdiklerini yerine getiren kimse Allah'ın velî kullarındandır, ancak şer'î hükümlerde gevşeklik ve tembellik var ise bâtil olduğuna kanaat getirilir.

Bid'at ehli, fenâ makâmını inanç meselesi olarak ele alır ve bu makâma erdikten sonra kendisinde dinî sorumluluklardan muâfiyet gerçekleştiğini ve mücâhededen de kurtulduğunu zanneder. Ancak âşık olan, âşık olduğu şey uğrunda çektiği tüm sıkıntı ve zorlukları afiyet veya ziyâfet olarak değerlendirir. Nitekim fenâ mertebesine eren sâlik de şer'î sorumluluklarını ve mücâhedâtı sıkıntı ve yorgunluk olarak değil de lezzet verenlerden olarak görür. Abdülkâdir-i Geylânî (k.s.), günün birinde bir ses duydu: “Ey Abdülkâdir! Ben senin Rabbinim. Sana haram olan şeyleri serbest bırakıyorum.” Abdülkâdir-i Geylânî (k.s.) önce bir istiâze getirerek, “Sus! Ey mel'un!” diyerek şeytanı def etmiştir. Şeytan olduğunu nereden anladığı sorulunca, Allah'ın şerîata aykırı şeyler söylemeyeceğini ve bu şekilde ayırt ettiğini söylemiştir.

En son mertebesi fenâ ender fenâ ise, sâlikin fânî olduğundan da bilincinin kalmaması hâlidir. Sâlik öncelikle bu yola ilk girdiğinde **seyr ilallah** rütbesine ulaşmayı amaçlar. Seyr ilallah, Hakk'a doğru yürümek anlamına gelir ve sâlik Hakk'ı tanıyınca bu yolculuk biter.⁹³ Daha sonra **seyr fillah** mertebesi gelir ki Allah'ın sıfatları müşâhede edilir. Hayret makâmı da denilir. Çünkü sâlik bütün beşerî sıfatlarından arınıp ilâhî sıfatlar ile donanmaya başlar. Yani Allah'ın ahlâkıyla ahlaklanmaya başlar. Bu mertebe kudsî hadiste belirtildiği gibidir; “...ben onun duyan kulağı, gören gözü, tutan eli ve düşünen aklı olurum.”⁹⁴ Bu mertebeden sonra **seyr billah** gelir ki Allah'ın zâtında Allah'ın sıfatlarına doğru yolculuktur. Kesrette vahdet olarak da adlandırılır. Bundan sonra ulaşılan mertebe ise

⁹³ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.316

⁹⁴ Buhârî; Rikak, 38

seyr meallahtır. Allah'ın sıfatlarında Allah'ın zâtına doğru yolculuktur. Bu mertebeye vahdette kesret de denilir. En üst mertebeye budur ve bu mertebeye ulaşmak nübüvvetten bir parçayı elde etmektir. Zâhirde halk ile bâtında Hak ile olmaktır. Bu mertebeye peygamberliğin mirası olan velîlik makâmına eren kemâle ermiş kullar ulaşabilir. Ve bu kimseler için irşad farzdır.

Müellifin burada “**kâşife**”⁹⁵ başlığı altında bahsettiği birkaç konu da vardır. Bunlardan kısaca bahsedeceğiz. Ma'nevî âlemde tasarruf, teveccüh ve murâkabe ehlinin hâlidir. İbtîlâ ehlinin ise uğradığı belâ veya hastalığın def edilmesi için ölmüş olan kalbin tekrar canlandırılabilmesi için sâlikin tüm acziyeti ve noksanlığını bilerek Allah'a yönelmesi gerekir ki tavsiye edilen, abdest tazeleyip iki rek'at Allah rızası için namaz kılmasıdır. Ve kendisine uğrayan belâ veya hastalığın def edilmesi için Allah'a dua etmesi gerekir, umulur ki Allah'ın izniyle o beladan kurtulur. Allah dostları buyururlar ki; Azrâil (a.s.)'ın görevi için inmesinden önce teveccüh ile ölüm hastalığına yakalanmış hastaya Allah ömür bahşedebilir. Ancak Azrâil (a.s.), görevi için indikten sonra yapılacak bir şey kalmamış demektir.

Kabir ziyaretleri de aynı şekilde değerlendirilir. Bir zâtın kabr-i şerîfine gidip zikir ile teveccühte bulunup sekr ve mahv hâli ortaya çıkınca o zâtın Allah'ın hangi sıfatını ağırlıklı olarak üzerinde taşıyorsa o sıfatı meydana çıkar. Ve buna göre Kur'ân-ı Kerîm ile yâd edilip sonrasında iki rek'at namaz kılarak ziyaret tamamlanmış olur. Ölmüş bir kalbin tekrar hayat bulması için sâlik şeyhi ile oturup kalbini şeyhine yöneltir. Ve Allah'tan gelen yardım ile teveccüh sahibi olur. Bunun gerçekleşmesi için iki şart bulunmaktadır: ma'nevî güç sahibi bir azîz ve i'tikadı sağlam bir sâlik. Sonrasında kalbin hayat bulduğuna dâir eserler ortaya çıkacaktır.

Nakşibendiyye büyüklerinin yapmış olduğu günlük dua ve zikir; sabah ve akşam üçer defa ihlas sûresi, muavvizeteyn sûreleri ve Haşr sûresinin son kısmını okumaktır. Ve bunu tarîkat yolunda bulunan kimselere de tavsiye etmişlerdir. Ve Hz. Peygamber'in sünnetine tam bir itaat bu yolun şartlarından. İmam Nevevî'nin Abdullah ibn Habîb (r.a.)'den gelen sahih bir rivâyete göre; Hz. Peygamber'in sohbetlerinden birinde kendisine üç defa saadetle “söyle!” buyurmaları üzerine “Ne söyleyeyim yâ Rasûlallah?” diye cevap vermiş, dördüncü defasında sabah ve akşam üçer defa ihlas sûresi, muavvizeteyn sûreleri ve Haşr sûresinin son kısmını okumasını söylemiştir. Enes (r.a.)'dan rivâyet edilen bir başka

---

⁹⁵ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr*, (trc. Neş'et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 39^b vd.

hadiste ise; “Kim Haşr sûresinin sonunu okur ve o gün veya gecesi vefat ederse günahları bağışlanır.” Ve her gün Kur’ân-ı Kerîm okumak ve özellikle Yasin sûresini okumak gerekir.

Hoca Ali Ramitenî (k.s.) buyururlar ki; kim üç kalbi bir yere toplarsa Allah Teâlâ, her ne niyâz ederse onu verir. Bunlardan biri gecenin kalbidir ki gecenin yarısı kastedilir. Birisi, Kur’an’ın kalbidir ki o da Yâsîn-i şerîftir. Birisi de mü’minin kalbidir ki sürekli Allah’ın huzurunda bulunur. Ya’nî seher vakti Allah’ın huzurunda bulunan bir kalp ile Yâsîn-i şerîf okumak, Allah’ın kulun niyazlarına cevap vermesine sebep olur. Hakk’ı talep eden kişi gecenin yarısı uyanık olup ibadet ve zikir ile meşgûl olmalıdır. Teheccüd namazı, evvâbin, işrak, duhâ namazı tarikat ehlinin kıldığı nafîle namazlardır. Teheccüd namazı on iki rek’at olup kılan kişinin ezberinde ise Yasin-i şerîf ile kılması daha faziletlidir. Birinci rek’atta “...ecrin kerîm...” âyetine kadar, ikinci rek’atta “...ve hüm mühtedûn...” âyetine kadar, üçüncü rek’atta “...cemîun ledeynâ muhdarûn...” âyetine kadar, dördüncü rek’atta “...fi felekin yesbahûn...” âyetine, beşinci rek’atta “...ilâ ehlihîm yerciûn...” âyetine, altıncı rek’atta “...sırâtun müstakîm...” âyetine yedinci rek’atta “...fehüm lehâ mâlikûn...”âyetine, sekinci rek’atta sûrenin geri kalan kısmını okur. Eğer Yâsin sûresi ezberinde yoksa her rek’atta Fâtiha’dan sonra üçer ihlâs okur. Teheccüd namazı en az dört rek’at olarak kılınır. Teheccüd namazının vakti, gecenin son üçte biridir. Teheccüd namazını kıldıktan sonra şeyhinden aldığı zikir ile meşgûl olur. Eğer uyku ağır gelirse sabah namazı vaktine kadar hafif bir uyku uyuyabilir. Sabah namazı vakti geldiğinde mescide gidip namaz vaktine kadar istiğfar zikri ile meşgûl olur ve sabah namazını cemâat ile kılar. Güneş doğana kadar yine zikirle meşgûl olur, güneş doğduktan sonra iki rek’at işrak namazı kılar. Enes (r.a.)’dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte; “Kim sabah namazını cemâatle kılıp sonra güneş doğuncaya kadar Allah’ı zikredip sonra iki rek’at namaz kılsa ona umre ve hac sevabı vardır.” buyruluyor. İşrak namazının birinci rek’atında duhâ sûresi, ikinci rek’atında inşirah sûresi okunması tavsiye edilir. Birinci oturuştan sonra muavvizeteyn sûreleri ile iki rek’at daha ilâve edilir. Bazıları duhâ ve işrak namazının aynı olduğunu söylerler. Ancak duhâ namazının vakti gündüzün dörtte birlik bölümündedir. Duhâ namazı on iki rek’at, en az iki rek’at olarak kılınır. Zeyd b. Erkâm (r.a.)’dan rivâyet edilen bir hadîs-i şerîf ise şöyledir: “ Kim duhâ namazını iki rek’at kılsa, gâfillerden yazılmaz; kim dört rek’at kılsa âbidlerden; kim altı rek’at kılsa o gün ona yeterlidir; kim de sekiz rek’at kılsa kanâat sahiplerinden yazılır.” Duhâ namazından sonra boş kalındığında yemek hazır ise dostlarla veya evlatlarla yemek yenir, yemekten sonra ise dünyalık işleriyle meşgûl olunur. Ancak tüm bunlar içerisinde sâlikin kalbi Allah’tan gâfil olmaz. Öğle namazını cemâatle kılıp sonrasında işlerine devam

eder. İkinci vakti girdiğinde namazını yine cemâatle kılar ve akşam namazı vaktine kadar gösteriştten uzak kalmak için tenhâ bir yerde zikir ile meşgûl olur, öyle ki sekr hâli ortaya çıkıp murâkabe ile meşgûl olur. Akşam namazı vakti geldiğinde yine namazını cemâatle edâ eder. Ve sonrasında altı rek'at evvâbin namazı kılıp murâkabe ve zikir ile meşgûliyetine devam eder. Yatsı namazı vakti geldiğinde mümkünse cemâatle namazı kılar ve teheccüd vaktine kadar istirahat eder. Uyumadan önce yatağında üç ihlas ve üçer muavvizeteyn ve Haşr sûresinin son kısmını okur, günahlarından pişman ve perişan bir şekilde istiğfâr ederek uyur. Gece ve gündüz Allah'ın huzurunda bulunmak ve fenâ fillah denizinde müstağrak bir hâl ile Hz. Peygamber'in sünnet-i seniyyesine tam olarak uymak, bütün fiilerde Allah'ın çizdiği sınırlara dikkat edip her vakit Allah'ın huzurunda kalabilmek ve gaflete yer vermemek gerekir. Ancak bu şekilde sâlik kemal mertebesine giden basamakları aşacaktır.

Üçüncü Fası: Makamlar ve İstilahlar⁹⁶

a. Makamlar

Allah katında her kulun bir makâmı vardır.

İntibah Makâmı: Gaflet sınırlarından kurtulmayı amaçlayan bu makâm; bütün hareket ve sessizliği nefsin hevâsı ve tabiatı ile olduğunu ve kendisinin de nefsin kulu olduğunu bilip fark etmesi anlamına gelir. “İnâyet yoluyla Hakk'ın kulu harekete geçirmesi ve zorlaması”⁹⁷ anlamına da gelmektedir. Bunu tevbe ve inâbe takip eder ki; tevbe, sürekli olan bir pişmanlık ve çokça getirilen istiğfar ile isyan ederek geçen zamanlarını düşünerek yaptığı işlere pişman olmak anlamına gelir. İnâbe ise; gafletten dönme ve Hak zikri ile meşgûl olmaktır. Bazı kimseler tevbe ve inâbe kavramlarını açıklarken, tevbenin, Hakk'ın rızasına aykırı düşen işlerden kaçınmak; inâbenin ise Hakk'ın rızasını istemek olarak tanımlamışlardır. Bazı kimseler ise, Allah'ın rızasına aykırı olan işlerden kaçınmak ve Allah'ın rızasını istemenin zâhirî anlamına tevbe, bâtınî anlamına inâbe demişlerdir.

⁹⁶ Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr*, (trc. Neş'et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 43^b vd.

⁹⁷ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.188

Vera' Makâmı: Sözlükte vera' fiil olarak (ورع) Allaha korkmak veya korkar olmak, haram ve helale dikkat etmek, müttakî olmak anlamlarına gelirken mastar olarak vera' (ورع) aynı şekilde Allaha korkma, sakınma, takva; dikkatlilik, çekingenlik, ürkeklik gibi anlamlar taşımaktadır. Teverra'a şeklinde de sakınmak, kaçınmak anlamı bulunmaktadır.

Terim olarak ise; şehvet ve şüpheli olan şeylerden sakınma ve zarûrî ihtiyaçlar dışında mübah olan lezzetli şeyleri de terk etmek anlamına gelmektedir. Vera' kavramı kendi içinde derecelere ayrılmaktadır:

- a) Vera'-ı adûl: Fetva ehlinin dinin hükümlerine riayet şeklindeki vera'ıdır.
- b) Vera'-ı süleha: Haram ihtimali olan şeylerden kaçınmaktır.
- c) Vera'-ı müttekiyân: Helalde şüphelilerden uzaklaşmaktır.
- d) Vera'-ı siddîkiyân: Dünyalıklardan ibadete kuvvet olacak kadar olanıyla yetinmektir(Kifaf-ı Nefs).⁹⁸

El-Luma sahibi İbn-i Serrac'da vera'yı üç kısma ayırmıştır:

1. Açık surette haram ve helal oluşu belli olan şeyler arasında kalan ve kesin olarak haram ve helal denilemeyen şüphelilerden sakınanların vera'ı.
2. Eli bir şeye uzandığında kalbiyle duruma vakıf olarak göğsü daralan kimselerin vera'ı ki bunun örneklerini vermiştik. Bunları ancak er-bab'ı kulüb ve tahkik ehlinden olan kimseler anlayabilir.
3. Ariflerin ve vecd ehlinin mertebesi. Ebu Süleyman Darani şöyle der: "Seni Allah'tan alı koyan her şey senin için uğursuzdur." Ve daha sonra şöyle bir sınıflamaya gidilmiştir. Vera'ın birinci derecesi avamın, ikinci derecesi havasın, üçüncü derecesi ise havasu'l-havasın vera'ıdır.⁹⁹

Muhâsebe Makâmı: "Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin." sözü gereğince nefsi hesaba çekmek bu makâmın gerektirdiği hâldir. Özellikle sabah ve akşam kendini gün içerisinde ne ile uğraştığı hakkında tefekkür eder. Ve eğer çoğunlukla ibadet ve zikir ile uğraşmış ise şükür eder. Boş şeylerle ağırlıklı olarak zamanını geçirmişse pişman olup istiğfâr eder. Ve bir daha yapmamak üzere çaba sarf eder.

⁹⁸ Hasan Kamil Yılmaz, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatler*, s.158

⁹⁹ H. Kamil Yılmaz, *İslam Tasavvufu*, s. 45

Zühd makâmı: Allah rızası için helal kılınan şeyleri terk edip azaltmaktır. Zarûrî ihtiyaçları en aza indirerek ölmeyecek derecede faydalanmak bu makâmın gereğidir.

İrâde Makâmı: Kendisi çalışarak yaşamaya çalışıp rahatı terk etmektir. Bütün peygamberler el emeği ile gayret ederek hayatlarını sürdürmüşlerdir. Bazılarına göre de kendi irâdesini Hakk'ın irâdesinde mahv etmek anlamına gelmektedir.

Tebassur Makâmı: Devamlı nefse karşı harekette bulunup bunda ısrarcı olmak, nefsin arzularından kendisini korumak ve bu hâl üzere kalmak anlamına gelmektedir. Nefsin istekleri karşısında dâima ona mücâhedeyi tattırarak yapılan terbiyenin adıdır.

Sabır Makâmı: Sözde ve hâlde, zâhirde ve bâtında şikâyeti terk etmektir.

Rızâ Makâmı: Hak'tan gelen kaza ve belâların da nimet ve hediyelerin de farkının olmadığı bir makâmdır. “Ne varlığa sevinirim, ne yokluğa üzülürüm” diyen Yûnus'un ifâdesi bu makâma karşılık gelir.

İhlâs Makâmı: Dünyevî bütün işlerde insanlar arası ilişkilerde dahi bütün davranışları Allah rızâsı ile yönlendirmek anlamına gelir.

Tevekkül Makâmı: Her işte Allah (c.c.)'a boyun eğip lütufa karşı doyumsuzluğun olmaması ve korkudan dolayı kahr çekmemektir. Başka bir deyişle, “Allah'ın katında olana güvenip halkın elinde ve avucunda olan şeye göz dikmemek”¹⁰⁰ tir. Allah huzurunda bulunan bir kalp ile çekilen zikirler makâmlar arası yolculuğa sebep olur.

Murâkabe Makâmı: Nefsî özelliklerinden arındırılmış bir kalp ile gözlerini yumarak kalbe yönelme ve buradan mâsivâyı çıkarmak demektir.

Kurb Makâmı: Hakk'ın ma'nevî huzurunda dünyalık her şeyden soyutlanıp hâzır bulunmaktır.

Muhabbet Makâmı: Gerçek sevgiliye karşı duyulan tam bir sevgi, birlik ve onun dışındaki her şeye karşı olmaktır.

Recâ Makâmı: Allah Teâlâ'nın söz verdiği bir şeyi kesin bir şekilde doğrulayıp onu Allah'tan dileme demektir.

---

¹⁰⁰ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.357

Havf Makâmı: Bu, kalbin düşüncesi anlamına gelir. Allahu Teâlâ'nın azîm ve celâl sıfatı ağırlıkta olduğunda heybet ortaya çıkar. Sâlik, Allah'ın lütuf, yardım ve nimetlerine muhatap oldukça recâ ve muhabbet; ancak Azîm ve Celâl sıfatına muhatap oldukça da havf ve heybet ortaya çıkacaktır.

Şevk Makâmı: "Bilesiniz ki gönüller ancak Allah'ı zikrederek huzura kavuşur."¹⁰¹ âyet-i celîlesinden de anlaşıldığı üzere sevgilin zikri ve taşkın bir şevklenme ile kalbin huzura ermesidir.

Üns Makâmı: Allah'a karşı duyulan candan sevgi ile kalbin huzura kavuşması ve bu huzur ile başı gövdesinden ayrılma hissetmemesi durumudur.

Yakîn Makâmı: Bütün şüpheleri ortadan kaldırıp tasdik edilen gaybın gerçek bilgisine ulaşmaktır.

Müşâhede Makâmı: Ru'yet-i yakîn ve ru'yet-i ıyân arasında bir makamdır. Allah'ın bu dünyada ve dünya gözü ile görülmeyeceği kesindir. Ancak müşâhede Allah'ın lütuflarındandır. Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmek bu makâm ile ulaşılan bir durumdur.

b. İstılahlar

Vakit: Allahu Teâlâ'nın kulları için ezeli irâde ve takdir ettiği emrin ortaya çıkıp yaşanmasına vakit denilir. Üzüntü ve sevinç, sıkıntı ve rahatlama, zenginlik ve fakirlik, üstünlük ve düşkünlük gibi durumların hepsinin ortaya çıkmasından ibârettir. Bu sırta eren kimseye de **ibnü'l-vakt** denir.

Makâm: Kulun kendi çaba ve gayretiyle elde ettiği dereceye denir. İbâdet ve zikirle gayret edilerek en yüksek derecelere ulaşılabilirken, isyan ve fık ile en aşağı derecelere de inilebilir. Bunların hepsine makâm adı verilir.

Hâl: Allahu Teâlâ'nın kullarına kendi çaba ve gayretleri olmadan lütuf ve rahmetiyle bahşettiği duruma denir. Bazı makâmlara göre kişiye ilhâm yoluyla gelir. Hâl sâlike bazı

---

¹⁰¹ Ra'd; 13/28

zamanlarda gelir sürekliliği olmayıp geçicidir. Örnek vermek gerekirse, ev sahibinin hâli makâm; misafir kimsenin durumu ise hâl olarak adlandırılır.

Vâkıa: Sâlik uyku ve uyanıklık arasında veya uykudayken meydana gelen gayb âlemine dâir manalara vâkıa denir. Zikirle meşgûl olan sâlik bir süre sonra çevresiyle ilişkiyi kesip bazı manalara vâkıf olursa vâkıa gerçekleşmiş olur.

Kabz ve Bast: Üzüntü ve sevinçten ibâettir. Bu tarîkate yeni başlayanların hâlidir. Sâlikte havf ve recâ ortaya çıkar ki korku ve ümit arasında bir hâl üzere bulunmaktır.

İnkıbad ve İnbisat: Tasavvuf yolunda ortalara gelmiş kimselerin hâlidir. Sâlikte heybet, azîmet ve Hakk'ın lütfuna mazhar olma hâli ortaya çıkar.

Celâl ve Cemâl: Tasavvuf yolunun sonuna gelmiş olan sûfilerde ortaya çıkar. Sâlik kurb ve bu'd hâlini tecrübe eder.

İnkibâz ve kabzın iki çeşidi bulunmaktadır. Biri sâlikin kusuru sebebiyle gerçekleşir. Onu ber taraf etmek mümkündür. Diğeri Allah'tan gelen kabzdır. Bunu def etmek mümkün değildir.

Tevâcüd, vecd ve vücûd: Tevâcüd, kelime anlamı olarak vecd hâlini gösterme anlamına gelmektedir. Terim olarak ise, vecd kulun irâdesi dışında gelen bir hâldir. Sâlik vecde gelmemeye ve bunu gizlemeye çalışır çünkü bunun şeytanın bir hilesi olmasından korkar. Tevâcüd ise vecd hâlini isteme, bunun için çabalama ve vecde gelmiş gibi davranmak anlamına gelmektedir. Vecd, kelime anlamı olarak; bulma, var olma, hâsıl olma ve buluş anlamına gelmektedir. Terim anlamı ise kulun herhangi bir gayreti, çabası olmadan kalbine gelen şeydir. Vücûd ise, kelime anlamı olarak buluş, varlık gibi anlamlara gelmektedir. Terim olara ise, sâlikin bütün beşerî özelliklerinden sıyrılıp Hakk'ı bulma hâlidir.

Tevâcüd, tarikat yolunun başlangıcında olanların, vecd bu yolda ilerleyenlerin, vücûd ise bu yolun sonuna gelmiş olanların hâlidir. Tevâcüd ortaya çıktığında sâlikte ürperme, titreme gibi belirtiler olur. Sâlik güzel bir sûret veya gâibden bir ses duyduğunda ruh nefsin hastalıklarından tam anlamda kurtulamadığı için böyle belirtiler meydana gelir. Bu yolda ilerleyen kimselerin hâli ise vecddir. Onda da titreme belirtileri görülmekle beraber sayha atma, semâ' etme gibi durumlar ortaya çıkar. Sâlike nefsinin kötü özelliklerinden arınıp kendisine ruh hâkim olur ve ilâhî irâde kalbine yerleştiğinde raks ve semâ kaçınılmaz olur. Değirmene suyun verilmesiyle dönmesi nasıl kaçınılmaz ise vecd hâlinin sâlikte ortaya

çıkması ile semâ etmesi de kaçınılmazdır. Ancak vücûd ehli için Allah irâdeyi kalbine bahşetmiştir. Böylelikle vücûd ehli ister ise semâ eder, istemez ise etmez. Tevâcüd ehli için semâ, vecd hâlini getirir. Vecd ehlinin semâsı kalp ile, vücûd ehlinin semâsı ise ruh ile olur.

Cem' ve Tefrika: “Tefrika; mâsivâyı (ağyârı) Azîz ve Celîl olan Allah’a ait olarak görmektir, cem’ mâsivâyı Allah ile görmektir. Cem’u’l-cem’ külliyyen yok olmak (istihlâk) ve hakikatin galebe etmesi anında Azîz ve Celîl olan Allah’ın dışında kalan bütün eşya ile ilgili hislerini kaybetmektir.”¹⁰² Müellif bu hâlin iki kısma ayrıldığından bahsetmiştir ki, fark-ı evvel ve fark-ı sâni'dir. Fark-ı evvel; sâlikin kalbini dinî alakalardan ayırıp ardından pişmanlık duyup cem’ hâline geçmesidir. Buna cem’-i evvel de denilir. Sâlik bu hâlde mücâhede ile meşgûl olduğu için kemâl ehline göre bu hâl tefrikadan sayılır. Fark-ı sâni'de ise sâlik nefsinden tamamen kurtulup Hak ile meşgûl olur. Buna hakîkî cem’ denir ki diğer adı cem’u’l-cem’dir. Burada sâlik kulun fiileriyle ibâdet etmeyi aşır Allah’ın fiileriyle Allah’a ibâdet eder.

Fenâ ve Bekâ: Bu makâmı da “ölmeden önce ölmek” ta’biri çerçevesinde değerlendiren müellif, kendi varlığını Allah’ın varlığında yok etmek, bir diğer deyişle benlikten kurtulup Allah’ın varlığında var olmak olarak değerlendirmektedir.

Gayb: “Gaybet; duyguların kalbe gelen vârid (feyz, ilham) ile meşgûl olması sebebiyle halkla ilgili hallere ait bilgilerin ve şuurun kalpten kaybolması hâlidir (manevî âlemlerle meşgûl olan duyu organlarının maddî âleme âit duyarlılığını ve şuurunu kaybetmesi).¹⁰³ İki kısma ayrılır: biri **gayb-ı sûrî**, biri **gayb-ı manevî**dir. Gayb-ı sûrî; sâlikin ilâhî dehşet ve korkusundan veya duyduğu gâibden gelen bir ses sebebiyle kendinden geçip bilincinin de kaybolarak baygın bir hâle gelmesidir. Bazı sâlik kendini bilir ancak hareket edip konuşamaz. Gayb-ı manevî ise; Allah’ın haşyet, heybet, azîmet, vahşet sıfatlarından elde edilen hâlidir. Sâlik bu hâlde Allah dışında herşeyden kendisi de dâhil gâib olur.

Sahv ve Mahv: Sahv, kelime olarak; ayık olma, kendinde olma veya kendine gelme gibi anlamları vardır. Terim olarak ise; “hislerini yitiren ve kendinden geçen arifin hissine dönmesi, kendine gelmesi”¹⁰⁴ anlamına gelir. Mahv kavramı ise kelime olarak; silmek, yok etmek, bir şeyin izi kalmayacak şekilde ortadan kalkması anlamına gelir. Terim olarak ise;

¹⁰² Abdülkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, (trc. Süleyman Uludağ) s.159

¹⁰³ Abdülkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, (trc. Süleyman Uludağ), age., s.162

¹⁰⁴ Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, s.305

“kulun fiillerinin Hakk’ın fiilerinde fânî olması”¹⁰⁵ anlamına gelmektedir. Müellif mahvı iki kısma ayırmıştır. Biri Allah’ın yardımı ile, biri de kulun gayret edip elde etmesi ile gerçekleşir. Allah’ın mahv ve isbâtı, kulun küfür ve isyandan ve beşerî kötü özelliklerin yok olup yerine iman, ibâdet ve Allah rızasının geçmesidir. Kulun mahv ve isbâtı ise, çaba göstererek zâhirde ve bâtında kötü ahlak ve davranışları yok olup yerine güzel ahlak, sâlih amel ve ibâdetleri tam bir şekilde yerine getirme geçmesidir.

Setr u Pûşîş ve Tecellî-i Keşf-i Gıtâ: Kelime anlamı olarak, örtünün örtmesi ve örtünün açılmasıdır. Bu hâl sıradan insanlara göre övülen veya rağbet gören bir hâl değildir. Çünkü Hak ile kul arasında haberleşmeye tutulmak, bu insanların ibâdetlerini yerine getirememesine sebep olur. Ancak manevî mertebede ilerleyenler için bu Allah’tan gelen lütuf ve rahmet olarak algılanır ve ibadetlerini yerine getirmekten de alıkoymaz.

Sekr ve Zevk: Sekr kelime olarak; sarhoşluk, mest olmak, kendini kaybetmek anlamlarına gelmektedir. Terim olarak ise, zâhirî ve bâtınî kayıtları bir yana bırakıp Hakk’a yönelmek ve kuvvetli bir vârid (tecellî) ile kendinden geçip ruhi bir haz ve zevke erme¹⁰⁶ anlamlarına gelmektedir. Zevk ise kelime olarak; tat, haz, lezzet anlamına gelirken terim olarak, ilâhî tecellîlerin uç vermesi, vecd¹⁰⁷ anlamına gelmektedir. Sekr aşk âleminin gerektirdiği bir hâldir. Sâlik aşk şarabını içip sekr mertebesine erince akıl devre dışı kalır ve insan özelliklerinden soyutlanır. Bu durumda sâlik hakkında yeri geldiğinde Allah yolunda cesur bir şekilde canını fedâ etti denilemez. Hallac-ı Mansur’un “ene’l-Hak” tecrübesi buna örnek olarak verilebilir. Zevk ise, ilâhî tecellînin sonucu olarak meydana gelir. Yani sâlik müşâhede ve ru’yet ile Allah’a kavuşmak için aşk şarabını içmedikçe zevk tecrübesini yaşayamaz.

Şarab-ı tahûr: Bu içecek mü’minler ve sûfiler için hazırlanmıştır. Bu şarabın içilmesi ile ulaşılan sekr hâli sâlikin Hakk’a kavuşmasına sebep olur. Aşk ve muhabbet şarabı vardır ki, bu içecek özel kimseler için hazırlanmıştır. Bunun sekri, terk ettiği durumda dünyalık şeylere karşı ilgi ve sevgi meydana gelir. Bir diğeri ise ilâhî mağfîret şarabıdır. Bu yolda kemâle yaklaşan kimseler içindir. Bu şarabdan içtikten sonra sâlikte müşâhede ve muâyenenin izleri ortaya çıkar. Bunda sahv hâli bulunup sekr hâli yoktur.

¹⁰⁵ Süleyman Uludağ, *age.*, s.234

¹⁰⁶ Süleyman Uludağ, *age.*, s.310

¹⁰⁷ Süleyman Uludağ, *age.*, s.392

Levâih, Levâmi' ve Tevâli': Bu üç kavram da birbirine yakın anlamlar içerir. Kalp ile yükselme hâlinde devamlı olarak marifet güneşine muhatap olunamadığı bu yolun başında bulunanların hâlidir. İlâhî tecellînin nurlarının müşâhedesi için başlangıç da denilebilir. Sâlik ibâdet ve zikirle nefsânî özelliklerinden arınmaya başladığında kendisine keşf pırıltıları görünmeye başlar. Eğer bu pırıltılar şimşek gibi hızlı bir şekilde görünüp kayboluyorsa buna **levâih** denir. Müşâhede nurları ve tecellî nurları arasında ortaya çıkan ve levâih gibi kısa sürmeyen biraz daha uzun süre kalan ve ardından eser bırakan pırıltılara da **levâmi'** denir. Kalpte bulunan Hak ile kulun arasındaki perdelerin hepsinden kurtulup ilâhî tecellî nurlarının güçlü, sabit ve kalıcı olarak ortaya çıkmasına **tevâli'** denir.

Telvîn ve Temkîn: Telvîn kelime olarak, boyama, renklilik anlamlarına gelmektedir. Terim olarak ise, tarîkatin tehlikelerinden korkar vaziyette gayret ederek mertebe ve derecelerde ilerlemesi, makamdan makama, sıfattan sıfata yükselmesine başka deyişle Allah'ın boyası ile boyanmasına **telvîn** denir. Sâlikin en üst mertebe olan Hakk'a ulaşması ve bu makamda istikâmet üzere karar kılmasına **temkîn** denir.

Kurb ve Bu'd: Bu'd; nefsin isteklerine boyun eğerek, isyan ve günah ile hevâ ve hevesin kulu olup Hakk'tan uzaklaşma anlamına gelir. Nefis ve hevânın isteklerine muhâlefet ederek tamâmen Allah (c.c.)'a ibâdetle meşgûl olmak ve dünyalık işlerden zevk almayıp yalnızca Allah'ın rızâsını talep etme öyle ki cennet nimetlerini arzulama ve cehennem korkusunu da terk ederek elde edilen yakınlığa kurb denir. Bir de kurb içinde kurb denilen bir makâm vardır. Allah'ın nûrunun seyr edildiği bir mertebedir.

Şerîat, Tarîkat, Hakîkat: Şerîat; Allah'ın emirlerine uymak ve yasakladıklarından kaçınmaktır. Tarîkat; sâlikin sözlerinde ve davranışlarında Rasulullah (s.a.v.)'a uymaktan ibârettir. Hakîkat ise; muâyene ve müşâhededen ibâettir. Şerîatin sorumlulukları, Allah'ın emirlerine uyup yasakladıklarından kaçınmaktır; tarîkatin sorumlulukları, zühd, verâ ve takvâ hâllerinin tecrübe edilmesidir; hakîkatin sorumlulukları, dünya ve dünya ile ilgili olan her şeyi bırakmaktır.

Nefes ve Dem: Letâiflerde ilâhî sırlar ortaya çıkar, sır sâhibi olan kişiye hafî sırrı emânet edilir. "Ben Rahmân'ın nefesini Yemen tarafından alıyorum." diyen Hz Peygamber'in Üveys el-Karânî'yi kastetmesi buna bir örnektir. Her an ve her zaman Allah ile kalben iletişim hâlinde bulunma ve manevî kabul hâlidir.

İlme'l-yakîn, Ayne'l-yakîn, Hakka'l-yakîn: İlme'l-yakîn, eğitim ve çalışarak; ayne'l-yakîn, ilimde anlayış sahibi olarak; hakka'l-yakîn, Hz. Peygamber'den kalan velâyet mirasına sahip olarak gerçekleşir. İlme'l-yakîn; çaba göstererek bilgiye ulaşma, elde etme; ayne'l-yakîn, mücahede ve çaba ile sâlih amel işlemek ve ilme'l yakîni fiile çevirmektir. Hakka'l-yakîn ise, sâlikin ayne'l-yakînden sonra gönül gözü açılıp müşâhede ve muâyenenin ortaya çıkmasıdır. Meselâ, dumanı görüp ateş bilgisine ulaşmak, ilme'l-yakîn; ateşi bizzat gözleriyle görmek, ayne'l-yakîn; ateşe elini koyup sıcaklığını ve kendisini tecrübe etmek ise hakka'l-yakîne örnektir. Hakka'l-yakîn, hakkında konuşup tartışılarak aktarılan ilâhî bir sırdır.

Nefs, Ruh ve Sır: *“Lügatte bir şeyin nefsi demek, o şeyin varlığı (ve kendisi) demektir. Sûfîler nefis sözünü kullandıkları zaman bu kelime ile ne bir şeyin varlığını (vücûd), ne de va'z olunmuş kalıbı (cismi) kastederler, onların nefis kelimesinden murâdı, kulun kötü (ve illetli) vasıfları ile yerilen (ve zemm edilen) huy ve fillerdir.”*¹⁰⁸ Nefs, tüm ahlâkî özelliklerin geçerliliğini yitirdiği kısma verilen addır. Gadap ve şehvet olmak üzere iki yolu bulunmaktadır. Ve geriye kalanı ise kibir, kin, hased, kendini beğenmişlik gibi kötü hasletlerdir. *“Ehl-i sünnetin araştırmacı âlimleri ruh konusunda ihtilâfa düşmüşlerdir. Kimi, ruh, can ve hayat demektir, demiş; kimi de, ruh beden kalıbına tevdi edilmiş aynî (bir cevher) bir varlıktır, demiştir. Ruh öyle bir latife (sır)dir ki, bedende bulunduğu müddetçe Allah Teâlâ ruhun mahalli olan beden kalıbında hayat yaratır.”*¹⁰⁹Ruh ise üç kısma ayrılır; hayvânî ruh, insânî ruh ve sultânî ruh. Tasavvufî terim olarak bahsedilen ruh, sultânî ruhtur. En üst düzeyde bulunan bu ruh, Allah'ın *“Ona ruhumdan üfledim.”*¹¹⁰ âyetinin sırrından ibarettir. Bu ruh hakikat-i Muhammediye ve Ahmediye nurlarından yaratılmış bir emânettir ve müşâhede âleminde ilâhî zât ile yakınlık kurmaya sebeptir. Sır ise; Allah'ın sâlikin kalbine emânet ettiği Rabbânî bir lütuftur ve mü'minin kalbinde bulunan ilâhî bir emanettir. Hz. Âdem (a.s.), bu sır sebebiyle tüm meleklerin secde ettiği varlık oldu. Şeytanın Hakk'ın huzurundan def edilmesinin sebebi de Hz. Âdem (a.s.)'in bu sırra sahip olmasıdır. Kalbin yeri, ilâhî ma'rifet; ruhun yeri, ilâhî müşâhede; sırrın yeri, ilâhî yardım ile ru'yettir. Sâlikin ulaşacağı mertebede ise *“Nerede olursanız olun, O sizinle beraberdir.”*¹¹¹ âyeti tecrübe edilir.

Abdülkerim Kuşeyrî, *Kuşeyrî Risâlesi*, (trc. Süleyman Uludağ), s.181

¹⁰⁹ Abdülkerim Kuşeyrî, *age.*, s.182

¹¹⁰ Hicr; 15/29

¹¹¹ Hadîd; 57/4

Seyr-i Sülûk Mertebeleri¹¹²

Tasavvuf yolunda bulunan makamlar ve mertebeler ağırlıklı olarak tecrübeye dayandığı için kelimelerle ifâdesi de sınırlı olmaktadır. İnsan tabîat olarak a'lâ-yı illiyyîn mertebeye kadar çıkabilecek, aynı zamanda esfel-i sâfilîn tabakaya da düşebilecek kapasiteye sahiptir. Tarîkate amaçlanan tâlibi esfel-i sâfilin tabakadan a'lâ-yı illiyyîn mertebeye çıkarmaktır. Yapılan yolculuğa seyr-i sülûk denir. Sâlik bu yolculukta pek çok mertebeyi tecrübe eder. Ayrıntısına girmeden belli başlı mertebelerin zikredildiği bu bölümde dâireler karşımıza çıkmaktadır. Dâireler konusunu sistematik bir şekilde ilk kullanan kişi Ahmed Sirhindî İmam Rabbânî'dir. Ahmed Sirhindî İmam Rabbânî'nin de konu edindiği seyr-i sülûk mertebeleri olarak geçen on yedi dâireyi müellifimiz de aynı şekilde değerlendirmiştir. On sekiz bin âlemin sırrı kabul edilen on yedi dâirenin ilki **İmkân Dâiresi**dir. Bu dâirenin alt yarısında Halk âlemi, üst yarısında ise Emr âlemi yani ruhlar âlemi yer alır. Halk âlemine dâir ilk mertebe melekûtur ki o da ruhlar ve nefisler olmak üzere ikiye ayrılır. Ruhlar âlemi de kendi içinde insan ruhu, meleklerin ruhları, cin ruhları, şeytanların ruhları ve hayvan ruhları olarak beş kısma ayrılır. Nefsin mertebelerine gelince; o da küllî akla ilişkilendirilir. Arş ve kürsi, levh, kalem, semâlar, gezegenler, yıldızlar mertebeleridir. Merkezi ise su, ateş, hava ve topraktır. Bunlara anâsır-ı erba'a diyoruz. İmkân dâiresinin bir sonu yoktur, özet olarak müşâhede ehlinin keşf ettiği durumlar açıklanmıştır. Eğer bu mertebelerde erkene alma veya geciktirilme görülürse, bu keşf âleminin hatası veya eksikliğinden değil; şehâdet âleminde olan hayal etme gücünün hatasından veya nefsin bakışının hatasından kaynaklanır. Çünkü ruhlar âleminde ruh, Allah'ın nuruyla bakan olduğundan bir eksiklik veya hata olmaz. Nefsin ruhtan nasibi vardır ancak bu, nefsin hayalinde ve vehminde hataya düşmeyeceği anlamına gelmez. Ve her insanın çeşitli yollarla mertebeden aşağı düşme ihtimâli bulunmaktadır.

Bu dâirenin yarısı halk âlemi yarısı emr âleminden oluşur. En üst mertebesiyle en alt mertebesi arasındaki fark, yer ve gök, damla ve okyanus arasındaki fark gibidir. Bu dâirede en üst mertebeye ulaşanların bile birbirlerinden farkları bulunmaktadır. Kalbe gelen bazı bozuk düşünceler sebebiyle diğer dâirelerde de olduğu gibi mertebeler arası yükselmeler ve düşmeler yaşanmaktadır. İmkân dâiresinde yükseliş letâif-i hamse ile gerçekleşir. Sâlikin kalb letâifindeki nurlar beyaz, ruhun nuru kırmızı, sırrın nuru siyah, hafînin nuru sarı, ahfânın nuru

¹¹² Burhâneddin Muhammed Nakşibendî, *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr*, (trc. Neş'et Süleyman Edirnevî), Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K569, vr. 49^b vd.

yeşil olarak müşâhede eder. Ve nefis terbiyesi gerçekleştikten sonra müşâhede ettiği nurlar renksiz ve şekilsizdir.

Letâif-i hamse büyük peygamberlerin de temsil ettiği makamlarla şu şekilde ifade edilir. Kalb, Âdem (a.s.); ruh, İbrâhim (a.s.); sır, Mûsâ (a.s.); hafî, Îsâ (a.s.) ; ahfâ ise, Hz. Muhammed (sav)’in rütbesinin altındadır. Bu letâif-i hamseyi tecrübe edip fenâ hâli ortaya çıktığında sâlik bunların asıllarını müşâhede eder. Halk âleminde nefis ve anâsır-ı erba’â bulunmaktadır. Bunlar da nefsin aslı kalbin aslıdır. Havanın aslı, ruhun aslına; suyun aslı, sırrın aslına; ateşin aslı, hafînin aslına; toprağın aslı, ahfânın aslına denk gelir.

İkinci dâire, **Velâyet-i Suğrâ**dır. Bir önceki dâiredeki tecrübesini tamamlayan sâlik bu makâmda Hakk’a tâlip olur. Şeyhinden aldığı hafî zikre devâm ederek murakabenin çokluğu ile meşgûl olup farzları ve sünnetleri yerine getirerek bu makâm elde edilir. Bunların dışında nâfile bir ibâdete ihtiyaç yoktur. Bu makâm gavs, evtâd, kutub gibi Allah dostlarının makâmıdır. Bundan da yükselip diğer makâma geçilir.

Üçüncü dâire, **Velâyet-i Kübrâ**dır. Bu makâm Allah’ın zâtî isimlerinden ibârettir. Sonunda ise, tamama ermiş fenâ ve bekâ hâli, diğer tüm eserlerin kaybolması durumu elde edilir. Kalbin ferahlaması, gerçek olarak İslâmın yaşanması, mutmain olmuş bir nefis ve Hakk’a yakınlığı seyr etme ile rızâ makâmına ulaşma bu makâmın getirdikleridir. Ve sâlik bu dâirede yükselişi kelime-i tevhid zikri ile elde eder. “Allah bütün âlemlerden müstağnîdir.”¹¹³ âyet-i kerîmesinden de anlaşıldığı üzere Allah’ın gınâ’ sıfatı bütün âlemin bereketlenmesine sebeptir. Kâinattaki bütün varlıklar ve her şey Allah’ın bir isminin görünür hâle gelmesi ile oluşur. Allah’ın kutsal sıfatlarından birisi bir şeye zuhûr etse o şeyde Allah’ın isimlerinin feyzi ortaya çıkar. İlâhî isimler küll rütbesinde, ilâhî isimlerin gölgesi ise cüz’ rütbesindedir. Küll rütbesinde olan ilâhî isimler peygamberlerin mertebesinde, cüz’ rütbesinde olan ilâhî isimlerin gölgesi de herhangi bir kimsede ortaya çıkabilir. İnsanlara mertebelerine göre Muhammedî meşreb, İsevî meşreb veya Mûsevî meşreb denilmesi bununla ilgilidir. Herhangi bir insana ilâhî isimlerden birinin gölgesi mazhar olmadıkça kişi varlıktan nasibini alamaz. Gölge denilen de bütün ilâhî isimlerden birinin parçasıdır. Her peygamber ilâhî isimlerden birine, her insan da ilâhî isimlerin gölgesinden birine mazhar olur ve hangi ilâhî ismin gölgesine mazhar olduysa kişi, o ilâhî isme mazhar olan peygambere nisbet edilir. O peygamber küll mertebesinde, o kişi de cüz’ mertebesinde. Bu şekilde Hakk’a doğru ulaşılır. Bu dâirenin kelimelere dökülebilen açıklaması budur.

¹¹³ Âl-i imrân; 3/97

Dördüncü dâire, **Velâyet-i Ulyâd**ır. Bu dâirede sâlike gösterilen şeylerin gizlenmesi daha uygundur. Sâlik bu makâmda meleklerin velilik mertebesini müşâhede eder. Allah zikrini ve nâfile namazları çoğaltarak bu mertebe elde edilir. Mevlânâ Ya'kûb Çerhî'ye göre, nâfile namaz ve oruçları çoğaltmak eğer bir mürşid rehberliğinde gerçekleşmiyorsa, tarîkati inkâr edilenlerden sayılmaya sebeptir. En önemli şey, kişinin kendisini benlik duygusundan arındırarak bu nâfilelerle meşgûl olmasıdır. Aksi takdirde kendi görüşüyle nâfile ibâdet ile meşgûl olup rütbe kat etmeye çalışmak, şeytan veya nefsin tuzaklarına düşmek için müsait bir durum oluşturur. Mürşidin bu yolda yaşamış olduğu tecrübe sâlik için önem arzeder.

Beşinci dâire, **Kemâl-i Nübüvvet** mertebesidir. Sâlik bu makâma, Kur'an-ı Kerîm okuyup, nâfile namaz kılarak ve namazları uzatıp ve diğer nâfilelerle meşgûl olarak erişir. Sâlike bu dâirede hakîkât sırları ve Hz. Muhammed (sav)'in göğe çıkarıldığında Hak ile arasında yay boyu kadar mesâfedeki nurlar keşf olunur. Buna ek olarak yerde ve gökte garip ve acayip olarak müşâhede edilen sırlar da keşf olunur.

Altıncı dâire, **Kemâl-i Risâlet** mertebesidir. Sâlikin bu mertebede yükselmesi daha önceki dâirelerde olduğu gibi amel ile olmayıp Allah'ın yardım ve inâyeti ile olur. Bu dâire ve daha sonra gelecek olan Hakîkat-i Kur'an, Hakîkat-i Ka'be, Hakîkat-i Salât dâireleri içinde ibâdet ve zikirler vahdâniyyet üzerinedir. Allah yolunda ilerleyen iki sâlikin birbirlerinden farkı makâm itibariyle olmayıp hâl ve varlığından dolayıdır. Bu sır, anlaşılması güç bir konudur. Meselâ Hz. Nuh (as) ile Hz. İbrâhim (as)'in farkı; Hz. Nuh, makâm itibariyle Hz. İbrâhim'den üstün iken, Hz. İbrâhim, hâl itibariyle Hz. Nuh'tan üstündür. Bu durum Allah dostları arasında da mümkündür.

Yedinci dâire, **Ülü'l-Azm** mertebesidir. Makâmların kemâle erdiği nebîlerden ülü'l-azmın mertebesidir. Açıklaması kelimelerle olmayıp tecrübe edenin bilgisi dâhilindedir.

Sekizinci dâire, **Kayyûmiyye** makâmıdır. Bu dâire ve bunun üzerindeki dâireler ülü'l-azm dâiresinden dolayı meydana gelmiştir. Geçen dâiredeki ma'nevî varlıklar, bu dâirede kendisini gölge olarak ortaya çıkarmaktadır. Hisse ve nasîb bu dâirenin elde ettikleridir. Sâlikin Hullet Makâmı, Muhabbet Makâmı ve Mahbûbiyyet Makâmı bu makâmın boyanmasından elde edilir. Bu makâmın hâli ise, Hz. Peygamber'e tam bir teslimiyet ve tam bir şekilde uymaktır.

Dokuzuncu dâire, **Hullet Makâmı**dır. Onuncu, on birinci ve on ikinci dâireler bu dâirenin dereceleridir ve bu dâirede Kayyûmiyye dâiresinden varlık bulup sınırları yazılmıştır. Bu dâirede nefy makâmı dallara ayrılmış olup bu makâmda hakikat sırrı müşâhede edilir.

Onuncu dâire, **Muhabbet Makâmı**dır. Mûsâ (a.s.)'nın velâyet mertebesinin elde edildiği bir makâmdır. Bu makâmdan diğer makâma yükselme muhabbet ile gerçekleşir. Bu muhabbetten amaç, sâliki Allah'ın zâtına yönelik muhabbete ulaştırmasıdır. Bu muhabbet de en üst mertebede gerçekleşen muhabbettir.

On birinci dâire, **Mahbûbiyyet Makâmı**dır. Muhammed (s.a.v)'in velâyet sırrının elde edildiği makâmdır. Ve bu dâirede isbât zikri icrâ edilir. Bu makamdaki yapılan ibâdetler bundan sonra gelecek olan dâire ile birleşir.

On ikinci dâire, **Mahbûbiyyet-i Hâlis**adır. Bu dâirenin kasdı, Hz. Peygamber'in nübüvvet sırrına ulaşmak veya gerçek velîlik mertebesinin sırrına ulaşmaktır.

On üçüncü dâire, **Lâ ta'ayyün** makâmıdır. Hz. Peygamber'in risâleti sebebi ile hakikatin fark edildiği bir makâmdır. Yani bu makâmda Allah'ın zâtı tecellî eder.

On dördüncü dâire, **Hakikat-i Ka'be** makâmıdır. Zikir ile elde edilen fakat makâm-ı hastan daha üstte bir mertebedir. Söz ve anlayış ile tarif edilebilir bir mertebe olmayıp zât mertebesinin azameti, yüceliği tecellî eder. Bu mertebenin hakikati ince bir konu olup tecrübe edenin bilgisi dâhilindedir.

On beşinci dâire, **Hakikat-i Kur'an**dır. Kur'an'ın sırrı, bir olan Allah'ın zâtının genişliğinin başlamasıdır.

On altıncı dâire, **Hakikat-i Salât** mertebesidir. Bu mertebe, âbidlerin makâmının sonunu ifâde eder.

On yedinci dâire, **Ma'bûdiyyet-i Sırf** makâmıdır. Sâlikin ulaşmış olduğu son ve en üst mertebedir. Zât mertebesi olarak ifade edilir.

Yukarıda geçen mertebeler söz ile ifâdesinin sınırlı olduğu, gayret ederek, çalışarak bu makamlara gelmenin elde edilemediği ancak Hak ile ünsiyeti bulunan sâlikin Allah'ın yardımı ile lutfunu göndermesinden ibarettir. Bu dâirelerin açıklaması Nakşibendiyye Tarikatında bulunmamakta Müceddidiye kolunda bu istilahların var olduğu gözlenmektedir.

C. ESERİN KAYNAKLARI

Müellif, eserde konuları açıklarken pek çok ayet ve hadisten, kelâm-ı kibârdan faydalanırken bunun yanında faydalandığı belli başlı tasavvufî eserler de olmuştur. Bu kısımda kısaca bu eserlerden bahsedeceğiz. Bazı alıntılarda hem yazar hem eser ismini zikrettiği, bazılarında ise sadece isim zikrettiğini görmekteyiz. Bazı beyitler ise mütercim Neş'et Süleyman Edirnevî tarafından bizzat eklenmiştir.

Eserde, Ebu'l-Hasan Ebî Ali el-Hucvîrî'nin *Keşfu'l-Mahcûb* isimli eseri, Mevlâna'nın *Mesnevî*'si, Seyyid Şerif Cürcânî'nin *Ta'rifât* isimli eseri, Hâce Muhammed Pârsâ'nın *Kudsiyye* isimli eseri, içerisinden alıntılar yapılan kaynaklardandır. Bunun yanında eser ismi olmadan bazı isimlerden bahsedilmiştir. Muhammed Bahâuddin Nakşibend hazretlerinin, Mevlânâ Ya'kûb Çerhî hazretlerinin sözleri, Abdurrahman Câmî'nin beyitleri ve Sehl b. Abdullah Tüsterî'nin sözlerini aktardığı görülmektedir. Eser, yapılan bu alıntılarla daha kapsamlı ve anlaşılır hale gelmiştir.

3.BÖLÜM

MESLEKÜ'L-ENVÂR VE MENBA'U'L-ESRÂR'IN METNİ

Hâzâ kitâbü Mesleki'l-Envâr

/1b/Bismillahirrahmânirrahîm

Bi-hamdillah oldum mine'l-hamd-hân, dil u cânım oldu zebân-ı dehân, tesbîh ve tehlîl-i subbûhiyyân-ı mele-i a'lâdan füzûn, hamd ü sipâs-ı tekaddes-esâs arz-ı dergâh-ı cenâb-ı kibriyâ celle ve alâ ve evrâd ve ezkâr-ı kerûbiyân-ı âlem-i envârdan bisyâr kerûr salavât-ı tayyibât-ı zekiyyât takdîm-i ravza-i mutahhara-i cenâb-ı mazhar-ı sırr-ı zât â'nî hazret-i sultânü'l-enbiyâ' ve'l-mürselîn ve mahbûb-i Rabbu'l-âlemîn ve ihdâ-yı ervâh-ı tayyibe-i âl-i evlâd ve ashâb-ı güzîn kılındığı verâsında, bâdî-i nakşî-nigâr-ı sahîfe-i âsâr-ı kilik-i acz-bâr-ı **Neş'et**-i tebehkâr siyeh-varak ve siyeh-rûzgâr budur ki, târîh-i hicretin bin iki yüz on ikinci senesi hazret-i sultanü's-selâtin zillullahi fi'l-aradîn hâdimü'l Harameyni's-şerîfeyn, hâkânü'l-berreyn ve bahreyn **/2a/** es-Sultân Selîm Han ibnü's-Sultân Mustafâ Han halleda'llâhü hilâfete-hû ve ebbede saltanate-hû ve eyyede cünûde-hû ahd-i hümâyûnunda zübde-i silsile-i hudâvendân-ı Nakşibendân, nesebnâme-i Ahrâriyân, ârif-i billâh vâsıl-ı ilallah hayru'l-halef-i Müceddid-i elf-i sâni, kıdvetü erbâbi'l-yakîn, kutbu'l-ârifin, burhânü'l-vâsilîn, Muhammedî haseb, Razavî neseb, Hanefî mezheb, burhân lakab, Mevlânâ **eş-Şeyh es-Seyyid**¹¹⁴ **Muhammed en-Nakşibendî** -enârallâhü bi envâri füyûzâtihi esrâra's-sâlikîn ve radiyallahu anhu ve an eslâfihi ve ahlâfihi ilâ yevmi'd-dîn- cenâbları dârü's-saltanat-ı Osmânîye bast-ı seccâde-i salât-ı müsâferet ve te'diye-i duâ-i devlet-i ebed-müddet buyurduklarında sâhib-i sadr-ı asr-ı hazret-i şehinşâhî, vekîl¹¹⁵ saltanat-ı cenâb-ı zillullahî, hâmî-i ibâdullah, rahîm-i iyâlullah, seyyidü'l-vüzerâ, kehfü'l-emân-i fukarâ, el-Hâc Mehmed İzzet Paşa vefekahu'llahü limâ¹¹⁶ yuhubbühû ve yerdâhu ve cealehû minellezîne “ لا خوف عليهم ”¹¹⁷ hazretlerinin azîz¹¹⁸ muşârun ileyh ile nisbet-i hubbiyye-i ezeliyyeleri olduğuna binaen reh-âverd-i azîzâne ve berg-i sebz-i dervîşâne **/2b/** olmak üzere tarîk-ı nâzenîn-i Nakşibendânı hâvî **Meslekü'l-envâr** nâmiyle nâmdâr Fârisiyyü'l-ibâre bir risâle-i şerîfe-i hidâyet-redif te'lif ve cenâb-ı sadâretpenâhiye arz ve takdîm buyurub muşârun ileyh hazretleri dahi ol lü'lü-i sadef-nihâd-ı hizâne-i dil-bünyâdı durretü't tâc-ı iftihâr ve i'tibâr

¹¹⁴ B: - Seyyid

¹¹⁵ C: Vekîl-i

¹¹⁶ B: bimâ

¹¹⁷ “...onlara korku yoktur ve onlar üzüntü çekmeyeceklerdir.” (Yûnus; 10/62)

¹¹⁸ C:- azîz

ittihâzıyla mecbûl oldukları ahlâk-ı kerîmâne-i hazret-i peygamberî ve tıynet-i asliyye-i hudâdâdları muktezâsı üzere ibâdullâha kemâl-i şegaf-i şefkatlerine binâen merz-i bûm-i Rûm'da lisân-ı Fârisî ile zebân-âşînâ olmayanlar dahi bu mâide-i âsümânî ve nüzûl-i Firdevs-i rûhânîden rîze-çîn-i irfân olmak için lisân-ı Türkî'ye tercemesini irâde ve bu muhlis duâ-gûyelerine emr ve işâret buyurdıklarında her çend intâk-ı aliyye-i hazarât-ı îşân ile kıyl u kâle nâ-kâbil isem dahi emr-i men lehu'l-emre imtisâl lâzime-i diyânetten olmakla nâçâr ma'zûriyyetim i'tirâf ve ikrâr olunarak cenâb-ı hazret-i perverdigâr-ı muîne tevekkül ve hatm-i hâcegân-ı Nakşibendân, sahib-i zaman, kutb-i devrân, hüccetullah li-halkihî ve halîfetühû fî ardihi ve vedîatühû fî beriyyetihî /3a/ emînü künûzi arşillah, vâris-i ekmel-i Rasûlullah, seyyidî ve senedî ve şeyhî ve mu'temedî ve mekânü'r-rûh fî cesedî a'nî bihi hazret-i Hâce Emîn ¹¹⁹ Nakşibendî -edâma'llâhü zille irşâdihî ve sultânihî alâ mefâriki ibâdihî ve metteana'llâhu teâlâ bi-tûli hayâtihi- cenâbımın imdâd-ı kudsiyye ve rûhâniyye-i âliyyelerine tevessül birle bu emr-i hatîr-i gerdûn-bâr, bâr-ı gerden-i zimmet ihtimâm kılınıp ancak müellif-i kitâb kerâmet-meâb hazretleri bu faslu'l-hitâbın muktezâ-yı makâm ve siyâk u sibâk-ı kelâmı üzere mücmeli mufassal ve mufassalı mücmel kılınması niyâz ve iltimâs etmekle ber nehc-i mültemes tercemesine sarf-ı himmet kılındı.

مشمار عیب گذشتگان مگشا ز هم لب سر زمان

اگر از حیا نگذشته بفسانه پرده کس مدر

(Me şumâr ayb-ı guzeştegân me güşâ zi hem leb sırr-ı zamân

Eğer ez hayâ ne-guzeşte befesâne perde-i kes me-der)¹²⁰

Ashâb-ı dâniş ve irfân ve erbâb-ı dîd ü ikândan niyâzım budur ki; bu nâypâre-i hâme-i borîde-zebânın her nağmesine enguş nihâd-ı ayb-cûyî ve horde-gîrî olmayıp nefha-i dimağ-perver-i sabâ gibi karîn-i sem'-i kabûl ve bu bî çâreyi yâd-ı hayr buyuralar.

Beyit

Garaz yâd olma der Neş'et eserden

Cihanda bezm-i yârân-ı safâda.¹²¹

¹¹⁹ C; emînullah

¹²⁰ "Geçmişlerin kusurunu sayma, kınayarak konuşma!

Eğer âr perden yırtılmamışsa dedikodu ile kimsenin perdesini yırtma!"

Ve billâhi't-tevfik ve'l-inâye ve'l-hidâye.

/3b/Bismillâhirrahmânirrahîm

Vâcibe-i şükür ve hamd-i cenâb-ı kibriyâ ve farîza-i salât-ı hazret-i Sultânu'l-Enbiyâ ba'de'l-edâ müellif-i kitâb-ı hidâyet-i iktisâb cenâbları buyururlar ki: “Biz bu risâle-i nâdireyi eğerçi Hazret-i Sadâretpenâhî'ye¹²² tuhfe-i dervîşâne olmak üzere te'lif eyledik, lâkin bu bâbda maksûd-ı aslî ve matlûb-i küllî ancak heves-peymâyân-ı vâdî-i hakikat ve rehneverdân reh-i tarîkat olan birâderân-ı cânî ve dûstân-ı rûhânî hazarâtına ittibâan li merdâtillâh Hızır-ı râh-ı hidâyet bedraka-i şâhrâh-ı mağfîret-i zât-ı ehâdiyyet olup bu âciz duâ-gûyâ sebebi tahsîl-i rizâ-yı hazret-i müsebbibü'l-esbâb olmaktır. Ve bu risâle-i şerîfe “ *Meslekü'l-Envâr ve Menbau'l-Esrâr*” ismiyle namdâr kılınıp bir mukaddime ve erkân-ı¹²³ erba'a¹²⁴ ve füsûl-i isnâ aşer ve bir hâtîme üzere tertîb olundu. Evvelâ mukaddime; mebd-i mevcûdât, nûr-i ferd-i nübüvvet olmak münâsebetiyle ferdâniyyet üzere ve hurûf-i mübâreke-i ism-i celâl ve ism-i şerîf-i Muhammed ve hulefâ-i /4a/râşidîn ve mezâhib ve rûkn-i Kâbe-i Muazzama ve anâsır çâr olmak münâsebetiyle çâr rûkn üzere ve hurûf-i kelime-i tayyibe-i mübâreke-i “lâ ilâhe illallah” ve hurûf-i mukaddese-i şerîfe-i “Muhammedun Rasûlullah” ve eimme-i ma'sûmîn ve esbât-ı Mûsâ aleyhisselâm ve bürûc-i âsumân ve sâat-ı leyl ve nehâr ve şuhûr-i isnâ aşere olmak münâsebetiyle devâzde fasl üzere ve “لمن الملك اليوم لله الواحد القهار”¹²⁵ müfâdınca sırr-ı meâd-ı ferdâniyyet üzere olmak münâsebetiyle hâtîme dahi ferdâniyyet üzere tertîb kılındı.

Mukaddime

Kâla'llâhu teâlâ: “¹²⁶نو ما خلقت الجن و الانس إلا ليعبدون” nass-ı celîlinde olan “ليعبدون” kelime-i mukaddesesini müfessirîn hazarâtı “ليعرفون” ile tefsir buyurmuşlar. Lâkin muhakkıkîn-i kirâm hazarâtı “te'vîle hâcet yoktur¹²⁷, bilâ ma'rifet ibâdeti ibâdet addetmeyip ancak ibâdet ma'rifetle olan ibâdetdir” deyu buyurdular. Bu takdirce bâdî-i îcâd-ı mevcûdât ma'rifet-i zât-ı ehâdiyyet olduğu ma'lum oldukda her bir akla lâzımdır ki kendüyin bâ'is-i halk ve îcâdına ve hâliki kim olduğunu ve merci' ve meâd /4b/ ne idiğini ve âhir-i kâr ne olacağını ve dünyada ne kadar meks ve ikâmet, âhirette ne kadar meks ve ikâmet edeceğini ve

¹²¹ “Kin tutma der Neş'et eserinde
Dünyada, samîmî dostlar meclisinde”

¹²² C; sadâret-i hazret-penâhîye

¹²³ C; -erkân

¹²⁴ C; erba'adır

¹²⁵ “...Bugün hükümrânlık kimindir? Elbette tek ve mutlak hükümrân olan Allah'ındır.” (Mü'min; 40/16)

¹²⁶ “Ben cinleri ve insanları, başka değil, sırf bana kulluk etsinler diye yarattım.” (Zâriyât, 51/56)

¹²⁷ B; yok

Allâhu zü'l-celâle ne kadar ihtiyacı olduğunu ve “كل نفس ذائقة الموت”¹²⁸ mantûk-ı celîli üzere âhar fevt olup huzûr-i hazret-i perverdigâra vusûl bulacağını gereği gibi fikir ve mülâhaza ve dünyada meksi kadar dünyaya ve âhirette meksi kadar âhirete sa’yi ve Allâhu zü'l-celâle ihtiyâcı rütbe Allâhu zü'l-celâle ubûdiyyet etmek ve tahsîl-i ma’rifetullahı sa’y eylemek emri-i ehem ve cümle kâr-bârdan akdem olduğunu mütâlaa edip bu ma’rifet-i Hakk’ı tahsîl ve tedârik tarîkini cust u cû için dâmen-i himmeti miyân-ı câna bend ederek cidd ve himmeti bu kâra sarf eyleye.

Ve hafî buyurulmaya ki bu âlem-i kevnde olan cümle mevcûdât zâhir ve bâtın üzere mebnî olup eşyadan hiçbir şey bu iki hâlden hâlî değildir. Ve ulûm ve fûnûn ve meârif; ilm ve amel ve hâl ve kâl üzere binâ olunmuş olup her fennin ilmi ve ameli bir muallime ve ol fennin tâlibi olan tahsîl-i üstâda zarûrî muhtâcdır. Meselâ fenn-i tıb mücerred kütüb-i /5a/ mütedâvelesini kırâatle tahsîl olunmayıp ilmiyesini ¹²⁹ ba’de’t-tahsîl bir üstâddan ameliyyâtı ¹³⁰ ve mizâc-ı hasta ve keyfiyet-i nabz ve edviyyeyi taallüm etmedikçe tahsîl olunamadığı gibi cümle ulûm ve fûnûnun a’zam ve eşrefî olan ma’rifet-i ilâhiyye dahi beher-hâl ilm ü amel üzere mebnî olup ulûm-i zâhiriyye ilm-i şerîat ve ulûm-i bâtınıyye ilm-i tarîkat tâ’bir olunur ki ilm-i şerîfî amele getirmektir. “العلم بلا عمل وبال و العمل بلا علم ضلال”¹³¹ İmdi tâlib-i ma’rifet-i ilâhiyyeye lâzım olan evvelâ bir fâzıl ve âlim zât-ı şerîfî üstâd ittihâz edip akâid-i dîniyyesini tashîh ve fikh-ı şerîf ki helâl ve harâm ve vâcibât ve sünen ve mekruh ve mendûb ve mesâil-i savm ve salât ve hacc ve zekât ve muâmelât-ı lâzıme-i sâireyi mübeyyendir, tahsîl eyledikten sonra ilm-i tarîkat ki ef’âl-i hazret-i risâletpenâhîden ibârettir, zâhiri âdâb-ı şerîat ve bâtını erkân-ı tarîkat ile ârâste ya’nî kavlen ve fi’len ve zâhiren ve bâtın cenâb-ı hazret-i fahr-i âlem sallallâhu aleyhi ve sellem efendimize kemâliyle ittibâ’ üzere olup sünnet-i Rasûlullah’dan zerre fevt etmez ve âdâb-ı şerîat ve /5b/ tarîkat ile mütededib bir zât-ı şerîfî bu âmilde kendüye mürşid ve şeyh ittihâz edip â’mâl-i dîniyyeyi ol zâttan ta’allüm eyleye. Zîrâ muhakkıkîn hazarâtı “من لا شيخ له فشيخة الشيطان”¹³² buyurmuşlardır. Bu takdirce¹³³ bu ilm-i amelî muallimine şeyh ve ilme ilm-i tarîkat itlâk olundu.

¹²⁸ “Her canlı ölümü tadacaktır...” (Ankebut, 29/57)

¹²⁹ C; ilmini

¹³⁰ C; âmiyyâtı

¹³¹ “Amelsiz ilim vebâl, ilimsiz amel ise sapkınlıktır.”

¹³² “Şeyhi olmayanın şeyhi şeytandır.”

¹³³ B; takdir

mantûkiyle eğerçi tarîk-1 Hak bî hadd ve bî şumârdır, lâkin akrabü't-turuk tarîkat-1 Nakşibendiyye'dir. Zîrâ bu tarîk-1 nâzenîn sünnet-i Rasûlullâh ve ashâb-1 Rasûlullâh'a tarîk-1 mutâbaat ve amel bi azîmettir. İmâm-1¹³⁵ tarîkat hazret-i Şâh-1 Nakşibend Efendimiz buyurmuşlardır ki; "Bizim tarîkimiz urvetü'l-vüskâdır ve bu tarîk-1 hidâyet-refikda amel-i kalîl ile fütûh-i kesîr hâsıl olur ve bu tarîk-1 nâzenînün bidâyeti cemî'-i turukun nihâyetidir. Zîrâ tarîk-1 cezbedir. "جذبة من جذبات الرحمن توازي عمل الثقلين"¹³⁶ mantûk-1 celîli üzere cezbe, indallâh ve inde'r-rasûl makbûldur. Ve bu tarîkin turuk-1 sâireden eşrefiyyeti tarîk-1 ehl-i sünnet ve'l-cemâat olup zâhiren ve bâtinen ve kalben ve kâliben ittibâ-1 kitâb ve sünnet ve iktidâ-i âsâr-1 selef-i sâlihîni iltizâmdan ve bida' ve ruhasdan¹³⁷ ictinâbdan nâşîdir. Ve bu tarîkin /6a/münkirinin küfründen havf olunur.

Bâlâda bast ve beyân olunduğu üzere her ilim bir muallime muhtâc olduğu takdirce bu ilm-i ilâhî dahi bir muallim ve mürşide muhtâc olduğu bedîhî olduğundan gayrı vüsûl billâh ile meşhûr olan evliyâullahın cümlesi birer şeyh ittihâz ile vâsıl olup kendi¹³⁸ kendilerine bu kemâlâtı tahsîl etmiş olmadıkları¹³⁹ dahi burhân-1 kat'îdir. Ve şeyh-i muktedâ kavlen ve fi'len ve zâhiren ve bâtinen ef'âl ve akvâl-i Rasûlullah'a ittibâ'ı tâm ile ittibâi olduktan sonra kendi dahi bu tarîkatı bu vasıfla muttasıf bir zâtdan ahz ile silsile-i tarîkleri pîr-i atîk¹⁴⁰ Hazret-i Ebubekir Sıddîk ve şâh-1 velâyet hazret-i Aliyyü'l-Mürtezâ radiyallahu anhümâ hazarâtına müntehî ola ki onlar dahi erîke-nişîn-i "وما أرسلناك" sultân-1 serîr-i "لولاك" hazret-i Rasûlullah sallallâhu aleyhi¹⁴¹ teâlâ¹⁴² ve âlihi'l-âlih efendimiz hazretlerinden ahz buyurmuşlardır. Ve bu silsile-i âliyyeye **silsiletü'z-zeheb** tesmiye kılındı. Bu takdirce bu silsile-i seniyyeyi beyân kılmak emr-i ehem ve sâlik-i Hak olana bilmek elzemdir. Zîrâ bu ahz ancak hazret-i Rasûlullah salâvâtullâhi aleyhi ve âlihî efendimiz hazretlerinin berekât-1 sohbetleridir. Müselsel ve mu'an'an /6b/إلى وقتنا هذا كذالك silsile-i tarîkati beyân erkân cihetinden rükn-i evvelden addolunmakla beyâna şürû' olundu. اللهم اجعل التوفيق رفيقنا و الصراط المستقيم طريقنا يا رب العالمين و يا هادي المضلّين

¹³⁴ "Allah'a giden yollar yarattıklarının nefesleri adedince dir."

¹³⁵ B; ammâ

¹³⁶ "Allah'ın kula olan cezbese, iki cihan halkının amellerine denktir" anlamındaki sözü cezbeye delil sayarlar. Sülemî bu sözün Ebü'l-Kâsım İbrâhim en-Nasrâbâdî'ye (ö. 367/977) ait olduğunu belirtmiştir (Ṭabaqât, s. 488). Hasan Kamil Yılmaz, "Cezbe" maddesi, DİA, c.7, s. 504

¹³⁷ C; raksdan

¹³⁸ B; -kendi

¹³⁹ B; oldukları

¹⁴⁰ B; +hazret-i

¹⁴¹ C; teâlâ aleyhi

¹⁴² B; -teâlâ

Fasl

Ez rükn-i evvel, **der-beyân-ı silsile-i hâcegân-ı âlî-şân kaddesallâhu esrârahüm ve nefa'ana'llâhu teâlâ bi berekâtihim.** Müellif-i kitâb-ı kerâmet-maâb Burhânü'd-dîn Efendi Hazretleri esrâr-ı tarîkat ve sülûkü irşâd-maâb kerâmet-nisâb kutbu'l-ârifin gavsu'l-vâsılîn Muhammed Sıddîk kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi emîr-i memâlik-i velâyet Mûsa Hân hazretlerinden ve onlar dahi Hâce Muhammed Âbid kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Mevlânâ Hâce Abdü'l-Ehad kuddise sırruhû hazretlerinden¹⁴³ ve onlar dahi Mevlânâ Hâce¹⁴⁴ Muhammed Saîd kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi peder-i buzurgvârları şeyhu'ş-şüyûh kutbu'r-Rabbânî ve gavsü's-samedânî müceddid-i elf-i sâni Hâce Ahmed el-Fârûkî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi fânî fillâh Bâkî billâh Hâce Abdü'lbâkî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Hâce İmkenegî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Mevlânâ Dervîş Muhammed kuddise sırruhû hazretlerinden¹⁴⁵ /7a/ ve onlar dahi Mevlânâ¹⁴⁶ Hâce Muhammed Zâhid kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi umdetü'l-ebrâr Hâce Ubeydullah el-Ahrâr kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Mevlânâ Hâce Ya'kub Çerhî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi mevla'l-mevâlî ve seyyidü'l-eâlî kutbu'l-âlem ve gavsu'l-a'zam pîr-i dest-gîr-i tarîkat ve mürşid-i hakikat mevlânâ ve senedinâ Bahâeddin Nakşibend kaddesallâhû sırrahu's-sâmî Efendimiz hazretlerinden ve onlar dahi mir'ât-ı tecelliyât-ı cemâl u celâl Mevlânâ Hâce Emîr Külâl kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi kutbu'r-Rabbânî Mevlânâ Baba Semâsî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Mevlânâ Hâce Âli er-Râmîtenî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi sultânü'l-ma'nevî eş-Şeyh Muhammed Encirü'l-Fağnevî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi eşheb-rân-ı meydân-ı rehberî Mevlânâ Hâce Ârif Rivgerî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi ser¹⁴⁷ halka-i hâcegân hüccetullâh¹⁴⁸ ale'z-zaman Mevlânâ Hâce Abdulhâlık Gücdevânî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Gavsu's-Samedânî Mevlânâ Yûsuf Hemedânî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Mevlânâ Hâce Ebû Ali el-Fârmedî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi muhît-i feyz-i Rabbânî Mevlânâ Hâce Ebu'l Hasan Harakânî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi sultân /7b/ üz-zâhidîn ve senedü'l-ârifin Ebû Yezîd Bistâmî kuddise sırruhû hazretlerinin ruhâniyetlerinden ve onlar dahi gülgonca-i gülşen-i hânedân-ı nübüvvet İmam Ca'fer-i Sâdık

¹⁴³ C; - ve onlar dahi Mevlânâ Hâce Abdu'l Ehad kuddise sırruhû hazretlerinden

¹⁴⁴ C; Muhammed Hâce

¹⁴⁵ C; -ve onlar dahi Mevlânâ Dervîş Muhammed kuddise sırruhû hazretlerinden

¹⁴⁶ C; -Mevlânâ

¹⁴⁷ C; -ser

¹⁴⁸ C; +teâlâ

radiyallâhu anhu'l-Hâlık¹⁴⁹ hazretleri ruhâniyetlerinden ve onlar dahi dürre-i tâc-ı ârifân İmam Kâsım bin Muhammed bin Ebû Bekir Sıddık radiyallâhu anhu hazretlerinden ve onlar dahi bülbül-i hoş¹⁵⁰ lehce-i hakikat Selmân-ı Fârisî radiyallâhu anhu hazretlerinden ve onlar dahi sâhib-i Rasûlullâh ale'l-verâi hüccetullâh emîru'l-mü'minîn neyyir-i âsumân-ı dîn, nûrullâhi'l-azhar, sıddîku'l-ekber radiyallâhu anhu efendimiz hazretlerinden ve onlar dahi¹⁵¹ seyyidü'l-mürselîn ve rahmeten li'l-âlemîn ve rûhu'l-a'zâm ve'n-nûru'l-etemm hülâsâtü'l-mevcûdât aleyhi ve âlihî ekmelü's-salât ve efdalü't-tahiyât efendimiz hazretlerinden ahz buyurmuşlardır. Ve muşârun ileyh Ebû Ali Fârmedî Hazretleri nisbet-i şerîfe-i uhrâ ile kutbu's-Subhânî Hâce Ebu'l-Kâsım Gürgânî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Mevlânâ Hâce Ebû Osman el-Mağribî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Mevlânâ Şeyh Aliyyü'l-Kâtib kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Mevlânâ Hâce Aliyyü'r-Rûdbârî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi seyyidü't-tâife Cüneyd-i Bağdâdî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Gavsü'r-Rabbânî Şeyh Serî Sakatî kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi sultânü'l-hakîkî Şeyh Ma'rûfi'l-Kerhî /8a/ kuddise sırruhû hazretlerinden ve onlar dahi Çerağ-ı Kâşâne-i Hüdâ İmam Aliyyü'r-Rızâ radiyallâhu anhu hazretlerinden ve onlar dahi vâlid-i mâcidleri İmam Mûsâ el-Kâzım radiyallâhu anhu hazretlerinden ve onlar dahi peder-i buzurgvârları İmam Sâdık radiyallâhu anhu hazretlerinden ve onlar dahi peder-i emcedleri, sırrullâhi'l-bâhir İmam Muhammed Bâkır radiyallâhu anhu hazretlerinden ve onlar dahi vâlidü'l-azîmü'l-mahâmidleri zîver-i hilye-i dîn İmam Zeyne'l-Âbidîn radiyallâhu anhu hazretlerinden ve onlar dahi peder-i buzurgvârları sıbtu'n-Nebî nûru'l-ebârü'l-hakîkî şemsü's-sekaleyn İmam Hüseyin radiyallâhu anhu hazretlerinden ve onlar dahi vâlid-i mâcidleri emîru'l-mü'minîn ve senedü'l-muhibbîn şîr-i dilîr-i Hüdâ, dâmâd-ı Cenâb-ı Seyyidü'l-Verâ düldül-süvâr-ı arsa-i sehâ Aliyyü'l-Mürtezâ radiyallâhu anhu ve kerremallâhu vechehû efendimiz hazretlerinden ve onlar dahi seyyid-i veled-i âdem Hâce-i her-dü âlem sallallâhu aleyhi ve alâ âlihî ve sellem efendimiz hazretlerinden ahz buyurmuşlardır. Ve Hâce Muhammed Parsâ kuddise sırruhu'l-esnâ hazretlerinin *Kudsiyye* nâm risâle-i şerîfelerinden mezkûr olduğu üzere emîru'l-mü'minîn hazret-i Ali kerremallâhu vechehû efendimizin bir nisbetleri dahi teberrüken pîr-i atîk hazret-i Sıddık radiyallâhu anhu efendimizdendir.

Fasl-ı sâni

¹⁴⁹ C; radiye anhu'l hâlık

¹⁵⁰ C; hûşca

¹⁵¹ C; -dahi

Ez rükn-i evvel, **der beyân-ı âdâb-ı /8b/ tarîkat**. Kemâ kîle “ادبني ربي فاحسن ادبي”¹⁵² Hazret-i Mevlevî **Mesnevî-i şerîf**inde buyururlar ki “أزخدا جوييم توفيق ادب بي ادب محروم كشت از”¹⁵³ Ve: “الطريقة كلها آداب لكل حال ادب ولكل قوم ادب”¹⁵⁴ buyrulmuştur.¹⁵⁵ Usûl-i tarîkat hakîkatte¹⁵⁶ edebdir. Ve edebin ma'nâsı hayâ ve heybet ve şefkatden hâsıl bir hüsn-i muâmeledir.

Ve âdâbı dört kısma taksîm etmişlerdir. Biri edeb meallâh, biri edeb mea rasûlillâh, biri edeb mea ehlillâh, biri edeb mea'l-mülûki ve'l-hükkâm ve'l-iyâl ve halkıllâhdır.

Evvelâ edeb meallâh dahi iki kısımdır. Zâhiren âdâb¹⁵⁷, nehc-i şerîat üzere hareket edip evâmîr¹⁵⁸ u nevâhî-yi ilâhiyyeyi kemâ hiye hakkuhâ mer'î tutup devâm-ı vuzû ile ubûdiyyet-i Hakk'a âmâde olmaktır. Ve bâtinen âdâb, kalbi havâtır-ı ağıyardan ve fikr-i mâsivâdan hıfz edip mehmâ emken zikr u fikr ile devâm-ı âgâhî ve kâinen men kâne hiçbir hâtıra hutûruna cevâz vermeyip hubb-i zât-ı ilâhî ile meşgûl olmaktır. “يوم لا ينفع مال ولا بنون إلا”¹⁵⁹ bu rütbe-i celîleye işâretidir.

Sâniyen edeb mea rasûlillâh dahi iki nev'dir; zâhiren, sünnet-i seniyye-i¹⁶⁰ âliyyeleri ile müteeddib ve bâtinen, hubb-i Rasûlullâh ile müstağrak olmaktır. /9a/ Hülâsâ-i kelâm kalben ve kâliben ve zâhiren ve bâtinen her halde hazret-i Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerine ittibâdır.

Sâlisin âdâb mea ehlillâh¹⁶¹ iki nevi'dir; biri zâhirî ve biri bâtinî. Âdâb-ı zâhirî oldur ki huzûr-i şerîflerine zânûzen edeb olup kendileri bir suâl etmedikçe sohbeta râgıp olmayıp cemî' harekât ve sekenâtda hazret-i Şeyhe nâpesend olan vaz'ı ve sohbetlerinde kat'â muârazâyı tecvîz etmeyip her ne ki buyururlar ise vâkıa mutâbık olsun olmasın tasdîk ve mertebe-i kemâlde kendilerine itâat etmektir. Ve huzûr-i şerîflerinde pek söylememek ve münâsebetsiz gülmek ve âdâb-ı tarîkate muhâl her ne ise onu etmemek lâzıme-i hâldendir.

¹⁵² “Beni Rabbim terbiye etti ve terbiyemi en güzel şekilde düzenledi.” (Keşfu'l-Hafâ, 164)

¹⁵³ “Biz Hüdâ'da en uygun ahlâkı arayanlarız

Ahlâkı olmayan Rabb'in lütfundan mahrum olur.”

¹⁵⁴ “Tarikatin tamamı edeplerdir, her hâl için ve her topluluk için edep vardır.”

¹⁵⁵ C; buyurmuşlardır

¹⁵⁶ C; hakîkat-i

¹⁵⁷ C; +tamâm

¹⁵⁸ C; evâmîru

¹⁵⁹ “O gün Allah'a temiz bir kalple gelenler dışında mal da çocuklar da fayda vermez.” (Şuarâ; 26/88-89)

¹⁶⁰ C; -seniyye

¹⁶¹ C; +dahi

“خدمة الملوك نصف السلوك”¹⁶² buyurulmuştur. Ve dahi hazret-i mürşidi ednâ-yı i'tikâd bâb-ı Hak bilip ancak bu zât-ı şerîfin yüzünden Hakk'a vâsıl olacağım deyu tahsîl-i rızâlarında bir derecelerde¹⁶³ olmak lâzımdır ki farzen tavk-ı la'neti gerdenine halka etse râzı olup zerre kadar ikrâh etmeye.

Ve âdâb-ı bâtinî oldur ki dâimâ muhabbet ve i'tikâd üzere olup bir türlü bir emirde i'tirâz etmeye. Hattâ buyurmuşlardır ki; “اعتراض شوم است و هر که اعتراض کند ازین در محروم”¹⁶⁴ sâlikin cümle cürmü ma'fû¹⁶⁵ olur. Lâkin i'tirâz cürmü bir vechile afvolunmaz.

Menkûldur ki Hâcegân-ı Âlîşân hazarâtından bir zât,¹⁶⁶ sâliklerinden bir zât-ı şerîf ile esnâ-yı sohbetde mesâil-i fıkhiyyeden bir mes'ele sohbet guzâr edip sâlikin merkûm fıkıhda mahâreti olduğundan hazret-i Şeyhin suâline cevab verip ve hakikat-i hâl hazret-i Şeyhin takrîrine muhâlif vâkı' olub azîz hazretleri münkabizan sükût buyurmuşlar. Meclîs-i âhar olup sâlik-i mezbûr¹⁶⁷ görür ki kendinde olan¹⁶⁸ nisbet-i şerîfe ve zevk-i bâtinî külliye mahv olup âhâd-ı nâs gibi olmuş. Herçend feryâd-ı zârî ederek tâat-ı Hakk'a sa'y eder. Bir vechile imkânı olmayıp perîşân-ı hâl bir müddet mürûrundan sonra hazret-i azîz bir gün huzûr-i şerîflerine götürüp iltifât-ı nevâziş buyurdularında nisbet-i şerîfe ve zevk-i bâtinî ve veled-i kalb kendinde zuhûr eylediğinden hâk-i pâ-yı şerîflerine yüz sürünce buyururlar ki: Hak senin yedinde idi, hâl böyle iken yine i'tirâz-ı şe'meti sebebiyle bu belâyâ giriftâr oldun. Ya hak yedinde olmayan hakkında i'tirâzdan ne hâsıl olur. Buna kıyas ile ve bu vâkıa sebt-i sahâyif-i rüzgâr ve ehline yâdigâr olub ba'd ez în /10a/ ebnâ-i tarîkate vesîle-i ibret ola deyu¹⁶⁹ buyurmuşlar.

“صحبت مرشد به از ذکر خدا”¹⁷⁰ buyurulmuştur. Zikirden maksûd kalbi gıll u gışden pâk etmektir. Bu ise huzûr-i şeyh ve hazret-i şeyhden hâsıl olur. Ve akrab-ı turuk vusûl-i hizmet-i hazret-i şeyhdir. Lâkin dâima huzûr-i âlîlerinde olub cemî' ef'âllerine bir vechile i'tirâz etmemek şartıyla meşrûtdur. Eğer hasbe'l-beşeriye hazret-i¹⁷¹ Şeyhde bir¹⁷² mekrûh görürse hüsn-i te'vîl edip bunda elbette bir hikmet vardır. Ben bu bâbda râcil ve mahkûmum bunlar

¹⁶² “ Hükümdarların hizmeti, yolun yarısıdır.”

¹⁶³ C; derece

¹⁶⁴ “ İ'tirâz uğursuzdur ve her kim i'tirâz ederse bu kapıdan mahrûm kalır.”

¹⁶⁵ C; mağfûr

¹⁶⁶ C; +şerîf

¹⁶⁷ C; mezbûr-i sâlikin

¹⁶⁸ C; -olan

¹⁶⁹ C; -deyu

¹⁷⁰ “ Mürşidin sohbeti Allah'ın zikrinden daha iyidir.”

¹⁷¹ B; -hazret-i

¹⁷² B; -bir

hem üzerime lâzım değildir. Hak ile ne muâmelesi var ise¹⁷³ etsin bu zât-ı şerîfden benim fevâid-i ma'neviyyem var ancak bana lâzım olan budur. “بود غم شادی از فرمانپذیری”¹⁷⁴ mantûku ve “کن بین یدی الشیخ کالمیت بین یدی الغسال”¹⁷⁵ müfâdı üzere kendinden idrâk ve irâdeti¹⁷⁶ külliyyen selb edip “المريد من لا ارادة له”¹⁷⁷ mefhûmunu kendüye hâl ederek şeyhinin fikrinden gayrı kendinde bir fikir olmayıp sâir erbâb¹⁷⁸-ı hâl ister ise Hızır olsun kat'â meyl etmeyip ve benim bâ'is-i necâtım ancak bu zâtdır ve feyz-i fütûhum bu zâtın yüzündendir deyip ağyâra meyl ve rükûnden ziyâdesiyle hazer eyleye. Zîrâ iflâh¹⁷⁹ bulmaz ne'uzu billâh. Hattâ buyurmuşlardır¹⁸⁰ ki; “در هیچ جا /10b/ هرکه بیگجا در همه جا هر که در همه جا”¹⁸¹ Bir zât-ı şerîfe rabt-ı kalb eden cümle ehlullâhın menzûr-ı nazarı merhametidir. Bir zâta dilbeste olmayan cümle ehlullâhın menfûrudur. Zâhirde dahi¹⁸² ricâl-i devletten birinin hizmetinde olana sâirleri dahi hüsn-i nazar ederler. Yoksa her birine tereddüt dâiyesinde olan cümlesi beyinde menfûr olur. Ve dahi huzûr-i şeyhde nâfile namaz ve mütâlaa-i kütüb bir vechile revâ değildir. Ancak derûnu hazret-i şeyhe müteveccih olub havâtır-ı ağyârdan mehmâ emken kendüyi muhâfaza ede mütâlaa-i kütüb mukaddem beyân olunduğu üzere şart-ı evvel olub ya'nî tashîh-i i'tikad ve tahkîk-i ilm-i hâldir, lâ bûdde olunduğuna¹⁸³ binâen bunu ba'de't-tahsîl emr-i sülûka kıyâm eyledikten sonra vakti ancak zikr-i Hakk'a hasr edip mütâlaa-i kütüb ve kır'ât-i Kur'ân ve nevâfil iktizâ etmez. Tâ kalb zikr-i Hakk'a müstağrak etmeyince nevâfil ile müstefîd olamaz. Namaz-ı nâfile mütevassıt hâli ve kırâat-ı Kur'ân muntehî hâlidir. Mâdem ki derûn¹⁸⁴ fikr-i mâsivâdan halâs olmaya bu kârlar bî kârlıktır. Ve huzûr-i şeyhde bâlada mestûr-i âdâb ile bulunmak ancak kalbi havâtırdan halâs edip dâimâ zikr-i Hak'da müstağrak ve müstehlek etmek¹⁸⁵ içindir. Sırrı budur ki gerek zikir ve gerek¹⁸⁶ teveccüh devâm-ı âgâhı tahsîl için olub bu hâlet ise huzûr-i şeyhde hâsıl olur.

¹⁷³ C; -var ise

¹⁷⁴ “Üzüntü ve sevincin varlığı itaatten dolayıdır.”

¹⁷⁵ “Şeyhin elinde gassâlin elindeki ölü gibi ol.”

¹⁷⁶ C; irâdeyi

¹⁷⁷ “Mürîd, irâdesi olmayan kişidir.”

¹⁷⁸ B; +erbâb-ı

¹⁷⁹ B; felâh

¹⁸⁰ C; buyrulmuştur

¹⁸¹ “ Bir yerde olan her yerededir. Her yerde olan hiçbir yerde değildir.”

¹⁸² C; -dahi

¹⁸³ C; olduğuna

¹⁸⁴ C; derûnî

¹⁸⁵ C; -etmek

¹⁸⁶ C; +fikir-i

Râbian¹⁸⁷ âdâb-1 /11a/ mülûk ve hükkâm şu vechiledir ki; esta'îzü billâh, “اطيعوا الله و...
 ...”¹⁸⁸طيعوا الرسول و اولوا الامر...
 dahi ülü'l-emr-i hakîkî, mürşid-i hakîkî ise
 dahi ülü'l-emr-i sûrî, mülûk ve hükkâm-ı vakittir. Ve onun âdâbı dahi¹⁸⁹ lâzime-i hâldendir.
 Hilâf-ı şer'-i şerîf olmayan mevâdde emr-i ülü'l-emre itâat vâcib ve ehemdir. Hattâ eserde
 vârid olmuştur ki mülûk ve hükkâm derinizi yüzmek rütbesinde zulm ederler ise yine
 itâatlerinden hurûc etmeyip nâil-i derecât olasınız. Binâberin bir vechile bağı ve isyâna cevâz
 göstermeyip dâimâ itâat ve inkiyâd üzere olmaya¹⁹⁰ dikkat ve hilâf-ı edeb ümûrlarına ta'arruz
 ve kendilerine nâsezâ kelâmdan hazer u mücânebet edip hemîşe haklarında tevfik ricâsında
 olmak lâzımdır. Ve âdâb-ı ehl ü iyâl ve zîr-i destân ve reâyâ budur ki bunların maûnetine
 ihtimâm ve kendileri hoş tutup imkân-ı rütbe müzâyeka¹⁹¹çektirmemeye ikdâm birle esta'îzü
 billâh “...وامر اهلك بالصلاة...”¹⁹² nass-ı şerîfi üzere namaz kılmalarına ve zarûrât-ı dîniyyelerini
 ta'lîme ve zarûreti mess etmedikçe bir vechile tekdîr olunmamalarına himmet ve sarf-ı
 mukadderât edip cümle¹⁹³ ittibâi ve ra'iyeti evlâd u iyâli gibi ittihâz ederek ber nehc-i şer'î
 âsâyiş¹⁹⁴-i rahatlarını /11b/ iltizâmdır. Ve âdâb mea halkillâh budur ki; ululara ta'zim ve
 hürmet, küçüklere şefkat ve merhamet ve nasîhat, bîmârlara iyâdet ve fukarâyâ ihsân ve
 inâyet¹⁹⁵ ve cümleye sıdk ve ihlâs ile muâmele bi'l-mücâmele icrâsiyle¹⁹⁶ ferdi tekdîr
 etmemeyi iltizâm edip¹⁹⁷ bâr berdâr olup,

Beyit “Hekîmânî ki dûr endîş bûdend بودند حویش و درد خويش بودند ادواي خلق و دور اندیش بودند ادواي خلق و درد حویش بودند
 Hekîmânî ki dûr endîş bûdend.”

Devây-ı halk ve derd-i hîş¹⁹⁸ bûdend.”¹⁹⁹ müfâdı üzere ale'd-devâm halkın
 âsâyiş ve rahatını nefesine tercih birle halkın rahat²⁰⁰ ve âsâyişi için kendi rahatını terk etmeyi
 iltizâmdır.

Fasl-ı sâlis

¹⁸⁷ B, C; -râbian

¹⁸⁸ “...Allah'a itaat edin, Peygambere itaat edin, sizden olan ülü'l-emre de...” (Nisa, 4/59)

¹⁸⁹ C; -dahi

¹⁹⁰ B; olmak

¹⁹¹ müsâbaka

¹⁹² “Aile fertlerine namazı emret...” (Taha, 20/132)

¹⁹³ B; -cümle

¹⁹⁴ C; +ve

¹⁹⁵ C; -inâyet

¹⁹⁶ B, C; +bir

¹⁹⁷ B, C; +ve dâimâ

¹⁹⁸ C; hîş

¹⁹⁹ “ Bilgeler ileri görüşlü, halkın çâresinin kendilerinin derdi olanlardır.”

²⁰⁰ C; rahatı

Ez rükn-i evvel, **der beyân-ı usûl-i tarîk-i²⁰¹ Nakşibendiyye**. Ma'lûm-i azîzân ola ki tarîkat-ı âliye-i Nakşibendiyye **üç nehc** üzeredir. Evvelkine **tarîk-ı râbîta**, ikincisine **tarîk-ı murâkabe**, üçüncüsüne **tarîk-ı zikir** tesmiye olunur. Bunun her birinde izn-i hazret-i mürşid ile sülûk eden sâlik vâsıl-ı matlûb-i hakîkî olur. Eslâf-ı kirâmın da revîşleri bu nehc üzere olup bu mücmelin tafsîli inşâllâhu teâlâ rükn-i sâni'de gelecektir. Hatme-i hâcegân-ı âlîşân Muhyiddîn-tarîk-ı îşân müceddid-i elf-i sâni Ahmed Fârûkî Hazretlerinin revîş refâtârları²⁰² ol tarîk-ı râbıtayı ta'lim edip sâlike ol revîşde mahâret geldikten sonra tarîk-ı /12a/ zikri ta'lim ve onda dahi kemâl gelince tarîk-ı teveccüh ve murâkabeyi ta'lim buyururlar idi. Müellif-i kitâb hazretlerinin ahzi ol silsile-i şerîfden bu nehc üzere vâkı' olmuşdur. Vallâhü'l-hâdî ilâ tarîki'r-reşâd.

Fasl-ı evvel

Ez rükn-i duvvum, **der²⁰³ beyân-ı tarîk-ı râbîta**. Bu tarîk, cümleden akrabdır. Zîrâ tarîk²⁰⁴, tarîk-ı sohbetdir. Ve ahz ashâb-ı cenâb-ı Rasûlullâh sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimiz'den bu nehc üzere vâkı' olmuşdur. Ve cümle tarîkden sa'bdır. Ve sâlik bu üç vecih²⁰⁵ üzere²⁰⁶ sülûkda mürşid-i kâmil ve şeyh-i mükemmele eşedd-i ihtiyâc ile muhtâc ve pîr-i tarîkat olmadıkça bu²⁰⁷ matlûbun husûlu emr-i muhâldir. Bâ husus bu tarîk-ı râbîtada huzûra ve dâimâ huzûr-i²⁰⁸ şeyhde isbât-ı vücûd asl-ı sülûk vâkı' olmuştur. Bu husus mansûsdur. Kemâ kâla'llâhu teâlâ; ²⁰⁹”واصبر نفسك مع الذين يدعون ربهم بالغنوة والعشي يريدون وجهه“ Ve kâla'llâhu teâlâ; ²¹⁰”يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله وكونوا مع الصادقين“ Bu âyât-ı muhkemâtın bu tarîke delâleti vâzihdir. Ve eserde vârid olmuşdur ki²¹¹; ²¹²”اصحبوا مع الله فان لم تطيقوا فاصحبوا مع من يصحب“ İmdi bu nehc üzere sülûkun tarîki evvelâ tashîh-i i'tikâd-ı dîniyye ve tahkîk-i ulûm-i şer'iyye eyledikten sonra /12b/ zâhiren ve bâtinen ve kavlen ve fi'len ittibâ-ı sünnet-i Hazret-i Risâletpenâhîde kâmil ve sülûku tarîk-ı cezbe ile hâsıl olmuş bir şeyh-i mükemmilin dâimâ

²⁰¹ C; tarîkat-i

²⁰² C; refâtârları

²⁰³ C; -der

²⁰⁴ C; -tarîk

²⁰⁵ C; veche

²⁰⁶ C; -üzere

²⁰⁷ B, C; bir

²⁰⁸ B, C; meclis-i

²⁰⁹ “Rızasını dileyerek sabah akşam Rablerine dua edenlerle olmak için elinden gelen çabayı göster.” (Kehf, 18/28)

²¹⁰ “ Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun.” (Tevbe, 9/119)

²¹¹ A;C:- ki

²¹² “ Allah’la dost olun, onu yapamazsanız Allah’a dost olanlarla dost olun.”

meclis-i âlîsinde hâzır olup, hizmet-i şerîfîni²¹³ iltizâm ve huzûrunda ve kâh zarûfî gaybet iktidâ eder ise gaybetde dâimâ azîz-i muşârun ileyhi fikirden hâlî olmamaya sa'y ve ikdâm eylemekdir. Ferâiz ve sünenden gayrı fezâil-i a'mâlden ve nevâfil-i evrâd u ezkârdan hiçbirşey ile iştigâl etmeyip hemân evkâtını azîzin huzûrunda dâimâ edeb üzere kuûd birle hizmetinde ihlâs-ı tâmmı iltizâm ederek tahsîl-i rızâsına sarf-ı himmet ve kendisine teveccüh etmektedir. Bu tarîk ile az vakitde kendinde cezbe-i Hakkânî zuhûru bî iştibâhdır. Ve bu tarîkin mûsil-i cezbe-i ilâhiyye olduğu bâlâda mestûr olduğu üzre naklen sâbit ve müberhen olduğu gibi aklen dahi şu vechile sâbit olur ki "الصحب مؤثرة و الطبيعة سارقة"²¹⁴ mü'eddâsı üzere mâtemzede ve mahzûn ile hem-sohbet olan beher hâl mahzûn ve ehl-i sûd ve sürûr ile hem-dem olan mesrûr olduğu meczûm-i erbâb-ı ukûldür. Bu takdirce ashâb-ı huzûr ve devâm-ı âgâhî olan zevât-ı²¹⁵ kirâmın âdâb-ı muktezıyyeye bi'l-murâ'ât meclis-i âlîlerinde hâzır ve vech-i mübâreklerine nâzır olan zevât beher-hal akrab-ı ezmânda /13a/ devlet-i ebedî ve saâdet-i sermedîye mazhar olacakları emr-i mukarrardır. "هم قوم لا يشقي جلسهم"²¹⁶ buyurulmuştur. Hazret-i Risâletpenâh sallallâhu ve âlihi'l-âlih²¹⁷ efendimiz ebu'l-evliyâ kerremallâhu teâlâ vechehû hazretlerine buyurdular ki dâimâ meclis-i ehlullahda hâzır ol ki akrabu't-turuk visâl-i Hak'tır. Bu emre imtisâlen Hazret-i Ali kerremallâhu vechehû efendimiz hayru't-tâbi'în Üveys-i Karenî radiyallâhu anhu Hazretleri'nin meclis-i²¹⁸ âlîlerine²¹⁹ hâzır olmuştur.

Hazret-i Mesnevî :

“Sâye-i mürşid bih est²²⁰ ez-zikr-i Hak
Yek kanâ'at bih zi sad lût-i tabak
Yek demî²²¹ sohbet be merdân-ı Hudâ
Bihter ez sad sâl bûden der tükâ"²²²

سایه مرشد به است از ذکر حق
یک قناعت به ز صد لوت طبق
یک دمی صحبت به مردان خدا
بهتر از صد سال بودن در تقي

²¹³ C; şerîfi

²¹⁴ "Dostuk, kişiliği değiştiren etkileyiciliğe sahiptir. "

²¹⁵ C; zât-ı

²¹⁶ " Onlar yoldaşlarını sıkıntıya sokmayan bir topluluktur."

²¹⁷ C; aleyhi ve sellem

²¹⁸ C; meclisine

²¹⁹ C; -âlîlerine

²²⁰ B; -est

²²¹ B; dahi

²²² "Mürşidin gölgesi, Hakk'ın zikrinden daha iyidir.

Yüz tabak lezzetli yemekten daha iyidir.

Tek bir an Allah'ın yiğitleri ile dostluk

Yüz yıl takvâ ile ibâdet etmekten daha iyidir."

Ve imâm-ı tarîkat Hazret-i ²²³ Hâce Ahrâr kaddese sırrahu'l-gaffâr cenâbları buyururlar ki: Benim indimde vusûl-i Hak dâimâ ber sebîl-i zevk u vicdân devâm-ı âgâhî ve huzûr-i billâhtır. Bir şart ile ki ağıyardan sâhî ve gâfil ola. Bu makâm gâyet-i makâmât-ı ârif-i billâhtır. Ve vusûl-i billâh ancak budur. Ve bu devlete nâil olmak tarîk-ı râbita ve tarîk-ı murâkabe ve tarîk-ı zikir ile olur, lâkin akrab-ı tarîk tarîk-ı râbitadır ki sohbet-i şeyhden ibârettir. Zîrâ ashâb-ı cenâb-ı Hazret-i Risâletpenâhî'den bu tarîk üzere ahz buyurmuşlardır. Bâ husûs seyyid-i tarîk fi'l-gâri'r-refîk /13b/ cenâb-ı siddîk radiyallâhu anhu hazretleri²²⁴ Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimizden gârda vâkı' olan sohbet-i hâs ve ezmine-i sâirede olan sohbet ile ahz buyurmuşlardır. Kemâ kalallâhu teâlâ; “اذ هما في الغار”²²⁵ Hülâsâ-i kelâm efdal-i a'mâl u tâat ve bâdî-i zuhûr-i cezbe-i Hak ancak sohbet-i şeyhdir, lâkin bu rütbeye niyâl her bî ser u pânın hadd ü hâli değildir. Ve bu kudrette mürşid-i kâmil u mükemmil kibrît-i ahmer ve eksîr-i a'zâm ve vucûdu nâyâbdır. Zâlike fazlullâhi yu'tîhi men yeşâ' vallâhu zu'l-fazli'l-azîm.

Yine kibâr-ı meşâyih-ı Nakşibendiyye'den bir zât-ı şerîfe suâl olundu ki: Bu revîşde sülûku cezbe ile olmuş mürşid-i kâmil-i mükemmil ki; vücûdu nâyâbdır, mevcûd olmadığı halde bâdiye-peymâyân-ı taleb olan biçâregân ne üslûb ve ne vechile hareket etsin, hemen vâdî-i dalâlet ve hirmânda kalsın mı? Buyurdular ki: Öyle zât-ı şerîf bulunmadığı halde tâlip olan kimisine bizim âsâr ve te'lifâtımızı mütâla'a edip mûcibince harekete sa'y etsin. Ümididir ki mahrûm ve mahzûn kalmaz. Vallâhu'l-hâdî ve'l-mürşid.

Fasl-ı sâni

Ez rükn-i düyem, **der tarîk-ı teveccüh ve murâkabe**. Ma'lûm-i hazarât-ı buyurula ki; bâlâda mestûr /14a/ olduğu üzere tarîkat-ı aliyye-i Nakşibendiyye'nin ikinci revîş²²⁶ u refâtârı tarîk-ı teveccüh ve murâkabedir. Ve murâkabenin ta'rifi lugaten mülâhaza-i maksûddur. Ve ıstîlâhen tarîkatte²²⁷ devâmu'n-nazar bi'l-kalb ila'llâhi teâlâ ya'nî dâimâ basar²²⁸-ı basîret ile Cenâb-ı Hakk'a teveccüh ve nazar ve kemâl-i huşû' ve tezellül ile matlab-ı hakîkî husûlüne intizâr üzere olmaktır. Ve diğeri ta'rifi devâm-ı cem'iyet-i hâtırdır. Bu hâle **cem'-i kabul** dahi derler. Tafsîl-i Arabî ve Fârisî ve Türkî ibârâttan ve hurûf ve savt ve cihât ve keyfiyetten ârî kelime-i tayyibe-i mübâreke-i ism-i celâlin medlûlu olan zât-ı

²²³ C; - hazret-i

²²⁴ C; +hazret-i

²²⁵ “...hani onlar mağaradaydı...” (Tevbe; 9/40)

²²⁶ C; rûşen

²²⁷ B; - tarîkatte

²²⁸ C; - basar

ehâdiyyeti dâimâ yâd, sanevberî şeklinde olan kalbe cem'-i kuvâ-yi ruhânî ve cismânî ile teveccüh edip hemîşe ve “و نحن اقرب اليه من حبل الوريد”²²⁹ ma'nâ-yı münîfini mülâhaza ile huzûr meallâh ve devâm-ı âgâhîye kemâl-i sa'y ve ikdâm ve bir fikr-i âhâr ile telvîs-i kalb etmemeye cidd ve ihtimâm ve izhâr-ı mezîd-i ta'zîm ve muhabbet ederek hurşîd-i hakîkî tulû'una intizâr üzere ola. Tâ ki teveccühde külfet ber tarâf olup kendinde sekr ve mahviyyet ve gaybûbet zuhûr ede.²³⁰ Ve sultân-ı aşk pertev-endâz ola. Zîrâ mâdâm ki sultân-ı ruh ma'kulât ve mahsûsât ile meşgûldür, bu matlûb hâsıl²³¹ olmaz. /14b/ Ve âlem-i gayba yol bulunmaz.²³² Ve yâhud renk ve sûret ve keyfiyyet-i çûn ü çirâdan münezzeh cemî'-i mevcûdât-ı ilmi ve gaybîyi²³³ muhît²³⁴ cümle mükevvenâtı²³⁵ müştemil bir nur-i basît mülâhazasında dâimü'l-evkât mest²³⁶ ü müstağrak ola. Ve yâhud lafza-i celâl şeklini kalb-i sanevberîde mülâhaza ede tâ ki keyfiyyet-i sekr u mahv zuhûr ede. Bu dahi akrabu't-turuktur. “هنيئا لارباب النعيم نعيمهم وللعشاق المسكين ما يتجرع”²³⁷ Ve hafî buyurulmaya ki bu tarîk ile sülûkda dahi ahz ve izn-i mürşid olmadıkça mücerred sema'la²³⁹ husûl-i matlûba sa'y bî fâidedir. Vallâhu'l-hâdî ilâ sebîli'r-reşâd ve hüve râhimün li'l-ibâd.

Fasl-ı sâlis

Ez rûkn-i duvvum, **der zikr-i sülûk be-letâif-i hamse ve nefy ü isbât**. Bâlâda mestûr olduğu vechile revş-i tarîk-ı Nakşibendiyye'nin üçüncü reftârına sülûk tesmiye ederler. Bu tarîk zikir ile teslîkdir. Bu dahi üç mertebedir. Evvelkisi **zikr-i lisân** ikincisi **zikr-i kalb** üçüncüsü **zikr-i sırdır**. Zikr-i lisân ve zikr-i kalb kâl ile telkîn olunur. Lâkin zikr-i sır hakîkatte sır olup kâl ile tefhîm olunmaz. Sadran an sadrin hâlen telkîn olunur. Kâl'allâhu Teâlâ; “و منهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق با الخيرات”²⁴⁰ âyet-i şerîfînde sultân-ı mısır-ı velâyet Hazret-i Zü'n-nûn kuddise sırruhû buyururlar ki: “و منهم ظالم /15a/” den murâd; zikrun bi'l-lisân mea'l-gafledir. “و مقتصد”den murâd; zikrun bi'l-kalb mea'l-huzûrdur. “و سابق با”den murâd; müstağrakun bi'l-mezkûr olan zikr-i sırdır. Ve zikrin bâlâda derc

²²⁹ “...biz ona şah damarından daha yakınız.” (Kaf; 50/16)

²³⁰ B; eder

²³¹ B; hâl

²³² C; bulmaz

²³³ B; gaybiyyeyi, C; gaybî

²³⁴ C; +ve

²³⁵ C; meknûnâtı

²³⁶ C; settu

²³⁷ B,C; +naîm

²³⁸ “ Ni'met sahiplerine bahşedilen ni'met, onlara mübarek olsun. Yoksul aşıklara da boğazından geçen yudumlar vardır.”

²³⁹ C; ile

²⁴⁰ “... onlardan kimi kendüye kötülük eder, kimi orta bir durumdadır, kimi de Allah'ın izniyle hayır işlerinde yarışır...” (Fâtır, 35/32)

olunduğu üzere merâtib-i selâsesi olup evvelâ sâlike akâid-i dîniyye ve âdâb-ı şer'iyeyi ba'de't-tashîh “قل اللهم²⁴¹ ثم ذرهم في خوضهم يلعبون” kelime-i mübâreke-i ism-i celâli telkîn buyururlar.

Hasbel-isti'dâd ba'zı zâta ta'yîn aded ve ba'zısına bilâ aded cehren âdâb ve şürûtuna riâyet şartıyla ta'lîm ederler. Sâlikin isti'dâdına göre enfâs-ı tayyibe-i azîzânın hâssası ba'zı zâtta bir günde, ba'zı zâtta üç günde ve kırk günde ve üç ayda ve bir senede ve üç senede muktezâ-yı kâbiliyyât üzere nisbet ta'bîr²⁴³ olunan menşûr-i velâyet ki evvelâ, hareket-i kalb; sâniyen, lisân²⁴⁴-ı kalb ism-i celâli nâtik olup her halde dâimâ hâh nâ hâh cenâb-ı Hakk'ı zâkir olmaktadır. **Veled-i kalb** dahi tesmiye ederler. Bu hâlet zuhûr eder. “دائم همه جا با همه کس در همه”²⁴⁵ mäsadakınca hâb ve bîdârîde ve ekl ve şurbde ve cümle ahvâlde zarûrî Cenâb-ı Hakk'ın zikrinden bir ân kalb fâriğ olmaz. “رجال لا تلهيهم تجارة ولا بيع عن”²⁴⁶ Bu zevât-ı kirâmın hakkındadır. Ba'zı sa'dât-ı Nakşibendiyye hemân cehren /15b/ sol memenin tahtında şekl-i sanevberî olan kalb-i cismânî üzere darb-ı şedîd ile ta'yîn olunan adede riâyet ile ism-i celâli telkîn birle bu zikr-i kalbî zuhûr edip ve bu zikir ile iştigâlde tamâm meleke hâsıl olduktan sonra çâr darb tarîkiyle nefy ü isbât telkîn buyururlar.

Ve ba'zı azîzân kelime-i mübâreke-i ism-i celâli sadırda birkaç mahalde mülâhaza ile eseri zuhûrunu şart etmişlerdir ki **letâif-i hamse ve sitte** ta'bîr olunur. Tafsîli şu vechiledir ki evvelâ ism-i celâli hazret-i pîrden ba'de't-telkîn kalb-i cismânî-i sanevberî ki sol memenin tahtında bir esba' pesindedir, mürşidi olan zâtın vech-i şerîfini mülâhaza ile iki kaşının arasına nâzır olarak ism-i celâle iştigâlde dâimâ kalbe bu vechile darb eyleye ki kalb sanevber şeklinde olup sivri tarafı ki ra's tarafındadır, güyâ her bir lafza-i celâli kırâat ettikçe halka-i hâi²⁴⁷ lafza-i celâli sırâ sikke ilbâs eder gibi şiddet üzere darb ile ilbâs eyleye. Bu reftâr²⁴⁸ ile her halde ya'nî nevm ve yakazada ve ekl ve şurb ve kıyâm ve kuûd ve sükûn ve hareketde ve duhûl ve hurûc-i nefesde zikre iştigâl eyleye. Hattâ eser-i zikr-i şerîf zuhûr edip mahv u sekr ve bîhûdî hâlâtı zâhir ola. Ba'deh mülâhaza-i zikri ruh tarafına nakl ede ya'nî lafza-i celâli sağ /16a/ memenin iki esba' miktârı tahtında mülâhaza ede. Hatta bu mahalde dahi âsâr zuhûr

²⁴¹ C; Kuli'llâhe

²⁴² “...(Rasulüm!) Sen Allah de, sonra onları bırak, daldıkları bataklıkta oyalanadursunlar.” (En'âm; 6/91)

²⁴³ C; ta'yîn

²⁴⁴ B; -lisân

²⁴⁵ “Dâimâ her yerde, herkes ile her iş içinde sevgiliye doğru gizlice gözünü çevir.”

²⁴⁶ “Ticâretin de satımın da kendilerini Allah'ı anmaktan alıkoymadığı kişiler...” (Nûr; 24/37)

²⁴⁷ C; - lafza-i Celâli kırâat ettikçe halka-i hâi

²⁴⁸ B; reftâ

eyledikten sonra mülâhaza-i ism-i celâli makâm-ı sırra nakl ede. Makâm-ı sır²⁴⁹ kalb ile sadrın beynindedir. Onda dahi vech-i meşrûh üzere verziş edip âsâr zuhûr eyleye. Ba'deh makâm-ı hafîye nakl ede. Makâm-ı hafî sağ meme ile sadrın beynindedir. Onda dahi hâlât-ı mahv u sekr zâhir olduktan sonra makâm-ı ahfâya nakl²⁵⁰ ede ki sol meme ile sadrın beynindedir. Onda dahi sekr u mahv hâlâtı zuhûr eyleye ki sûreti budur:

- Yesâr-ı sadr; kalb, sır, ahfâ;
- Vasat-ı sadr; hafî;
- Yemîn-i sadr; ruh.

Bundan sonra zikr-i şerîf, ra'sa nakl ede ki; dimağdır. Zikr-i sultânî mahallidir. Onda dahi sekr u mahv zuhûr eyledikde bu beş mahalde cümleye birden teveccüh olunduğunda cümlesi birden lafza-i celâl ile zâkir olup ve cümle a'zâya sirâyet edip cümle a'zâda zikr-i hafî ve âsâr-ı cezebât-ı ilâhî zuhûr eyledikten sonra hazarât-ı mürşidân hufye olmak üzere telkîn-i nefy u isbât ederler.²⁵¹ Bu dahi se darb ve çâr darb üzeredir. Tarîk lisânı hanek²⁵²-i a'lâya bend edip yâhud lisân halka edip yine ol mahalle bend ve nefesini zîr-i nâfde habs edip eğer çâr darb ile meşgûl olur ise “lâ” yı zîr-i nâfden ahz edip bâlâ-yı sırra dek keşîde ve “ilâhe” /16b/ lafzını sağ meme üzerine vaz' ve “illâ” yı ra'sda ya'ni dimâğda mülâhaza edip “Allah” lafzını²⁵³ kalb-i sanevberî üzere yine şiddet ile darb ede ki sûreti budur:

Ser; illâ

Sağ meme; ilâhe

Sol meme; Allah

Nâf; Lâ

Eğer se darb ile meşgûl olur²⁵⁴ ise²⁵⁵ “lâ” yı nâfden bâlâ-yı sere dek keşîde ve “ilâhe” lafzını dahi dimağda mülâhaza ettikten sonra “illâ” yı yine çâr darb misilli dimâğdan alıp “Allah” lafzını kalb-i sanevberîye darb eyleye. Bu sûret ile hazret-i mürşid nazarında olarak tahammülü var ise habs-i nefis edip zikre iştigâl ede. Ve bazı ârifân habs-i nefsi kayd etmediler. Üç ve yedi ve dokuz, tâ yirmi bire dek tek tek adedlere meşgûl ola. Ya'nî üç adette

²⁴⁹ C; -sır

²⁵⁰ C; -nakl

²⁵¹ C; eder

²⁵² C; ceng

²⁵³ C; lafzı

²⁵⁴ B; olunur

²⁵⁵ C; -olur ise

bir “Muhammed Rasûlullah” kelime-i mukaddesini soldan sağa güyâ sînesine tahrir eder gibi lisân-ı hâl ile kırâat ede.

Ba'de ez în “Allahümme ente maksûdî ve rızâke matlûbî” deyu lisân-ı kalb ile okuya. Birkaç gün bu vechile üç adette müdâvim olup eser-i harâret müşâhede etmez ise yedide bir ve dokuzda bir ve onbirde bir tâ yirmi bire dek tek tek adedlere müdâvim ola. Eğer eser-i harâret ve cezbe zuhûr etmez ise tekrar üçden bed' ede. Ve eğer habs-i nefis eder ise nefesi ıtlâk ile vech-i meşrûh üzere a'dâd-ı mezkûrede “Muhammed Rasûlullah” /17a/ kelimesini melhûzan tahrîr ve “Allahümme ente maksûdî ve rızâke matlûbî” deyu kalben kırâat ede. Yine eser zuhûr etmez ise libâs ve ekl ve şürbüne dikkat eyleye ki muharramâtta bir şey olmak iktizâ eder. Libâs ve gıdâsını tanzîf ede. Eser-i harâret hangi adedde zuhûr eder ise ol adede muvâzabet eyleye. Tâ ki cezebât-ı ilâhiyye zuhûr ede. Cezbe zuhûr eylediğinde kendüye cezbeye verip zikri terk ede. Tâ ki ifâkat bulup ol halden mürûr ile kendüye geldiğinde yine zikir ile meşgûl ola. Hazret-i Câmî buyururlar ki; “ Benden bir kere kelime-i lâ ilâhe illallah sâdır olmadı ki “Muhammed Rasûlullah” demiş olmayam.” Ya'ni her gâh ki lâ ilâhe illallah zikir eyledim beher hâl “Muhammed Rasûlullah” dedim. Ve “lâ ilâhe” mülâhaza olunduğunda yemîn-i sadrda mâ siva'llâha nazar-ı nefy ile nâzır olup yesâr-ı²⁵⁶ sadrda²⁵⁷ “Allah” kalb üzere darb olunca isbât-ı hazret-i ehadiyyet ve ibkâ-i zât-ı ilâhî melhûz olmak ve ba'de ez în aded-i muayyen hitâmında “Muhammed Rasûlullah” kelimesi vasat-ı sadra melhûzan muharrer olmak şarttır. Ve refât-ı Hazret-i Müceddid-i Elf-i Sânî, “Muhammedün Rasûlullah” kelime-i şerîfesini vasat-ı sadrda yüz adedde bir tahrîr etmektir.

Ve merâtib-i tevhîd üçtür: Mübtedî, ma'nâ-yı tevhîd-i şerîfi “**lâ ma'bûde illallah**” ve mutevassıt, “**lâ maksûde illallah**” ve mertebe-i âliye-i fenâ fillahda olan müntehî, “**lâ mevcûde illallah**” mülâhaza etmek lâzıme-i hâldendir. Ve'l-hâsıl bu tevhîd-i şerîfden maksûd-ı aslî nefy-i mâ siva'llah /17b/ ve isbât-ı zâtullâhdır. Ekl u şürb ve nigâh ve nevm u yakaza ve kıyam u kuud ve iyâb u zihâbda ve cemî' halde mehmâ emken kalb bu zikir ile iştigâle sa'y ve himmet olunarak bir dereceye varır ki zikir kalbin sıfât-ı zâtiyesinden olup herçend ki bu zikirten ferâgate sa'y olursa ferâg mümkün olmaz. Bu hâlât menşûr-i velâyetdir. Ve bu zikirten garaz mezkûrda müstağrak ve cezebât-ı ilâhiyye zuhûruna kemâl-i hudû' ve huşû' ve tezellül ile muntazır olmaktır.

²⁵⁶ C; yesârda

²⁵⁷ C; -sadrda

Hafî buyurulmaya ki zikr-i lisân, kışr; zikr-i kalb, lübb; zikr-i sır lübb-i lübâbdır. Âkıl kışra kâ'nî olmayıp elbette lübbe tâlip ve belki lübb-i lübâba tâlip olur ki hakikat-i zikirdir. Ya'nî zâkir mezkûrda müstağrak ve müstehlek olmaktan ibarettir. Hazret-i Câmî ravvehahu'lâhu rûhahü's-sâmî buyururlar²⁵⁸:

Kıt'a

Hoş an ki dilet zikr-i tu pür nûr şevved	خوش آنکه دلت ذکر تو پر نور شود
Der ²⁵⁹ ber-i tu ân nefsi-i tû makhûr şevved ²⁶⁰	در بر تو آن نفس تو مقهور شود
Endîşe-i kesret zi miyân dûr şevved	اندیشه کثرت ز میان دور شود
Zâkir heme zikr ve zikr mezkûr şevved ²⁶¹	ذاکر همه ذکر و ذکر مذکور شود

Bu inâyet-i ilâhî tevfiik-i mea's-sa'y ile husûle gelir. Erbâb-ı zevke ma'lûm olan hâlâtandır. **Tezyil:** Hafî buyurulmaya ki; tarîkat-ı âliyye-i Nakşibendiyye'de usûl-ı zikr üç rütbe olup zikr-i lisân ve zikr-i kalp ki sâlike mahsûs²⁶² ezkârdan olmakla bâlâda tahrîr olduğu üzere ikisi bi'l-müşâfehe telkîn olunur. Biri dahi zikr-i sırdır ki sırran telkîn olunur. Rütbe-i kemâle resîde olunca /18a/ zikr-i kalp ve zikr-i lisânı cem' edip bu vechile iştigâle tehlîl ta'bîr ederler. Ve bundan ma'adâ fûrû'-ı tarîkatten olmak üzere ba'zı ezkâr dahi vardır; zikr-i²⁶³ erre²⁶⁴ ve zikr-i hayret²⁶⁵ ve zikr-i²⁶⁶ ma'iyet ve zikr-i²⁶⁷ zarûriyye gibi ki bunların ne olduğu ve sûret-i iştigâli ta'lîm-i hazret-i pîr²⁶⁸ ile ma'lûm olan hâlâtandır. Ve dahi sâlik-i mübtedî ferâiz ve sünenden gayrı fezâil-i a'mâlden bir şey ile iştigâl etmeyip ancak zikir ile meşgûl ola. Ve mutavassıt olur ise, salât-ı nevâfil ile iştigâlde beis yoktur. Ve müntehî, tilâvet-i Kur'ân ile iştigâl eder, lâkin mübtedî ve müntehî cümle süllâk²⁶⁹-i tarîkat ashâb-ı

²⁵⁸ C; +ki

²⁵⁹ C; -der

²⁶⁰ C; Hoş an ki zellet-i zikr-i tu pür nûr şevved
Pertev-i an nefsi-i tu makhûr şevved

²⁶¹ "Senin gönül zikrin nur dolar, ne hoş
Senin nefsin yok olur
Kesret (çokluk) düşüncesi ortadan kalkar
Zikreden zikir olur, zikir de zikredilen olur."

²⁶² C; mahsûl

²⁶³ C; zikirde

²⁶⁴ C; -erre

²⁶⁵ B; hayr

²⁶⁶ B; - zikr-i

²⁶⁷ C; ezkâr-ı

²⁶⁸ C; pîr

²⁶⁹ B; sülûk

leylden olmak²⁷⁰ şarttır. Sülüs-i ahîrde kıyâm edip on iki rek'attan birkaç rek'ata muktedir olur ise teheccüd olarak edâ edip vakt-i seherde zikir-i şerîfe iştigâl eder.²⁷¹ Leyâlî-i ihyâ ve leyle-i cum'a ve ramazân-ı şerîf ve vakt-i seher dîvân-ı Hak'dır. Erbâb-ı dîvân-ı ilâhîden olan zevât ol vakitlerde âgâh bulunmak lâzıme-i hâldendir. Bu dahi mücerrebirdir ki zikir-i şerîfe sülüs-i ahîrde iştigâl eder ise ol gün akşama dek zikir-i şerîfe muvaffak olur. Eğer beyne²⁷²1- işâ'eyn iştigâl eder ise ol gece ekser-i evkâtı zikir-i²⁷³ şerîf ile güzâr etmeye muvaffak olur. Vallâhu'l-hâdî ile's-sebîli'r-reşâd.

Fasl-ı evvel

Ez rükn-i siyyum, **der beyân-ı tefrika**²⁷⁴ ve **mevâni'-i zikir ve tedbîrân-ı**²⁷⁵ **vâkıa ve inbisât ve inkıbâz. /18b/** Ma'lûm ola ki sâlike râh-ı²⁷⁶ Hak dâima iki hâlden hâlî olmaz. Gâh inbisât gâh inkıbâz. Bu dahi mübtedî ve mütevassıt ve müntehî haline nazaranıdır. Evvelâ **mübtedîde** vâkı' olan hâlâta **bast** ve **kabz** ve **havf** ve **recâ** ta'bîr olunur. Ve **mütevassıt** hâline **inbisât** ve **inkıbâz** ve **müntehî** hâline **tecellâ-yı cemâl u celâl** ta'bîr ederler. Bu hâletin tafsîli şu vechiledir ki sâlik sülûkunda gâh zevk ve şevk ile evrâdı olan ism-i şerîfe iştigâl eder. Ona **bast** ta'bîr olunur. Ve gâh bir fütûr ve süstlük vâkı' olup bir vechile tab'ı zikir istemez. Tabîatta²⁷⁷ tefrika ve vesvese peydâ olup türlü türlü²⁷⁸ fikirler²⁷⁹ zuhûr ile efkâr, hevâ²⁸⁰ zenbûrları başına üşüp²⁸¹ zikir ve fikirden kalır. Ona **kabz** ta'bîr olunur.

Ve havâtırını dört kısma taksim etmişlerdir ki **havâtır-ı nefsânî** ve **havâtır-ı şeytânî** ve **havâtır-ı melekî** ve **havâtır-ı hakkânî** ta'bîr olunur. Bunu fark²⁸² sâlik-i mübtedîye göre müşkildir, lâkin ma'lumları olmak için âverde-i zebân hâme-i beyân kılınmıştır. Evvelâ havâtır ve evhâm ve vesvese kalbin tahtından²⁸³ vardır ve vâkı' olur ise nefsânîdir. Ve eğer

²⁷⁰ C; -olmak

²⁷¹ C; meşgûl ola

²⁷² B; -beyne

²⁷³ C; -zikr

²⁷⁴ B; teferrû

²⁷⁵ Doğrusu; "Ta'bîrât-ı" olması gerekir.

²⁷⁶ C; -râh-ı

²⁷⁷ C; ve tabîatında

²⁷⁸ C; -türlü

²⁷⁹ C; fikir

²⁸⁰ C; mâsivâ

²⁸¹ C; -üşüp

²⁸² C; -fark

²⁸³ C; tahtında

kalbin sol cânibinden gelir ise ol hâtıra şeytânîdir. Ve eğer kalbin sağ cânibinden²⁸⁴ gelir ise melekîdir. Ve eğer fevk-i kalbden gelir ise hakkânî ve kabîl-i ilhâmdandır.

Bunları bu üslub üzere fark erbâb-ı /19a/ kemâl hâli olup ancak bu havâtır-ı farkın bir eshel tarîki dahi vardır²⁸⁵. Eğer şehvât ve telezzüzât ve fikr-i dünyâ olur ise ya'nî hilâf-ı şer' ve mugâyir-i rızâ-i Hak olan havâtır olur ise beher hâl nefis u şeytân fikridir. Ve nefis ile şeytân havâtırının dahi birbirlerinden farkı şu vechile ki der ki²⁸⁶ "Eğer nefsânî ise²⁸⁷ arzu üzere musırr olup âhara tecâvüz etmez. Ve eğer şeytânî ise ısrâr bulunmayıp bir âhar isyâna tecâvüz eder. Meselâ nefis şarab içmek vesvesesi verse musırr olup dâimâ "şarap iç şarap iç" deyu ibrâm²⁸⁸ eder. Amma²⁸⁹ eğer şeytân vesvese verir ise bir kere "şarap iç" deyu ibrâm edip eğer esbâbı mefkûd olup kabûl olunmaz ise müselles²⁹⁰ şer'î diyerek müsellesi teklîf eder. Buna dahi ruhsat bulamaz ise arakın katresi haram değil, sekr rütbesine varmak ne²⁹¹ lâzım, diyerek araka tergîb eder. Buna dahi zafer yâb olamaz ise anberiyye ve sâir ervâh-ı habîse ki ağaç kavunu rûhu mi'deye kuvvet verir diyerek onları tergîb eder. Bu dahi olmadığı sûrette afyon ve ma'cûn hulâsâ anber hubbuna²⁹² dek tenezzül eder.

Şeytân, hilekâr ve nefis-i pelîd ahmak olup şeytanın murâdı bir isyân ettirmek olduğuna binâen böyle hareket eder. Bu farkın fâidesi budur ki; vesvese şeytânî olduğu ma'lumun oldukda istiâze ile mündefi' olur. Sâir esbâba def'e ihtiyâc kalmaz. İstiâze ile iştigâl ettiği anda /19b/ bu vesvesenin def' olacağı nass-ı celîl ile sâbittir. Ve havâtır-ı melekî dâimâ ibâdât ve tâat ve zikrullâhî müşevvikdir.²⁹³ Ve hâtire-i Hakkânî dahi hubb-i ilâhî ve muhabbet-i Rasûlullah ve ibâdât ve tâat ve terk-i me'âsî ile zuhûr eder.

Ve havâtır-ı erba'ayı gerek Hakkânî ve gerek nefsânî külliyyen nefy etmek lâzime-i hâl-i sâliktir. Zikrullah ile iştigâl, cümleden efdaldır. Bu makâmda bir suâl vârid olur ki: Havâtır Hakkânî olduğu sûrette selbi ne vechile lâzım gelir?²⁹⁴ Cevap verilir ki: Hak için hâtıra-i Hakkânîyi selb câizdir.²⁹⁵ Meselâ farz-ı kifâye, farz-ı ayn²⁹⁶ terk olunduğu gibi

---

²⁸⁴ C; -cânibinden

²⁸⁵ C; +ki

²⁸⁶ C; -der ki

²⁸⁷ B, C; +bir

²⁸⁸ B; - eder. Amma eğer şeytân vesvese verir ise bir kere "şarap iç" deyu ibrâm

²⁸⁹ C; -amma

²⁹⁰ Müselles: Üç kere çekilerek saflaştırılmış bir tür şarap, kokteyl türünde özel bir içki.

²⁹¹ B; -ne

²⁹² B; çiyneyerek

²⁹³ C; müştevvikdir

²⁹⁴ C; olur

²⁹⁵ C; câiz olur

hülâsâ-i kelâm efkâr ve havâtır külliyyen terk ve selb edip hemân zikr-i Hakk'a sa'y üzere dikkat etmek sâlike emr-i ehem ve elzendir. Ve bu havâtırın def'ine tarîk u tedbîr oldur ki sâlike zikr-i şerîf ile esnâ-yı iştigâlde fikr-i mâsivâ ve havâtır zuhûr eylediğinde hemân istiğfâr ile meşgûl ola.²⁹⁷ Eğer mündefi' olmaz ise tecdîd-i vuzû eyleye. Eğer mündefi' olmaz ise gusl eyleye. Eğer mîzâcında müsâ'ade olup illetten havf etmez ise soğuk su²⁹⁸ ile gusl etmenin fevâid-i azîmesi vardır. Yine mündefi' olmaz ise ahz-ı tarîkat eylediği zât-ı şerîfe müteveccih olup bu havâtır ve mevânî'in def'ine lisân-ı kalp ile niyâz eyleye. Eğer mündefi' olmaz ise libâsını tebdîl edip elbise-i tâhire ile bir hâlî mahalde iki rek'at namaz kılıp zikre iştigâl ederek kemâl-i huzû' ve huşû' /20a/ ve niyâz ile dergâh-ı ulûhiyetten bu katî'anın def'ini niyâz eyleye. Eğer mündefi'²⁹⁹ olmaz ise kırk elli kere kuvvet ve cem'iyet-i hâtır ile cehren "ya fa'âl" ism-i şerîfine meşgûl ola. Ve yine mündefi' olmaz ise nefesini zûr ile burnundan içeriye çeke. Yine def'³⁰⁰ olmaz ise cehren kelime-i mübâreke-i " lâ ilâhe illa³⁰¹ Allah" ile meşgûl ola. Eğer mündefi' olmaz ise ma'lum ola³⁰²; bu inkıbâz-ı Hakkânîdir. Ve âsâr-ı tarîkattendir. Ve sâlike hayır olur. Hâli üzere terk eyleye.

Ebû Medyen Mağribî kuddise sırruhû hazretleri buyururlar ki :“ lâ yünkeru'l-bâtılı fi tavrihî feinnehû ba'zu zuhûrâtihi.”³⁰³ Lâkin sâlikin muktezâ-yı kusûru olarak hakkında ukûbât olan tefrika ve inkıbâz ile inkıbâz-ı Hakkânînin farkı oldur ki eğer muktezâ-yı kusûr ve isyandan ise ıyâzen billâhi teâlâ tabîat zikre bir vechile meyl etmeyip lâkin hevâ ve hevese dâir şeylere³⁰⁴ kemâl üzere rağbet eder. Meselâ ehîbba ile ülfet ve sohbet ve seyr u sefâ ve ekl u şurb vesâir müştehiyyât-ı nefsâniyyeye râğib olur. Ve eğer inkıbâz-ı Hakkânî olur ise ne zikr ve ne³⁰⁵ ibâdet ve tâata mâil olur. Ve ne ülfet-i sohbet ve telezzüzât-ı nefsâniyye ve cismâniyyeye rağbet eder.³⁰⁶ Hemân bir süstlük ve zevksizlik hüzün ve endûh hâsıl olur. Hülâsâ sâlik beher hâl bu iki hâlden hâlî olmaz ki bâlâda tafsîl olunduğu üzere inkıbâz ve inbisâtan ibârettir. İnkıbâz zuhûrunda³⁰⁷ /20b/ kerrâren beyân kılındığı vechile def' ve ref'ine

²⁹⁶ C; +için

²⁹⁷ C; -ola

²⁹⁸ C; mâ-i ridâ

²⁹⁹ C; -eğer mündefi'

³⁰⁰ B; mündefi'

³⁰¹ C; -Allah

³⁰² C; +ki

³⁰³ "Tavrı içinde bâtil, inkâr edilmez. Çünkü o (bâtıl) Hakk'ın zuhûrlarından biridir."

³⁰⁴ B; şeyin

³⁰⁵ C; -ne

³⁰⁶ C; -rağbet eder

³⁰⁷ C; zuhûr ettikde

sa'y edip eğer mündefî' olmaz ise arasında özür olmayan me'mûrât-ı şer'iyyeyi te'diye edip bu inkıbâz-ı Hakkânî def' oluncaya kadar sabr eyleye. Ba'de-zîn yine zikre iştigâl ede.

Tenbih: Bu hâlât ekser kusûrdan nâşî vâkı' olur. Bu inkıbâz-ı Hakkânîdir³⁰⁸ deyu vesvese-i şeytâniyyeye tâbi' olup³⁰⁹ zikrinden³¹⁰ kalmaya. Ve dâimâ sa'y ve verziş üzere ola. Zîrâ inkıbâz-ı tarîkat nâdir vâkı' olur.

Fâide: Eğer iştigâli ehemmm bir şey zuhûr edip ol esnâda zikirten dûr olacağını sâlik-i mübtedî idrâk etse ol kâra meşgûl olmazdan evvel bu duâyı okuyup ba'dehû işine meşgûl ola. Ümididir ki kendüye gaflet yol bulmaya.

اللهم كن وجهي في كل وجهة و مقصدي في كل قصد و غايتي في كل امر و ملازي و ملجئي في كل هم و شدة و تولني و تولي محبت و بعناية منك اللهم يا رافع الاستار ارفع عن بصائري حجاب الاغيار الهي الهي خلصني عن الاشتغال بالامور الدنياه و ارنى حقايق الاشياء كماهي صل على سيدنا محمد و على آل سيدنا محمد³¹¹

Fasl-ı sâni

Ez rûkn-i siyyum, **der beyân-ı kelimât-ı kudsiyye-i hazarât-ı îşân kaddesa'llâhu esrârahüm.** Erkân-ı tarîkat-ı âliyye-i Nakşibendiyye'den olmak üzere lafzan muhtasar /21a/ ve kalîl ve ma'nen kesîru'l-fevâid ve câmi'u'l-kelim bu kelimât-ı kudsiyye-i mübâreke'dir ki beyân olunur:

- **Hûş der dem**
- **Nazar ber kadem**
- **Sefer der vatan**
- **Halvet der encümen**
- **Yâd kerd**
- **Bâz geşt**
- **Nigâh daşt**
- **Yâd daşt**
- **Vukûf-i zamânî**

³⁰⁸ C; hakkânî

³⁰⁹ B; +olup

³¹⁰ B; zikirten

³¹¹ " Allahım! Benim bütün yönlerde yönüm, bütün maksatlarda ve bütün işlerde amacım, bütün endişe ve zorluklarda sığınağım ol. Senin yardımınla ve muhabbeti üstlenmekle beni görevlendir. Allahım! Ey örtüleri kaldıran! Başka örtüleri basiretlerimden kaldır. İlâhî İlâhî! Beni eğlence ile meşgûl olmaktan kurtar. Ve beni eşyanın hakikatlerine olduğu gibi ulaştır!"

- **Vukûf-i adedî**
- **Vukûf-i kalbî**

Bu kelimât-ı kudsiyye, reîsü't-tarîka hâce Abdülhâlık Gücdevânî kuddise sırruhû hazretlerinin deyu meşhûrdur. Lâkin ba'zı azîzân vukûf-i selâseden mâ'adâ sekizi hazret-i hâce-i müşârun ileyhın ve bâkîsi sâir hâcegân-ı âlîşân hazarâtınıdır deyu nakl ederler. Ve imâm-ı tarîkat hazret-i Şâh-ı Nakşibend kuddise sırruhû efendimiz bu kelimât-ı kudsiyyenin sekizine i'tibâr buyurup vukûf-i kalbîyi dahi hâce Abdülhâlık Gücdevânî hazretlerinin kelâm-ı şerîfleri üzerine zamm ve dokuz adede iblağ buyurmuşlardır. Ve bu kelimât-ı kudsiyyenin ma'nâsıyla tahakkuk, sâlike emr-i ehemdir. Vukûf-i adedî ve vukûf-i zamânî ve habs-i nefes sâlike lâzime-i hâlden değildir deyu buyururlar.

Hûş der dem: Pâs enfâsdan ibârettir. Ya'nî her nefesin duhûl ve hurûcunda gaflet etmeyip Rabbu'l-âlemîn hazretlerini hâzır bile. Ve nefesini dâimâ âgâhlık ile alıp vere ve iki nefes beyninde dahi gaflete yol vermeyip Cenâb-ı Hakk'a basr-ı basîret ile nâzır ola. Hâce Ubeydullah³¹² Ahrâr kuddise sırruhû hazretleri buyururlar ki: “Binâ-i tarîkat-i Nakşibendiyye nefes üzeredir. /21b/ Ve mürîd-i sâdîka hıfz-ı nefes etmek ve dâimâ nefes aldıkça Hak'la olup dil-âgâh olmak farz-ı tarîkattır.”

Halvet der encümen: Zâhir bi-halk, bâtın bi-Hak. Bunun ma'nâsı; bu tarîk-ı nâzenînde ihtiyâr-ı halvet ve erbaîn yoktur. Ancak “در همه جا با همه کس در همه کار میدار نهفته دل به”³¹³ müeddâsiyle dâimâ cenâb-ı mahbûb-ı hakîkîden gâfil olmayıp zâhiri halk ile ve bâtını Hak ile olmaktır. “دست به کار دل به دلداری”³¹⁴ Hülâsâ-i kelâm ne halde olur ise ve kimin ile sohbet eder ise bir ân Hak'dan gâfil olmamağa derler.

Sefer der vatan: Bu dahi sâlik-i tabîat-ı beşeriyye ve ahlâk-ı reddiyeden sıfât-ı melekiyye ve ahlâk-ı hamîdeye nakl ve nehzat eylemektir. Bu tarîk-ı nâzenînde³¹⁵ turuk-ı sâire gibi seyr u seyahat olmayıp bunların seyr u seyahatleri vatanlarındadır. Meğer mürşid-i kâmil cust-cûsu çün ola. Ve dahi vatan-ı aslî ki âlem-i hakîkattir. Dâimâ ol tarafa azîmete cell-i himmeti sarf etmeye sefer der vatan ta'bîri ba'zı azîzânın rivâyetidir.

Nazar ber kadem: Bu kelime-i şerîfenin ma'nâsı sâlikin nazarı dâimâ kademinde ola ki evâil-i sülûkden nihâyetine göz dikip himmetini nihâyet-i tarîkate havâle eyleye. Ve ol

³¹² B, C; Abdullah

³¹³ “Her yerde, herkes ile her iş içinde sevgiliye doğru gizlice gönlünü yönelt.”

³¹⁴ “ El kârda gönül yârda.”

³¹⁵ C; nâzenînden

tarîkat tevbe ve inâbe ve nihâyeti teslim ve rızâdır. Ve kelime-i mukaddese-i mezkûrenin ma'nâsı bir vechile dahi ta'bir olunur ki sâlik³¹⁶ nereye âzim olur ise dâimâ nazar kademde /22a/ ola. Ya'nî önüne baka, etrafa niğrân olup nazarını perîşân etmeye. Zîrâ etrafa nazar ettikçe tabîatın mülâyimi ba'zı şeyler görüp meyl-i kalb peydâ ve bâdî-i perîşânı ve tefrika olur. Turuk-ı sâirede Bektâşî ve Mevlevî sikkelerini göz üzerine dek indirmelerinin sırrı ancak etrafa bakmamak içindir. Bu tarîk-ı nâzeninde tağyîr-i libâs ve sikke ve hırka olmayıp hemân nazarı hilâf-ı rızâ mahalden muhâfaza için dâimâ nazar ber kadem ile emr ederler.

Yâd kerd: Bu kelime-i tayyibenin ma'nâsı; gerek lisânen ve gerek kalben dâimâ hazret-i Hakk'ı zâkir olup bir an zikr-i Hak'dan gâfil ve zâhil olmamaktır. Hazret-i mürşidden cehren ve yâhud hufyeten ahz eylediği ism-i şerîfe huzur ve şuhûd ile meşgûl ola. Ve zikirden maksûd kalben ta'zim ve muhabbet ile Hak'dan dâimâ âgâh olmaktır.

Bâz geşt: Bu kelime-i mukaddesenin ma'nâsı; sâlik her gâh ki kalben me'zûn olduğu ism-i şerîf ile meşgûl ola. Bâlâda zikir bahsinde tafsîli mürûr eylediği üzere ber muktezâ-yı makâm zikri bir yâhud üç ve yâhud yedi, her kaç adede faysal verir ise lisân-ı kalb ile bir kerre "Allahumme ente maksûdî ve rızâke matlûbî" deyu ba'zı zevât-ı zâkir zikr-i kalb ile meşgûl oldukda bu duâyı ber-vech-i muharrer lisânen zikir etmektir dediler, lâkin eşher ve ûlâ olan kalbendir. Ve ma'nâsı: "Îlâhî! Maksûdum /22b/ sensin ve matlûbum ancak rızâ-yı şerîfindir" demektir.

Nigâh daşt: Bu lafz-ı şerîfin ma'nâsı şu vechiledir ki sâlik ne zaman zikre iştigâl etse ale'd-devâm havâtıra murâkîb ola. Ve dikkat eyleye ki bir âhar fikr³¹⁷ u hâtıra hutûr etmeye. Zîrâ her-bâr vâkı' olur ki sâlik-i zâkir kendüyi zikre meşgûl zan edub bir de âgâh olur ki fikrini bir âhar şey ile meşgûl bulur. Bu hâlden ya'nî esnâ-yı zikirde bir âhar fikr u hâtıra gelmemekten kendüyi muhâfaza etmek elzemdir.

Yâd daşt: Bu kelime-i mübârekenin ma'nâsı; dâimâ zevk-i vicdân ve muhabbet ve hudû' ile huzur mea'llâha sa'y etmekten ibârettir.

Vukûf-ı zamânî: Bu kelime-i mübârekenin ma'nâsı; dâimâ muhâsebe-i nefsdîr. Ya'nî subh u şâmda sâlik kendi nefsiyle bir muhâsebe³¹⁸ edip bu gün³¹⁹ ve yâhud bu gece vakit ne güne mürûr eyledi deyu tefekkür ede ki eğer ekser evkâtı ubûdiyyet-i hazret-i Hak ile

³¹⁶ C; -sâlik

³¹⁷ C; zikir

³¹⁸ C; muhâkeme

³¹⁹ C; - bugün

mürûr etmiş ise mesrûran cenâb-ı perverdigâra hamd u şükür eyleye. Ve eğer hevâ ve heves-i dünya ile mürûr etmiş ise kendüye levh edip ve mahzûn ve mağmûm olup tevbe ve istiğfâr ile müşteğil ola. Zîrâ³²⁰ ³²¹her ânda mazhar-ı rahmet ve inâyet-i Hak ise Hak ile iştigâle muvaffak olur.³²² Yok mazhar-ı kahr ve gadab-ı Hak ise mâsivâ ile iştigâl eder. Bu keyfiyete hazarât-ı îşân **vukûf-ı zamânî** tesmiye edip şart addederler.

Vukûf-ı adedî: Bu kelime-i şerîfenin ma'nâsı; zikr-i kalbin adedine riâyettir. Ya'nî keyfiyet-i ma'hûdenin /**23a**/ zevkine vusûlde iktizâ-yı hâl-i sâlik üzere³²³ üçte ve beşte ve yedide ta yirmi bire varıncaya kadar a'dâdda bir kerre "Muhammedun Rasûlullah" deyip bâz geşt eyleye. Ya'nî "Allahumme ente maksûdî..."³²⁴ duâsını lisân-ı kalb ile kırâat eyleye.³²⁵ Lisân-ı kalb ile ta'dâd-ı zikr etmek kalbi meşgûliyyet-i âhardan muhâfaza için şart ad eyledikleri misillü lâzım değildir dahi demişler. Lâkin her hâlde yine "Muhammedun Rasûlullah" deyip ve "Allahumme ente maksûdî..." duâsını okumak lâzımdır. Hulâsâ-i kelâm maksûd dâimâ huzûr meallah ve devâm-ı âgâhîdir. Ve's-selam.³²⁶

Vukûf-ı kalbî: Bu kelime-i mubârekenin ma'nâsı sâlik-i zâkir esnâ-yı zikre dâimâ kalbe nâzır olup huzûr meallah ve devâm-ı âgâhî ile zikir edip fikr-i mâsivâ kalbe gelmemesine ihtimâm-ı tâm ve mefhûm-i zikre fikrini iştigâl etmek ve bir ân kalbden gâfil olmamaktır. İmâm-ı tarîkat hazarât-ı îşân cenâb-ı Şâh Bahâüddîn Nakşibend hazretleri vukûf-i zamânî ve vukûf-i adedî ve habs-i nefesi kayıd buyurmayıp lâkin bâlâda tahrîr olunduğu üzere hazret-i Abdulhâlık Gücdevânî cenâbının heşt kelimâtı ve bir dahi vukûf-i kalbîyi şart-ı a'zamdır deyu buyurmuşlardır.³²⁷ Vallâhu'l-hâdî ilâ sebîli'r-reşâd.

Fasl-ı sâlis

Ez rûkn-i siyyum, der **beyân-ı vâkıât ve menâm**. Hafî olmaya ki tarîk-ı nâzenîn-i Nakşibendiyye de turuk-ı sâire gibi mebnâ-yı tarîkat menâmât ve vâkıât /**23b**/ değildir. Ya'nî turuk-ı sâirede tebeddül³²⁸-i esmâ ve kat'-ı derecât vâkıât ile olup dâire-i esmâ menâm delâletiyle irâde olunur. Ve hilâfetleri dahi vâkıât iledir. Tarîk-ı Nakşibendiyye de böyle

³²⁰ B; -zîrâ

³²¹ C; +ânda bu muhâsebe ile meşgûl ola; B;+ mücerred şâm u seher değil belki

³²² C; -olur

³²³ C; -üzere

³²⁴ C; + ve rızâke matlûbî

³²⁵ B,C; - lisân-ı kalb ile kırâat eyleye

³²⁶ B,C; - ve's selam

³²⁷ C; buyurmuşlar

³²⁸ C; tebdîl

olmayıp ancak vech-i hâssa teveccühtür. Bu takdirce menâm ve vâkıât eğer ki usûl-i tarîkatten değildir, lâkin âlem-i ma'nâdan sâlik hakkında ba'zı tergîb ve terhîb irâe olundukda ma'lûmu olmak fâideden gayrı hâlî ve bâ-husûs kendüyi terbiye ve teslîk³²⁹ kaydında olan sâlike luzûmu zâhir ve celî olmakla bâb-ı ma'nâdan dahi bir şemme beyâna âgâz olundu.

“El-vâkıatü mâ yerâ min âlemi'l-gaybi bi eyyi vechihî kâne.” Ya'nî vâkıa oldur ki âlem-i gaybden sâlike irâe oluna, ne vechile olur ise olsun. Ve vâkıa ile rüyânın farkı iki vechiledir; Biri sûrî biri ma'nevî. Fark-ı sûrî oldur ki vâkıa beyne'n-nevm ve yakaza olur, ya'nî kuvve-i derrâke-i insâniyye havâss-ı zâhireden külliyyen münselih olmaz. Ve fark-ı ma'nevî oldur ki kalb-i hicâb-ı sûrîden mücerred olup ruh nâzır bi-nûrillah ola. Ve bu rütbede gâh ilham ve gâh vahy-i dil ve gâh kâilî ma'lûm olmayarak hâtif-i gaybî bir kelâm-ı esmâi ve gâh kalbde mücerred bir³³⁰ ma'nâ bulunmak ile olur. Ve bu makâmda ba'zen tâife-i cinden dahi haber verirler. Bu vâkıa sıdka akrab /24a/ olup ağleb-i ta'bîr iktizâ etmez.

Ve gâh ta'bîr olunur; rüyâ oldur ki havâss-ı beşeriyye külliyyen münselih olup insan bu âlemden kat'-ı alâka eyledikde ruh âlem-i misâle duhûl ve ru'yet eder. Bu rüyâ nice kısma münkasimdir. Bir kısmı âlem-i hisden münselih olup âlem-i misâle müteveccih oldukda mukaddemâ bu âlemde hisseylediği havâdisden ba'zan nefis ve ba'zan şeytan vâsıtasıyla hayâl bir sûret bağlayıp ve kuvve-i hâfıza onu hıfz edip bîdarlıkta akla arz eder. Bu nev'a **adgâs** ve **ahlâm** derler. Ve bunun dahi envâ'ı vardır. Bir nev'ine **rü'yâ-yı himmet** derler. Meselâ bir kimsenin kendüye dâimâ uluvv-i himmeti olup tabiâtın dilhâhını ve olduğu tarîkin serkârını ve hizmet-i pâdişâhîde olan hademe huzûr-i pâdişâhîde bulunup bir emre me'mûriyetini görmek gibidir. Ve bir nev'ine dahi **rü'yâ-yı vehmî** derler. Ol dahi adgâs u ahlâm kabîlindedir. Meselâ fakir olan kimesne gınâya müte'allık şeyler ve âlem-i ma'nâda “senin kısmetin Bağdat'ta” der. Yâhud “filâna var bunu söyle i'tibâr bulursun” gibi ma'nâlar görmek ve talebe-i ulûmdan olan şahıs “sen müctehid olursun ve ser-mezheb olursun böyle hareket ile” gibi ba'zı tenbihler müşâhede etmek³³¹ ve yâhud dervîşândan ise arşa urûc ve türlü türlü envâr müşâhede ve “sen rütbe-i ictihâda geldin ve müctehid tarîkisin” deyu şeytan vesvesesiyle /24b/ bu dâ'iyelere düşmek ve huddâm-ı pâdişâhîden olup enderûn ağvâtından iken kendüyi silahdar ağa görmek ve zu'amâ ve kapucu başılardan olup vezîr olmuş müşâhede eylemek gibi ma'nâlar³³² **rü'yâ-yı himmet** ve **rü'yâ-yı vehmî** derler. Ve dahi

³²⁹ C; tesellî

³³⁰ C; bu

³³¹ C; -etmek

³³² C; ma'nâyâ

sevdevî olan şahsın siyah ve muzlim ve demevînin kırmızı ve safravînin sarı ve balgamînin beyaz görmesinin i'tibârı olmayıp bunlar cümle-i adgâs u ahlâmdan ma'dûddur. Ve dahi bahar ve hazânda görülen rü'yâya i'tibâr yoktur. Zîrâ ol vakitlerde tabîat ihtilâf ve ihtilâl üzeredir.

Fe emmâ bâlâda ta'dâd olunan aksâmıdan olmayan rü'yâ-yı sâlih-i sâlik cüz'-i nübüvvettir. Ve üç kısma münkasımdır; biri oldur ki ta'bîre hâcet değildir, aynî görülür. Bu hâl ba'zı nâsda vâkı' olur ve **i'tidâl-i tabîat** tesmiye ederler ve süllâk-i tarîkatde hezâr vâkı' olur. Hazret-i İbrâhim alâ nebiyyinâ ve aleyhi's-salâti ve's-selâm³³³ cenâblarının³³⁴ hazret-i zebihullah ya'nî İsmail aleyhi's-selâm cenâblarını zebh rü'yâsı gibi. Ve ikinci nev'i, ba'zı ta'bîr ve te'vîle muhtaçtır. Hazret-i Yusuf alâ nebiyyinâ ve aleyhi'³³⁵s-selâm hazretlerinin rü'yâ-yı meşhûreleri gibi ve üçüncü nev'i tamâmen te'vîle muhtaçtır. Azîz-i Mısır'ın gördüğü rü'yâ ve zindânda iki şahsın görüp hazret-i Yusuf aleyhi's-selâma ta'bîr ettirdikleri rü'yâ gibi. Ve bu vâkıâtın rü'yâ-yı sâlih midir ve vesâvis-i şeytâniyye /25a/ ve adgâs u ahlâm mıdır? Fark olunması ancak mu'abbirin vicdânında zuhûr eden hâlet ile dir. Lâkin bu ta'bîr, pîr³³⁶ u üstâddan ahz ve nefes-i mürşid ile olur. Kendü kendüye ta'bîr-nâme ve kitap ile olur şeylerden değildir. Ve rehâbîn ve felâsife ve berâhime ve bunlar emsâli erbâb-ı riyâzâtın dahi rü'yâları ekser olur ki vâkıâ mutâbık olur. Ve umûr-i halkdan ve ba'zı havâdisât-ı kevnîyeden haber verdikleri aynî zuhûr eder. Ve tezkiye-i nefis ve kuvvet-i mîzâc ile keşif sûretinde ba'zı mugayyebâtan şeyler müşâhede eder.³³⁷ Lâkin bunlar istidrâc makûlesindedir. Ya'nî mü'minînin rü'yâsı sebep-i fevz ü felâh ve kurb-i Hak ve bunların gibi bâdî-i dûr-i Hak ve sebep-i hazelândır. Ne'uzu billâhi min zâlik.

Ve dahi ba'zı avâm-ı nâsa iğvâ-yı şeytâniyyeden hezl sûretinde şeyler vâkı' olur ki haddi olmayan rütbelerde kendüyi görüp gurur ile hezâr-belâya uğrar. Meselâ meşâhîr-i kibâr-ı ehlullahdan bir zât-ı şerîf kendüyin elini öpüp huzûrunda durur. Ve mi'râca urûc eder. Ve melâike-i kirâm kendüye secde eder. Bunlar hep³³⁸ rü'yâ-yı vehmî makûlesindedir. Menkûldür ki bir zât görürmüş ki her gece kendüyi melâike-i kirâm gelip bir burak ile mi'râca götürürler. Arş u ferş, cennet ve cehennemi cümle³³⁹ gösterirler imiş. Bunu bir zâta nakl ettiğinde ol zât; burak gelip seni âsumâna getürdükde; bir kerre "eûzu billâhi mine's-

³³³ C; aleyhi's selâm

³³⁴ C; -cenâblarının

³³⁵ C; salâti

³³⁶ C; pîre

³³⁷ C; ederler

³³⁸ C; - hep

³³⁹ C; -cümle

şeytânî'r-racîm³⁴⁰” de ve emretmişler. Şahs-ı mezkûr bu vâkıa /25b/ şeytânî midir deyu münfa’ il olmuş. Onlar dahi; “Şeytânî olmak lâzım değil, lâkin istiâze eyleminin zarârı nedir? Bir kerre istiâze eyle” deyu haber etmişler. Şahs-ı mezkûr nush-i azîzi kabul edip yine buraka rukûb ile sidre-i müntehâya vusûlünde hâtırına gelip bir kerre istiâze eyledikte görür ki hânesi civârında bir mezbele ve bir kârîz güzergâhı var imiş kendisi ol mahalde kuûd eylemiş. Fi’l-hakîka böyle telvîsât-ı şeytâniyye ile vâkıât çok olur. Bunların temyîzi ancak pîr u mürşîd gâyetine menûttur. Ve bu envâ’-ı menâmâtı fark eylemek ta’bîr-nâme ve fenn-i ta’bîri bilmek ile olmayıp hak ve bâtılı temyîz, vicdânî bir hâlettir. Ve tarîk-ı Nakşibendiyye de turuk-ı sâire gibi olmayıp hemen sâlikin hilâf-ı şerîât ve mugâyir-i tarîkât vaz’ı zuhûr eder ise onu ru’yet ve terakkî ve tedennîsini müşâhede eder. Ve dahi sâlik-i Hak olan ancak kendi hâlini görür. Tâ rütbe-i kemâle resîde olmadıkça âharın hâlini ve âfâk ve havâdisi müşâhede edemez.

Ta’bîr-i menâm: Bu fenn-i ta’bîr bir deryâ-yı bî pâyândır ki bu risâle-i muhtasaranın beyâna tahammülü yoktur, lâkin deryâdan bir katre misillü sâlik-i Hakk’a lâzım olan mertebe beyâna şürû’ olundu. Ey tâlib-i Hak erşedeka’llâhu! Ma’lûmun olsun ki; bu ta’bîr-i menâmda birkaç fâide vardır. Ya’nî sâlik her makâmında kendi terakkî ve tenezzülünü ve uluvv ve süflünü ve hak ve bâtılı ve vecd /26a/ ve şevk hâlâtını ve sıfât-ı beşerî ve sebe’î ve melekî ve şeytânî ve ilhâmîden hangi menzilde olduğunu bilip muktezâ-yı hâle göre hareket eder. Evvelâ sâlik sıfât-ı hâkî mürûr esnâsında ya’nî makâm-ı nefste, ma’nâda çamurlar mahallerden ve bulanık sular ve muzlim yerler ve amîk mevki’ler ve vîrân şehir ve harâb-hâne ve pest u bulend çaygâhlar ve ince yollardan ubûr eder. Ve mehîb-sûret eşhâs ile cenk ü kavga etmek ve yüksek dağlardan atlamak ve bunun emsâli mahûf vâkıâlar göre ve her sıfât ki kendüye sıfât-ı gâlibe olmuştur, onu müşâhede eder. Meselâ hırs ve tama’ gâlib olursa karınca ve kurt ve fare; vahşet ve zınnet gâlib ise, ayı ve hınzır; ve adâvet gâlib ise, yılan ve akrep; ve buhl gâlib ise, kelb; ve kibir ve adâvet gâlib ise, arslan ve kaplan; nefsanîyyet ve şehvet gâlib ise³⁴¹, pars ki kelbin bir nev’idir; ve behîmiyyet ya’nî ekl u şûrb ve nevm ve rahat gâlib ise, koyun; ve tecemmülât ve libâs-ı fâhireye ibtilâ gâlib ise, tavus; ve hîle³⁴² ve hud’a gâlib ise, tilki ve çakal ve tavşan; ve hezl ve mezâk ve müdhiklik gâlib ise, maymun ve şebek müşâhede eder. Ve eğer gördüğü hayvanât kendüye musallat olur ise, bu sıfatlar kendünde gâlib olmuş ve bunları helâk eder görür ise, bu sıfatlardan geçmiş olur.

³⁴⁰ C; + de

³⁴¹ C; +hurûs ve gadab gâlib ise

³⁴² C; -hile

İkinci mertebe sıfât-ı hidâyettir ve makâm-ı dildir. Sebze-zar, çeşme ve havuzlar ve bağ ve bahçe ve âlî /26b/ kusurlar ve âb-ı sâfi ve cevâhir-i nefîse ve kevâkib ve mâh ve âsumân müşâhede eder. Bunlar cümle dilin sıfatıdır.

Üçüncü mertebe rütbe-i rûhtur. Envâr-ı bî nihâye ve nâmütenâhî avâlim seyreder. Ve âsumâna urûc ve bî keyfiyyet ve bî renk mahaller ve bî cismâniyyet garâyib ve tecellâ-yı rûhâniyyet temâşâ eyler. Bunların cümlesi ruhun nümâyîşleridir.

Dördüncü mertebe ateştir. Şem'ler ve şu'leler ve berkler ve yıldırım ve sûzişler görür. Bundan dahi ubûr eylediğinde beşinci mertebede müşâhede-i eflâk bir âsumândan bir âsumâna urûc ve çark-ı felek ile devr eder ve sitâre ve mâh görür. Bundan dahi murûr edip altıncı mertebeye vusûlünde mütâla'a-yı melekût ve müşâhede-i melâike ve istimâ'-ı âvâz-ı hâtif ve muayene-i bihişt u dûzah ve ru'yet-i arş ve kürse mazhar olur.

Ve bu makâmlarda ba'zı eşyâ dahi müşâhede eder ki kıyâs ile³⁴³ tefhîm olunmaz. Ve cümlesinin ifâde ve ta'bîri emr-i muhaldır. Zîrâ her³⁴⁴ şahsın hâline ve makâmına göre vâkı' olur. Meselâ bağ ve bostan görür, meyveleri ham; henüz tâat ve sülûkünde kusuru olmaya delâlet eder ve tayarân eder. Lâkin bir bârik yoldan murûr eyler; sülûkunda naks ve za'f-ı i'tikâda delildir. Ve eğer güzergâhı buz bağlamış görürse; burûdet-i kalb ve killet-i muhabbet ve aşka dâldir. Ve eğer bahr-ı sâf ve deryâ-yı amîk müşâhede eder ise; kalb-i sâf-ı sâliktir. Ve silâh ve âlât görür ise; kuvvet-i sâliktir. /27a/ Ve sağ cânibinden bir nağme verilir ise; saadete³⁴⁵; ve sol cânibinden verilir ise; şekâvete delâlet eder. Ve derisini yüzüp çıkarırlar ise; iyâzen billâhi teâlâ merdûd-i tarîkat olmağa delâlet eder. Ve âhar post ilbâs ederler ise; tarîk-ı âhardan feyz-yâb olur ve yâhud âhar mürşidden istifâda eder. Ve eğer sultan görür ise; rûhdur. Ve eğer âfitâb ve mâhtâb görür ise; nûr-i rûh ve nûr-i kalbdır. Ve eğer sevâbit ve seyyâre görür ise; envâr-ı tâ'âttir. Ve eğer âsumân-ı bî sitâre görür ise; safâ-yı kalbdır. Ve eğer esb görüp süvâr olur ise; devlet-i sâlik ve matiyye-i nefsdır ki ona râkip ve hâkim olmuş olur. Ve eğer deve göre ve ona râkip ola, himmet-i hazret-i pîrdır. Ve eğer ulemâ görür ise emr-i zâhirde kuvvetine ve eğer dervîşân görür ise emr-i mâ'nâda kudretine delâlet eder. Ve eğer kendüyi şubân olmuş görür ise rütbe-i irşâda resîde olmasına delâlet eder. Ve eğer kendüyi ölmüş ve yâhud serbürîde olmuş görür ise rütbe-i fenâyâ vusûlüne delâlet eder. Ve eğer heft âsumân tahtında bir bahr-ı azîm müşâhede ede ki kendi mâhî olup ol bahrda şinâverlik eyleye. Bahr, rahmet-i ilâhîdir.

³⁴³ C; -ile

³⁴⁴ C; +bir

³⁴⁵ C; + delâlettir

Ve buyururlar ki bir sâlik görür ki sînesi üzere heft kademe olup her kademedede³⁴⁶ bir nebî ve bir velî ve bir melek ola. İktizâ-yı meşreb ve rütbesi kendüyi bir makâm ta'yin olduğunu müşâhede etmektir. /27b/ Ve bunun emsâli vâkîât ta'bîr iktizâ' etmez. Ve dahi bir âlim müşâhede eder ki kemâliyle müzeyyen ve münakkaş ve gâyet mertebe-i huş-tarh ki kâbil-i ta'rîf³⁴⁷ değildir, kemâl-i mehâbet üzeredir. Bu makûle makâmı **velâyet-i suğrâ** ile ta'bîr ederler.

Ve dahi³⁴⁸ hafî buyurulmaya ki sâlikin gördüğü vâkîât, makâmâtına ve ihtilâf-ı eşhâsa tatbîk ile ta'bîr olunur. Ya'nî bir vâkıyı bir şahıs birkaç def'a görür ve her def'asında muktezâ-yı hâline nazaran başka ta'bîr olunur. Meselâ bir sâlik ateş görse gâh sıfât-ı gadab ve ateş-i nefsdan mürûruna delâlet eder ve gâh ateş, aşk u şevk-i talep ile ta'bîr olunur ve gâh galebe-i sıfât-ı şeytanet ile te'vîl kılınır. Ve gâh ateş-i kabes-i hidâyet ve gâh ateş-i kahr ve gadab-ı cenâb-ı ehâdiyyet ve gâh müşâhede ile ta'bîr olunur. Meşhûrdur ki İbn-i Sîrîn'e³⁴⁹ üç şahıs âlem-i ma'nâda kendilerini ezan okur gördüklerini takrîr eylediklerinde³⁵⁰ birine hac ve birine sirka ve birine sût-i hâl ile ta'bîr etmişler. Bu ma'nâda suâl olundukda her birinin makâm ve hâli iktizâsını tatbîk ile ta'bîr olunur deyu buyurmuşlar. Ve'l-hâsıl, etfâl-i tarîkat bidâyet-i hâllerinde böyle gıdâ-yı rûhânî ile perverişyâfte olurlar. Bu ecluden beher-hâl şeyh ve mürşid eşedd ihtiyaç der kârdır ki sâlik menâmâtını kendüye arz edip ne vechile ta'bîr iktizâ eder ise öyle ta'bîr oluna. /28a/ Rûkn-i a'zâm-ı tarîkat mürşiddir. Ve ihtiyâcı zarûriyâttandır ki fenâ fillâh rütbesine îsâl ede. Ol vakit cümle kuyûdâttan rehâ ve az³⁵¹ olur. Ve asl-ı sülûk dahi budur. Vallahu'l-hâdî ilâ tarîki's-sivâ.

Bu dahi ma'lûm ola ki sâlikin hâli ikiden hâlî değildir. Bu takdirce gördüğü ma'nâ dahi ikiden hâlî olmaz.³⁵² Ya terhîbât ve tenzîrât ve yâhud tebşîrâtdır. Eğer gördüğü ma'nâ terhîbât kabîlinden ise istiğfâr ile iştigâl ede ve eğer tebşîrât nev'inden ise teşekkürüne kıyâm eyleye. Bu ifademiz şeyh olmadığı hâle göredir. Ve's-selâmu alâ meni't-tebea'l-hüdâ.

Fasl-ı evvel

Ez rûkn-i çehârum, **der beyân-ı müşâhedât ve mükâşefât**. Kâle Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem; “اجيعوا بطونكم و دعوا الحرص و عروا اجسادكم و قصرُوا الامل و اطمئنا كبادكم و

³⁴⁶ C; - her kademedede

³⁴⁷ C; ta'bîr

³⁴⁸ C; -dahi

³⁴⁹ C; +hazretine

³⁵⁰ C; ettiklerinde

³⁵¹ C; azâd

³⁵² C; değildir

دعوا الدنيا³⁵³ Hazarât-1 hâcegân-1 âlîşân bu hadîs-i şerîfte murâd, Hazret-i Peygamberi bu gûnedir deyu buyurlar ki envâr-1 âsâr-1 esmâ ve sıfât-1 ilâhî ile zâhir ve bâtin mâlâmâl olup envâr-1 vücûd-1 ilâhîyi basar-1 basîret ile görmeğe şühûd ve müşâhede derler. Bunun tarîki bâlâda mastûr hadîs-i şerîfin ma'nâsıyla tahakkuktur.³⁵⁴ Ebû'l-Abbas İbn-i Atâ bu âyet-i şerîfin tefsîrinde bu gûne hakîkat-pîrâ olurlar ki kavluhû teâlâ "ان الذين قالوا ربنا الله"³⁵⁵ ey bi'l-mücâhede, "تم استقاموا"³⁵⁶ ey alâ /28b/ basti'l-müşâhede.

Erbâb-ı hakîkat müşâhedeysi³⁵⁷ iki kısma taksîm ederler. Bir kısmı sahv u sıhhate yakındır. Ve bir kısmı galebe-i fart-i mehabbetten cezb ve istiğraktır. Şegaf-i muhabbet bir dereceye resîde olur ki cümle-i mevcûdât ayn-ı mahbûb olup mahbûbdan gayrı kat'â³⁵⁸ bir şey' meşhûd olmaz. Muhammed Vesî' radiye³⁵⁹ anhu mevlâhu ve'l-bedî' cenâbları buyurlar ki: "ما رايت شيئا الا و رايت الله فيه"³⁶⁰ Kibâr-i ehlullâhın "الا رايت الله بعده و قبله"³⁶¹ kelâmları meşhûr ve mütevâtirdir. Ve bunlar sahv u sıhhate karîbdir. Ve Hazret-i Şeyh Şiblî kuddise sırruhu'l âlî hazretleri buyurlar ki: "ما رايت شيئا قط الا الله"³⁶² bu tecelliyât-ı muhabbet bir dereceye resîde olur ki muhibb, mahbûbdan gayrı bir şey göremez. Bu tecellî muhabbet ile olur. Bu hâl mahv u sekr ve cezbeye akrabdır. Belki ayn-ı sekr ve istiğraktır.

Menkûldur ki zaman ile bir şahıs, ferzendiyle beraber ehlullâhdan bir zâtın ziyâret-i şerîfelerine³⁶³ varmış huzûr-i âlîlerinde bir tabak asel-i musaffâ dururmuş. Dest-i şerîflerini bûs edip sabiyy-i mezbûr dahi bûs eyledikde gözü asele dûş olup dîde düz olmuş. Azîz hazretleri tıfl-ı mezkûrdan "Oğlum ismin nedir?" deyu suâl buyurdularında: "Baldır" deyu cevap verir. "Vâlidenin ismi nedir?" deyu suâl buyurdularında yine: "Baldır" cevabını verir. Ve "Ders okur musun hâcen kimdir ve hangi mahalleden olursun?" deyu suâl eylediklerinde: /29a/ "Bal okurum ve hâcem baldır ve bal mahallesinden olurum" deyu cevap verip hülâsâ-i kelâm ilâ yevmi'l kıyâm suâl olunsa baldan gayrı bildiği ve gördüğü ve cevâbı olmadığı

³⁵³ " Aç kalınız, hırsı bırakınız, bedenlerinizden soyutlanınız. Dünyalık planınızı uzun vadeli yapmayınız, gönlünüz ferah olsun, dünyayı bırakınız. Umulur ki Allah kalplerinizi görür." (Hadisin tam metni ile kaynağına ulaşılammıştır.)

³⁵⁴ C; tahkîktir

³⁵⁵ " Rabbimiz Allah'tır diyenler..." (Fussilet, 41/30)

³⁵⁶ "...dosdoğru çizgide yaşayanlar..." (Fussilet, 41/30)

³⁵⁷ B; - erbâb-ı hakîkat müşâhedeysi

³⁵⁸ C; -kat'â

³⁵⁹ B,C; +allahu

³⁶⁰ " Hiçbir şey görmedim ki onda Allah'ı görmeyeyim."

³⁶¹ "Sonrasında ve öncesinde Allah'ı gördüm."

³⁶² " Allah'tan başka hiçbir şey görmedim."

³⁶³ C; şerîflerine

tahakkuk³⁶⁴ eyledikde azîz hazretleri tıfl-ı mezbûrun bu ahlak ve dâşundan ve istiğrâkından hoşlanıp pederine hitâb ile: “Bu ma’sûmun sîfata galebese³⁶⁵ muhabbette³⁶⁶ istiğrâk ve istihlâktır ve bu alâyim kemâldendir. Bizim hücre-i terbiyetimize³⁶⁷ tevdi’ eyleseniz Cenâb-ı Hak’tan ümîddir ki erbâb-ı kemâlden bir zât-ı azîmü’l-kadr ola.” deyu buyurup terbiyyeti ile meşgûl olmuşlar.³⁶⁸ Fi’l-hakîka buyurdıkları gibi olmuş. Race’nâ ile’l-maksûd. Erbâb-ı şühûdun hâli havâdisât-ı kevniyyeden bir hâdiseye dûçâr olsalar basarları ol kârı görüp ol anda basîretleri hazret³⁶⁹-i kâr-sâz-ı kird-i kârı³⁷⁰ görür. Erbâb-ı istidlâlin eserden müessire ve müessirden esere intikâl delilleri dîğerdır, takrîr olunan gibi değıldır.

Tarîk-ı³⁷¹ erbâb-ı cezb-i muhabbetde bu tarîk-ı hicâbdır. Tıflın hâli gibi “من احب شيئاً لا يطالع غيره و من عرف شيئاً لا يهارب غيره”³⁷² Her kim ki bir şeye şiddetle muhabbet eyleye, cümle³⁷³ eşyâ beher-hâl nazar-ı i’tibâr ile manzûru olmadığı bedîhîdir. Cenâb-ı perverdigâr şân-ı husûsiyyet-i unvân hazret-i nübüvvet-penâhîde leyle-i mi’racda bu vechile buyurmuştur. Kala’llâhu tebâreke ve teâlâ: “ما زاغ البصر و ما طغى”³⁷⁴ Bu âyet-i şerîfin tefsirinde müfessirîn-i /29b/ kirâm hazarâtı; “ای مؤمن شدة شوقه الى الله عز و جل”³⁷⁵ ile tefsîr etmişlerdir. Her kim çeşm-i sırrını mücâhede ile şehevâtta uyuda Cenâb-ı Hak subhânehu ve teâlâ müşâhedede çeşm-i sırrını guşâde eder. Ya’nî her kim baş gözünü haramdan yuma, müşâhede ile kalb gözü açılır. Cenâb-ı perverdigâr; “قتل للمؤمنين يغضوا من ابصارهم”³⁷⁶ buyurmuştur. Bu âyet-i şerîfin tefsirinde Süheyl³⁷⁷ bin Abdullah Tüsterî hazretleri buyururlar ki: “من غمض بصره عن الله طرفه عين لا يهتدي” Ya’nî bir şahıs göz yumup açınca Cenâb-ı Hak’tan gâfil olsa müddet-i ömründe hidâyet bulmaz. Bu makâmın tahkîki muhtâc-ı tafsîldır, lâkin mahallin tahammülü yoktur.

Ehl-i müşâhede indinde zamân, müşâhede ve muâyeneyi ömürden addedip bâkî zamânı ömürden saymazlar. Ebû Yezîd Bistâmî ravveha’llâhu rûhahu’s-sâmî hazretlerinden sinn-i şerîflerini suâl eylediklerinde; “dört yaşındayım” deyu buyurmuşlar. Ahbâb tekrar suâl

³⁶⁴ B,C; tahkîk

³⁶⁵ C; hâliyesi

³⁶⁶ C; muhabbetten

³⁶⁷ C; terbiyetimizde

³⁶⁸ Bu menkıbe Reşehât’ta Ubeydullah Ahrâr hakkında anlatılmaktadır. Bkz. Necdet Tosun, Derviş Keşkülü, s. 24

³⁶⁹ C; - hazret

³⁷⁰ B; sâz-ı kirdârı

³⁷¹ B; -tarîk

³⁷² “Kim bir şeyi severse ondan başka şeyle meşgûl olmaz, kim de bir şeyi iyice bilirse başka hiçbirşeyle savaşmaz.”

³⁷³ B; - cümle

³⁷⁴ “Göz ne kaydı ne de hedefinden şaştı.” (Necm, 53/17)

³⁷⁵ Güçlü mü’min Allah’a doğru gayrete gelendir.

³⁷⁶ “Mü’min erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar...” (Nur, 24/30)

³⁷⁷ Doğrusu, Sehl b. Abdullah Tüsterî’dir.

ile; “Yâ Şeyh! Senin sinnin yetmiş yetmiş iken dört yaşındayım deyu buyurmanızın ma’nası nedir?” dediklerinde; “hicâb-ı sivâdan³⁷⁸ rehâ³⁷⁹ bulup rütbe-i âliyye-i şuhûda vusûlümüz dört sene oldu. Bunu ömürden addederim³⁸⁰” deyu cevap vermişler.

Beyt

Ger ber ârî yek nefes bâ nâm-ı u.

گر بر آری یکنفس با نام او

Bihter ez sad sâle tâ’at gayr-ı u.

بهتر از صد ساله طاعت غیر او

Huzûr ile bir nefes Hakk’ı zikr etmek, gaflet ile /30a/ yüzyıl tâ’at eylemekten yeğdir. Bu şuhûd ise huzûr ile ayn-ı zikirdir. Meselâ âsumâna nazar eylese mazhar olduğu “**azîm**” ismini müşâhede eder. Ve deryâya nazar etse mazhar olduğu “**vâsî**” ismini müşâhede eder. Ve cûybâr ve çeşmesâr ve âb-ı hoşguvâra nâzır olsa “**hayy**” ism-i şerîfini müşâhede eder. Ateşe nazar eylese “**kâbız**” ism-i şerîfini ve insan görse “**câmi**” ism-i şerîfini ve ulemâdan bir zât meşhûdu olsa “**alîm**” ism-i şerîfini ve etibbâdan bir zât görse “**şâfi**” ism-i şerîfini ve küffârdan birini görse ve papas ve rehâbîn görse “**mudill**” ism-i şerîfini müşâhede eder. Ve zalem eden birin görse “**cebbâr ve kakhâr**” ve cellâd görse “**mümît**” esmâ-i³⁸¹ şerîfini müşâhede eder. Hülâsâ-i kelâm eşyâ-i sâire dahi buna kıyâs olunarak mevcûdâtın bir şey yoktur ki mazhar-ı esmâ-i ilâhiyye olmaya. Binâen alâ zâlik ashâb-ı müşâhede her şeyin mazhar olduğu ism-i şerîfi müşâhede buyururlar.

Ve mükâşefenin dahi merâtıbı vardır. Evvelâ **keşf-i kubûr** olur, kubûrda olan mevtânın mütena’im ve mu’azzib olanlarını keşf eder. İkinci rütbede **keşf-i sudûr** olur, ya’nî her kim ile hem sohbet olur ise onun sırrı zamîrine mahrem ve vâkıf olur. Üçüncü rütbe **keşfu’l-vâhid**dir, ya’nî elvâh-ı âsumânı kendüye münkeşif olup sırrı kazâ ve kadere âgâh olur. Ve dahi diğer mükâşefe-i avâlimin³⁸² hadd ve nihâyeti yoktur. Hafî buyurulmaya ki; bu³⁸³ mükâşefe /30b/ devletine nâil ve bu kunc bî kerâne vâsıl olmanın tarîki budur ki bâlâda bi’d-defe’âti tahrîr olunduğu üzere âdâb-ı şerîat-ı garrâyı “**كما هي حقها بعد الإجراء**”³⁸⁴ şerâit-i lâzimesiyle ve meşâyih hazarâtının ta’limleri vechile âyîne-i kalbe musakkale-i lâ ilâhe

³⁷⁸ C; sevdâdan

³⁷⁹ C; rehâ

³⁸⁰ C; ma’dûd ederim

³⁸¹ C; ism-i

³⁸² C; âlemin

³⁸³ C; -bu

³⁸⁴ “Uygulamadan sonra onun hakkı olduğu gibidir.”

illallah ile cilâ verip harâret-i zikir tamâm-ı vücûdu istilâ eyledikten sonra istiğrâk ve keyfiyyet-i ma'hûde zuhûrunda kalbe müteveccih olur.

Bidâyet-i hâlde evvelâ berk gibi bir nûr-i lâmi' serü's-seyr zuhûr edip ân, gayr-ı münkasimde zâil olur. Bir müddet bu nehc üzere geçip ba'dehû şem' ve meş'al gibi envâr müşâhede eder. Ba'dehû hurde-i kevâkib gibi ve ba'dehû kevkeb-i dürrî ba'dehû hilâl ve ba'dehû mâh-i tâbân³⁸⁵ ve ba'de âfitâb-ı rahşân gibi envârı zuhûr eder, ba'de rûz gibi tamâm-ı münevver olup ervâhla görüşür. Bundan sonra ahvâl-i keyfiyyet ve kemiyetten mücerred ve renk u levnden ârî nûr-i mutlak ta'bîr olunur. Bir nûr zuhûr eder ve ba'zan vâkî' olur ki verâ-yı hicâb kalb ve ruhdan kalbin safâsı, mertebe-i envâr-ı ilâhiyye aks-i endâz zuhûr olur. Çenânçi hazret-i halîlullah aleyhi's-salâti'l-âlihî cenâbının şân-ı şerîfinde nâzil olan “ فلما جن عليه الليل رأى كوكبا قال هذا ربي فلما اقل قال لا احب لأفلين³⁸⁶ ” âyet-i şerîfinin te'vîlinde ashâb-ı te'vîl buyururlar ki evvelâ nûr-i şuhûd³⁸⁷ mir'ât-ı kalb-i âlîlerinde nûr-ı hîred-i kevâkib gibi zuhûr edip ona iltifât buyurmadılar. /31a/ Ba'de ez în mâhitâb gibi ve ba'de ez în âfitâb gibi zuhûr edip ona dahi iltifat buyurmadılar. “ إني وجهت وجهي للذي فطر السماوات و لارض³⁸⁸ ”³⁸⁹ vech-i hass-ı ilâhîye müteveccih oldular. Çünkü bu envârın nihâyetinde olan nûr-i zât-ı ilâhî müşâhede oluna. Dilde bir zevk-i vicdânî ve safâ-yı rûhânî zuhûr eder ki ta'bîr ve takrîr ile tefhîm³⁹⁰ olunur, makâlâtan değildir ve bir vechile ibâre ve ta'bîre sığmaz.

Ve hazarât-ı yârâna hafî olmaya ki bu müşâhede ve mükâşefe emr-i zevkîdir, lâkin hasbe'l-îmkân bu vechile tafsîl olunabilir ki; kâla'llâhu teâlâ; “ فكشفنا عنك غطاءك فبصرك اليوم³⁹¹ ”³⁹². Hakîkat-ı mükâşefenin³⁹³ rûşen ta'rifi; cümle eşyânın hakîkati sâlike münkeşif olmaktır. Bu âlem-i hisde olan mevcûdât hârici havâss-ı hamse-i zâhire ile ne gûne mahsûs ve meşhûd olur ise çeşm-i zâhîr ile mubassır ve mür'î olmayan rûhâniyyet çeşm-i basîret ve havâss-ı hamse-i bâtine ile öyle mahsûs ve mubassır ve mür'î olur. Havâss-ı hamse-i bâtineden murâd, kalp ve ruh ve sır ve hafî ve ahfâdır. Bunların ki hükmü tamâm³⁹⁴ cârî ola. Âlem-i rûhânî bunlar ile derk ve manzûr olur. Sâlik-i meczûb cezbe-i irâde ile esfeli's-sâfilîn

³⁸⁵ B; mâhtâb

³⁸⁶ “Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü. ”Rabbim budur.” dedi. Yıldız batınca, “Batanları sevmem.” dedi.” (En'âm, 6/76)

³⁸⁷ C; meşhûd

³⁸⁸ “Ben yüzümü gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah'a çevirdim...” (En'âm, 6/79)

³⁸⁹ C; -deyüp

³⁹⁰ C; fehm

³⁹¹ C;- fe ; Ana nüsha olarak takip ettiğimiz A nüshasında âyetin başı “fe lemmâ keşifnâ'...” olarak yazılmış, fakat âyetin aslı “fe keşifnâ'...” dır.)

³⁹² “... artık gözünden perdeni kaldırdık, şimdi gözün keskindir.” (Kaf; 50/22)

³⁹³ C; mükâşefe

³⁹⁴ C; -tamâm

tabiattan a'lâ-yı iliyîin şerîata kıdem koya. Ve câdde-i tarîkatta kânun, mücâhede ve riyâzât ve bedreke-i hidâyete /31b/ mütâba'at ile âzim; kâbe-i mahbûb-i hakîkî oldukda abd ile Rab beyninde olan yetmiş bin hicâb ki; nısfı nûrânî ve nısfı zülmânîdir, bunlardan ser-cümle mürûr edip vâsıl-ı hakîkat olur. Hucub-i nûrânî, keşf ve kerâmettir. Hucub-i zulmânî, kesâyif-i nefsânîyyedir. Bu keşf ve kerâmetten ve makâmattan yek be yek mürûr edip cümlesi tamâm oldukça vâsıl-ı Hak olmak muhaldir. Ve bu keşif ve kerâmât muktezâ-yı hâle göre zuhûr eder, ya'ni çeşme münâsib olan makâmda keşf-i nazârî zuhûr eder.³⁹⁵ Dîde-i aklın inkişâfından nâşî safâsı kadar keşf-i nazar zuhûr eder.³⁹⁶ Bu keşf-i nazârîye çendân i'tibâr yoktur. Zîrâ her ne ki manzûr ola, ol mahalle kadem-nihâde olmak olmaz.

Ve hukemâ-i felâsife ekser bu makâmda vâdî-i hazelânda kalmışlardır. Bu keşf-i nazârî rütbesine resîde olup ma'kûlât ve mahsûsât keşf-i hicâbını tayy³⁹⁷ eyledikten sonra keşf-i dil-i şuhûdî zuhûr eder. Buna keşf-i sırr-ı ilhâmî dahi derler. Bu makâmda rûhânî ve cismânî mâ sivâ münkeşif olur. Bundan sonra keşf-i rûhânî zuhûr eder. Bu makâmda cennet ve cehennem ve melâike müşâhede olunur. Ve nâ mütenâhî avâlim münkeşif olur. Ve hazret-i şeyh kuddise sırruhû hazretlerinden menkûldur ki; sâlik-i Hakk'a zemîn ve âsumân keşf olur ve kıyâmet kâim olmuş görünür. Ve cevânib-i³⁹⁸ erba'asından hicâb mürtefi' ve mâzî ve muzârî' bertaraf olup cümlelerin ma'nâsı bir olur. Bu keyfiyyet hîta-i /32a/ akıldan hâric olan mevâddendir ve akıl ile derk olunmaz. Emr-i zevkîdir. Bu makûle-i mükâşefeye keşf-i rûhî itlâk olunur, lâkin çendân i'tibârı yoktur. Zîrâ ruh müslim ve kâfirde mevcûddur. Kuvvet-i mücâhedât ve kesret-i riyâzât ile âlem-i³⁹⁹ ervâha vâsıl oldukda bu makûle mükâşefât ve tayarân-ı hevâ ve seyyâhî-i deryâ ve bunun emsâli havârik zuhûr eder. Bunlara kerâmet-i kevniyye itlâk olunur. İnde'l-avâm mu'teber olup erbâb-ı hâl indinde bî i'tibârdır. Zîrâ ehlullâh hazarâtına mahsûs olan hâlâtdan değildir. Bundan sonra keşf-i hafî zuhûr eder. Erbâbı indinde bunun i'tibâr-ı tâmmı vardır. Zîrâ bu rûh-i hafî ancak uşşâk-ı ilâhiyyeye mahsûstur. Ve bu keyfiyyetin zuhûrunda riyâzât ve mücâhedâtın müdhili olmayıp ancak mevâhib-i ilâhiyyeden vehbî bir inâyet-i mahsûsadır.

Ve hafî buyurulmaya ki; kalb âlem-i mülk ve melekût beyninde vâsıttır. Ya'nî âlem-i cismânî ve rûhânî beyninde olup ruh ve akıldan istifâza ve beden ifâza eder. Ve sırr, dil

³⁹⁵ B; - Ya'ni çeşmi münâsib olan makâmda keşf-i nazârî zuhûr eder.

³⁹⁶ B; ile

³⁹⁷ C; ilâhî

³⁹⁸ C; cevânib-i

³⁹⁹ C; - âlem

ile ruh beyninde vâsıtâ⁴⁰⁰ olup ruhtan ahz ve istifâza ve kalbe ifâza eder. Ve hafî, ruh ile sıfât beyninde vâsıtâ olup âlem-i sıfâttan istifâza ve ruha ifâza eder. Ve bu nûrun aksi âlem-i rûhânîye resîde olur. Ve bu sırdandır. “تخلقوا باخلاق الله”⁴⁰¹ mefhûm-i şerîfî üzere buna keşf-i sıfâtî tesmiye ederler.

/32b/ Ve eğer sıfât-ı ilmiye ile tecellî ve keşf eder⁴⁰² ve bu ilim ile âlim olur ise âlim-i ilm-i ledünnî derler. Ve eğer sıfât-ı sem’ ile keşf olur ise istimâ’-ı kelâm-ı hakîkî eder ve eğer sıfât-ı basar ile keşf olur ise ru’yet⁴⁰³ ve müşâhedât zuhûr eder. Ve eğer sıfât-ı celâl ile tecellî ve keşf zuhûr eder ise fenâ-yı hakîkî zuhûr eder. Ve eğer sıfât-ı Hayy u Kayyûm ile tecellâ-yı cemâl zuhûr eder ise bekâ-yı hakîkî zuhûr eder. Bâkî sıfât-ı ilâhiyye buna kıyâs oluna. Ammâ tecellâ-yı zâtî-i ilâhi bir makâm-ı âlîdir ki bu kevne sığmaz. Bu makâm-ı celîle vusûl mümkün, vukû’u muhaldir. Ya’ni imkân-ı zâtîsi olup vücûdu nâmevcûddur. Zîrâ eğer⁴⁰⁴ imkân-ı zâtîsi olmasa hazret-i Mûsâ alâ nebiyyinâ ve aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm cenâbları “رب لن”⁴⁰⁵ buyurmaz idi ki; “محل طلب المحال عن الانبياء”⁴⁰⁶ Ve vukû’u muhâl olmasa “لن”⁴⁰⁷ buyurulmaz idi. Bir garib sırdır ki yine tecellâ-yı celâliyye-i sıfâtîyye zuhûr eyledi. Lâkin zâtîden memnû’ oldular. Ve dahi bazı erbâb-ı hakîkat derler: “انظر اليك” deyu buyurdıklarında muktezâ-yı rubûbiyet bunu iktizâ etti. Ve’l-hâsıl tecellî-i zâtî bu âlemde muhaldir. Zîrâ hazret-i Mûsâ gibi ülü’l-azm bir nebiyy-i zîşâna “لن ترانى” buyurulup tecellî-i celâlî-i sıfâtî zuhûr ettiğinde sâir zevâta tecellî-i zâtî zuhûru muhaldir. Ve mezheb-i hak budur. **/33a/** Kemâ kâla’llâhu teâlâ: “فلما تجلى ربه للجبل جعله دكا و خر موسى صعقا”⁴⁰⁹ Bu tecellîye tecellî-i sıfâtî-i celâlî ta’bîr olunur. Tecellâ-yı zât sırf ki ola⁴¹⁰ cümle mevcûdatdan hiç âferîde kalmaz ne mülk ü ne felek ve ne bihişt ne dûzah ve ne arş u⁴¹¹ kürs kalıp ser-cümle mahv u muzmehil ve mundekk olur. Hemân bâkî kalır Allah⁴¹².

Ve hafî olmaya ki lisân-ı kavm ve ıstılâhât-ı sûfiyyede tecellî-i zuhûrât sıfât-ı ulûhiyyetden ibârettir. Çün âyine-i kalb-i sâlik bâlâda tafsîl olunduğu üzere zengâr-ı evsâf-ı

⁴⁰⁰ B; - Ya’nî âlem-i cismânî ve rûhânî beyninde olup ruh ve akıldan istifâde ve beden ifâde eder. Ve sırr-ı dil ile ruh beyninde vâsıtâ

⁴⁰¹ “Allah’ın ahlâkıyla ahlaklanın.” (Hadis olarak geçen bu kelâm hadis kaynaklarında bulunamamıştır.)

⁴⁰² B; ederler

⁴⁰³ C; -ru’yet

⁴⁰⁴ C; -eğer

⁴⁰⁵ “...Rabbim! Bana görün, sana bakayım...” (A’râf; 7/143)

⁴⁰⁶ C; عليهم السلام+

⁴⁰⁷ “İmkansız istemek peygamberler tarafından olsa bile imkânsızdır.”

⁴⁰⁸ “...sen beni asla göremezsin...” (A’râf; 7/143)

⁴⁰⁹ “...Rabbi o dağa tecellî edince onu paramparça etti; Mûsâ da bayılıp düştü...” (A’râf, 7/143)

⁴¹⁰ C; ol

⁴¹¹ C; +ne

⁴¹² C; + celle şânehû hüve

beşeriye ve tabî'attan sâf ve sâde ola. Safvetî mertebe kendüde envâr-ı rûhâniyye ve lemeât-ı sıfât-ı ilâhiyye zuhûr eder. Ve ruh dahi tecellî eder. Bazen olur ki zât-ı ruha sıfât-ı ruh ve zât-ı⁴¹³ ruh kalbe tecellî eder. Bu makâmda sâlik gâyet muzter olur. Zîrâ sâlike tecellî-i ilâhî neş'esin⁴¹⁴ verip öyle zan eder. İyâzen bi'llâh. Eğer mürşidi olan zât-ı şerîf sâhib-i kudret ve tasarruf bir zât-ı mükemmel olur ise o verte-i azîmden sâliki halâs eder. Ve illâ mürşidi bu evsâf ile mevsûf değil ise bîçâre sâlik ol hâlde kalıp hâli yamân olur. Ve bir müşkile dûçâr olur ki halli muhaldir. Ve tecellî-i rûhânî ile tecellî-i rabbânînin beyninde fark oldur ki eğer tecellî-i rûhânî ise âsâr-ı hudûs gâlip olup kuvvet-i fenâ olmaz.⁴¹⁵ Eđerçi⁴¹⁶ vakt-i zuhûrunda sıfât-ı beşeriyyeyi izâle eder, lâkin ol tecellî /33b/ vera'-i hicâbda mütevâri oldukda yine sıfât-ı beşeriye mu'âvedet eder. Ve nefsin mekr u hîle ve ucub ve kibri ziyâde olur. Ve tecellâ-yı sıfât-ı ilâhîde bu uft ve mehâfet yoktur. Zîrâ tecellâ-yı ilâhî harâb-sân etvâr-ı nefsanîdir. “ جاء الحق وزهق الباطل ”⁴¹⁷ muktezâsı üzere sıfât-ı bâtılayı ifnâ' eder. Ve tecellî-i rûhânînin bir alâmeti dahi budur ki, zevk marifet vermez ve acz u noksan ve havf u niyâz olmaz. Tecellî-i ilâhî zuhûrunda tamâm bunların hilâfı vâkî' olur, cümle varlıklar yokluğa mübeddel olur ve mahv u sekr zuhûr eder ve kesb eylediği hâlet bâkî kalır. Ve derd-i talep ve bî kararlık dâimâ tezâyüd bulur.

Hafî buyurulmaya ki tecelliyât-ı ilâhiyye birkaç kısma münkasimdir. Bâlâda min haysü'l-bürûz taksim olunup bu mahalde dahi min haysu'z-zât taksîm olunur. Evellâ tecellî iki kısma münkasimdir; biri cemâlî-i lütfî ve biri celâlî-i kahrî. Tecellî-i celâlî-i kahrî dahi iki kısma münkasimdir; biri celâlî-i kahrî-i zâtî ve biri celâlî-i kahrî-i fi'lî ve sıfâtî. Tecellâ-yı sıfâtî dahi iki kısımdır; biri nefsî ve biri ma'nevî. Nefsî, vâhid gibi ve ma'nevî, ilm ve kudret ve sem' ve basar gibi. Ve bu tecellâ-yı ilâhî bir bendeye zuhûr ettikde âsârı bu vechile ma'lum olur ki eğer tecellâ-yı celâlî-i kahrî-i sıfâtî bir bendeye mütecellî olsa fenâ lazım gelir. Ve mahv levâzım-ı⁴¹⁸ beşeriyet ve insânî ve izmihlâl, rusûm-i cismânî iktizâ eder. Ve bir gayret zuhûr /34a/ eder ki gayri bir vechile komaz. Ve isneyniyetten halâs olur.

Ve eğer tecellî-i cemâlî-i lütfî-i sıfâtî mütecellî olsa tecellî eylediği şahsı kendüden olup mahv u müstehlek eder, lâkin perverde-i lütûf eyler. Meselâ nûr-i şua'-ı âfitâb sâyeyi alıp mahv eyler. Amma pertev nûr ile perverişyâfte edip bir vücûd-i nûrânî bahş eder. Ve tecellâ-

⁴¹³ C; zevât-ı

⁴¹⁴ C; neşte-i sin

⁴¹⁵ C; bulmaz

⁴¹⁶ C; +ne

⁴¹⁷ “...Hak geldi ve batılın hükmü kalmadı...” (İsrâ; 17/81)

⁴¹⁸ C; lâzım-ı

yı lütfî-i cemâlî-i zâtî risâletpenâh sallallâhu teâlâ aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerine⁴¹⁹ leyle-i mübâreke-i mi'racda vâkı' olmuştur. Ve Buhârî ve Müslim'de ehâdis-i sahîha ile sâbittir. Ve ancak zât-ı hazret-i nübüvvetpenâhiye mahsûs olmuştur. Ve bu devlet-i dîdâr hiç⁴²⁰ ferde vukû' bulmak muhaldir. “انجه دید ان جسم [ما زاغ البصر] 421 دیده غیرى نیارد در نظر“⁴²² Ol ki cenâb-ı habîb-i Hüdâ aleyhi efdalü't-tahâyâ⁴²³ efendimizin meşhûd-ı bâsıra-i nübüvvetleri oldu. Bir ferdin dîdesinin hayaline gelmemiştir, ol devlet bir kimesne nâil olmamıştır. Fenâ fillâh, hakîkî ve bekâ billâh, tahkîkî zât-ı risâletpenahîlerinde vâkı' olup şân-ı şerîflerinde “انّ الذين يبایعونك انما يبایعون الله“⁴²⁴ zuhûr eyledi. Ve bu ümmet-i merhûmeden ol devlete nâil olunur. Cümle hûşecîn-i harman-ı nübüvettir. Ve ol muhît-i a'zamdan bir katre ve ol âfîtabdan bir zerreye nâil olmuşlardır. Vâsıl-ı usûl-i devlet fitrat-ı hazret-i nübüvettir. Ve leyle-i mübâreke-i mi'racda zuhûr eden tecellâ-yı zâtiyye-i cemâliyye /34b/ ve keyfiyyet-i ru'yet-i nebeviyye zâtında zebân, kıyl u kâl ve belki lisân-ı hâl ile tefhîm ve tefehhüm olunur hâlâtta olmadığından başka bu muhtasar, acz eserin hiç mahalli olmayıp ancak hasbe'l-iktizâ bu kadarca zarûrî tahrîr olundu. Ziyâde ve tafsîli muhakkikîn-i kirâm ve muhaddisîn-i izâm hazarâtının tahkîkât ve tahrîrine nazar ile tevfiik oluna.

Ve tecellî-i kahrî-i sıfâtî cebel-i Tûr'da hazret-i Mûsâ ala'n-nebiyyinâ ve aleyhi's-salât efendimize akîb “ان ترانى“⁴²⁵ de vâkı' olduğu gibidir. Ve ashâb-ı te'vîl⁴²⁶ hazarâtı bu âyet-i şerîfin tefsîrinde; “فلمّا تجلّى ربه للجبل“⁴²⁷ ey; li'l-cebeli, وجود موسى عليه السلام, “جعلته دكًا“⁴²⁸ deyu şerh etmişlerdir. Ve'l-hâsıl bu mâcerâ dahi ashâb-ı tefsîr ve tevcîh ve erbâb-ı te'vîl hazarâtının tahkîkatlerine nazar olunup hasbe'l-inkân halli müşkil oluna. Esrâr-ı gâmızadan bir sırr-ı azîm olup bunun dahi tahkîki bu risâle-i muhtasaraya goncâyış pezîr olmayacağı zâhir ise dahi hasbe'z-zarûret iktizâ etmekle bu kadarca beyânla iktifâ olundu. Bu tecellâ-yı celâlî-i sıfâtî eğer perde, tecellâ-yı cemâl vera'sından zuhûr etmese cümle mâsivâyâ ihrâk ve nâbûd eder idi. Ve bu bahis Buhârî ve Müslim'de musarrahdır.

⁴¹⁹ C; hazretleri ile

⁴²⁰ B; +bir

⁴²¹ “Göz ne kaydı ne de hedefinden şaştı.” (Necm; 53/17)

⁴²² “Gözü başka yere kaymadı” âyetinde ifâde edilen o gözün gördüğü şeyden sonra, başka bir şey görülmeğe değer değildir.

⁴²³ C; tahiyât

⁴²⁴ “Sana yeminle bağlılık sözü verenler gerçekte bu sözü Allah'a vermiş oluyorlar...” (Fetih; 48/10)

⁴²⁵ “...beni asla göremeyeceksin...” (A'râf; 7/143)

⁴²⁶ C; -te'vîl

⁴²⁷ “...Rabbi o dağa tecellî edince...” (A'râf; 7/143)

⁴²⁸ “Rabbi dağa tecellî edince” âyetindeki dağ, Mûsâ'nın vücududur diye tefsir etmişlerdir ve âyetin devâmı “...dağ dümdüz oluverdi.” dir.

Ve hafî olmaya ki zuhûr-i⁴²⁹ tecellî-i nûrdan bir zevk-i ma'nevî hâsıl olur. Ve ba'de's-sahv bir derd-i vicdânî ve sūrûr bî pâyân zuhûr eder ki ta'bîr ve takrîr /35a/ olunur hâlâtta değildir. Ve eğer tecellî-i sūrî zuhûr eder ise müşâhede şâhid ma'nâyâ vusûlün vera'sında bir zevk u şevk ru'yet-i visâl hâsıl olur ki ta'bîre gelmez. Ve tecellâ-yı sıfât-ı zâtî-i ceberûtu zuhûrunda bî nihâyet ve bî gâyet dehşet ve heybet zuhûr eder. Ve tecellî-i sıfât-ı kibriyâ ve azîm ve hayy ve kayyûm zuhûr eder ise beher hâl fenâ u bekâ feyzân eder. Ve eğer mücerred-i sıfât-ı kibriyâ ve azîm mütecellî olsa kemâl-i savlet tecellîden mütecellî olan mahv ve muzmahil olup fenâ ve ademe kadem-nihâde olur. Ve tecellî-i zâtî mahz-i tâm zuhûrunda cümle mevcûdâtın nâsiye-i hâlinde “كل شيء هالك إلا وجهه”⁴³⁰ yazıldıktan sonra “لمن الله الواحد القهار” cevâbı sâdır olur. Mükevvenâtın zuhûru ser cümle tecellâ-yı sıfâtta ve yine ademi tecellâ-yı zâttan ibârettir. Ba'zı erbâb-ı şuhûd hazarâtı böyle buyurmuşlardır ki; tecellî ile müşâhede ve mükâşefe beyinde bir fark-ı dakîk vardır. Ya'ni müşâhede, tecellî ile tecellîsiz vukû'u mümkündür. Ve aksi muhaldir. Ve eğer tecellî-i sıfât-ı cemâliyye ise müşâhede ile ve sıfât-ı celâliyye ise bî müşâhede vâkı' olur. Ve müşâhede-i tecellâ bî mükâşefe vâkı' olmaz. Ve mükâşefe, müşâhede ve tecellîsiz vâkı' olur. Vallâhu a'lem bi hakîkati'l-hâl. Ve hüve'l-mürşidu ila tarîki'l-visâl.

Fasl-ı sâni

Ez rükn-i çehârum, **der**⁴³¹ **beyân-ı fenâ ve bekâ. /35b/** Ma'lum ola ki fenâ u bekâ sâdât-ı sûfiyye-i kirâm kaddesa'llâhu esrârahum hazarâtının örf ve ıstılâhlarında merâtib-i sülûkten bir rütbe-i celîlenin ismidir. Kutbu'r-Rabbânî, gavsu's-Samedânî, muhyî-i sünnet-i Seyyidü'l-mürselîn aleyhi efdalü's-selâm ve alâ sâiri'n-nebiyyîn sultân-ı evliyâ, burhân-ı asfiyâ, hedef-i tîr-i belâ, mahbûb-i Hüdâ, hazret-i şâh Bahâ kaddesena⁴³² llâhu bi esrârihim ve mettea'nallâhu ve'l-müslimîn bi-berekât-i füyûzâtihim efendimiz cenâbından keyfiyyet-i fenâ ve bekâ suâl olundukda bu vechile cevâb vermişlerdir ki: “Fenâ ve bekânın envâ'i⁴³³ çoktur, lâkin bu iki kısımdan hâriç olmak ihtimâli yoktur. Biri ifnâ'-yı vücûd-i nefsanî-i zulmânî⁴³⁴ ve biri ifnâ'-yı vücûd-i ruhânî-i nûrânî. Ve bu husûsa hadîs-i hazret-i nebevîde işâre-i sarîha

⁴²⁹ B; - zuhûr

⁴³⁰ “...Onun kendinden başka her şey yok olacaktır...” (Kasas; 28/88)

⁴³¹ B; -der

⁴³² B; kaddese

⁴³³ C; nev'i

⁴³⁴ B; zulemât

vardır. Kemâ kâle⁴³⁵ sallallahu aleyhi ve sellem: “حجاب من نور و ظلمة”^{437»436} إنَّ الله تعالى سبعين الف
 Ve bu hucub-i nûrânî ve zulmânînin ref’ine fenâ derler. Evvelkisi vücûd-i zulmânî-i nefsanîde
 şu’ûr kalmamaktır. Ve ikincisi, vücûd-i rûhânî-i nûrânî nazarından sâkıt olup kat’â şu’ûr
 kalmamaktır. Bu makâmın beyân-ı⁴³⁸ tafsilîsi; eğer çi emr-i zevkî olup erbâbının ma’lûmudur
 ve lisân-ı kâl ile ta’rîf olunamaz, lâkin hasbe’l-îmkân tefhîmi bu derece olur ki, rûh-i sâlik-i
 zâkir ve kalb sâcid olup bu makâmda sâlik sohbeti evlâdır. Zîrâ bu makâm rütbe-i huzûr
 mea’l-Hak ve mea’l-halkdır. Ve zikr-i rûh oldur /36a/ dâimâ huzûru halkla olmadan ziyâde
 Hak’la olması gâlibdir. Ya’ni ekser huzûr-i Hak ile olup hasbe’l-emr nâdiren halkla dahi olur.
 Ve zikr-i sır huzûr billâh ile olup mâsivâdan bî şu’ûr olmak ve zikr-i hafî tamâm müstağrak ve
 cümle mükevvenâtta ve nefsdan gâfil olup zâkir, mezkûrda mahv olmaktır. Eğer çi bu dahi
 merâtib-i rûhdan bir rütbedir, lâkin bu rütbe zikr-i hafâ-gûn olmakla hafî tesmiye ederler.

Ve bâlâda hazret-i pîr efendimizin buyurdıkları gibi fenânın envâ’-ı adîdesi vardır ve
 birkaç vechile taksîm olunur. Evvelâ üç dereceye münkasimdir. Biri fenâ-yı sûret ve biri fenâ-
 yı sıfât ve biri fenâ-yı zât. İmdi fenâ-yı sûret olmadıkça fenâ-yı sıfâta, fenâ-yı sıfât olmadıkça
 fenâ-yı zâta vusûl mümkün değildir. Ve fenâ-yı zât olmadıkça bekâ-yı kudse visâl ve tecellâ-
 yı ehadiyyete mazhariyet ve niyâl müyesser olmaz. Bu fenâ-yı hakîkiye fenâ-yı beşeriyet
 tesmiye ederler. Rûh, fenâ ender fenâ rütbesine varıp bu bâbdadır ki erbâb-ı hakîkat; “نظاره مرا”
 buyurdular.⁴³⁹ “جز خدا نكيرد”⁴⁴⁰ Bu fenâ-yı selâseden
 ibârettir. Meşâyih-ı tarîkat ve pîrân-ı hakîkat hazarâtının bu fenâ ve bekâda ihtilâf-ı kesîreleri
 vardır. Gâyetü mâ fi’l-bâb süllâk-i tarîkatın isti’dât ve merâtibine göre tatbîk buyurup her
 hangi rütbeden suâl olunur ise ol vechile cevap vermişlerdir. /36b/ Meselâ fenâ-yı avâm;
 muhâlif-i şer’a muhâlefet ve muvâfık-ı şer’a muvâfakat ve fenâ-yı zühhâd; huzûz-i dîniyyeyi
 ifnâ ve husûs-i⁴⁴¹ uhreviyyeyi ibkâ ve fenâ-yı uşşâk; ifnâ-yı mâsivâ-i hubb-i mahbûb ve ibkâ-
 yı muhabbet-i mahbûb ve fenâ-yı havâss gaybûbet-i mâ siva’llah ve huzûr mea’llah ve fenâ-yı
 hâssu’l-hâs; tecellâ-yı zât-ı ehadiyyet ile cümle makâmât ve küşûf ve kerâmet ve tecelliyât-ı
 sıfâtiyye-i ilâhiyyeyi ifnâ ve zât-ı ulûhiyeti ibkâ etmektir. Ve bu bâbda Cenâb-ı Bîdîl: “اللهى را

⁴³⁵ C; +nebiyyu

⁴³⁶ C; elfi seb’îne

⁴³⁷ “Allahu Teâlâ’nın nurdan ve zulmetten yetmiş bin perdesi vardır.”(DîA, c.17, s.431)

⁴³⁸ C; -beyân

⁴³⁹ “Hüdâ’nın dışında benim bir bakışım olmadı.”

⁴⁴⁰ “ Yok olunuz sonra yok olunuz sonra yok olunuz ve Rabbime yakın bir sonsuzlukta bâkî kalın.”

⁴⁴¹ C; huzûz-i

رحمت رحمن چه بلا ست⁴⁴² buyurmuştur. Ve fenâ-yı hakîkî ki fenâ ender fenâ tesmiye olunur. Bu rütbededir ki fânî olduğunu dahi mahv u ifnâ eder. Ve derece-i gâyet budur.

Tahkîk: Hafî olmaya ki bu makâm-ı fenâ u bekâ mezlaka-i akdâm olup niceler iyâzen billahi teâlâ bu makâmda kecfehmlikten ilhâda düşmüşlerdir. Bu fenâ u bekâyı ayn-ı fenâ ve ayn-ı⁴⁴³ bekâ bilip hem dâll hem mudill olmuşlardır. Yani fenâyı fenâ-i mahz-i zât-ı beşeriyet ve bekâyı bekâ-yı ulûhiyet bilip gûyâ kendinden küllî halâs ve Cenâb-ı Hak' a küllî vâsıl olur, i'tikâd etmişlerdir. Bu ise muhâldir. Ve tamâmı ilhâd ve zındıkadır. Zirâ bu fenâ u bekâ yine beşeriyet sıfatı olup⁴⁴⁴ ikisi dahi insandadır. Bu takdirce bâlâda zikr olunan i'tikâdda fesâd-ı azîm vardır. Ol i'tikâd iyâzen billahi teâlâ ubûdiyyeti iskât eder. Sâhib-i kitab-ı *Keşf-i Mahcûb* bu bâbda /37a/ böyle buyurulur ki; bu mes'elede galat fehmi ettiklerinden nice kimseler vâdî-i hilâfa düşmüşlerdir. Zirâ bu sıfattan küllî insilâh bulup sıfat-ı uhrâ ile ittisâf muhâldir. Bir hadîdi ateşe vaz' eylesen tamam ateş gibi olup sultân-ı ateşin kahr u galebesiyle hadîdin zâtında olan bürûdet külliyyen mahv olup hiddet ve harâret gelir, lâkin⁴⁴⁵ fî haddi zâtihi yine hadîd hadîd⁴⁴⁶ ve ateş ateştir. Nastûriyye ve nasrâniyye bu mezheb-i fâside zâhib olup i'tikad-ı kâsidelerine göre hazret-i Meryem radiyallahu anhâ mücâhede-i külliye ile nâsûtiyyetten hurûc edip fânî ve bekâ-yı lâhûtiyyet ile bâkî oldu. Ve hazret-i Îsâ aleyhi's-selâm dahi bu hâlin netîcesini bulup hazret-i Meryem ve hazret-i Îsâ hâşâ sümme hâşâ Cenâb-ı Hak' la müttehid ve bekâ-yı Hak ile bâkî ve kadîm oldular deyu buna ekânîm-i selâse tesmiye ettiler. Ve sâlis-i selâse dediler. Ehl-i bida'dan ba'zı bed⁴⁴⁷ mezheplerin kesret-i mücâhede ve riyâzât-ı şâkka ile beşeriyetten halâs olup evsâf-ı Hazret-i Hak ile tamâm muttasıf oluruz. Ve⁴⁴⁸ beşeriyetten hiç eser kalmaz dedikleri tamâm bu mezheb ve meslektir. ⁴⁴⁹«أعاذنا الله تعالى من سوء الاعتقاد بحرمة النبي و آله الامجاد»

Ma'lûm ola ki beşeriyetten küllî insilâh bu âlemde değil belki âlem-i ukbâda olmayacağı müsbet-i bî-raybdır. Bu fenânın tafsîli oldur ki, gecelerde âsumân-ı kevâkib ile müzeyyen iken, âfitâb-ı /37b/ âlemtâb zuhûr edip vakt-i işrâk oldukda âsumânda kevâkibden eser kalmayıp cümlesi mahv u muzmahil olur, lâkin encum-i âsumân hakîkatte ma'dûm olmayıp eser-i nûr-i âfitâbdan nâ peydâdır. İmdi sıfat-ı beşeriyenin dahi muhaddes ve

⁴⁴²“ Evliya Allah'ın merhametinden memnun olur.”

⁴⁴³ C; -ayn

⁴⁴⁴ C; - olup

⁴⁴⁵ B; - lâkin

⁴⁴⁶ C; hadîddir

⁴⁴⁷ C; - bed

⁴⁴⁸ C; - halâs olup evsâf-ı Hazret-i Hak ile tamâmen muttasıf oluruz. Ve

⁴⁴⁹“Peygamber (sav) ve onun şerefli ailesine saygıdan dolayı kötü inançtan Allah'a sığındık.”

izmihlâli bu gûnedir. Ni'am-i dünya, ni'am-i cennet-i me'vâ indinde ne rütbe-i kem-kadr olur ise ve bir târ-ı zülfü kemâl-i nûr-i âfitâbda âleme gelse âfitâb mahv olur idi deyu evsâfi musarrah olan hûr-i cinân yanında hûbân-ı cihân ne gûne mahv ve bî i'tibar kalır ise ni'am-i cennet hûr u kusûr dîdâr-ı ilâhî nurundan ne kadar bî-kadr ve kem-mâye ve belki ma'dûm derecesine vâsıl olur ise ve gumûm ve humûm-ı dünyâ azâb-ı dûzaha nazaran ne kadar hiç ender hiç ise ve belâ-yı dûzah⁴⁵⁰ iyâzen billâhi teâlâ firâk-ı hazret-i perverdigâra nazaran ne rütbe lâ şey' ise merâtib-i fenâ ve bekâ dahi bu envâ-ı mezkûreye mümesseldir. Ya'ni her mertebede bir fenâ vardır. Meselâ uşşâka nazaran mahbûb-i hakîkî muhabbetinde hubb-i sivâ bir derecelerde fânî olur ki rütbe-i ademe varır. Yoksa fî hadd-i zâtihî ma'dûm olmaz ve olmak emr-i muhâldir. Fenâ-i mutlak ve bekâ-i mutlak i'tikad olunmak bid'at ve kemâl-i humk ve belâhettir.⁴⁵¹ Bir fakir evlâdı sıgar-ı sinninde çarşı ve pazarı gezip envâ'-ı şeker ve şerbet ve gûnâgûn fevâkih ve et'ime ve sâir elbise-i fâhire ve esb-i zerrîn-i likâm ve hadem ve ihtîşâmı gördükçe her birine nice heves ve arzu edip ber muktezâ-yı zarûret /38a/ birinden def' arzu etmeyerek sa'y edip vakten mine'l-evkât hademe-i devlet ve ba'de ez în ekâbir-i ricâl-i saltanattan olur. Ve refte refte rütbe-i ulyâ kesb ederek vezîr-i a'zâm ve hâmil-i emânet-i kübrâ olup a'yâd ve sâir eyyâm-ı rusûmda dâire ve ricâl-i devlet ve hadem ü haşmet ile yine evvelki çarşı ve pazardan mürûr ederken mukaddemâ âh âh deyu tahassür eylediği şeker-fürûş dükkânları telezüzât-ı sâire mahallerini gördükde iltifât ile nazar şöyle dursun hâtır u hayâline dahi gelmeyeceği ve gelmediği müsellemler ve muayyendir. Ancak hatırında olan hıfz-ı câh ve tahsîl-i rızâ-yı pâdişâhdır. Ve ol dahi hüsn-i irâde-i umûr-i ibâdullahtan ibârettir. Mukaddemâ arzu eylediği telezüzât-ı mezkûre ma'dûm olmayıp belki cümlesi pîş-i çeşminde âmâde iken zerrece nazar iltifât etmez. Ve bu sûret ile rütbe-i ifnâ⁴⁵² kesb etmiştir. Bu fenâ vezîr-i müşârun ileyhî zâtında bir sıfât olur. Yoksa eşyâ-yı merkûmenin ma'dûmiyeti cihetle değildir. Fe'fhem. Ve bu fenâyı kesb eden zât-ı şerîf cümle me'mûrât-ı şer'iyeyi icrâda olur ise velî-i Hak'dır. Ve illâ me'mûrât-ı şer'iyede tehâvün ve tekâsül üzere olur ise bâtıl ve hâib ve hâsirdir. Neuzu billâhi min zâlik.

Zamânemizde⁴⁵³ ba'zı erbâb-ı bida' bu vechile i'tikâd ederler ki, bu rütbe-i ifnâ⁴⁵⁴ kesb olundukda teklîf, sâkıt ve sâlik, mücâhededen /38b/ âzâd olur. Bu ise tamâm sût- i'tikâddır.⁴⁵⁵ Zîrâ sâlik mücâhede ve teklîften halâs olmaz. Belki mücâhede ve teklîfin külfeti

⁴⁵⁰ C; -belây-ı dûzah

⁴⁵¹ C; +meselâ

⁴⁵² C; fenâ

⁴⁵³ B; zamânemizde

⁴⁵⁴ C; fenâ

⁴⁵⁵ C; - Bu ise tamâmı sût' i'tikâddır.

ve renc u meşakkati ber taraf olup mücâhedât, telezzüzât nev'inden olur. Meselâ bir âdem bir zâta intisâb etse ve mahdûmu olan zâtı görmese ba'dehû bir gün görse ki bir mahbûbdur veyâ hikmet-i ilâhîye ta'aşşuk eylese ba'de ez în hizmetinde oldukça kendü de bir vechile fütûr olmayıp hizmet-i ma'sûk tamâm zevk u şevk olduğu müsellemdir. Ve mea hâzâ evvelki hizmet ve ol ıztırâb yine yerindedir, lâkin zevk u muhabbet te'ab u meşakkati kat'â göstermeyip telezzüzâtdan ma'dûd olur. Kezâlik rütbe-i fenâ ile tahakkuk olundukda tekâlîf-i şer'iyye ve mücâhedâtta te'ab u meşakkat görünmeyip mütelezzizâtdan olur. Ve mücâhede ber tarâf olur demenin ma'nâsı budur. Sâlik libâs-ı evsâf-ı nefsâniyyeden hurûc ve hil'at-i fâhire-i ubûdiyyeti telebbüs edip nâmurâdlık kendüye ayn-ı murâd olur. “إذا أفنى العبد عن أوصافه”⁴⁵⁶ tamâm bu demektir. Bu dahi ma'lûm-i hazarât-ı yârân ola ki sohbet-i ubûdiyyet fenâ u bekâdadır.⁴⁵⁷ Tâ ki sâlik fenâda kendinden teberrâ eylemeye ihlâs ile şâyeste-i hizmet-i Hak olamaz. Ve ma'nâ-yı hakikat-ı fenâ oldur ki, sâlik vahdâniyyet-i hazret-i Hakk'ı müşâhede ve kendüyi yed-i kudret-i ilâhîde müstehlek ve âciz-i dermânde ve mağlûb görüp âlet-i Hak olduğunu idrâk eyledikde /39a/ evâmîr-i ilâhiyyeye mutî' ve munkâd olmaktan gayrı çâre bulamayıp beher-hâl emr-i Hakk'a bîhod ve bîvücûd fermânber olur.

Limütercimihî: Mîbâş ve mebâş kâr în est   ميباش و مباح كار اينست

Neş'et bişnev suhen hemîn est.⁴⁵⁸   نشأت بشنو سخن همينست

Ve dahi sâlik bâlâda beyân olunduğu üzere fenâ ender fenâ ki fânî olduğuna dahi şu'ûru kalmaya. Ve libâs-ı beşeriyyeden ârî olup hil'at-ı fâhire-i ahlâk-ı ilâhiyye ile mülebbes ola. Evâil-i sülûkünden bu rütbeye vâsıl oluncaya kadar seyr ila'llâhda olup bu rütbeyi kesb eyledikten sonra seyr ila'llâh nihâyet bulup rütbe-i âliye-i seyr fi'llâha vâsıl olur. Seyr fi'llâh⁴⁵⁹, ey fi sıfâtillâhdır ki; makâm-ı hayrettir. Çünkü zât-ı sâlik sıfât-ı beşeriye libâsını hal' ve hil'at-ı sıfât-ı ilâhiyyeyi telebbüs ya'nî ahlâk-ı ilâhiyye ile tahalluk eyleye. “كنت سمعه و”⁴⁶⁰ rütbe-i celîlesine resîde olur. Bu rütbe-i celîleyi dahi mürûr edip seyr billâh rütbesine vâsıl olur ki seyr billâh, ey “مسارات صفات الله في ذات الله”⁴⁶¹dır. Buna kesrette vahdet tesmiye ederler. Bundan dahi mürûr edip seyr meallâh rütbesine vâsıl olur ki seyr meallâh, ey “مسارت ذات الله في صفات الله”⁴⁶²dır. Bu rütbe-i celîleye vahdette

⁴⁵⁶ “Kul sıfatlarından sıyrıldığında sonsuzluğu idrâk eder.”

⁴⁵⁷ C; +ki

⁴⁵⁸ “Ol ve olma! İş budur, dinle ey Neş'et işte söz budur.”

⁴⁵⁹ C; -seyr-i fi'llâh

⁴⁶⁰ “Ben onun duyan kulağı, gören gözü, tutan eli ve düşünen aklı olurum.”; Buhârî, Rikak,38

⁴⁶¹ “Yollar Allah'ın sıfatlarından Allah'ın zâtıdır.”

⁴⁶² “Yollar Allah'ın zâtından Allah'ın sıfatlarıdır.”

kesret tesmiye ederler. Bu makām nihâyetü'n-nihâye olup bu dereceyi sedd-i ulyâ-yı nübüvvet kat' etmiştir. Ve bundan bâlâ makāma erilmaz. Ve bu serhadden öte geçilmez. Bu makāmda zâhir bi-halk /39b/ bân bi-Hak ile ta'bîr olunan makāmın hakîkatine vâsıl ve enbiyâ aleyhimi's-selâm hazarâtından mevrus olarak hâdi-i ibâd olmak rütbesine nâil olunur. Ve bu makāmda irşâd-ı ibâd farz olur, lâkin beşart-ı ânki tâlib-i Hak olanlara râh-ı Hakk'ı irâe farz-ı ayn olup alâ vechi'l-istihkâk mürşid-i kâmil olur. Bu rütbe-i celîle ve bu makāmât-ı aliyye tayy olunmadıkça teslîk haramdır. Zirâ hem dâll hem mudill olur. Ve eşref-i rüteb-i insâniye bu rütbe-i aliyyedir ki nübüvetten cüz'dür. Zâlike fazlullâhi yü'tîhi men yeşâ'ullâh.⁴⁶³ Vallâhu zü'l-fadli'l-azîm.⁴⁶⁴

Rubâi

Der her çi nazar konem tahkîk

در هر چه نظر کنم تحقیق

Cüz sûret-i û diğêr ne bînem

جز صورت او دگر نه بینم

Çün zât-ı vey est der muammâ

چون ذات وی است در معما

Bîhod şevem ve be hod nişînem.⁴⁶⁵

بیخود شوم و بخود نشینم

Kâşife

Hafî olmaya ki erbâb-ı hakîkate tasarruf-ı bân dahi inâyet olunur. Lâkin bu keyfiyyet her bî ser u pânın kârı olmayıp ashâb-ı nisbet-i aliyye ve erbâb-ı teveccüh ve murâkabe olan zevât-ı kirâmın hâlidir. Ve her bu'l-heves bu dahmenin fethi dâiyesinde olmaya ki âfet-i uz mâ vardır. Sâhib-i te'lîf cenâbları âverde-i hâme-i beyân buyurmalarıyle zarûrî bu makāmda dahi işâret olundu. Erbâb-ı ibtilâdan bir şahsın belâ ve yâhud marazının def'i veya bir sâlike ifâzâ-i nisbet edip kalb-i meyyitin ihyâsı murâd olundukda evvelâ tecdîd-i vuzû ve iki rek'at namaz kılıp alîlin sadrı mukâbelesinde kuûd edip kemâl-i acz ve inkisâr-ı kalb ile /40a/ dergâh-ı ulûhiyete ol mübtelânın belâ ve marazının def'i için müteveccih ola. Ya'nî kuvâ-yı zâhirî ve bânî ile ol belânın def'ine himmet eyleye. Bî emri'llâhi teâlâ mündefi' olur. Lâkin her nâbahtenin kârı değildir. Ve mukaddemâ beyân olunduğu üzere

⁴⁶³ C; -allâh

⁴⁶⁴ Cuma; 62/4

⁴⁶⁵ "Her ne inceleyip nazar etsem
Onun sûretinden başka bir şey görmedim
Çünkü zât muammâ içinde O'dur.
Kendimden geçerim ve kendi başıma otururum."

evvelâ ahz-ı tarikat eylediği zâta ve yâhud münâsebeti olduğu evliyâ-i kibârdan bir zâta teveccüh edip tamâm kendüye sekr u mahv u gaybûbet hâlâtı zuhûr edip havâss-ı zâhire külliyyen mu'attal oldukda vakt-i teveccüh ve murâkabe olmakla bu emr-i hafîrin husûlüne ol vakt şürû' ede.

Ve dahi ma'lum ola ki hastanın illeti def'ine müteveccih olur ise nefesini aldıkda içeriye almayıp sağ ve yâhud sol cânibe⁴⁶⁶ başıyla def' eder gibi nefesi taşra vere. Eğer içeri çeker gibi ya'ni âdetâ nefes alır gibi ederse alîlin illetini ahz etmiş olur. Ve alîlden illet mündefi' olup müteveccih olan zâta geldiği mücerreb ve bî şubhedir. Kibâr-ı ehlullah buyururlar ki; hazret-i Azrâil aleyhi's-selâmın nüzûlünden mukaddem olur ise muhtazır-ı mevt olan alîle teveccüh bereketiyle cenâb-ı Hak ömür ihsân eder, lâkin hazret-i Azrâil aleyhi's-selâmın nüzûlünden sonra çâre olmaz. Bu zevki bilir herkes lâkin aramaz her nâ-kes. Zâlike fazlullâhi yü'tîhi⁴⁶⁷ vallâhu zü'l-fazli'l-azîm.⁴⁶⁸

Ve ziyâret-i kubûr dahi böyledir. Ya'ni bir velînin markad-ı şerîfine varıp sadrı mukâbelesinde /40b/ kuûd birle bâlâda zikr olunduğu üzere müteveccih ve tamâm-ı sekr ve gaybûbet hâsıl oldukda ol zât-ı şerîfin hâli⁴⁶⁹ ve sıfat-ı gâlibesi celâl ve cemâl ve aşk bîhodî her ne ise zuhûr eder. Bu vechile⁴⁷⁰ münkeşif oldukda ol teveccühde rûh-i şerîfini kıraât-ı Kur'ân-ı Kerîm ile yâd ve ba'dehû iki rek'at namaz ile tekmîl-i ziyâret eyleye. Ve eğer bir kalb-i meyyitin ihyâsı murâd olunur ise sâlik azîzi ile zânûbezânû kuûd edip kalbini azîzine doğrultup azîzi dahi himmet-i âliye ile müteveccih olur. Eğer azîz sâhib-i kuvvet ve sâlik sâhib-i i'tikâd ve sâf-nihâd ise bir gün yâhud iki ve üç günde nisbet-i azîzân ki menşûr-i velâyet olan veled-i kalbin âsârı sâlikde zuhûr eder. Hülâsâ-i kelâm gerek Hâlık ve gerek mahlûka ve gerek murde ve gerek zindeye ve gerek marîd ve gerek sahîha her ne ise teveccüh etmenin şartı havâss-ı zâhire ve havâtır-ı bâtınayı def'e iktidârı olmaktır. Ve te'sîri bu şarta mevkûftur. Mâdâm ki havâss-ı mezkûre beste olmaya, ne ol teveccühün fâidesi ve ne ol murâkabenin âidesi olur. Hemân gözlerini yumup ve başını aşağı salıverip halka bir şöret-i kâzibe-i riyâ garazından⁴⁷¹ gayrı bir fâide yoktur. Eğer havâssı bend etmeye kâdir ashâb-ı sekr

⁴⁶⁶ C; cânibine

⁴⁶⁷ C; +men yeşâ'ullâhu

⁴⁶⁸ Cuma; 62/4

⁴⁶⁹ C; -hâli

⁴⁷⁰ C; cümle

⁴⁷¹ C; arazından

"و إلا فلا أعا ذنا الله تعالى" ve illâ felâ.⁴⁷² ve erbâb-1 teveccüh ve murâkabedendir⁴⁷² ve illâ felâ. التقلید⁴⁷³ /41a/ من أفت

Ve dahi ma'lûm buyrula ki sâdât-1 Nakşibendiyye kaddesena'llâhu teâlâ bi esrârihimi'l-kudsiyye hazarâtının cümle-i vezâyiflerindendir ki subh u mesâ'de sûre-i ihlâs ve muavvizeteyni ve âhir-i sûre-i haşrı üçer kere tilâveti ihtiyâr ve süllâk⁴⁷⁴-i tarîkate tavsiye buyurmuşlardır. Zîrâ her⁴⁷⁵ bir emirde sünnet-i⁴⁷⁶ seniyye-i hazret-i Rasûlullâh'a ittibâi iltizâm usûl-i tarîkatlerinden ve bu dahi sünnet-i seniyyeden olmakla mudâvemet ederler. İmâm Nevevî radiya'llâhu anhu hazretlerinin isnâd-1 sahîh ile rivâyet ve tahkîkleri üzere ashâb-1 kirâmdan Abdullah ibn Habîb radiya'llâhu anhu hazretlerinden menkûldür ki; bir leyl-i muzlim ve kesret-i bârânda Hazret-i Rasûlullah aleyhi salavâtullâh efendimizin bezm-i âlilerine hâzır ve cemâat-i bâ-saâdet-i ashâb-1 kirâma mülhak ve şerâfet-i ma'iyet-i nebeviye ile edâ-yı salât için âzim-i râh-1 talep olup tevfiğ ve inâyet-i Hakk'a mazhariyetle şems-i dahve-i nübüvvet aleyhi ekmelü's-selâm ve't-tahiyye efendimizi ol şeb-i târîkde bulup devlet-i sohbetlerine nâil oldum. Saâdetle "söyle!" deyu emir buyurdularında; "yâ Rasûlallah ne söyleyim?" dedim. Tekrar bir dahi iltifât-1 hitâb-1 müstetâb buyurup "söyle!" deyu buyurdular. Yine " Yâ Rasûlallah ne diyeyim?" dedim. Tekrar hitâb buyurup "söyle!"deyu buyurdular. Yine îade-i kelâm edip "Yâ Rasûlallah ne diyeyim?" dediğimde buyurdular: " قل هو الله احد و" Ve sûre-i Haşr'ın âhirini kıraât dahi sünnet-i seniyye olduğu hadis-i şerîf ile müsbettir. Kemâ ruviye bi isnâdi's-sahîh an Enes radiya'llâhu anhu kâle Rasûlullah⁴⁷⁸ aleyhi ve sellem; " من قرأ آخر صورة الحشر ثم مات يومه او ليلة كفر عنه" Ve dahi beher yevm Kurân-1 Kerîm kırâati ve husûsan sûre-i Yâsin tilâveti lâzımdır.⁴⁷⁹ خطيبته

Azîzân lakab-1 şerîfi ile mulakkab olan Hazret-i Hâce Alî Râmîtenî kuddise sırruhu'l-âli buyururlar ki " her kim üç kalbi bir yere⁴⁸⁰ cem' ede, Cenâb-1 perverdigârdan her ne niyâz ederse kabûl ve murâd-1 karîn-i husûl olur. Biri kalb-i leyl ki, nısfu'l leylden ibârettir. Ve biri kalb-i Kur'ân ki, Yâsin-i şerîftir. Ve biri kalb-i mü'min ki, huzûr-i kalbden ibârettir. Bunun üçünü her kim cem' eder ise ya'ni nısfu'l leyde huzûr-i kalb ile Yâsin-i şerîf tilâvet eyler ise

⁴⁷² C; murâkabeden olur

⁴⁷³ "Taklîd(kâmil kimse gibi rol yapmaktan) âfetinden Allah'a sığındık."

⁴⁷⁴ B; sülûk

⁴⁷⁵ C; -her

⁴⁷⁶ C; sünen-i

⁴⁷⁷ "İhlas suresini ve muavizeteyn surelerini akşam ve sabah olduğunda üçer defa oku." (Tirmîzî, Daavât/117)

⁴⁷⁸ C; +sallâllâhu teâlâ

⁴⁷⁹ " Kim Haşr suresinin sonunu okur ve günü veya gecesi ölürse günahları bağışlanır." (Suyuti, Dürru'l-Mensûr, s.366)

⁴⁸⁰ C; yerde

beher hâl mukziyyü'l-merâm olur.” Ve teheccüd ki, subût-i Kur’âniyye ile sâbittir. Hâcegân-ı âlişân hazarâtı bunu dahi iltizâm buyururlar. Zîrâ tâlib-i Hak olan ashâb-ı leylden olmak şarttır. Kemâ kâla’llâhu teâlâ; “و من الليل فتهجد به نافلة لك”⁴⁸¹

Ve bu salât-ı teheccüd misillü salât-ı işrak ve duhâ ve evvâbîn dahi mültezem-i ashâb-ı⁴⁸² tarîkattir. Ve teheccüd on iki rek’at olup müteheccid olan kimesne eğer mümkün olur ise ve hıfzında ise her rek’atta bir yâsin-i şerîf tilâvet ede. Eğer istiksâr eder ise sekiz rek’atta /42a/ bir yâsin-i şerîf tilâvet eyleye. Rek’at-ı⁴⁸³ evvelde “...ecrin kerîm.” âyetine dek ve rek’at-ı sâniide “...ve hüm mühtedün.” ve rek’at-ı sâliside “...cemîun ledeynâ muhdarûn.”⁴⁸⁴ ve rek’at-ı râbi’ada “...fî felekin yesbehûn.” ve rek’at-ı hâmiside “...ilâ ehlihim yerciûn.” ve rek’at-ı sâdiside “...sîrâtun müstakîm.” ve rek’at-ı sâbi’ada “...fehüm lehâ mâlikûn.” âyet-i şerîfine dek kırâat edip rek’at-ı sâminede âhir-i sûreyi tekmîl ede. Eğer yâsin-i şerîf hıfzında yok ise her rek’atta ba’de’l-fâtihâ üçer ihlâs kırâat eyleye. Ve bu salât-ı teheccüd on iki rek’attir. Ve eğer müsaâde-i vakt olmayub yâhud âhar bir özür olur ise ekalli dört rek’attir. Ve vakt-i teheccüd sülüs-i ahîrdir. Kemâ kâla’llâhu teâlâ “قم الليل إلا قليلا”⁴⁸⁵ ve kâle teâlâ⁴⁸⁶ “و نصفه”⁴⁸⁷ ve Ebû Ümâme radiyallâhu anhu hazretlerinden mervîdir ki; ⁴⁸⁸ و ثلثه⁴⁸⁹ risâletpenâh sallallâhu aleyhi ve âlihi’l-âlih⁴⁸⁹ efendimiz; “عليكم بقيام الليل فانه دأب الصالحين”⁴⁹⁰ buyurmuşlardır. Pes salât-ı teheccüdü ba’de’l-edâ kıbleye karşı müteveccih olup şugl-ı bâtınıyla meşgûl ola. Ve murâkabe azîzinden me’hûzu olan zikr u istiğfâr ile bi tarîki’l-hufye iştigâl eyleye. Ve eğer hâb galebe eder ise olduğu mahalde nevm-i hafîf ile bir miktar istirâhat edip ba’dehû fecr tulû’ ettikde civârında olan mescide azîmet edip esnâ-yı râhda istiğfâra meşgûl olarak mescide varıp salât-ı subhu cemâat ile edâ ede. Ba’dehû âfitâb rumhayn kadar mürtefi’ /42b/ oluncaya dek ol mahalde ve mümkün olmaz ise hânesinde yine murâkabe ve teveccüh ve zikrullah ile meşgûl olur. Ba’dehû iki rek’at salât-ı işrâk edâ ede. Hazret-i Enes radiyallahu anh hazretlerinden rivâyet olunmuştur; “من : قال النبي صلى الله عليه وسلم

⁴⁸¹ “ Gecenin bir vaktinde kalkıp kendüye mahsus nâfile bir ibadet olarak namaz kıl!” (İsrâ; 17/79)

⁴⁸² C; -ashâb

⁴⁸³ C; -eyleye. Rek’at-ı

⁴⁸⁴ C; -muhdarûn

⁴⁸⁵ “ Geceleyin birazı dışında namaza kalk!” (Müzzemmil; 73/2)

⁴⁸⁶ C; -ve kâle teâlâ

⁴⁸⁷ “ Gecenin yarısında bu vakti biraz öne veya biraz ileri de alabilirsin...” (Müzzemmil; 73/3)

⁴⁸⁸ C; +Ve enkusu minhu kalîlen

⁴⁸⁹ C; alâ lehû

⁴⁹⁰ “Gece kalkıp ibadet etmeye gayret edin! Çünkü o sizden önceki sâlih kimselerin âdetidir.” (Tirmîzî, Deavât, 101)

Ve⁴⁹¹ "صلى الفجر في الجماعت ثم قعد بذكر الله تعالى حتى تطلع الشمس ثم صلى ركعتين كانت له اجر حجة و عمرة salât-ı işrâkın rek'at-ı ûlâsında sûre-i ve'd-duhâ ve sâniyesinde sûre-i inşirâh⁴⁹² kırâat eyleye. Ve ba'dehû kuûd ve muavvizeteyn ile iki rek'at dahi edâ ede. Bu salât-ı işrâk ba'zılar indinde duhâdan ma'dûddur. Lâkin kavlı-i esahh⁴⁹³ duhânın vakti⁴⁹⁴ rub'-ı nehârın mürûrundadır. Ve salât-ı duhâ on iki rek'at ve ekalli iki rek'attir. Zeyd bin Erkâm radiyallâhu anh hazretlerinden mervîdir ki; Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri; من صلى صلاة الضحى ركعتين لم يكتب من الغافلين و من صلى اربع ركعات يكتبه من العابدين و من صلى ستة⁴⁹⁵ كفى له ذلك اليوم و من صلى⁴⁹⁶ثمانية يكتبه من القانتين buyurmuşlardır. Çün salât-ı duhâdan fâriğ oldukda eğer ta'âm hâzır ve ahbâb u mihmân mevcûd ise onlar ile bâ huzûr-i kalb ekl eyleye. Ve eğer mihmân yok ise iyâl u evlâdıyla ekl edip tenhâ ta'âm eylemeye. Emr-i ta'âm dahi⁴⁹⁷ tamâm oldukda vech-i me'âşî olan emr-i dünya ne ise onunla meşgûl olup be şart-ı ânki mukaddemâ kirâren muharrer olduğu üzere /43a/ yine Hak'dan gâfil ve zâhil olmaya. Kemâ kâla'llâhu teâlâ⁴⁹⁸ azze ve celle; "رجال لا تلهيهم تجارة و لا بيع عن ذكر الله"⁴⁹⁹ ba'dehû vakt-i zuhrda namazı cemâat ile edâ edip yine kâr u kirdârına meşgûl ola.⁵⁰⁰ Vakt-i asr duhûl ettikde yine cemâat ile salât-ı asrı edâ ve ba'dehû hasbe'l-imbân riyâdan mücânebet olarak bir mahalde kuûd edip nisbet-i şerîfe ile meşgûl ola. Evvelâ ahz-ı tarikat eylediği mürşidin sûretini mulâhaza ile zikre meşgûl olup huzûr-i azîzde olan keyfiyyet-i ma'hûde-i sekr kendinde zuhûr eyledikde murâkabeye iştigâl ede. Tâ vakt-i mağrib oluncaya kadar bu vakti muhâfaza edip salât-ı mağribi yine cemâat ile edâ ve ba'dehû her hangi sûre ile murâd eder ise altı rek'at salât-ı evvâbin kılıp vakt-i işâ'ya kadar yine murâkabe ve zikir ile iştigâl eyleye. Namaz-ı işâ'yı dahi mümkün olur ise yine⁵⁰¹ cemâat ile edâ edip vakt-i teheccüde kadar hâb ve rahata meyl eyleye ve kable'n-nevm bâlâda tahrîr olunduğu üzere firâşında üç ihlâs ve üçer muavvizeteyn ve âhir-i sûre-i haşrı tilâvet edip mustağfir⁵⁰² ve kendi hâl-i perîşanını firâşında yâd ve kusuruna mu'terif olarak meskenet ile hâba vara. Zîrâ a'zamu'l-mesâib tazyî'ü'l-evkât muktezâsıyla sâlik-i Hakk'a izâ'at-ı evkâtan

⁴⁹¹ "Kim sabah namazını cemâatle kılıp sonra güneş doğuncaya kadar Allah'ı zikrederip sonra iki rek'at namaz kılsa ona umre ve hac sevâbı vardır." (Tirmîzî, Ebvâbü's-Salât, 412/586)

⁴⁹² C; elem neşrah leke

⁴⁹³ C; +salât-ı

⁴⁹⁴ C; -vakti

⁴⁹⁵ C; +ركعات

⁴⁹⁶ "Kim iki rek'at duhâ namazını kılsa gâfillerden sayılmaz, kim dört rek'at kılsa âbidlerden sayılır, kim altı rek'at kılsa bu o gün için ona yeterli olur ve kim sekiz rek'at kılsa kânitînden(mâsivâyı terk edip itaat eden kullardan) sayılır." (Taberânî, el-Mu'cemu'l-evsat, I, 182)

⁴⁹⁷ C; -dahi

⁴⁹⁸ C; -teâlâ

⁴⁹⁹ "Ticaretin de satımın da kendilerini Allah'ı anmaktan alıkoyamadığı kişiler..." (Nur; 24/37)

⁵⁰⁰ C; -ola

⁵⁰¹ C; -yine

⁵⁰² C; mustağrak

mucânebet lâzımdır. Ya'nî leyl u nehâr huzûr-i tam ile meşgûl ve bahr-ı fenâ fillâhta müstağrak /43b/ olup cemî-i ef'al ve akvâlde sünnet-i seniyye-i hazret-i seyyidü'l-enbiyâya ittibâ' edip dâimü'l-evkât âdâb-ı şerîat ile müeddeb ve hâzırü'l-vakt olmak ve gaflete bir vechile yol vermemek lâzımdır. Ve meslek-i erbâb-ı kemâl ve nihâyet-i kemâlât-ı insâniyye bundan ibârettir. Zâlike fazlullâhi yü'tîhi men yeşâ'u, vallâhu zü'l-fazli'l-azîm.

Fasl-ı sâlis

Ez rükn-i çehârum, **der beyân-ı merâtib ve istilâhât-ı hazret-i îşân**. Ey tâlib-i Hak erşedekâ'llâhu! Ma'lûm ola ki her bendenin indallâh bir makâm-ı ma'lûmu vardır. Kemâ kâla'llâhu teâlâ; “و ما منا إلا له مقام معلوم”⁵⁰³ Evvelâ⁵⁰⁴ makâmât-ı sâlik **intibâh ve âgâhîdir**. Ya'nî hadd-i gafletten kurtulup cümle harekât ve sekenâtı hevâ-yı nefis ve tabîat ile olduğuna ve kendinin abdu'n-nefis idüğüne vukûftur. Bu makâm **tevbe ve inâbete** mûsıldır.

Tevbenin ma'nâsı, devâm-ı nedâmet ve kesret-i istiğfâr üzere olup isyân ve izâ'at-ı evkâtı mülâhaza ve eylediği kâr-ı kirdâra püşeymân olmaktır. Bundan sonra inâbettir. Ya'nî gafletten rücû' ve zikr-i Hakk'a iştigâldir. Ba'zı zevât tevbe ve inâbeyi bu vechile beyân eylediler ki tevbe hilâf-ı rızâ-yı Hakk'dan kaçmak ve inâbe rızâ-yı Hakk'a tâlip ve râgıp olmaktır. Ve ba'zıları hilâf-ı rızâ-yı Hakk'dan mücânebet ve rızâ-yı Hakk'a rağbet eylemenin zâhirîsine tevbe ve bâtınîsine inâbe ta'bîr ettiler.

Bundan sonra **makâm-ı vera**'dır. Ya'nî şehvât ve meşbûhâtdan ictinâb ve zarûrât-ı beşeriyyeden mâ adâ /44a/ mubâhât-ı mütelezziziyi dahi terk etmektir.

Bundan sonra **makâm-ı muhâsebedir**. “حاسبوا قبل أن تحاسبوا”⁵⁰⁵ mefhûm-i şerîfi üzere ve dâimâ muhâsebe-i nefis etmektir. Husûsan subh u mesâ'de nefisini muhâsebeye çekip; “Bu gün yâhud bu gece evkât-ı azîze niye sarf olunmuştur?” deyu tefekkür birle eğer tâat ve perestîş ile mürûr oldu ise tevfiğ-i Hakk'a şükür eder. Ve eğer mâlâya'nî ile telef ve sarf olmuş ise kendinin adem-i isti'dâd ve nâ kabiliyetine i'tirâf ve nedâmet ve istiğfâr ile nefisine levîm üzere⁵⁰⁶ bir dahi etmemeye azm u cezm eyler. Belki her saat bu hâl üzere olur.

⁵⁰³ (Putperestlerce Allah'ın kızları sayılan melekler şöyle derler):” Bizim her birimizin mutlaka belli bir yeri vardır.” (Saffat; 37/164)

⁵⁰⁴ C; ol

⁵⁰⁵ “ Hesâba çekilmeden önce kendüyizi hesâba çekin.”

⁵⁰⁶ C; +olup

Bundan sonra **zühhdür**. Bu dahi rızâullâh için helâli terktir. Ya'nî seddi ramak edecek dereceden ziyâde telezzüzât-ı beşeriyeyi ve lev helâl olsun terk edip kût-ı lâ yemût ile kanâat etmektir.

Bundan sonra **makâm-ı irâdedir**. Ya'nî kendü kedd-i yemîniyle teayyüş etmeye himmet ve gayret ve terk-i rahatdır. Zîrâ cümle enbiyâ-i izâm aleyhimi's-salâtu ve's-selâm hazarâtına⁵⁰⁷ yemîn ile teayyüş buyurdukları meşhûr-ı enâmıdır. Ve inde'l-ba'z irâdesini irâde-i Hakk'da mahv⁵⁰⁸ etmektir.

Bundan sonra **makâm-ı tebassurdur**. Ya'nî dâimâ hilâf-ı nefis harekete musırr ve mukib olup⁵⁰⁹ arzû-yı nefsdan nefsinin hıfz-i ihtimâm ve bu emirde kıyâmdır. Ve dâimâ nefsinin hilâf-ı maksûda sürüp el-hak murr-i câmindan dâimâ nefse mirâret-i şarâb-ı mücâhede izâke etmektir.

Bundan sonra /44b/ **makâm-ı sabırdır**. Ya'nî hâlen⁵¹⁰ ve kâlen ve zâhiren ve bâtinen terk-i şekvâdır.

Bundan sonra **makâm-ı rızâdır**. Ya'nî cenâb-ı⁵¹¹ Hakk'ın atâyâsına ne gûne râzı olur ise belâ ve kazâsına dahi ol vechile râzı olup belâ ve atânın farkı olmamaktır.

Bundan sonra **makâm-ı ihlâsdır**. Bu dahi muâmelât-ı ilâhiyyeyi halktan cüdâ etmektir. Ya'ni her bir emirde Allah⁵¹² olup kat'â bir fiilde halka müte'allık zerrece bir melhûzu olmayarak cümle kâr u kirdârı huzûr-i kalb ile ancak Allah için işlemektir.

Bundan sonra **makâm-ı tevekküldür**. Ya'ni her emirde Allah zü'l-celâle i'timâd edip bir ferdden tama'-ı lutf ve havf u kahr etmemektir. Bundan sonra olan muâmelât kalbî ve ma'nevîdir ki safâ-yı zikr ve safvet-i kalbdan hâsıdır.

Bundan sonra **murâkabedir**. Ya'ni safâ-yı yakîn ve sedd-i havâss ile kalbe nazar etmektir.

Bundan sonra **makâm-ı kurbdur**. Ya'nî Rabbü'l⁵¹³-izze an esmâihî hazretlerinin huzûr-ı ma'nevîsinde mâsivallahdan gâib olduğu halde hâzır olmaktır.

---

⁵⁰⁷ C; +kedd-i

⁵⁰⁸ C; -mahv

⁵⁰⁹ C; -ve dâimü'l-evkât

⁵¹⁰ C; -hâlen

⁵¹¹ C; -cenâb-ı

⁵¹² C; sedd

Bundan sonra **makām-ı muhabbettir**. Ya'nî mahbûb-i hakîkî ile muhabbetin kemâl-i muvâfakat ve mâsivâyâ muhâlefetidir.

Bundan sonra **makām-ı recâdır**. Ya'nî hazret-i Rabbu'l-âlemînin va'd buyurduğu şeyi yakînen tasdîk ve istid'âdır.

Bundan sonra **makām-ı havfdır**. Bu dahi mutâla'a-i kalbdır. Ya'nî hazret-i Rabbu'l-âlemînin azamet ve celâlınden hâsıl olan /45a/ heybet gâlib olmaktır. Zîrâ kurb bu hâlâtı tekâzâ eder. Hazret-i perverdigârın kıdem-i inâyet ve ihsân ve eltâf-ı ezeliyyesine nâzır oldukça recâ ve muhabbet gâlib ve azamet ve celâline nâzır oldukça havf ve heybet gâlib olur.

Bundan sonra **makām-ı şevktir**. Ya'nî zikr-i mahbûb ve fart-ı iştiyâktan nâşî hâsıl olan itmi'nân-ı kalbdır. Kemâ kâla'llâhu teâlâ; “ألا بذكر الله تطمئن القلوب”⁵¹⁴

Bundan sonra **makām-ı ünsdür**. Ya'nî taht-ı akdâm-ı kudrette kalbin sükûnudur.

Bundan sonra **yakîndir**. Ya'nî tasdîk-i tâm ile külliyyen irtifâ-ı şektir.

Bundan sonra **müşâhededir**. Ya'nî ru'yet-i yakîn ve ru'yet-i iyân beyninde bir fazl-ı ilâhîdir. Kemâ kâle aleyhi's-selâm “أعبدوا الله كأنك تراه فإن لم تكن تراه فإنه يراك”⁵¹⁵ Ve bu rütbe âhir-i makâmâtır.⁵¹⁶

Ve dahi ey azîz! Ma'lûmun ola ki ıstılâhât-ı meşâyıhdan birisi dahi⁵¹⁷ **vakittir**. Ya'nî cenâb-ı Hak subhânehû ve teâlâ hazretlerinin bendesi hakkında ezeli irâde ve takdîr eylediği emrin zuhûr ve vurûduna ıstılâhât-ı kavimde vakit ıtlâk ederler. İman ve küfür saâdet ve şekâvet ve sıhhat ve maraz ve şadî ve gam ve fakr u gınâ ve züill ve izzet ve emsâlinin zuhûrundan ibârettir. “ذالك تقدير العزيز العليم”⁵¹⁸ Bu⁵¹⁹ sırrıdır ki muvaffak olana **ibn-i vakt** derler.

Hazreti mesnevî; sûfi ibn u'l-vakt bâşed⁵²⁰ ey refik. Ve inde'l-ba'z makâmın ta'rîfi ıstılâhan /45b/ bu vechile vârid olmuştur ki; makâm, abdin kesbiyle hâsıl eylediği derecâta

⁵¹³ C; +izzet

⁵¹⁴ “...Bilesiniz ki gönüller ancak Allah'ı zikrederek huzura kavuşur.” (Ra'd; 13/28)

⁵¹⁵ “Allah'ı görür gibi ibadet edin; çünkü sen O'nu görmesende O seni görmektedir.” (Buhârî, İman, 1)

⁵¹⁶ C; -ve bu rütbe-i âhar makâmâtır

⁵¹⁷ C; -dahi

⁵¹⁸ “...Bu çok güçlü ve her şeyi bilen Allah'ın takdiridir.” (Yâsîn; 36/38)

⁵¹⁹ C; +bir

⁵²⁰ C; râşid

ıtlâk ederler. Ya'nî gerek tâât ve ibâdâta sa'y ve verziş ile tahsîl olunan derecât-ı âliyât ve gerek fisk u tuğyân ile hâsıl olan derekât-ı sâfilât cümlesine **makâm** ıtlâk olunur.

Ve dahi ıstılâhât-ı sûfiyenin birisi dahi **hâldir**. Ya'ni cenâb-ı perverdigârın bendegânına mücerred fazl u merhametiyle ihsân eylediği hâlâttır ki abdın sa'yi de zerre kadar medhali olmaya. Inde'l-ba'z makâm-ı sâlik-i Hakk'ın gerek sa'y gerek mevhibe ile tahsîl ve kendüye dâimâ⁵²¹ eylediği keyfiyettir ve hâl; gâh gâh sâlike zuhûr eden keyfiyâttır ki dâimî değildir. Meselâ bir şahs-ı kibârdan bir zât ile ülfet etse gâh gâh ta'âmde bulunup et'ime-i nefîse ekl eder lâkin her bâr olamaz. Ammâ ol devletmend ol ta'âm ve tekellûf ile her ân ve her zaman mütena'im olur. Pes makâm ile hâl bu vechile ta'bîr olunur ki; makâm, sâhib-i hânenin hâli ve hâl, misâfirin hâlidir. Zâlike fazlullâhi yü'tîhi men yeşâ'u, vallâhu zü'l-fazli'l-azîm.

Vâkıanın tafsîli bâlâda tahrîr olunub lâkin ıstılâhât-ı kavmden olarak bir⁵²² mahalde dahi icmâlen beyân olundu. İstılâhât-ı sûfiyyeden olmak üzere sâlik-i tarîk olana göre, menâzil ve makâmı ve tenezzül ve terakkîsi gâh beyne'n-nevm ve'l-yakaza ve gâh ayn-ı nevmde âlem-i gaybden irâe olunup ve akıl ol hâle bir sûret bağlayub /46a/ sûret-i mezkûrda sâlik meşhûdu olmağa **vâkıa** ıtlâk ederler.

Ve ıstılâhât-ı sûfiyyeden birisi dahi **kabz u bast**dır. Ma'nâsı şadî ve gamdan ibârettir. Lâkin bu hâl sâlik-i mübtedîde vâkı' olur ise, **kabz u bast** ta'bîr ederler. Âsârı havf u recâdır. Ve mutavvasıtta vâkı' olur ise, **inkıbâz ve inbisât** ta'bîr ederler. Âsârı heybet ve azamet ve lütf-i ehadiyyettir. Ve müntehîde vâkı' olur ise, **celâl u cemâl** ta'bîr ederler. Âsârı kurb ve bu'ddur. Ve bu kabz u inkıbâz iki nev'dir. Biri sâlikin kusur ve küstahlığı⁵²³ sebebiyle olur. Onun def'i mümkün olup tarîki ber vech-i tafsîl, bâlâda fasl-ı tefrîkada beyân olunmuştu. Ve biri min kıbeli'r-Rahmân zuhûr eder. Onun def'i hayyiz-i imkânda değildir. Ve sâlik hakkında mûcib-i terakkîdir.

Ve ıstılâhât-ı sûfiyyeden birisi dahi **tevâcüd ve vecd**⁵²⁴ ve **vücûddur**. Tevâcüd mübtedî ve vecd mütavassıt ve vücûd müntehî hâlidir. Ya'ni tevâcüd vukûunda sâlike ürpermek ve esnemek gibi titremek gelir. Bir sûret-i hasen ve bir nağme-i muharrik

---

⁵²¹ C; + mülk

⁵²² C; bu

⁵²³ C; -küstahlığı

⁵²⁴ C; -vecd

istimâ'ından ruh maraz-ı nefsdan henüz halâs bulmadığından⁵²⁵ böyle hâlât vâkı' olur. Ve mutavassıt hâli ki vecddir. Onda dahi titremek ve sayha gibi ba'zı hâletler zuhûr eder, lâkin tekellûf⁵²⁶ ile olur. Ve bu hâlâtın zuhûrunda ba'zan zarûrî raks ve semâ' olunur. Zîrâ ehl-i vecdin ruhları maraz-ı nefsdan halâs bulup ve beşeriyetlerinden ruhâniyyet gâlip /46b/ ve kalb-i şerîfleri mahall-i idâre-i ilâhî ve vecd zuhûr eyledikde kendülerinde sultân-ı idâre-i ilâhî mutasarrıf olup bilâ ihtiyâr devr u raks ederler. Ehl-i vecdin hâli, değirmenin suyu salıverildikde değirmenin devri nâçar ve zarûrî olduğu gibidir. Ammâ ehl-i vücûd ashâb-ı temkînden olmakla idâre kendilerinde mülk olmuştur. Onlara göre devr u raks emr-i zarûrî olmayıp ister ise eder ve istemez ise etmez. Semâ'-ı ehl-i tevâcüd, vücûd ve cesed ile ve semâ'⁵²⁷-ı ehl-i vecd kalb ile ve semâ'-ı ehl-i vücûd rûh ile.

İstılâhât-ı kavmden biri dahi **cem'** ve **tefrîk**dir. Ve bu iki kısma münkasimdir. **Fark-ı evvel** oldur ki; dil-i sâlik alâyık-ı dünyeviyyeden müteferrik ve cüdâ olup sâlik bu tefrîka ve perişanlıktan kendüyi cem' eder. Buna **cem'-i evvel** tesmiye ederler. Sâlik bu halde dâimâ mücâhede-i nefis üzere olmakla bu cem'iyyet ehl-i kemâl indinde tefrîkadan ma'dûddur. Zîrâ sâlik bu halde yine nefisle meşgûldür. Ve **fark-ı sâni** oldur ki; sâlik mâ vü menden küllî halâs olup hazret-i Hak'la meşgûl olur. Bu cem'a cem'iyyet-i hakikî derler ki **cem'u'l-cem'**dir. Ve fark-ı sâni dahi derler.⁵²⁸ Fark-ı sâni'de cemâl-i kulluk et⁵²⁹ kullar gibi.

Ve ıstılâhât-ı kavmden biri dahi **fenâ ve bekâ**dır. Tafsîli bâlâda tahrîr olunmuş olup lâkin ıstılâhât-ı sûfiyyeden olarak bu makâmda dahi zikri iktizâ etmekle tahrîr olundu. Nezd-i îşânda /47a/ bu fenâ u bekâ “موتوا قبل أن تموتوا”⁵³⁰ sırrından ibâret olup bâlâda tafsîlen beyân olunduğu üzere ifnâ-yı vücûd sebebiyle hodbînlikten halâs ve hudâbîn olmaktır.

Ve ıstılâhât-ı kavmden biri dahi **gayb**dir. Bu iki nev' olup birine **gayb-ı sûrî** ve birine **gayb-ı ma'nevî** itlâk ederler. Gayb-ı sûrî oldur ki havf u dehşet-i ilâhiyyeden yâhud bir savt⁵³¹ istimâ'ından sâlike bir gaybûbet hâsıl olur ki kendüden geçip bîhûd olur ve hiss u hareketten kalır. Ve gâh olur ki kendüyi bilir, lâkin söylemeye ve hareket eylemeye kâdir olmaz. Ve gayb-ı ma'nevî oldur ki, ol dahi haşyet ve azamet ve vahşet ve heybet-i ilâhiyyeden

⁵²⁵ C; olmadığından

⁵²⁶ B; teklîf

⁵²⁷ B; +ehl-i

⁵²⁸ C; - ve fark-ı sâni dahi derler

⁵²⁹ C; -et

⁵³⁰ “ Ölmeden önce ölünüz.”; (Aclûnî, Keşfu'l Hafâ, 2669)

⁵³¹ C; sûret

hâsıl bir hâlettir. Sâhib-i halkdan ve kendüden gâib olur. Lâkin hazret-i perverdigârdan gaflet ve gaybûbeti olmaz.

Ve ıstılâhât-ı kavmden biri dahi **sahv u mahv**dır. Sahv, âlem-i beşeriyetten ve mahv, âlem-i dîgerdendir. Mahv iki kısım olup biri mahzâ inâyet-i ehadiyyet ve biri kesb-i abd iledir. Cenâb-ı Hakk'ın mahv ve isbâtı oldur ki; abdin küfr ve ma'siyet ve beşeriyeti imhâ ve îman ve tâat ve hakkâniyeti isbâttır. Ve abdin mahv u isbâtı oldur ki; sa'y ve ictihâd ile zâhiren ve bâtinen kendüden ahlâk-ı zemîme ve ef'âl-i rediyyeyi mahv edip ahlâk-ı hamîde ve efâl-i haseneyi isbât birle ubûdiyyet-i tâmmeye kıyâm göstermektir.

Ve ıstılâhât-ı kavmden /47b/ biri dahi **setr u pûşîş ve tecellî-i keşf ü gıtâ'**dır. Bu hâl, avâm-ı nâsa göre memdûh ve mahmûd değildir. Zîrâ onlar giriftâr-ı kuyûdât olmakla bu keyfiyyet zuhûr etse ubûdiyyetten kalırlar. Ve havâss-ı ilâhiyyeye lütf u rahmettir. Zîrâ onlar dâimâ tecelliyâtta olsalar ubûdiyetten geri kalmazlar.

Ve ıstılâhât-ı kavmden biri dahi **sekr u zevk**tır. Sekr, âlem-i aşktandır. Sâlik tâ ki şarâb-ı aşkı nûş edip rütbe-i sekre varmaya akıl ve sıfât-ı beşeriyeden halâs olup râh-ı Hak'da cânsipâr ve dilîr olamaz. Ve zevk-i netîce, tecelliyât-ı ilâhîdir. Ya'nî sâlik zevk-i müşâhede ve ru'yet-i visâl şarabını nûş etmedikçe bu zevke vâsıl olamaz.

Ve ıstılâhât-ı kavmden biri dahi **şarâb-ı tahûr**dur ki mü'minân ve sûfiyân için âmâde kılınmıştır. Bu şarabı nûşdan hâsıl olan sekr-i temennâ visâl-i ilâhîdir. Ve birisi dahi şarâb-ı aşk ve muhabbettir ki cenâb-ı⁵³² hâsânî için müheyyâ kılınmıştır. Bunun sekri⁵³³ mâsivâ-yı mahbûb ve kabûl-i mahbûb-i hâsıdır. Ve biri dahi şarâb-ı ma'rifet-i ilâhîyedir ki; hâssu'l-hâss olanlara ihzâr olunmuştur. Bu şarâbı nûşdan hâsıl olan eser-i muâyene ve müşâhededir. Bunda sâhi⁵³⁴ olup sekr yoktur. Ve itmi'nân-ı tâm hâsıl olur.

Ve **levâih** ve **levâmi'** ve **tavâli'** dahi ıstılâhât-ı kavmden olup levâih, mukaddemât-ı envâr-ı tecelliyât-ı ilâhiyyedir. Ya'nî âsumân-ı dilden sehâb-ı /48a/ hicâb bir mikdar def' olup ebr-i bahârdan berk ne gûne zuhûr eder ise envâr-ı tecellî dahi o misillü sür'atle zuhûr edip yine sür'atle gâib olur. İşte bu keyfiyyete levâyıh itlâk ederler. Müşâhedetü'l-ebrâr beyne't-tecellî ve'l-istitâr. İkinci levâmi'dir ki; âsumân-ı dilden sehâb-ı hicâb mürtefi' olup envâr-ı tecelliyât ziyâde zuhûr eder. Ve levâih gibi serîu's-seyr olmayıp meks eder. Bunda hicâbdan

⁵³² C; +Hak

⁵³³ C; + terk-i

⁵³⁴ C; hâsî

henüz cüz'-i eser bâkîdir. Ve üçüncüsü tavâli'dır ki; âsumân-ı dilden sehâb-ı hicâb külliyyen mürtefi' olup envâr-ı tecellî kavî ve sâbit ve bâkî olur.

Ve ıstılâhât-ı kavmden biri dahi **telvîn ve temkîn**dir. Evvelâ telvîn oldur ki sâlik havf-ı hatarât-ı tarîkatten olduğu halde telâş ile sa'y ve cehd edip tayy-i menâzil ve kat'-i merâhil ederek makâm be makâm sıfâttan sıfâta mürtakî olur. Ona **ashâb-ı telvîn** derler. Ve temkîn oldur ki sâlik ka'be-i hakîkate vâsıl olup ol makâmda ârâm eder. Ona **ashâb-ı temkîn** derler.

Ve ıstılâhât-ı kavmden birisi dahi **kurb ve bu'd**dur. Ya'nî abd, itâat-ı nefis ve ma'siyet ile abd-i hevâ olup muhâlefet-i Hudâ'da ola. Ona bu'd-i bu'd tesmiye ederler. Ve nefis ve hevâya muhâlefet üzere olup tamâm Cenâb-ı Hakk'ın ubûdiyyetiyle iştigâl ve lezâiz-i dünyeviyye değil belki tama'-ı bihişt ve havf-ı dûzahı dahi terk birle “یریدون⁵³⁵ وجهه”⁵³⁶ mefhûmu şerîfi üzere hâlisân li vechi'llâh tâat-i Hakk'a /48b/ meşgûl ola ona **kurb-i kurb** tesmiye ederler. Ve bu mertebeye resîde olmaksızın ya'nî nefsdan sûrî ve ma'nevî halâs-ı küllî zuhûr etmeksizin tâat-ı ilâhiyye ile vâkı' olan iştigâle **kurb** tesmiye ederler.

Beyit⁵³⁷

چون غبار ظلمت نفس از میان برداشتني. جوں گبار ظلمت نفس از میان برداشتني.

Cümlegî nûr-i safâ-yı kurb ender kurbet est. جملگی نور صفای قرب اندر قربت است

Ya'nî zulmet-i nefis gubârını çün ki aralıktan kaldırasın, cümle kurb içinde kurb-i safâsı nûrudur. Ve bu dahi ma'lûm-ı hazarât ola ki şerîat, evâmîr u nevâhî-i ilâhiyyeden ibârettir. Ve tarîkat kavlen ve fi'len sallallâhu aleyhi ve sellem hazretlerine ittibâ'dan ibârettir.⁵³⁸ Kemâ kâla'llâhu teâlâ azze ve celle⁵³⁹: “و أن هذا صراطي مستقيما⁵⁴⁰”⁵⁴¹ Ve hakîkat ve ma'rifet muâyene ve müşâhededen ibârettir. İmdi teklîf-i şerîat imtisâl-i evâmîr-i ilâhiyye ve ictinâb-ı nevâhî ve teklîf-i tarîkat; zühd, vera' ve takvâ ve teklîf-i hakîkat; tecrîd-i mâsiva'llâhdır.

⁵³⁵ C; birûn

⁵³⁶ “ Rızasını dileyerek...” (Kehf; 18/28)

⁵³⁷ C; terceme-i fârisî

⁵³⁸ C; -Ve tarîkat kavlen ve fi'len sallallâhu aleyhi ve sellem hazretlerine ittibâ'dan ibârettir.

⁵³⁹ C; -azze ve celle

⁵⁴⁰ C; فاتبعوه +

⁵⁴¹ “ Şüphesiz bu benim dosdoğru yolumdur...” (En'am; 6/153)

Ve ıstılâhât-ı kavmden biri dahi **nefes u demdir**. Letâif-i esrâr-ı ilâhiyye ile yâd olunmuştur. Ve sâhib-i esrâr olana vedî'a bir sırr-ı hafîdir. “إني أجد نفس الرحمن من جانب اليمين”⁵⁴² bu ma'nâdan ibârettir. Ve bu bir sırr-ı subhânîdir ki kalbin kabûl-i dergâh-ı Hak olmaklığıdır. Ya'nî her ân ve her zaman güft u gû ve kıyl u kâlsiz bir makbûliyyet-i ma'neviyyedir.

Ve ıstılâhât-ı kavmden biri dahi **ilme'l-yakîn ve ayne'l-yakîn ve hakka'l-yakîndir**. İmdi ilme'l-yakîn dirâset ve ayne'l-yakîn firâset ve hakka'l-yakîn /49a/ verâset ile ta'bîr olunur. İlme'l-yakîn, kesb-i cehd ve ta'allüm ile hâsıl olan ilimdir. Ve ayne'l-yakîn, mücâhede ve sa'y ve amel-i sâlih ile ilme'l-yakîni fi'ile getirmektir. Ve ayne'l-yakînden dahi hakka'l-yakîn hâsıl olup ve gönül gözü açılıp müşâhede ve muâyene zuhûr eder. İlme'l-yakîn duhânı görüp ateşi istidlâl etmek ve ayne'l-yakîn ateşi aynen bulup görmek ve hakka'l-yakîn ateşe elini vaz' edip harâretini idrâk eylemek misli ile mümessildir. Ve bu hakka'l-yakîn bir sırr-ı ilâhî ve bir remzdir ki kıyl u kâl ve bahs u cidâl ile hallolur, hâlâtta değıldir ve erbâbının ma'lûmudur ve tahrîrden murâd tergîbdir. Razzekana'llâhu teâlâ ve iyyâkum.

Ve dahi ıstılâhât-ı kavmden biri dahi **nefs ve rûh ve sırdır**. Nefse hezâr ma'nâ verip envâ'ı taâruf⁵⁴³ ile ta'rîf ettiler. Lâkin ıstılâh-ı kavm olarak cümleden meşhûr u rûşenî oldur ki nefes mecma'-ı cemî'-i ahlâk-ı reddiye olan bir kuvve-i hevâdır ve usûlü iki olup biri gadap ve biri şehvettir. Ve bakiyesi kibir ve ucub ve kin ve hased emsâli olan sıfât-ı zemîmedir. Ve rûh üçtür; biri **rûh-i hayvânî** ve biri **rûh-i insanî** ve biri **rûh-i sultânî**dir. Ve ıstılâh-ı îşânda bahs olunan rûh bu rûh-i sultânîdir ki rûh-i a'zamdır. “نفحت فيه من روعي”⁵⁴⁴ Bu sırdan ibârettir. Bu ruh hakikat-i muhammediyye ve envâ-ı⁵⁴⁵ ahmediyyeden mahlûk bir vedî'adır ki âlem-i müşâhedede zât-ı ehadiyyet ile /49b/ üns etmiştir. Bu üç rûhun ta'rifleri Seyyid Şerîf'in *Ta'rifât* nâm kitâbında meşrûhtur. Ve sır oldur ki cenâb-ı Allah celle celâluhû ve amme nevâluhû ve lâ ilâhe gayruhû hazretlerinin insân-ı hakîkî kalbine vedî'a eylediğı bir latîfe-i rabbâniyye ve kalb-i mü'minde bir emânet-i ilâhiyyedir. Ve bu sırta hazret-i Rabbü'l-âlemînden gayri bir ferdin ıttılâ'ı ve vukûfu yoktur. Ve Âdem bu sır sebebiyle mescûd-i melâik oldu. Ve şeytanın merdûd-ı Hak olmasına sebep bu sırta adem-i vukûfudur. Kalb mahall-i ma'rifet-i ilâhî ve ruh mahall-i müşâhede-i ilâhî ve sır mahall-i ru'yet-i muâyene-i ilâhîdir. Ve hakikat emânet-i latîfe-i sırdır ki “و هو معكم أين ما كنتم”⁵⁴⁶ budur. Limüellifihî;

⁵⁴² “ Ben nefes-i Rahmân'ı Yemen cihetinden duyuyorum.” (Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 801)

⁵⁴³ C; ta'rîf

⁵⁴⁴ “...ona ruhumdan üfledim...” (Hicr; 15/29)

⁵⁴⁵ C; envâr-ı

⁵⁴⁶ “...Nerede olursanız olun O sizinle beraberdir...” (Hadîd; 57/4)

“Burhân zi sırr-ı aşk âgâh ne-i

برهان ز سر عشق آگاه نه

Kâfir bâşî eğer derin râh ne-i

کافر باشی اگر درین راه نه

O ba tu tu ez cihân nişân mî talebî

او با تو تو از جهان نشان می طلبی

Bâ-hod bi taleb eğer tû gümrâh ne-i”

با حد بطلب اگر تو گمر آه نه

Mefhûm-i rubâî; Ey burhân! Sen sırr-ı aşkdan âgâh değilsen kâfir-i tarîkat⁵⁴⁷ olursun. Eğer bu yolda değil isen cenâb-ı Hak sende olup⁵⁴⁸ “و هو معکم” hitâbı dahi durur iken sen Hakk’ı cihândan ararsın ve taşrada nişân custucû edersin. Pes eğer yolu gâib etmiş değil isen kendüde ara, zîrâ taşrada aramak dalâl ve vebâldir. Ve billahi‘t-tevfik ve‘l-hidâye.

Hâtıme der beyân-ı heftde dâire-i âlem

Müellif-i risâle-i hidâyet-rehîn cenâb-ı burhânı’ d-dîn enâra’llâhu burhânehû /50a/ bu risâle-i şerîfe-i resîde-i serhadd-i hitâm buyurup bu makâma resîde eyledikde ber nehc-i i’tizâr bu vechile tezyîn⁵⁴⁹-i sahîfe-i âsar buyururlar ki; makâmât-ı tarîkat ve mi’râc-ı hakîkati alâ vechi’l-îzâh beyân eylemek⁵⁵⁰ murâd olunmuş ise dahi şîve-i rüzgâr-ı nâbehencârdan andelîb-i hoş elhân zebân-ı kafes-i gumûm ve humûmda dem-beste delâl ve tevsen siyeh zânû-yi hâme-i beyân meydân-ı fesâhatde leng ve bî-mecâl olup lâkin yârân-ı rûhâniyetinin vâkı’ olan iltimâs ve ibrâmlarına binâen hasbe’l-imbân bu makâmda dahi birkaç satır beyân olundu mea’l-kusûr kabûliyle hâle ve zelevi mestûr-i dâmen-i afv ve musâhele olması mercûdur. Hafî olmaya ki; Cenâb-ı Hallâk-ı ezel ve sâni’-i lem yezel azze şânuhû ve celle celâluhu bizi neden mevcûd ve ne için nâbudden bûd eyleyip “ولقد کرمنّا”⁵⁵¹ hil’atı ile müşerref ve hisâr-ı kudsde müşâhede-i cemâl-i ehâdiyyetiyle perverişyâfte buyurduktan sonra üns-i hazreti ile me’nûs iken a’lâ-yı illiyîn-i rûhânîden esfelü’s-sâfilîn-i tabîata tenzîl buyurdu. Ve kisve-i “لقد خلقنا”⁵⁵³ “إن الذين آمنوا و عملوا الصالحات كانت لهم جنات الفردوس” ile iksâ’ ve tebşîr; “”⁵⁵² ile iksâ’ ve tebşîr; “”⁵⁵³ ile mübeşşer eyledi. Ve va’de-i visâl ve ru’yet-i zât-ı ehadiyyet-i lâ yezâl ile mev’ûd kılıp

⁵⁴⁷ C; tarîk

⁵⁴⁸ C; +nişân

⁵⁴⁹ B; tezeyyün

⁵⁵⁰ C; olunmak

⁵⁵¹ “Andolsun biz (insanoğluna) şân şeref ve nimetler verdik...” (İsrâ; 17/70)

⁵⁵² “Biz insanı en güzel biçimde yarattık.” (Tîn; 95/4)

⁵⁵³ “ İman edip iyi davranışlarda bulunanlara gelince, onlar için de Firdevs cennetleri vardır.” (Kehf; 18/107)

554 ile işâret-i pür beşâret /50b/ "فمن كان يرجوا لقاء ربه فليعمل عملا صالحا ولا يشرك بعبادة ربه أحدا" و اما من خاف " hitâbiyle va'îd, 555 "فأما من طغى و آثر الحياة الدنيا فإن الجحيم هي المأوى" buyurdu ve dahi 556 "مقام ربه و نهى النفس عن الهوا فإن الجنة هي المأوى" tebsîr ile va'd buyurdu. Bu kadar va'd ve va'îdi ve bezm-i visâl-i elestde lezzet-i müşâhede-i dîdâr-ı ilâhîyi fedâ⁵⁵⁷ ve ferâmuş edip belâ-yı firâka mübtelâ ve devlet-i dîdâr hazreti ülfet-i aġyâra ve üns-i Hakk'ı vahşet-i hicrâna mübeddel edip dünyâ-yı fânî ile hurrem olduk ve hayât-ı tayyibe ve cân-ı hakîkiyi bâd-i fenâya verip berbâd eyledik ve "يا ايها الانسان" ile muhatab olduk ki ehl-i tefsîr insanı nisyan ile tefsir etmeleri ile ey nisyân kerde-i bezm-i üns demek olur. Ve hazret-i fahr-i âlem ve seyid-i cümle ümem sallallâhu aleyhi ve sellem bu maksad-ı hakîkiye işâret edip "حب الوطن من و ذكرهم بأيام الله" 560, 561 cenâb "1-buyurulmuştur. Ya'nî ol evânı zikir ile cenâb Hak ile üns etmişler idi. Şâyed ol günleri yâd edeler. Binâberîn bu mezkûrât yâd olunduğunda muhabbet-i ilâhiye derûnde hareket eder ise ayn-ı îmândır. Ve "حب الوطن من الايمان" bu sırdır. Ve eğer kasd-ı⁵⁶² mürâcât eder ise mertebe-i îkândır. Ve eğer vatan-ı aslîye vâsıl olur ise rütbe-i ihsândır. Ve eğer vatan-ı aslîyi sebkât edip sâbikûndan olur ise serhadd-i irfândır. Ve eğer dahi⁵⁶³ ziyâde terakkî eder ise makâm-ı inâyet ve bârgâh-i vusûldür. /51a/ Ve ıyâzen bi'llâhi teâlâ eğer aksi zuhûr eder ise nişân-ı adem-i imândır. Ve bu hüsrân ebedî ve hazelân-ı sermedîden halâs mümkün olmayıp bu belâda muhalled kalır. Ve nush u pendin fâidesi yoktur. Asemena'llâhu ve iyyâkum.

565 "اصل ماهى ز آب و حيوان از كل است\ حيله و تدبير انجا⁵⁶⁴ مشکل است" **Mesnevî-i ma'nevî:** "Kemâ kâla'llâhu teâlâ; "سواء عليهم أنزرتهم أم لم تنذرهم لا يؤمنون. ختم الله على قلوبهم و على سمعهم و على" 566 "ابصارهم غشاوة ولهم عذاب عظيم" Bu dahi hafî olmaya ki; cenâb-ı Hak ve feyyâz-ı mutlak ba'zı bendelerine ihsân buyurup bir vechile kerem eder ki; basar-ı basîretlerinden hicâb-ı zulmeti

554 "...Artık her kim Rabbine kavuşmayı bekliyorsa iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette hiç bir şeyi ortak koşmasın." (Kehf; 18/110)

555 "Azan ve dünya hayatını ahirete tercih eden kişi; cehennem işte onun için tek barınaktır." Nâziât; 79/(37-39)

556 "Rabbinin huzurunda (hesap vermekten) korkan ve nefesine kötü arzuları yasaklayana gelince, onun barınağı da cennetin ta kendisidir." (Nâziât; 79/40-41)

557 C; -fedâ

558 "Vatan sevgisi imandandır." (Aclûnî, Keşfu'l-Hafâ, 1102)

559 C; buyurmuşlar

560 C; +yetezekkerûn

561 "...ve onlara Allah'ın günlerini hatırlat!" (İbrahim; 14/5)

562 C; -kasd-ı

563 C; -dahi

564 C; انجم

565 "Balığın aslı sudan öbür hayvanların aslı topraktan,

Bu işte hile ve düzene başvurmanın, tedbirlere girişmenin faydası yok ki!"

566 "...uyarsan da uyarmasan da onlar için birdir, asla iman etmezler. Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir, gözlerinde de kalın bir perde bulunmaktadır ve onlar için büyük bir azap vardır." (Bakara; 2/6-7)

ref' edip esrâr-ı gayb ve şehâdet ve mebd'e' ve meâd sırr-ı cümle münkeşif ve cemî-i avâlim meşhûdu olur. Zâlîke fazlullâhi yû'tîhi men yeşâ'ü vallâhu zü'l-fazli'l-azîm.

Bu dahi ma'lûm ola ki; bu hâtimedede beyân olunan devâir ve bâlâda yazılan⁵⁶⁷ ıstılâhât ancak hânevâde-i hazret-i müceddid-i elf-i sâniye mahsûs olup sâir ashâb-ı tarîkat-i Nakşibendiyye'nin birisinde yoktur. Ve zîrde beyân olunacak devâir ve makâmât ve ra'y-i⁵⁶⁸ akl ve idrâkde olup zûr-i kuvve-i derrâke ile münfehim olur mevâddan olmadığı ve bu esrâr-ı gâmiza tahrîr ve takrîr ile münkeşif olamayıp beher hâl seyr u sülûk ile zevkan idrâke muhtâc olacağı serd olunarak /51b/ müellif-i risâle-i hidâyet-redîf cenâblarından bu sır istikşâf oldukda fi'l-hakîka takrîriniz gibidir. Ve bu sır tahrîr u beyân ile münkeşif ve iyân olmaz. Lâkin merâtib-i tarîkat-ı aliyyede böyle makâmât-ı celîle var imiş diyerek tâlib-i tarîkate mûcib-i terğîb ve teşvîk olur mutâla'asıyla tahrîr olunmakla siz dahi dâiye-i⁵⁶⁹ tefhîme düşmeyip vukû'u üzere tercüme eyleseniz münâsib olur deyu ifâde buyurmaları ile tercümesine ser-âğâz kılındı. Ve bi'llâhi't-tevfik ve'l-hidâye.

Hafî olmaya ki; zuhûr-ı hakâyıkı âlem-i misâlde sûret-i dâire ile temsîl ve makâmât ile ta'bîr ederler ki hâlden ibârettir. Ve bu devâir-i avâlim⁵⁷⁰ ile dahi⁵⁷¹ ta'bîr olunur. On sekiz bin alâ rivâyetin yetmiş bin alâ rivâyetin yüz altmış bin dâiredir. Bunda bin ta'bîri kesret-i a'dâda mebnîdir. Ve bu vechile devâir-i avâlim âlem-i emr ve âlem-i halkda mündericidir. Ve bu makâmda on sekiz bin âlemin sırrı olan on yedi dâirede mübeyyen olmakla şu vechile beyân olunur ki **dâire-i evvel dâire-i emr u imkân**dır. Kâla'llâhu teâlâ; “ألا له الخلق و الامر تبارك”⁵⁷² Bu dâire kayd-ı mahbûbiyye ve muhibbiyyeden ârî olarak ubûdiyyeti mültezim⁵⁷³ ve enbiyâ-i ülü'l-azmden hazret-i Âdem ve hazret-i Nûh ve hazret-i İbrâhim alâ nebiyyinâ ve aleyhi's-salâti /52a/ ve't-teslîm hazarâtına mensûbdur.

Ma'lûm ola ki; evvel-i mertebe **melekût**dur. Ve ol iki kısma münkasımdır: Kısım-ı evvel⁵⁷⁴ **ervâh** ve kısım-ı sâni **nufûs** olup mertebe-i ervâhın evvelkisi **ruh-i insân** ve ikincisi **ervâh-ı melâike** ve üçüncüsü **ervâh-ı cin** ve dördüncüsü **ervâh-ı şeyâtîn** ve beşincisi **ervâh-ı hayvandır**. Ve merâtib-i nufûs ki mebd'e'i akl-ı külle⁵⁷⁵ ta'alluk eder. Merâtib-i arş ve kürsî ve

⁵⁶⁷ C; +tecelliyât ve makâmât

⁵⁶⁸ C; zây-i

⁵⁶⁹ C; -dâiye

⁵⁷⁰ C; âlem

⁵⁷¹ C; -dahi

⁵⁷²“ Bilesiniz ki, halk da emir de yalnız O'na aittir. Âlemlerin Rabbi olan Allah yüceler yücesidir.” (A'râf; 7/54)

⁵⁷³ C; müstelzim

⁵⁷⁴ C; -evvel

⁵⁷⁵ C; ile

levh ve kalem ve eflâk ve burûc ve kevâkib-i sevâbit ve seyyâredir. Ve merkez-i âb u ateş ve bâd u hâktır. Ondan sonra merâtib-i anâsır ve meâdin ve mürekkebât ve müfredât ve havâss ve tevâbi'i ki merâtib-i nufûs-i nâmiyedir. Buna ruh-i nâmiye dahi derler. Bu merâtib-i âlem-i imkâna nihâyet yoktur. Lâkin alâ vechi'l-kıyâs on bin mertebe farz olunup altı bini deryâda ve dört bini rûy-ı zemîndedir. Bu merâtib-i avâlim alâ vechi'l-ihtisâr bu kadarca beyân olunmuş ise dahi “لا يعلم حده إلا هو”⁵⁷⁶ ve bu merâtib sâlik-i Hakk'a zamaniyle keşf olup ra'ye'l-ayn müşâhede eder. Ve nefsinde olan âlem dahi meşhûdu olur. Kemâ kâla'llâhu teâlâ azze ve celle; “سنريهم آياتنا في الآفاق وفي أنفسهم”⁵⁷⁷

Ve eğer bu merâtibin ba'zısında takdîm ve te'hîr meşhûd olur ise âlem-i keşfin sehv u hatâsından olmayıp belki sefir-i⁵⁷⁹ âlem-i şehâdet olan kuvve-i muhayyilenin sehviden ve yâhud nazar-ı⁵⁸⁰ /52b/ nefsin hatâsından vâkı' olur. Zîrâ âlem-i ervâhda tefâvüt ve tenâkus olmaz ki; ruh nâzır bi nurillâhdır. Kemâ kîle “إنقوا فراست المؤمن فإنه ينظر بنور الله”⁵⁸¹ Ammâ bâlâda beyân olunduğu üzere nefsin ruhdan nasîbi olup şehrhâhı kuvve-i muhayyile ve mütevehhime olmakla habt u hatâdan hâlî olmaz. Ve her taîfenin mezâhib-i muhtelifle ile tedennîleri bu sırra mebnîdir.

Ve bu daîre-i imkânın nısfı **dâire-i halk** ve nısf-ı uhrâ **dâire-i emr**dir. Ve her nısfı birer kavs olup a'lâsıyla esfelinin farkı âsumânı zemîne ve katre-i kulzuma nisbet gibidir. Ve bu makâmât-ı aliyyeye vâsıl olanların birbirlerinden farkları olup her biri hasbe'l-isti'dât birbirinden mütefâvittir. Kalbe ba'zı avâriz sebebiyle devâir-i sâirede⁵⁸² seyri irtifâ' ve inhitât ile olduğu misillü bu dâirede dahi seyri ol vechiledir. Ve dâire-i kemâlât-ı nübüvvet ki dâire-i velâyetten nokta mikdârı ekberdir. Ya'nî dâire-i velâyet ile dâire-i velâyetin⁵⁸³ farkı ancak bir nokta mikdâridir. Lâkin ol nokta, kutb-i dâire olan noktadır ki ve ol nokta olmasa dâirenin vücûdu olmaz. Fe'fhem.

Ve bu makâmıda terakkî-i sâlik **letâif-i hamse** i'tibâriyledir. /53a/ Bu dahi ma'lûm ola ki; sâlik nûr-i kalbi beyâz ve nûr-i ruhu sürh ve nûr-i sırrı siyah ve nûr-i hafîyi zerd ve nûr-i ahfâyı sebze müşâhede eder. Ve nûr-i nefsi tezkiye-i nefsdan sonra bî renk ve bî keyf müşâhede eder.

⁵⁷⁶ “ O'ndan başka O'nun sınırını bilen yoktur.”

⁵⁷⁷ C; حتى يتبين لهم الحق +

⁵⁷⁸ “...Onlara çevrelerinde ve kendilerinde bulunan kanıtlarımızı göstereceğiz...” Fussilet; 41/53

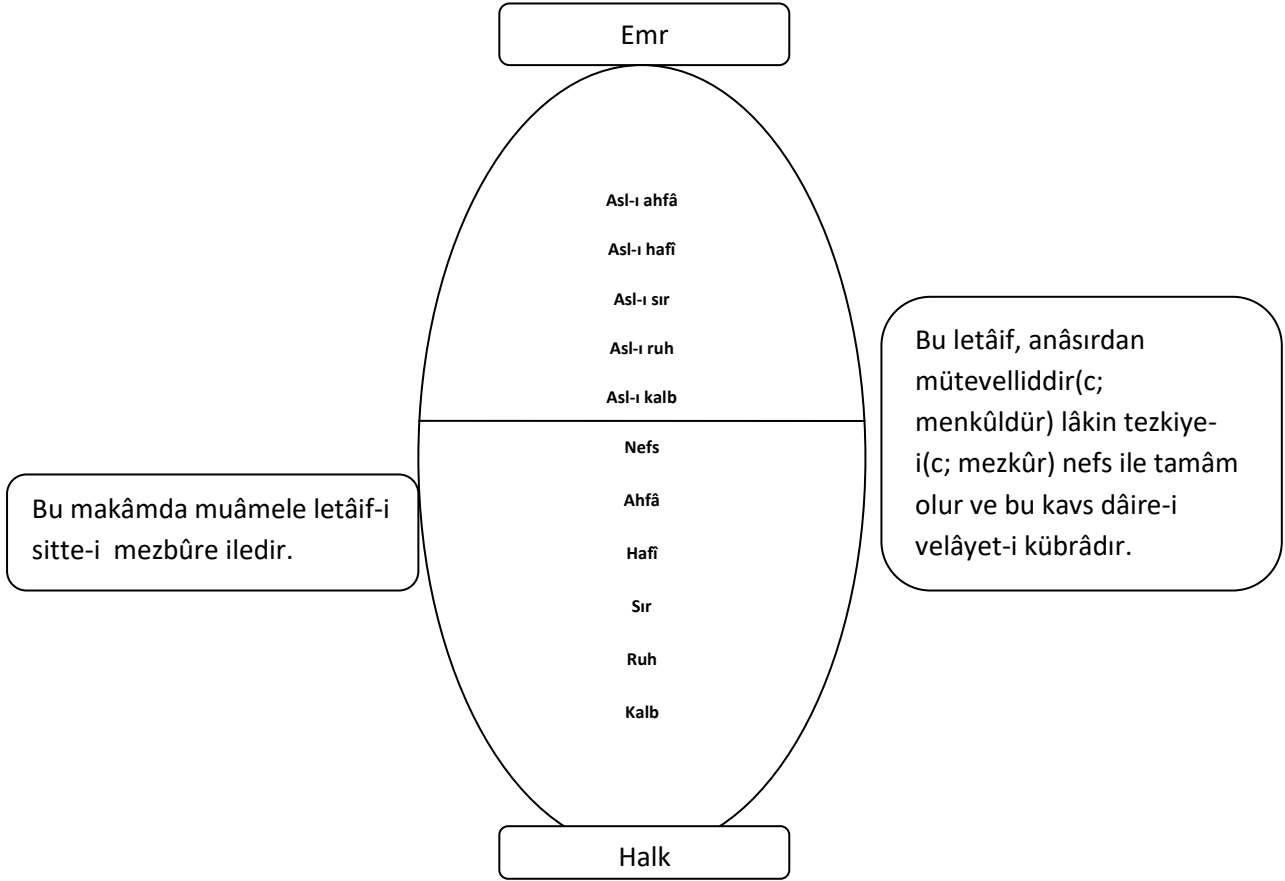
⁵⁷⁹ C; sefir

⁵⁸⁰ C; manzar

⁵⁸¹ “Mü'minin ferasetinden sakının; çünkü o Allah'ın nuruyla bakar.”(Tirmîzî,Tefsîru'l-Kur'ân,16)

⁵⁸² C; -sâirede

⁵⁸³ C; nübüvvetin

Ve bu dahi hafî olmaya ki; letâif-i hamsenin her biri enbiyâ-i i'zâm alâ nebiyyinâ ve aleyhimü's-selâm hazarâtından bir nebiyy-i zîşânın zîr-i kademindedir. Ya'nî kalb, Âdem safiyullâh aleyhi's-selâm hazretlerinin zîr-i kademinde ve rûh, İbrâhim halîlullâh aleyhi's-selâm hazretlerinin zîr-i kademinde ve sır, Mûsâ kelîmullâh aleyhi's-selâm hazretlerinin zîr-i kademinde ve hafî, İsâ ruhullâh aleyhi's-selâm hazretlerinin zîr-i kademinde ve ahfâ cenâb-ı habîbullâh salavâtullah ve selâmühû aleyhi ve âlihî efendimiz hazretlerinin zîr-i kademindedir. Bu usûl-i hamse-i merâtibi kat' olunduktan sonra sâlik letâif-i hamsenin usûlünde seyr eder ki âlem-i halkda nefis ve anâsır-ı erba'adan ibârettir. Zîrâ asl-ı nefis asl-ı /53b/ asl-ı⁵⁸⁴ kalbdır. Ve asl-ı bâd asl-ı asl-ı rûh ve asl-ı âb asl-ı asl-ı sır ve asl-ı nâr asl-ı asl-ı hafî ve asl-ı hâk asl-ı asl-ı ahfâdır. El-hâsıl bu letâif-i âlem halktan olup bunun dahi asıl⁵⁸⁵ usûlü âlem-i emirdendir.

İkinci dâire: Dâire-i velâyet-i suğrâdır.

⁵⁸⁴ B; -asl

⁵⁸⁵ C; +asl-ı

Bu dâire zilâl-i esmâ-yı ehadiyyet ve mebâdi-i taayyünât-ı sâiredir ki asl-ı usûl-i letâif-i hamsedir ve bu dâire velâyet-i suğrâ ile müsemmâdır.

Ve bu dâirenin havâssındandır ki sâlike sırr-ı(C;-sır) tevhîd ve raks u semâ' ve vecd zuhûr eder.

Dâire-i sâbıkada güzerân eden bu makâmda sâlik, Hakk'a vâcib olur. Ya'nî hazret-i şeyhden ahz eylediği üzere devâm-ı zikr-i hafî ve kesret-i murâkabe ile iştigâl ve ferâiz ve sünen ile iktifâ edip sâir nevâfil lâzım değildir. Bu dâire kutb-i a'zâm ve gavs ve efrâd ve evtâd ve sâir ⁵⁸⁶menâsıb-ı ma'neviyye olan firak-ı evliyâullâhın makâmıdır. Ve bunlara ashâb-ı nevbe dahi tesmiye ederler ki asâlet iledir. Ve bundan terakkî edip velâyet-i kübrâ makâmına resîde olurlar ki verâset ve tebe'iyet iledir. /54a/ **Üçüncü dâire:** Dâire-i velâyet-i kübrâdır.

Bu dâirede muâmele nefsledir

(c; nefisle muâmeledir)

Ve asl-ı letâif-i hamsedir.

Bu dâirenin nısf-ı esfeli esmâ-i zâhire ve nısf-ı a'lâsı şu'ûnât-ı i'tibârât-ı zâtiyyedir.

kavs

Asl-ı asl

Asl-ı esmâ

esmâ

Ya'nî dâire-i esmâ-i ehadiyyettir ki velâyet-i kübrâ bundan ibârettir. Ve bu dâirenin hâsılı fenâ-yı etemm ⁵⁸⁷ve bekâ-yı ekmel ve zevâl-i ayn-ı eserdir. Ve şerh-i sadr ve islâm-ı hakîkî ve itmi'nân-ı nefis ve seyr-i akrabiyye ve irtifâ-ı makâm-ı rızâdır. Ve bunda sâlikin terakkîsi lisânen ve kalben kelime-i tayyibe-i tevhîd iledir ve bu esmâ, mebâdî-yi ta'ayyünât-ı

⁵⁸⁶ C; +ehl-i

⁵⁸⁷ C; dâim

enbiyâ-i kirâmdır aleyhi's⁵⁸⁸-selâmdır. Ma'lûm ola ki; "و الله غني عن العالمين"⁵⁸⁹ nass-ı şerîfi üzere hazret-i Rabbu'l-âlemînin âlem u âlemiyândan gınâ-yı⁵⁹⁰ zâtîsi olup lâkin bu gınâ-yı⁵⁹¹ mutlak bir sıfât-ı kâmile-i sâbitedir ki bu⁵⁹² sıfat vâsıtasıyla cümle kâinâta fuyûzât-ı ilâhiyye dâimâ erişmektedir. Lahza lahza her ân⁵⁹³ ve her zaman cümle mükevvenât bu feyz ile feyz-mend olmaları ile kâim görünür. Yoksa feyz-i kayyûmî mededres olmadıkça kıyâm-ı âlem muhaldir. Bu dahi hafî olmaya ki; mevcûdât ve mükevvenâtın her bir şey esmâ-ı ilâhiyyeden bir ismin mazharıdır. Ve sıfât-ı mukaddese-i ilâhiyyeden /54b/ bir sıfatın tekâzasıyla ol şey'e feyz-i esmâ-i ilâhî eser eder.⁵⁹⁴ Esmâ-i ilâhiye küll mesâbesinde olup eşyâda müessir olan zılâl-i esmâ cüz menzilesindedir.⁵⁹⁵ Ve küll menzilesinde olan her bir ism-i şerîf bir nebiyy-i zîşânın mertebesi ve cüz mesâbesinde olan zılâl-i esmânın her biri efrâd-ı âferîdeden bir ferdin mertebesidir. Enbiyâ-i i'zâmın mazhar oldukları külliyât-ı esmâya mebâdî-i taayyünât ve cüz'ıyyâta taayyünât tesmiye ederler. Muhammediyyü'l-meşreb ve Mûseviyyü'l-meşreb ve İseviyyü'l-meşreb demenin ma'nâsı budur ki; efrâd-ı insandan her ferde esmâ-i ilâhiyyeden bir ismin zılliyyeti vâkî' olmadıkça vücûdden behrever olmaz. Ve ol zıll dahi külliyyet-i esmâ-i ilâhiyyeden birinin cüz'üdür ki ol külle⁵⁹⁶ bir nebiyy-i zîşân mazhar düşmüştür. Bu takdirce ol ismin zıllı ol ferdin mertebesi olur. Hulâsa her bir nebiyy-i zîşân esmâ-ı ilâhiyyeden bir isme ve her bir insan esmâ-ı ilâhiyyeden bir ismin zılline mazhar düşüp bir şahsın zılliyyetine mazhar olduğu isme hangi nebiyy-i zîşân mazhar ise ol şahsı ol nebiyy-i zîşâna nisbet ederler. Ve ol nebiyy-i zîşân küll ve ol ferd cüz hükmündedir. Ve meşreb-i itlâkı bu ma'nâyı şâmildir. Ve bu alâka ile sâlik vusûl-i Hakk'a yol bulur. Meğer kendinde bir kusur u noksân vâkî' ola.⁵⁹⁷ Zîrâ ol şahsın velâyeti zılliyyeti ismine mazhar olduğu nebiyy-i zîşânın /55a/ tarîkidir. Bu maddenin tafsîli bundan ziyâde lâyıık ve sezâvâr değildir ki; esrâr-i ilâhiyyedendir. Va'llahu teâlâ a'lemu bi hakîkati'l-umûri ve'l-ahvâli.

Dördüncü dâire: Dâire-i velâyet-i ulyâdır.

⁵⁸⁸ C; aleyhim

⁵⁸⁹ "...Allah bütün âlemlerden müstağnidir." (Âl-i İmrân; 3/97)

⁵⁹⁰ C; fenâ-yı

⁵⁹¹ C; -gınâ-yı

⁵⁹² C; bir

⁵⁹³ C; +her ân

⁵⁹⁴ C; -eser eder. Esmâ-i ilâhiye

⁵⁹⁵ C; - eşyâda müessir olan zılâl esmâ-i cüz' menzilesindedir.

⁵⁹⁶ C; -külle

⁵⁹⁷ C; -ola

Bu dâire vâcib teâlâ hazretlerinin ism-i bâtını tafsîlindedir ki; hazret-i Zât'a ism-i zâhirden bir derece akrabdır. Ve mebâdi-i taayyünât-ı melâike-i kirâm aleyhimü's-selâmdir. Ve bu makâmda muâmele anâsır-ı selâse ya'nî ateş ve âb ve hava iledir.

Bu dâirede sâlike ba'zı şey' zâhir olur ki setri vâcibdir. Zîrâ bu makâmda zuhûr eden hâlât esrâr-ı ilâhiyyeden vâcibu'l-istitâdır. Ve bu dâirede sâlike melâike-i kirâm ile münasebet-i tâmmе hâsıl olur ve bu makâmda terakkî-i sâlik ancak kesret-i zikrullah ve iksâr-ı salât-ı nâfile ile olur. Mevlânâ Ya'kub Çerhî kuddise sırruhû's-sâmî hazretleri buyurmuşlardır ki: "Sâlike fenâ-yı etemm hâsıl olmadıkça bî-ra'y mürşid kendü kendüye nevâfil-i savm ve salât ile iştigâl, küfr-i tarîkat add olunur. Zîrâ ehem ve elzem olan vazîfe ki; kendüyi enâniyyet ve beşeriyetten halâs ve fenâyâ îsâl eder.⁵⁹⁸ Onu terk edip kendü re'yiyle nevâfile iştigâl hatâ'-i azîmdir." Hulâsâ-i kelâm ve kelime-i tevhîde kesret-i iştigâl ile enâniyyetten halâs olduktan sonra ne ile iştigâl eder ise etsin zîrâ kendüye lâzım ve enfa' olanı bilir. Ve rütbe-i ahrâriyyete /55b/ erişir. Ve bir mürşid bir sâliki rütbe-i kemâle resîde edinceye kadar ne belâlar çektiği kâbil-i ta'rîf değildir.⁵⁹⁹ "جگرها خون شود تا يك بسر مثل بدر کرد" ⁶⁰⁰ "ندارد کر بدر آخر ز نسل کاو و خر لردر" ⁶⁰¹ neşîdesi üzere püser-i sûrî kemâlinde bu kadar zahmet olunca ferzend-i ma'nevî tahsîlinde ne derecelerde derd u mihan çekileceği kıyâs oluna.

Beşinci dâire: Kemâl-i nübüvvettir.

Bu dâire kemâl-i nübüvvetten kinâyedir ve vusûl-i zât-i ehadiyyete akrab-i tarîktir. Ve bu dâirede hurûf-ı mukatta'ât-ı Kur'âniyye ve âyât-ı müteşâbihât-ı furkâniyye münkeşif olur ve bu dâirede muâmele eczâ-i arziyye iledir.

Sâlikin bu dâirede ve bundan sonra⁶⁰² terakkîsi tilâvet-i Kur'ân ve kesret-i salât-ı tetavvu' ve tûl-i kunut ve nevâfile menûttur. Ve bu dâirede sâlike esrâr-ı hakîkat denâ ve

⁵⁹⁸ C; erer

⁵⁹⁹ C; +Beyit

⁶⁰⁰ B; کرد

⁶⁰¹ " Bir oğul baba gibi oluncaya kadar ciğerler kan olur, eğer babası inek ve eşek neslinden ise bunun faydası yoktur."

⁶⁰² C; -bundan sonra

kâbekavseyn-i ednâ münkeşif olur. Ve dahi zemîn u âsumânda olan esrâr-ı garîbe ve acîbe münkeşif olur. Va'llâhu teâlâ⁶⁰³ a'lem.

Altıncı dâire: Dâire-i kemâl-i risâlettir.

Bu dâirede kemâl-i risâletten kinâyedir. Bu dâirede muâmele-i cânibeyn mâhiyyet-i vahdâniyyet ileidir.

Sâlikin bu dâirede terakkîsi amel ile olmayıp mahzâ fazl u inâyet-i ilâhiyye ileidir. Bu dâirede ve bundan sonra gelecek hakikat-i Ka'be ve hakikat-i Kur'ân ve hakikat-i salât dâireleri ve devâir-i sâirede muâmele-i cânibeyn mâhiyyet-i /56a/ vahdâniyyet ileidir. Ya'nî iki sâlik-i vâsılın bu makâmında birbirlerinden tefâvütü min haysü'l-makâm olmayıp min haysü'ş-şân ve'l-vücûddur. Ve bu emr-i nâdirdir. Ve sırr-ı gâmizdir. Hazret-i Nûh ve Hazret-i İbrâhim alâ nebiyyinâ ve aleyhimi's-selâm⁶⁰⁴ beyninde olduğu gibi Hazret-i Nûh min haysü'l-makâm Hazret-i İbrâhime fâik olup lâkin Hazret-i İbrâhim min haysü'ş-şân fevk-i Hazret-i Nûhda vâkı' olmuştur. Ve bu emir evliyâullah hazarâtında dahi vâkı'dır. Fe'fhem. Vallâhu teâlâ⁶⁰⁵ bi hakikatihî'l-hâl.

Yedinci dâire: Dâire-i ülü'l-azmdır.

Bu dâire dâire-i enbiyâ-i ülü'l-azmdır. Alâ nebiyyinâ ve aleyhimi's-selâm.

Ya'nî kemâl-i makâmât-ı enbiyâ-i ülü'l-azmden kinâye olup bu makâm⁶⁰⁶ kâbil-i tafsîl değildir. Ve erbâbının ma'lûmudur.

Sekizinci dâire: Makâm-ı kayyûmiyyedir.

Bu dâire makâm-ı kayyûmiyyedir.

Bu dâire ve bunun mâ⁶⁰⁷ fevkinde olan devâir dâire-i ülü'l-azmden nâşîdir. Lâkin uluvv-i şânı eclinden min ciheti'l-aded hâricdir. Kemâ kîle; “تنزل الملائكة و الروح”⁶⁰⁸ ma'lûm ola ki bu makâm-ı kayyûmiyye bir makâmıdır ki devâir-i sâbıkada olan mevcûdât-ı ma'neviyye bu makâmın zıll u aksidir. Ve hisse /56b/ ve nasîb bu dâiredendir. Sâlike makâm-ı hullet ve

⁶⁰³ C; -teâlâ

⁶⁰⁴ C; teslîm

⁶⁰⁵ C; a'lem

⁶⁰⁶ C; -makâm

⁶⁰⁷ C; -mâ

⁶⁰⁸“ Melekler ve Ruh(Cebrail) iner.” Kadir; 97/4

makām-ı muhabbet ve makām-ı mahbûbiyyet bu makâmın insibâğından hâsıl olur. Bu makâmın hâli cenâb-ı risâletpenâh efendimizin verâset-i ekmeli ve hulefâ-i hazret-i risâletpenâhiye kemâl-i mutâba'at ile hâsıl olur. عليه أفضل الصلاة و أتم التسليمات و على آله و خلفائه أجمعين و رضي الله تعالى عن جميع اصحاب رسول الله و تابعيهم إلى يوم الدين⁶⁰⁹

Dokuzuncu dâire: Dâire-i makâm-ı hullettir.

Bu dâire makâm-ı hullettir. Ve bu dâireden dâire-i nefy münşa'ib olur ki mübeşşir-i hakîkattir.

Ve onuncu, on birinci ve on ikinci dâireler bu dâire-i hullette münderic ve bu dâire dahi makâm-ı kayyûmiyyede mevcûd ise de alâ haddihî tahrir olundu. Ve bu dâireden dâire-i nefy münşa'ib olur ki bu makâmda hakîkat müyesser⁶¹⁰ olur.

Onuncu dâire: Dâire-i muhabbettir ki; velâyet-i Musa aleyhi's-selâmdan kinâyedir.

Bu dâire makâm-ı muhabbettir ki; murâd velâyet-i hakîkiyyedir.

Bu dâire ve mâ ba'dında olan makâmâtta terakkî-i sâlik muhabbet iledir. Bundan murâd şol muhabbettir ki sâliki muhabbet-i sırfa îsâl eder. Ve ol muhabbet fazlın fevkindedir.

On birinci daire: Dâire-i mahbûbiyyettir ki; velâyet-i Muhammediyeden kinâyedir.

Bu dâire makâm-ı mahbûbiyyettir ki; murâd(C;- murâd) tezkiye-i velâyet-i hakîkiyyedir.

Ve bu dâireden münşa'ib olan isbâttır. Ve bu makâmda /57a/ muâmele⁶¹¹ bundan sonra gelecek dâire iledir.

On ikinci dâire: Dâire-i mahbûbiyyet-i hâlisadır.

Bu dâire makâm-ı mahbûbiyyet-i hâlisadır ki; murâd sırr-ı velâyet-i hakîkatdır.

⁶⁰⁹ Ona en faziletli salât ve tam teslimiyet onun ailesi ve bütün Halîfelerine olsun. Allah ondan Rasûlullah'ın ashabından ve onun tabiinden ahirete kadar razı olsun."

⁶¹⁰ C; mübeşşir

⁶¹¹ C; -muâmele

Murâd, mukâbil-i nübüvvet-i muhammediye olan velâyet olmayıp mücerred mahbûbiyyet-i hâlisadır.

On üçüncü dâire: Makâm-ı hâss-ı hazret-i risâletpenâhîden kinâyedir ki; farku'l-hakîkadır.

Bu dâire makâm-ı lâ ta'ayyündür ki;
hazret-i nebî aleyhi's-selâma hâsıdır.

Ve lâ ta'ayyün ile mu'abber olan makâmdır.

On dördüncü dâire: Hakîkat-i Ka'be-i hasenâttan kinâyedir.

Bu dâire hakîkat-i Ka'be'dir ki Ka'be-
i hasenâttan kinâyedir.

Zikr-i i'tibâr ile makâm-ı hâsdan bâlâ terdir. Bu husûs gayr-ı ma'kûl olup fehm ile mutasavver olur kabîlinden değildir. Ve bunun hakîkati gâyet dakîk ve erbâbının ma'lûmudur.

On beşinci dâire: Hakîkat-i Kur'ân'dan kinâyedir ki sırr-ı Kur'ân ve mebdei zât-ı ehâdiyettir.

Bu dâire hakîkat-i Kur'ân'dır.

On altıncı dâire: Hakîkat-i salâttan kinâye ve bu makâm, nihâyet-i makâm-ı âbidir.

Bu dâire dâire-i hakîkat-i salâttır.
Ve kemâl-i sî'a-i zât-ı akdestir.

/57b/On yedinci dâire: Makâm-ı ma'bûdiyyet-i sırftır.

Bu daîre meşâyih-i kirâm indinde
ma'bûdiyyet-i sırf ile ta'bîr olunur.

Bunda sâlike tarîk yoktur. Meğer ki; kâdir ve kayyûmdan ola.

Elhamdülillâhi alâ ni'amâihî.⁶¹² Bu makâmda devâir tamâm oldu.⁶¹³ Ma'lûm-i hazarât ola ki bâlâda beyân olundu⁶¹⁴ vechile bu devâirin sırrı, ne ilim ve ne irfân ve ne keşf ve ne beyân ve ne isti'dâd ve zekâvet ile fehm ve idrâk olunur, ancak sâhib-i keşf u kerâmet ve iyân olan zevâtın zevkan ma'lûmudur. Ve bu tahkîk ve ra'y-i akl ve iz'ânda olmakla tahrîrden murâd oldur ki; şâyet bir tâlib-i Hak: "Bu tahkîkât⁶¹⁵ tehî değildir. Elbette asl u fasl vardır." deyu hevesnâk olup sa'y u verziş birle bu makâmata vâsıl olur ümidine mebnîdir. Ve bu devâiri sâdât-ı⁶¹⁶ Nakşibendiyye-i mütekaddimînden birisi âverde-i zebân-ı beyân buyurmayıp ancak hânevâde-i müceddidiyyeye mahsûs ve ol tâife-i mukaddesenin tahrîr ve tahkîkleri olduğu ma'lûm oldukda fehm olunmadı deyu inkâr dahi revâ değildir. Bu makâmda /58a/ risâle-i müterceme inâyet-i ilâhî ve meded-i kudsiyye-i hazarât-ı îşân ile husn-i hitâm buldu. Ve'l-hamdülillâhi rabbi'l-âlemîn. Ve's-salâtu ve's-selâmu alâ hayri halkihî ve âlihî ecmaîn.

Hâtîme-i tercümetü'l-aşk

Hezârân-ı hezâr hamd u senâ bu nev⁶¹⁷ eser-i aşk-âsâr inâyet-i hazret-i Mennân ve imdâd-ı kudsiyye-i hazret-i îşân ile bu gûne husn-i hitâm buldu ki; bâlâda îşâre olunduğu vecih üzere çünkü bu emr-i hafîre me'mûr olduğumuza "زمان بيري دهرم و قوة قوا در هم درژم"⁶¹⁸ رب اشرح لي صديري و يسرلي امرى واحلل عقدة من لساني" ile "يفقهوا قولى واجعل لى وزيراً من أهلى هرون أختى اشدد به ازرى و أشركه فى امرى"⁶¹⁹ niyâzına âgâz ederek kelîm-i tavr-ı münâcât olup bir hünerden tevfiik ricâsında iken serâmed-i püser-i hânân ve ferzendân-ı ma'neviyyemizden "جان جبريل سروشى سرشت و باحسان خليل"

⁶¹² C; +temmettir devâirler

⁶¹³ C; + ve dahi

⁶¹⁴ C; olunduğu

⁶¹⁵ C; tehdîdân

⁶¹⁶ C; Nûsha burada sona erip eserin devâmının eksik olduğu görülmüştür

⁶¹⁷ B; bu nidd

⁶¹⁸ " Ben yaşlılık zamanındayım, her günümün içinde güçlükler var."

⁶¹⁹ "...Rabbim! Gönlüme ferahlık ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimdeki tutukluğu çöz ki sözümü anlansınlar. Bana ailemden birini yardımcı yap, kardeşim Hârûn'u. Onunla gücümü arttır. Onu işime ortak et." (Taha; 20/(25-32))

ki⁶²¹ "بنده خاص خاصان رب عزت محمد عزت أعز الله في الدارين و اسعده الله بسعادة الكونين" ⁶²⁰ Nesr; ferzend-i hakîkî-i nisbeti olmakla ferzend-i nisbîden sad hezâr /58b/ mertebe⁶²² efzûndur. Ve müddet-i medîde silsile-i nisbet terbiyetimizde kesb-i şeref-i kemâl edip tahsîl-i rızâmızda cansipârlık etmekte mukârinen bi tevfiği'llâhi teâlâ bî misâldir. Binâberîn bu hizmet-i celîlede istihdâmına mülhem olduğumuza binâen derhal ihzâr ve arz ve garaz mâ fi'l-bâl kılındıkda az şah يك اشارت از من بسر; "از شاه يك اشارت از من بسر"; zemzemesiyle icrâ-yı rızâ perverîye i'tinâ eyledi. Lâkin tarafımızdan vâkı' olan me'mûriyyete mebnî hademât-ı devlet-i alîye ile meşgûl olduğundan "دو شهراه و يك تازاین چه كار" "دو شهراه و يك تازاین چه كار"; neşîdesince mebâdâ ki icrâ-yı merâsim-i hizmet ve ubûdiyyette kusûr ola hulyâsı bâdî-i helecân-ı derûnî olup âyine-i zamîri poşt bedîdâr-ı hayret olarak destur-hâst-ı azm-ı âramgâh oldu. Çünkü ol şeb-i pür şûr ve şa'bede ser-i irâdesini bâlin-i hayrete nihâde ve basar u basîretini âlem-i gayba guşâde eyledikde dîde-i ibret-bînine âlem-i müşâhede bu sûret ile cilveger olur ki; sâhib-i zü'l-fikâr, haydar-i kerrâr, mevlâ-yı Kanber, fâtih-i Hayber, ibn-i amm-i Rasûl, zevc-i Betül, ebu'l-evliyâ Ali mürtezâ kerrema'llâhu teâlâ vechehû ve radiya'llâhu teâlâ anhu /59a/ hazretlerinin fâizü'n-nûrlarında bulunup yed-i mü'eyyedlerinde bir kitâb tutup ve kendüye tevcîh-i hitâb buyurup "Bu kitâb-ı müstetâb muhyi'd-dîn tesvîdidir. Bunu tebyîza sen me'mursun" deyu iltifât ile kitâb-ı mezkûru teslîm ederler. Bu zevk u şevk şeref-i hitâb hazret-i ebû turâbdan derece-i ta'bîrden efzûn sermest-i surûr olarak bîdâr olunca handân ve giryân ve hayrân ve şâdân ve teşekkür-kunân hîn-i seher huzûrumuza gelip bu nevîd-i îd-i saîdi tebşîr ve bu hizmet-i celîle ya'nî tahrîr-i âsâr-ı celîleye ez dil u cân saîd-i⁶²⁵ himmet ve ikdâmı teşmîr edip nakd u vaktini sarf etmekle bâ-avn ve inâyet-i ilâhî hüsn-i hitâmına muvaffak olduklarımızda edâ-yı hizmet merâsimini îfâ için rûmâl-i ubûdiyyet olup bu bende-i bîçârenin dahi nâmı derdmendânem hâme-i âsârımız ile sahîfe-i âlemde ibkâ buyurulsa deyu cebhesâyı câygâh-ı niyâz ve tazarru' olmaktan nâşî mes'ûlu hâiz rehîne-i hüsn-i kabûl olmakla.⁶²⁶

غرض یاد اولمه در نشأت اثر دن \ جهانده بزم یاران صفاده "Garaz-yâd olma der Neş'et eserden

⁶²⁰ B; -nesr

⁶²¹ Yüce Allah'ın ve Hazreti Muhammed'in seçkinler seçkini kölesi, Allah'ın iki dünyada güçlendirip memnun ettiği kişidir

⁶²² B; +efzâ

⁶²³ "Padişahın tek işaretleriyle ona hızla koşarım."

⁶²⁴ " Bu nasıl iştir ki iki anayol tek sevgili, iki hükümdâr tek canını veren köle!"

⁶²⁵ B; sâat-ı

⁶²⁶ B; +beyit

Cihânda bezm-i yârân-ı safâda” /59b/ medlûlünce hazarât-ı yârândan ümîdvâr olduğum fâtihâ-i şerîfe ve eğer duşvâr olur ise bir rahmetullâh ile bîçâre ve derdmend ve siyeh kâr ve tebeh rûzgâr Neş’et bendelerini yâd ve ruh-i hazînin şâd buyurduklarında bu ferzend-i marziyyü’l-hisâl hâk-i pâ-yı fukarâ-yı tarîkat İzzet bendelerini dahi tufeyl olarak yâd ve ruh-i mahzûnun şâd buyurmaları niyâziyle bu terceme-i şerîfeye hitâm ve tesmiye ve târih ile bu hâtımeye serencâm verildi. Ve’l-hamdülillâhi alâ ni’amâihî ve ihsânihi.

Târih	berâ-yı	hitâm-ı	tercemetü’l-aşk
Hamd-i hudâvend-i cemâl u kemâl			Mûsâ’ya gûyâ ki o Hârûn idi.
Arz-ı cemâl etti bu Yûsuf cemâl			Tab’-ı dile baht-ı hümâyun idi.
Hamd-i hudâ oldu bu zîbâ eser		60a/	
Hüsn-i hitâm ile hemîn cilveger			Ya’nî püser hânımız İzzet cenâb
Secde-i şükr eylese n’ola kalem			Mîr-i Felâtun-meniş irfân-meâb
Çün eseri oldu bu zîbâ rakam			Nice püser hân ve hezârân püser
<i>Meslekü’l-envârı</i> edip terceme			Olsa fedâ zâtına el-Hak değer
Şems-i hüdü eyledi bu âleme			Her dû cihânda ede Rabb-i azîz
Hâme-i Neş’et ki perîşân-makâl			İzzet-i dâreyn ile anı azîz
Böyle eder arz-ı hemîn hasb-i hâl			Eyledi şâm u hunerem rûz-ı îd
Tab’-ı cevânbahtı o dem pîr idi			Leyle-i tesvîdimi subh-ı sefid
Her dû cihân kâmina dil-sîr idi			Avn-i Hak ve himmet-i pîrân ile
Kilk-i asâ ile kelîm-i intibâh			Buldu serencâm buna mim ile
Eyledi tavr-ı sahna azm-i râh			Cevher ile cevherî harfi hemîn
Oldu bagal-gîr muîn-i destgîr			Târih ile ta’miye-i nâzenîn
Bir melek-İ arş-ı muallâ zamîr			İsmi ile târihi geldi tamâm

Tercemetü'l-aşk bu lafz-ı
benâm⁶²⁷

Temmeti'r-risâle

Bi avnillâh-i teâlâ. ⁶²⁸

---

⁶²⁷ Tercemetü'l-Aşk terkibiyle düşürülen tarih, 1203/1788-1789'dur.

⁶²⁸ B; Nüshada "Târih berâ-yı tercemetü'l-aşk" başlığı atılmış olup şiirin kendisinin eksik olduğu görülmüştür

SONUÇ

Burhâneddin Muhammed Nakşibendî'nin Farsça olarak yazdığı, Neş'et Süleyman Edirnevî'nin Osmanlı Türkçesi'ne tercüme ettiği *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr* isimli eser, Nakşibendiyye-Mücedidiyye açısından önem arzeden eserlerden birisidir. Müellif Muhammed Nakşibendî hakkında kısıtlı bilgiler elde ettiğimiz için eserin içerisinde "altın silsile" olarak zikredilen silsileden Muhammed Nakşibendî'nin hocaları ve yaşamış olduğu dönem hakkında kısa bilgiler verdik. Mütercim Neş'et Süleyman Edirnevî'nin hayatı, tasavvufî görüşleri, edebî kişiliği ve eserleri hakkında mümkün olduğunca gerekli bilgileri aktarmaya çalıştık.

Eser, Osmanlı Türkçesi'ne tercüme edildikten sonra bu alanda daha fazla tanınmış olup araştırmacılar tarafından üzerinde çalışmalar yapıldığı anlaşılmıştır. *Meslekü'l-Envâr*'ın müellifi Burhâneddin Muhammed Nakşibendî ile Muhammed Bahâuddin Nakşibendî'ye nisbet edilme konusunda karışıklık olması eserin döneme ve araştırmacılara etkisinin bulunduğunu göstermektedir. Bunun yanında Osmanlı Türkçesi'ne çevrilmiş farklı nüshaların bulunması da bunu desteklemektedir. Bursalı Mehmet Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* eseri, Osmanzâde Hüseyin Vassaf'ın *Sefîne-i Evliyâ* eseri, Muallim Nâcî'nin *Osmanlı Şairleri* eserinde Neş'et Süleyman Edirnevî ile birlikte eserin ismi geçmektedir.

Hicrî 13. y.y / m. 18. y.y'da tasavvufa kazandırılan bu eser, içeriğinde genel olarak; fânî olan bu dünyada insanın nefsinin kötü hasletlerinden arınıp bu yolda devamlı gelişerek ilerlemesiyle kendisini asıl dünyaya hazırlamasından bahsetmektedir. Öyle ki ödül ve ceza, sevap ve günah, cennet ve cehennem mefhumlarının dahi anlamlarını yitirerek talep edilenin yalnızca Allah'ın rızası olması ulaşılması talep edilen en üst mertebedir.

Tasavvuf yolunda yaşanan tecrübî bilgiye ulaşırken bir rehber veya bir mürşidin gerekliliği ve olmadığı takdirde karşılaşılması muhtemel olan tehlikeler üzerinde sıkça durulmaktadır.

Eserde Hz. Ebû Bekir (r.a.)'e ve Hz. Ali (r.a.)'ye dayandırılan iki silsile de zikredilmiştir. Tarikatın âdâbı, tasavvufî ıstılahlar, zikir çeşitleri, letâifler, Kelimât-ı Kudsiyye, bazı makâmlar ve İmam Rabbânî'nin ilk olarak ortaya attığı seyr-i sülûkun mertebelerini konu edinen dâireler, eserin içerisinde yer alan başlıca konulardır. Bunun yanında menkıbeler, âyetler, hadisler, başka eserlerden alıntılar ve beyitler de yer almaktadır. Bütün bunlar bahsi geçen konuların daha anlaşılır hâle gelmesini sağlamıştır.

Nakşibendiye-Müceddidiyye alanında verilmiş kabul ettiğimiz bu eseri üç bölümde incelemeye çalıştık. Birinci bölümde müellif ve mütercim hakkında bilgilere yer verdik, ikinci bölümde, eseri özetleyerek, yeri geldiğince diğer kaynaklardan destek alıp zenginleştirerek manâyı aktarmaya gayret ettik. Tasavvufi kavramları dört bölüm on iki fasıl olarak inceleyen müellif eserin içerisinde ayet ve hadislerden deliller getirerek konuları açıklamış, yeri geldikçe diğer tasavvufî kaynaklardan alıntılar yapmış, beyitlerden ve büyüklerin sözlerinden, konunun daha açık anlaşılması için yer yer menkıbelerden faydalanmıştır. Buna ek olarak bu bölümde, Nakşibendilikte rüyaya yer verilmediği halde Ta'bîr ve Menâm olarak bir başlığın olup rüya çeşitlerinden rüyanın nasıl yorumlanması gerektiğine kadar bilgiler verilmiş olması dikkatimizi çekmiştir.

Eserin metninin bulunduğu üçüncü bölümde ise, üç nüsha ile karşılaştırarak çalışmamızı yürüttük.

Tasavvuf, kâl ilminden çok hâl ilmi olduğu ve bu tecrübî kısmını sözlerle ifâde etmek sınırlandırma olduğu kanaatindeyim. Ancak mümkün olabildiği kadarıyla sözlere dökülen bu tecrübî alanı da içinde barındıran tasavvufun bir ilim olarak oluşmaya başlayıp da bu alanda eserler verilmeye başladıktan sonra bu ilmin kültürü zenginleşmiş ve sonraki nesillere de ışık tutmuştur. Umuyorum ki, üzerinde çalıştığımız *Meslekü'l-Envâr ve Menba'u'l-Esrâr Tercümesi* isimli eser de Nakşibendiyye-Müceddidiyye alanında kaynak olma ve istifade edilmeye katkı sağlar.

LÜGATÇE

A

Adgâs: rüya karışıklıkları

Âferide: yaratılmış

Âfet-i uzmâ: büyük felâket

Âgâh: bilgili, haberli, uyanık

Âgâz: başlangıç, baş, başlama

Agvâ: en sapkın

Agvât: çukurlar, pislikler

Ahbâb: dost

Ahlâm: rüyalar

Ahz: alma, kabul etme

Akîb: devâmında

Âlemiyân: insanlar

Âlemtâb: dünyayı aydınlatan

Anberiyye: yayla çiçeği

Andelib: bülbül

Arak: rakı

Ârâm: yavaş

Ârâmgâh: dinlenme yeri

Ârâste: bezenmiş, süslenmiş

Ârî: hür

Asâ: değnek, dervişlerin taşıdıkları sopa

Âsumân: gök, gökyüzü

Atâyâ: bağışlar, hediyeler

Âverde: naklolunmuş, getirilmiş

Aybcûyî: ayıp arama

Âyine: yöntem, yol

Azm u cezm: kesin karar

B

Bâdî: başlayan

Bâd: hava

Bâd-i fenâ: yokluk rüzgarı

Bâdiye-peymâ: çölde dolaşan

Bâ'is: sebep olan

Bagal-gîr: koltuğa giren, koltuk tutan

Bâkî: kalıcı, ebedî

Bâr: kere

Bârgâh: saray, huzur

Bedreke: rehber

Be-her-hal: her halde, mutlaka

Bahar u hazân: ilkbahar ve sonbahar

Behîmiyyet: hayvanlık hâli

Benâm: meşhûr

Bende: kul, köle

Belâhet: aptallık

Bendegân: kullar

Berâderân: kardeşler

Berâhime: brehmenler

Berbâdî: yok olma

Berdâşt: hasat

Berg-i sebz: hediye

Beşâret: müjde

Be şart-ı ân ki: şu şartla ki

Bezm: meclis

Biçâregân: çaresizler, zavallılar

Bida': sonradan ortaya çıkan şeyler

Bîdâr: uyanık

Bihîşt: cennet

Bîhod: kendinden geçmiş olan

Bîmâr: hasta

Binâberîn: bunun üzerine

Bî ser u pâ: başsız, düzensiz

Bisyâr: çok

Bîvâr: on bin

Bulend: uzun, yüksek

Burûc: hisarlar

Burûdet: soğukluk

Burûz: ortaya çıkma

Bûs: öpme

Buzurgvâr: yüce, ulu

Bünyâd: asıl, temel

C

Cânsipâr: canını veren

Câygâh: yer, mekan

Cebhesây: birinin karşısında alnını yere koyan

Cidd: bir işi gerçekten çalışıp işleme

Cilveger: cilve yapan

Cell: yüce

Cust u cî: arayış

Cûybâr: ırmak

Ç

Çarh-ı felek: talih

Çendân: o kadar, o denli

Çeşmesâr: pınar başı

Çûn ü çirâ: nasıl ve niçin

D

Dahve: güneşin ufuktan henüz yükselip yayılmaya başladığı zaman

Dâ'îye: istek, irâde, sebep

Dâmen: etek

Dehân: ağız

Dem: nefes

Dermend: dertli

Derk: anlayış, idrâk

Dermânde: aciz, çaresiz

Deryâ: deniz

Destgîr: yardımcı, mürşid

Destûr: izin

Devletmend: bahtiyar, mutlu

Dîde: sayılı, çok fazla

Dilbeste: gönül bağlamış, aşık

Dilhâh: gönül isteği

Dilîr: cesur

Dimâğ: akıl

Duşvâr: zor

Dûzah: cehennem

Dürre: inci

E

Ebr-i bahâr: bahar bulutu

Efrâd: tek olanlar

Efzûn: çok fazla, bol

Eflâk: semâlar

Ehibbâ: dostlar

Ekânîm: asıllar, temeller

Elhân: nağmeler

Emced: çok şeref, onur ve haysiyet sahibi olanlar

Enâm: insanlar

Encum: yıldızlar

Endûh: üzüntü

En goşt nihâden: seçmek, itiraz etmek

Erike-nişîn: tahtta oturan

Esb: at

Esba': parmak

Evân: zaman, çağ

Evtâd: direkler

F

Fâriğ: boş, boş kalmış

Fart-ı muhabbet: aşırı sevgi

Faysal: kesin karar

Ferâmûş: unutma

Ferdâniyyet: birlik, teklik

Fermânber: itaatkar, aldığı emri yerine getiren

Fermânpezîr: itaatkar

Ferzend: evlat, çocuk

Ferzendâne: oğullara yakışır şekilde

Feyezân: taşma

Feyz-mend: ilim, irfan sahibi

Feyz-yâb: feyiz bulan

Firâş: yatak

Fütûr: gevşeklik

Füzûn: çok fazla

G

Gâh: zaman

Gâmiza: karmaşık

Gar: mağara

Garaz: kin

Gerdûn-bâr: Allah'a dönen

Gill u gışış: kin ve hîle

Giryân: ağlayan, ağlayarak

Gitâ: perde

Goncâyış: kapasite

Gûbâr: toz

Gumûm: gamlar

Gûn: kısım, tarz

Gûnagûn: rengârenk

Guşâde: açık, çözümlenmiş

Güft u gû: sohbet

Güzerân: geçici

Güzeşte-gân: geçmişler

H

Hâb: uyku

Hadîd: demir

Hafiyye: gizli

Hâh nâ hâh: ister istemez

Hâib: mahrum

Hâk: toprak, yer

Hakâyık: gerçeklikler

Hâkî: zelîl

Halâs: kurtuluş

Hâlî: boş

Hâlâ: şimdi, hele

Halel: süsler

Hamd-hân: şükür eden

Hamd ü sipâs: şükretme

Handân: gülümseyen

Hânevâde: aile

Harâbsân: virâne gibi

Hâsir: zarara, ziyana uğrayan

Hâst: istek

Hatîr: yüce, ulu

Havâss: seçkin kişiler

Havâtîr: düşünceler

Hayyiz: taraf, mekan

Hazer: sakınma

Hebt u hata: yanlışlık

Helecân: titreme

Hemîn: aynısı, tıpkı

Herçend: her ne kadar

Heterât: güçlükler

Hevâ: istek, arzu

Hevesnâk: hevesli

Heves-peymâyân: heves ölçenler

Hezâr: bin

Hezerân-ı hezâr: binlerce

Hezl: şaka

Hilye: süs, cevher

Hisâl: hasletler

Hizâne: kalp

Hazelân: yardımsız bırakılma, sevgiliden uzak düşme

Hod-bîn: bencil

Hod'e: hile

Hordegirî: ayıp arama

Hoşguvâr: lezzetli

Hucre: oda

Hudâvend: Allah

Hullet : dostluk

Humk: aptallık

Humûm: üzüntüler

Hurrem: mutlu

Husrev: hükümdar

Hûşecîn: bereket toplayan

Huzûr: hâzır bulunma.

Huzûz: nasipler

Hümâyûn: mübârek

I

İtlâk: anlam verilme, denilme

İ

İbrâm: ısrar

İhzâr: hazırlama

İkdâm: gayret ve sebatla çalışma

İksâd: durgunluk getirme

İktidâ': tâbi olma

İnâbet: günahlara tövbe edip Hak yola dönme

İnhitât: düşme

İnkıyâd: boyun eğme

İnsibâg: temizlenme

İrâe: gösterme

İrşâd-meâb: doğru yolu gösterene sığınma

İsâl: vusul buldurma

İsneyniyyet: ikilik

İstid'â: ricâ, istek

İttibâ': tâbi olma, uyma

İttikâl: dayanma, güvenme

İyâb u zihâb: gidip gelme

İzâ'at: kaybetme

İzâm: büyükler

İz'ân: anlayış

İzmihlâl: yok olma

K

Kâbekavseyn: Miraç gecesinde Hz Muhammed'in Tanrı'ya olan yakınlık derecesi

Kabes: ateş parçası

Kadem nihâde: ayak basmış, gelmiş

Kâmin: gizli

Katî'a: kesme, kırılma

Katre-i kulzüm: denizin damlası

Kavs: yay

Kecfehm: yanlış anlayan

Kedd-i yemîn: el emeği

Kehfü'l emân: güvenilir mağara

Kem-kadr: değersiz

Kemmâye: karaktersiz

Kemî: eksiklik, biraz

Kerâmet-meâb: kerametine sığınılan

Kerâne: yan, sınır

Kerde: yapmış, etmiş

Kerrûbiyân: büyük melekler

Kerûr: on bin

Kes: kimse

Kesâyif: yoğunluk

Kevkeb-i dürrî: parlak yıldız

Kıdve: kendisine uyulup ardından gidilecek kimse

Kısr: kabuk

Kirâr: tekrar

Kirdâr: iş, davranış

Kilk: ney, kamış kalem

Konc: köşe, bucak

Kunân: yaparak, ederek

Kuûd: oturma

L

Lâmi': parlak

Lübb: iç, öz

Lemeât: parıltılar

Leng: duraksama

Likâm: dizgin, hayvanın ağızına takılan gem

M

Mâ'adâ: -den başka, dışında

Mâdâm: devam ettikçe

Madem: çünkü, değil mi ki

Mâ fi'l-bâl: kalpteki

Mahal: yer

Mâhtâb: ay ışığı

Mahzâ: yalnız

Ma'hûde: bilinen, sözleşilen

Makûle: söz

Makziyyü'l-merâm: yerine getirilmiş amaç

Mâlamâl: dopdolu

Mâ lâ ya'nî: manasız, faydasız

Mansûs: Kur'an'da açıkça anlatılmış

Markad: kabir

Mâtemzede: yasa tutulmuş

Matiyye-i nefs: nefis denilen binek atı

Ma vü men: kibir

Me'nûs: uyumlu

Meâd: âhiret

Mebâdâ: olmanın, olmaya

Mecbûl: yaratılmış

Meczûm: niyet edilmiş

Mededres: yardım eden

Medlûl: kanıt gösterilen

Mefhûm: kavram

Mefkûd: kayıp, yok, olmayan

Mehâbet: heybet

Mehâfet: korku

Meh mâ emken: mümkün olduğu kadar

Meks: bekleme, bir yerde kalma

Melhûz: düşünülebilen

Menfûr: nefret edilen

Meniş: düşünce, adet

Menût: bağlı

Menzûr: amaç

Mer'î: riâyet edilen

Merkûm: yazılmış, adı geçmiş

Mesâ'ib: musibetler, belalar

Meş'al: lamba

Meşreb: yaratılış, mizac

Mezâk: tatma

Mezbele: çöplük

Mezbûr : adı geçen

Mezîd: artma

Mezlaka: hataya düşüren şey

Mihmân: misâfir

Mîr: ölüm

Miyân: orta, iç

Mu'an'an: sıralanmış

Mu'anven: unvan verilmiş

Mu'avedet: geri dönüş

Mu'azzib: azap ve eziyet veren

Mucâb: cevaplandırılmış

Mufassal: uzun uzadıya anlatılan

Muhal: mümkün olmayan

Muhalled: kalıcı

Muhallel: çözümlenmiş

Muharramât: haram ve yasak olan şeyler

Muheyâyâ: hazır

Muhtezer: can çekişen

Muktezâ: gerek olan

Mundekk: düz

Munşe'ib: kollara ayrılan

Murr-i câm: acı kadeh

Musarrah: açıklanmış, belirtilmiş

Museffâ: saf, halis

Musırr: ısrarlı

Mutâla'a: etraflıca düşünme, inceleme

Muvâzabet: bir işle dâimâ uğraşma

Muzmehil: yok olan

Muzter: zararlı

Mü'abbir: rüyâ tabircisi

Mübeddel: değiştirilmiş

Müberhen: açık

Mübeyyen: açıklanmış

Mücerreb: tecrübe edilmiş

Mücmel: kısa ve az sözle anlatılmış

Mü'eddâ: mânâ

Müfâd: mânâ

Mümessil: temsil eden

Müselles: Üç kere çekilerek saflaştırılmış bir tür şarap, kokteyl türünde özel bir içki.

Müselmel: zincirleme, ard arda gelen

Müstağrak: batmış, dalmış

Müstelzim: gerektiren

Müşevvik: teşvik eden

Mütefâvit: farklı

Mütena'im: varlık içinde olmak

Mütevârî: gizlenen

N

Nâbehencâr: düzensiz

Nâbûd: yok

Nâf: göbek, karın

Nakş-i nigâr: sevgilinin resmi

Nâ-pesend: beğenilmez

Nâ-sezâ: yakışmaz

Nâşî: dolayı, ötürü

Nâ-yâb: bulunmaz

Nâzenîn: cilveli

Nedâr: yoksul

Nefha: güzel koku

Nehc: yol, usül

Nehzet: kalkma, hareket

Nevâziş: gönül alma, iltifat

Nevbe: vakit

Neyyir: nurlu, parlak

Nigâh: bakış

Nigerân: bakan, bekleyen

Nihâd: huy, karakter

Nihoft: gizli

Niyâr: ateşler

Nûş: içme

Nümâyiş: gösteriş, görünüm

Nüvîd: müjde

P

Pâs: süre

Pâyân: son

Pelîd: kirlî, kötü davranışlı

Pend: öğüt

Perestiş: tapma

Pere zeden: sarmak, kuşatmak

Pertev-endâz: nurlandıran

Perverde: beslenmiş

Perverdigâr: Allah

Perverişyâfte: beslenmiş, yetiştirilmiş

Peser: evlat

Pest u bulend: alçak ve yüksek

Pezîr: kabul eden

Pîrâ: donatan, süsleyen

Pîrâne: yaşlı gibi

Pîş-i çeşmân: gözler önü

Pur şûr: coşku dolu

Pûst: deri

Pûşîş: örtme

R

Râgıb: isteyen

Ra's: baş

Rediyye: zıt

Reftâr: gidiş

Rehâ: kurtuluş

Rehâbîn: rahipler

Reh-âverde: yolcunun getirdiği hediye

Rehîn: bir şeye garanti olarak tutulmuş

Rehneverdân: yolcular

Renc u meşakkat: sıkıntı ve güçlük

Resîde: varmış, ulaşmış

Revâ: uygun

Reviş: gidiş, tarz

Rîze-çîn: kırıntı toplayan

Ruhas: izinler

Rûmâl: yüz süren

Rumhayn: iki mızrak boyu

Rûzgâr: zaman

S

Sabî: küçük çocuk

Sad: yüz

Sadâret penâhî: sadrazam

Safâ: saflık

Safvetî: hâlislik saflık

Sâhî: hata işleyen, yanılan

Sahv: kendine gelme

Sanevberî: kozalak şeklinde

Seb'î: yedi sayısı ile ilgili olan

Sebz: yeşil

Sebzezâr: yeşillik

Sefîd: ak

Selb: olumsuzlaştırma

Serâmed: başta gelen
Serencâm: bir işin sonu
Sereka: hırsızlar
Serhadd: sınır
Serkâr: zât-ı âlîleri, sayın
Sermest: sarhoş
Sevâbit: durağan yıldızlar
Sevâr: binme
Seyyâre: gezegen
Sezâvâr: lâyık
Sıhhat: sağlık
Si'e: genişlik, bolluk, kapasite
Sivâ': başka
Siyehkâr: günahkâr
Subh u şâm: sabah akşam
Sucûn: hapishaneler
Suhen: söz
Suverî: soyut
Sûziş: yanma
Sürh: kırmızı
Sürûş: melek

Süstlük: tembellik

Ş

Şâdân: sevinçli

Şakka: zahmetli

Şeb: gece

Şegaf: çılgınca sevme

Şehinşâhî: imparatorluk

Şehrâh: anayol

Şekâvet: bedbahtlık

Şeker-fürûş: şeker satan

Şem': mum

Şeytanet: şeytanlık

Şinâver: yüzen

Şîr: arslan

Şîve: tarz

Şuâ': ışın

Şubbân: gençler

Şugl: iş uğraşı, meslek

Şu'le: alev

Şumâr: hesap, sayı

Şu'ûnât: işler

T

Tama': aç gözlülük

Ta'miye: ebced sisteminde düşürülen bir tarihin eksik yada fazla gelmesi halinde eklenecek yada çıkarılacak sayıyı üstü kapalı söyleme

Tavk: gerdanlık

Tazarru': kendini alçaltarak yalvarma

Tebeh: mahvolmuş

Tecemmülât: süslenmek üzere kullanılan eşya

Tedennî: yakınlık

Tefâvüt: iki şey arasındaki fark

Tefehhüm: farkına varma

Tehâvün: gevşeklik, ihmal

Tehî: boş

Tekâsül: tembellik

Tekâzâ: rica, dilek

Televvüsât: kirlilikler

Tenâkus: azalma

Ter: daha

Terakkî: yükselme

Tergib: arzu ettirme

Terhîb: korkutulma

Tesvîd: karartma

Teşmîr: hazır olma

Tetavvu': nâfile ibâdet

Teveccüh: yönelme

Te vessül: sebep tutma

Tevsen: serkeş at

Tezellül: kendini hor ve hakir gösterme

Tezeyyün: süslenme

Tezyî': kaybetme, zâyi etme

Tıynet: yaratılış

Tîr: ok

Tu tu: kat kat

Tufeyl: davetsiz misafir

U

Uluvv-i şân: şanı yücelik

V

Vâdî: bir nehrin aktığı yer, yatak

Vaz': koyma

Vedî'a: emanet

Verâ: arka

Verta: çukur, içinden çıkılması güç iş

Verziş: çaba, çalışma

Y

Yâd: hatırlama, anma

Yakaza: uyanıklık

Yârân: dostlar

Yek be yek: bir bir

Z

Zâhil: ihmâl eden

Zânû-zen: diz çökmüş

Zârî: ağlayıp sızlama

Ze'men: sanı

Zebân: dil

Zebh: boğazlama

Zekâvet: zekilik

Zell: yanlış yapma, kayma

Zemm: toplama, ekleme

Zenbûr: arı

Zengâr: pas

Zerd: sarı

Zerrîn: altından yapılmış, altın

Zevk: hoş giden hâl, ma'nevî bir hal

Zınnet: cimrilik

Zîbâ: güzel

Zilâl: gölgeler

Zîr: alt, aşağı

Zîver: süs

Zûr: güç

Zübde: bir şeyin en seçkin parçası

Zühhâd: zahidler

Zîri kadem: meşreb

KAYNAKÇA

Aclûnî, İsmail b. Muhammed el-Cerrâhî, *Keşfü'l-Hafâ ve müzîlü'l-İlbâs amma'stehera mine'l-ehâdîsi alâ el-sineti'n-nâs*, (nşr. Yûsuf b. Mahûd el-Hâc Ahmed), I-II, ts.

Buhârî, Nâsıruddin, *Tuhfetü'z-Zâirîn*, Buhara, 1910

Bursalı Mehmed Tâhir Bey, *Osmanlı Müellifleri*, c.II, (haz. A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınları, İstanbul, 1972.

Cebeci, Suat, *Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2010

Celâleddin Ebu'l-Fadl Abdurrahman b. Muhammed b. Ebî Bekir es-Suyûtî, *ed-Dürrü'l-Mensûr fi't-Tefsîr bi'l-Me'sûr*, (trc. Hasan Yıldız), 14. Cilt, Ocak Yayıncılık, İstanbul, 2012

Ceyhan, Semih, *Türkiye'de Tarikatlar: Tarih ve Kültür*, İsam Yayınları, İstanbul, 2015

Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Aydın Kitabevi, Ankara, 2004

Ebû Abdillâh Muhammed İbn İsmâîl el-Buhârî, *Sahîh-i Buhârî ve Tercemesi*, (trc. Mehmed Sofuoğlu) 1-13-14. Cilt, Ötüken Yayıncılık, İstanbul, 2009

Ebu'l-Hüseyin Müslim İbnü'l-Haccac el-Kuşeyrî en-Nîsâbü'rî 206-261, *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi*, (trc. Mehmed Sofuoğlu), 8. Cilt, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1972

Ebû Nasr es-Serrâc, *el-Lüma'*, *İslam Tasavvufu* (haz. H. Kamil Yılmaz), Erkam Yayınları, İstanbul, 1996

Eraydın, Selçuk, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, İFAV, İstanbul, 2011

Güzelyüz, Ali, *Hoca Neş'et: Tûfân-ı Ma'rifat*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1992

Güzelyüz, Ali, *Hoca Neş'et'in Hayatii Eserleri ve Tûfân-ı Ma'rifetteki Tasavvufî Görüşleri*, İlmî Araştırmalar, no:5, 1997

Hâce Abdullah el-Ensârî el-Herevî, *Menâzilü's-Sâirîn*, (trc. Abdurrezzak Tek), Emin Yayınları, Bursa, 2008

İmam Hafız Ebû Davud, *Sünen-i Dâvûd ve Tercemesi*, (trc. İbrahim Koçaşlı), Erkam Yayınları, İstanbul, 2008

İmam Tirmîzî, *Sünen-i Tirmîzî ve Tercemesi*, (trc. Abdullah Parlıyan) , Konya Kitapçılık, Konya, 2004

İsmâil Rusûhî Ankaravî, *Minhâcü'l-Fukarâ*, (haz. Safî Arpaguş), Vefâ Yayınları, İstanbul,2008

Kanar, Mehmet. *Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul, 2000.

Kuşeyrî, Abdülkerim, *Tasavvuf İlmine Dâir Kuşeyrî Risâlesi*, (haz. Süleyman Uludağ), Dergah yayınları, İstanbul,2012

Mevsua-i Kâmile Programı

Mutçalı, Serdar, *Arapça-Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul,1995

Nâci, Muallim, *Osmanlı Şâirleri*, (haz. Cemal Kurnaz), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986

Rafiddinov, Seyfeddin Seyfullah, *Mûsahan Dehbîdî'nin Orta Asya'da Nakşibendiyye-Müceddidiyye Tarikatının Gelişmesindeki Yeri*, İmam Rabbânî Sempozyumu Tebliğleri, (edt. Necdet Tosun), Hüdâyi Vakfı Yayınları, İstanbul, 2018

Sami, Şemseddin, *Kamus-i Türkî*, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1989

Süreyya, Mehmed, *Sicill-i Osmânî: Tezkire-i Meşâhir-i Osmâniyye*,I-IV, İstanbul, 1890

Tosun, Necdet, *Derviş Keşkülü*, Erkam Yayınevi, İstanbul, 2012

Tosun, Necdet, *İmâm-ı Rabbânî Ahmed Sirhindî- Hayatı, Eserleri, Tsavvufî Görüşleri*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2013

Tosun, Necdet, *Bahâeddin Nakşibend- Hayatı, Görüşleri, Tarîkatı*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2015

- Tosun, Necdet, *Râbîta maddesi, DİA*, c. XXXIV, 378, İstanbul, 2007
- Türcan, Talip, *Ülü'l-Emr maddesi, DİA*, c. XLII, 295-297, İstanbul, 2012
- Uludağ, Süleyman, *Havâtır maddesi, DİA*, c. XVI, 526, İstanbul, 1997
- Uludağ, Süleyman, *Hicab maddesi, DİA*, c. XVII, 430-431, İstanbul, 1998
- Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul, 2012
- Vassaf, Osmanzâde Hüseyin, *Sefîne-i Evliyâ*, (haz. Mehmet Akkkuş, Ali Yılmaz), c. II, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006
- Yılmaz, Hasan Kamil, *Cezbe maddesi, DİA*, c. VII, 504, İstanbul, 1993
- Yılmaz, Hasan Kamil, *Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar*, Ensar Yayınları, İstanbul, 2010

EK 1: A NÜSHASI

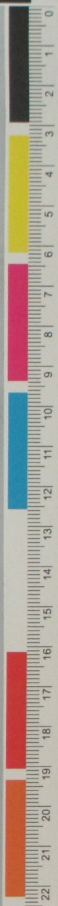
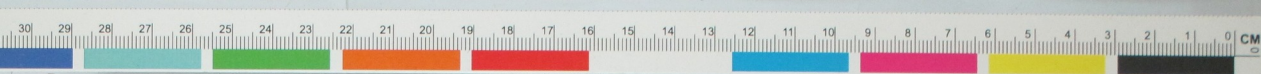
Bu eserin;
kataloglanması, dijital ortama aktarılması ve
elektronik ortamda kullanıma sunulması
İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)'nın desteğiyle
İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü (Atatürk Kitaplığı)
tarafından gerçekleştirilmiştir.

Proje No	:	İSTKA/2012/BİL/233
Destek Programı	:	Bilgi Odaklı Ekonomik Kalkınma Mali Destek Programı
Projeyi Destekleyen	:	İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA)
Proje Adı	:	Osmanlı Dönemi Nadir Eserlerin Kataloglanması, Dijital Ortama Aktarılması ve Elektronik Ortamda Kullanıma Sunulması
Proje Sahibi Kuruluş	:	İBB Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Proje Yüklenicisi	:	Yordam BT Ltd. Şti.
Proje Uygulama Yeri	:	Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü - Atatürk Kitaplığı İSTANBUL – Beyoğlu

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

ATATÜRK KİTAPLIĞI
K
569
BELEDİYE

MUSEUM
 BIBLIOTHECA
 ATATURK KUTUPHANESI

1266

1

İSTANBUL BELEDİYESİ
Atatürk Kütüphanesi
No. K.569

HASAN CAHİT ERGÜN
HUSUSİ KİTAPÇI

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

İSTANBUL BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بجد الله اولدم من الحمد خزان دل وجام اولدى زبان
ودهان تسبیح و تملیل سبوحیان ملا اعلا در ذوق
حمد و سلسله تقدیر اساس عرض درگاه جناب کربیا
جل و علاه و اوراد و ادکار کرم و بیان علم انوار دلت
بسیار کرم و رسولات ملیتات زکیات تقدیم روضه
مطهره جناب مظهر شرفات اعین حضرت سلطان الانبیاء
و المرسلین و محبوب رب العالمین و اهدای ارواح طیبه
ال اولاد و اصحاب کرمین قلندری و راسته بادیه نقش
نکار صحیفه آثار کلام عجز زبان نفاذ تبحر سب و ورق
و سرور زکاء بود رک تارخ هر ترک بیک اکیوز اون
ایکی سدی حضرت سلطان التتلاسلین ضلالت الله فالارضین
حامد الحرمین التشریفین خاقان البرین و العجزین

السلطان

السلطان سلیم خان ابن السلطان مصطفی خان خلد الله
خلافته و ابدا سلطنته و اید جنوده عهد همایونده
زبده سلسله خدایوندان نقش بندان تسبیح
احرار یان عارف بالله و اصل الی الله خیر الخلف
مجدد الف تانی قدوة ارباب الیقین قطب المعارفین
برهان الواصلین محمدی حسب رضوی نسب حنفی
مذهب برهان لقب مولانا الشیخ السید محمد التتلاسلین
انا الله بانوار قیوضات اسرار المشاکین و روضی الله عنه
وعن اسلافه و اخلافه الی یوم الدین جناب لری دار
التسلطنت عثمانی بربطه سجاد صلا مسافرت
و تازیة دعای دولت ابد مدت بود کله رنده صاحب
صدر عصر حضرت شهنشاهی و یکی سلطنت جناب
ظل القی حامی عباد الله راح عمال الله سید لوزله
کهف الامان فقر الحاج محمد عزت پاشا و تقرب الله بما
یحبه و یرضاه و جعل من الذین لا خوف علیهم و لا هم یحزبون
حضرت لری نیک عزیز مشاور الی الیه نسبت حبشه از لری
اولد و غنچه بناء ده آورد محمد بن لریه و برك سبزه و شمشاد

MUSEUM LIBRARY
HUGUS KITAPHANE

اولمق اوزره طرہق نازنین نقشبندان حاوی مسلك
الانوار نامیله نامدار فارسی الهابره برسالة شریفه
ہدایہ دیفہ تالیف و جناب صدر تپناھی بر عرض تقدیم
بیوروب مشارالیه حضرت قلمی دخی اول لؤلؤ صدقہا و خزانہ
دل بنیادی درة التاج افتخار و اعتبار اتخاذ بلہ مجبول
اولد قلمی اخلاق کریمانه حضرت پیغمبری و وطنیت سلیمه
خدا داد لری مقتضای اوزره عباد اللہ کمال شغف
شفقت لری بنیاد ساز بوم رومده لسان فارسی بلہ زبان
اشنا اولیت لری دخی بومائده آسمانی و نزل فردوس
روحانی دن ریزه چین عرفان اولمق ایچون لسان ترکی
ترجمہ سنی ارادہ و بو مخلص دعا کوریلرینه امر و اشارت
بیورد قلرنده هر چند انطاق علیہ حضرت ایشان ایله
قیل و قاله نفا بل ایسم دخی امر من له الامرہ امتثال
لازمه دیانندن اولمقله ناچار معذوریتیم اعتراف واقبل
اولنرق جناب حضرت پروردگار معینہ توکل و ختم
خواجهکان نقشبندان صاحب زمان قطب دوران
حجة الله لخلق و خلقیتہ فی ارضه و وود یعنی بریتہ

امین

امین کنوز عرش الله و وارث کل رسول الله سیدی
وسندی و شیخی و معتمدی و مکان الروح فی جسدی
اعتی بہ حضرت خواجہ امین النفسبندی ادام الله
ظل ارشاده و سلطانہ علی مفارق عباده و متعالیہ
بطول حیاتہ جنابک امداد قدسیہ و روحانیت علیہ
لرینہ تو سئل برلہ بوا امر خطیر کرد و نیار بار کردن زنت
اهتمام قلوب انجق مؤلف کتاب کرامت آقا حضرت لری
بوفضل الخطابک مقتضای مقام و سیاق و سبب او کلام
اوزره مجملی مفصل و مفصلی مجملی فلسفی نیاز و التماس
التمکله بر نفع ملتس ترجمہ سنہ صرف همت فلندی
منکار عیب گذشتگان مکتشاز هم لب سر زمان اگر
از حیانت گذشته بقران برده کس مدرسه اصحاب دانشتر
و عرفان و ارباب دید و ایقاندن نیازم بود که نوبیا باره
خامه برده زبانک هر نفسہ انکشتنہا و عیجوبی
و خرده گیری اولیوب نغمة دماغ پرور صبا کی قرین
سمع قبول و یو بیچاره بی یاد خبر بیورہ لریت غرض باد
اوله در نشئات اثر دن جهانده بزم یاران صفاده

وبالله التوفيق والهداية والعناية

بسم الله الرحمن الرحيم

واجب شكر وحمد جناب كبرياءه وفريضة صلوة حضرت سلطان الانبياء بعد الامم مؤلف كتاب هدايت اكتساب جناب لري بيورر لركه بزور رساله نادره في اكرچ حضرت صدارتينا هي بي تحفة درو يشانه اولوق اوزره تأليف ايلدك لكن بوبابده مقصود اصلي ومطلوب كل النجوه هو سبجايان وادي حقيقت ورهنوردان راه طريقت اولان برادران جاني ودوستان روحاني حضرتاندا اتباعا لمرضاة الله حضرت راه هدايت وبقوه شاهراه معرفت ذات احديت اولوب بو عاجز دعا كوي سبب تحصيل رصاي حضرت مستبلا لاسباب اولمقدره و بوز رساله شريفه مسلك الانوار ومنبع الاسرار اسميله نامدار قلنوب بر مقدمه واركان اربعه ونصوه اثني عشره و بر خاتمه اوزره ترتيب اولندي اولانقته مبداء موجودات نور فردي نوبت اولوق مناسبتيه فرجائيت اوزره وحروف مباركه اسم جلال واسم شريف محمد وخلق

داشدين

داشدين ومذاهب وركن كهبه معظمه وعناصر جابر اولوق مناسبتيه چار ركن اوزره وحروف كلاء طيبه مباركه لاله الاله وحروف كلمه مقدسه شريفه محمد رسول الله وائمة معصومين واسباط موسى عليه السلام وبروج آسمان وساعات ليل ونهار وشهور اثني عشر اولوق مناسبتيه دوازده فصل اوزره ولين الملك اليوم لله الواحد القهار مفاد محمد شرمعاد فرجائيت اوزره اولوق مناسبتيه خاتمه دخي فرجائيت اوزره ترتيب قلندي مقبره قال الله تعالى وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون نصر جليلنده اولان ليعبدون كلمة مقدمه سني مفسرين حضرت ليعرفون ايله تفسير بيور مشلره لكن محققين كرام حضرت تاوليله حاجت يوق بلا معرفت عبادتي عبادت عدا تيموبانجي عبادت معرفتله اولان عبادت در ديوبور لره بوقدر جبري بادئ ايجاد موجودات معرفت ذات احديت اولدغي معلوم اولدغه هر بر عاقله لازمدر كه كندونك باعنت خلق و ايجادى نه وخالقي كيم اولدوغى ومرجع و معاد

مقدمه

تكملة

نه اید و کنی و آخر کار نه اوله جعفی و دنیاوه نقد ر مکث
واقامت و آخرتده نقد ر مکث و اقامت ایده جعفی
والله ذولجلاله نقد را احتیاجی اولد یغنی و کل نفس فی افق
الموت منطوق جلیلی اوزره آخر فوت اولوب حضور حضرت
پروردگار و وصول بوله جعفی کرکی کنی فکر و ملاحظه
و دنیاوه مکثی قدر دنیا یه و آخرتده مکثی قدر آخرت
سعی و الله ذولجلاله احتیاجی رتبه الله ذولجلاله
عبودیت ایتمک و تحصیل معرفه الله سعی ایلمک اهرم
و جمله کار بار دن اقدم اولد یغنی مطالعه ایدوب بومعرفه
حقنی تحصیل و تدارک طریقینی جستجو ایچون دامن
همتی میان جان بنده ایدرک جدد و همتی بوکاره صرف
ایلیه و حقنی بیورلیه که بو عالم کونده اولان جمله حیرت
ظاهر و باطن اوزره مبنی اولوب اشیا دن هیچ بر شی
بو ایکی هالدن خالی دکلد و علوم و فنون و معارف علم
و عمل و حال و قال اوزره بنا اولمش اولوب هر فنک
علی و عملی بر معلمه و اول فنک طالبی اولان تحصیل
استاده ضروری محتاجدن مثلاً فنک طلب مجتهد کتب

متداوله سنی

متداوله سنی فراه تله تحصیل اولغنیوب علم سنی بعد تحصیل
براستاد دن عملیاتی و مزاج خسته و کیفیت نبض
و ادویتی فی تعلم ایتمک تحصیل اولنه مدیغی کنی جمله
علوم و فنونکه اعظم و اشرف اولان معرفت الهیه دخی
به حال علم و عمل اوزره مبنی اولوب علوم ظاهریه علم
شریعت و علوم باطنیه علم طریقت تعبیر اولنور که علم
شرفی عمله کتور مکدره العلم بلا عمل و بال و العمل بلا علم
ضلاله ایدی طالب معرفه الهیه به لازم اولان اول
برفاضل و عالم ذات شریف استاد اتخاذ ایدوب عقاید
دینیه سنی صحیح و فقه شریفه حلال و حرام و واجبات
و سنن و مکرو و مندوب و مسائل صوم و صلات و حج
و زکوة و معاملات لازمه ساوره بیبندره تحصیل
ایلد کدن صکره علم طریقت که افعال حضرت رسالتناهی
عبارتده ظاهری آداب شریعت و باطنی ارکان طریقتناهی
اراسته یعنی قول و افعال و ظاهر و باطننا جاناب حضرت مخزوم عالم
صلی الله علیه وسلم افندمه کمالیه اتباع اوزره اولوب
سنت رسول الله دن ذره فوت اتمه و آداب شریعت

و طریقت ایله متادب بذات شریفی بوعلمیه کند و بهر مشد
 و شیخ اتخا ایدوب اعمال دینی بی اول ذاندن تعلم ایلیه
 ذرا حقیقتین حضراتی من الاشجاء فی شیخ الشیطان بیور مشد
 بو تقدیرجه بوعلم علی معلمه شیخ و علم طریقت اطلاق اولندی
 الطریق الی الله بعدد انفس الخلائق منطوقیه اکره طریقت
 حق بی حد و بی شمار دکر لکن اقرب طریقت نقشبندیه
 زیرا بو طریق نازنین سنت رسول الله و اصحاب رسول الله
 طریقت متابعت و عمل بهر میترده امام طریقت حضرت شاه
 نقشبند افند من بیور مشد دریکه بزم طریقت عز و ته الوفا
 بو طریق هدایه فیقده عمل قلیل ایله فوج کثیر حاصل اولوب
 و بو طریق نازنینک بدایتی جمیع طرق که نهایتیدره زیرا
 طریقت جذب دره جذبه من جذبات الرحمن توارسی عمل
 الثقلین منطوق جلیل اوزره جذب عند الله و عند الرسول
 مقبولدره و بو طریقک طرق سائره دن اشرفیتی طریقت
 اهل السنه و الجماعة اولوب ظاهره و باطنه و قلبا و قلوبا
 اتباع کتاب و سنت و اقتداء آثار سلف صالحیتی التزامدن
 و بدع و رخصدن اجتنابدن ناشیدره و بو طریقک

منکرینک

منکرینک کفرندن خوف اولنوره بالاده بسط و بیان اولندی
 اوزره هر علم بر معلم محتاج اولدیغی تقدیرجه بوعلم الهی دخی
 بر معلم و مرشد ه محتاج اولدیغی بدیهی اولدیغندن خبری
 وصول بالله ایله مشهور اولان اولیاء الهیک جلدی بر
 شیخ اتخا زیله واصل اولوب کند و کندولره بو کالاق تحصیل
 ایتمش اولدیقردخی برهان قاطعدره و شیخ مقتدا قولاً
 و فعلاً و ظاهراً و باطناً افعال و اقوال رسول الکریم اتباع نام
 ایله اتباعی اولدقدن صکره کند و دخی بو طریقتی بو وصفده
 متصف بر ذاندن اخذ ایله سلسله طریقتی بر عینیه
 حضرت ابوبکر الصدیق و شاه ولایت حضرت علی المرتضی
 الله عنهما حضرت ثلثه منهنی ولده که انردخی اریکه نشین
 و ما ارسلناک مسلطان سر بر لولایه حضرت رسول الله
 صلی الله علیه و آله افند من حضرت نردن اخذ بیور مشد دره
 بو سلسله علییه سلسله الذهب تسمیه قلدندی بو تقدیرجه بو
 سلسله سنتی بی بیان قلن افرامهم و سالک حق اولان نبلک
 الرزمد زیرا بو اخذ انجی حضرت رسول الله صلوات الله علیه
 و آله افند من حضرت نردینک برکات صحبتلریدیه مسلسل و معین

الی وقتنا هذا کمشدره اذ ان کان الامر کذلک سلسله طریقی
 بیان ارکان جهنم شدن رکن اولدن عد او نغمه بیان
 شروع اولندی اللهم جعل التوفیق فی قیضا والضرط
 المستقیم طریقنا بآبار العالین ویا هادی المضلین
فصل اذ رکن اول در بیان سلسله حواجکان عالیشان
 قدس لله اسرارهم ونفعنا الله تعالی بهر کاتهم مؤلف کتاب
 کرامت آداب برهان الدین افندی حضرت تری اسرار طریقت و بلوک
 ارشاد مآب کرامت تصاب قطب العارفین غوث الواصلین
 محمد صدیق قدس سره حضرت تلریدن و انلردخی امیر بمالک
 ولایت موسی خان حضرت تلریدن و انلردخی خواجه محمد عابد
 قدس سره حضرت تلریدن و انلردخی مولانا خواجه عبدالاحد قدس
 سره حضرت تلریدن و انلردخی مولانا خواجه محمد سعید قدس سره حضرت
 و انلردخی پدیزر کورادری شیخ قطب الزبانی و غوث
 الصمدانی مجدد الف ثانی خواجه احمد الفاروقی قدس سره
 حضرت تلریدن و انلردخی فانی فی الله باقی بالله خواجه عبدالساقی
 قدس سره حضرت تلریدن و انلردخی خواجه امکن کی قدس سره
 حضرت تلریدن و انلردخی مولانا درویش محمد قدس سره حضرت تلریدن
 و انلردخی

و انلردخی مولانا خواجه محمد زاهد قدس سره حضرت تلریدن و انلردخی
 عمده الابرار خواجه عبید الله الاحرار قدس سره حضرت تلریدن
 و انلردخی مولانا خواجه یعقوب بحر فی قدس سره حضرت تلریدن
 و انلردخی مولانا المولی و سید العالی قطب العالم و غوث الاعظم
 ببرد سیکر طریقت و مرشد حقیقت مولانا وسندنا بهاء الدین شاه
 نقشبند قدس لله سره السامی افند مز حضرت تلریدن و انلر
 دخی حرآت تجلیات جمال و جمال مولانا خواجه امیر کلال قدس
 سره حضرت تلریدن و انلردخی فضل الزبانی مولانا بابا ساسی قدس
 سره حضرت تلریدن و انلردخی مولانا خواجه علی الرامینی قدس
 سره حضرت تلریدن و انلردخی سلطان المعنوی الشیخ محمد انجیر
 الفغنوی قدس سره حضرت تلریدن و انلردخی شهبان میدان رهبر
 مولانا خواجه عارف دیو کوی قدس سره حضرت تلریدن و انلردخی
 سر حلقه خواجه کان حجة الله علی الزمان مولانا خواجه عبدالقو
 تجرد وانی قدس سره حضرت تلریدن و انلردخی غوث الصمدانی مولانا
 یوسف همدانی قدس سره حضرت تلریدن و انلردخی مولانا خواجه ابو علی
 الفارمیدی قدس سره حضرت تلریدن و انلردخی مهبل فیض الزبانی
 مولانا خواجه ابو الحسن خرقانی قدس سره حضرت تلریدن و انلردخی سلطان

الزاهد بن هوندا الحارثي . ابو يزيد بسطامي قدس سره حضرت تلميذك
 دو حائيتلرندن . وانلردخي كلنجي كلشن جانان سبت امام جعفر
 رضي الله عنهما الحارثي حضرت تلميذ و انلردخي درة الج عالم
 امام قاسم بن محمد بن ابي بكر الصديق رضي الله عنه حضرت تلميذ . وانلر
 دخي بلبل خوش لبعج حقيقت سلمان الفارسي رضي الله عنه حضرت تلميذ
 وانلردخي صاحب رسول الله على الورا حجة امير المؤمنين
 نيراسان دين نور الله الاظهره صدوق الاكبر رضي الله عنه فند من
 حضرت تلميذ . وانلردخي سيد المرسلين . ورحمة العالمين . روح الاعظم
 والتورا لاتي . خلاصة الموجودات عملي وعلى الاله كل الصلوات وافضل
 القيات . افند من حضرت تلميذ اخذ بيور مشلرورده . ومشارا ليه
 ابو على فاردي حضرت تلميذ سبت شريفة اخرى يله قطب الشجاف
 خواجه ابوالقاسم كركاني قدس سره حضرت تلميذ . وانلردخي مولانا
 خواجه ابو عثمان المغربي قدس سره حضرت تلميذ . وانلردخي مولانا
 الشيخ على الكاتب قدس سره حضرت تلميذ . وانلردخي مولانا خواجه
 على آرزو يادي قدس سره حضرت تلميذ . وانلردخي سيد القافه جنيد
 بغدادي قدس سره حضرت تلميذ . وانلردخي خوش الزباني شيخ سري الشافعي
 قدس سره حضرت تلميذ . وانلردخي لطان الحقيقي شيخ معروف الكرخي

قدس سره

قدس سره حضرت تلميذ . وانلردخي چراغ كاشانه هذا امام علي رضي
 رضي الله عنه حضرت تلميذ . وانلردخي والد ماجد لري امام موسى
 الكاظم رضي الله عنه حضرت تلميذ . وانلردخي بدر بزرگوار لري
 امام صادق رضي الله عنه حضرت تلميذ . وانلردخي بدر ماجد لري
 سر الله الباهر امام محمد الباقر رضي الله عنه حضرت تلميذ . وانلر
 دخي والد عظيم الحامد لري زبور حلي دين امام زين العابدين .
 رضي الله عنه حضرت تلميذ . وانلردخي بدر بزرگوار لري سبط
 النبي نور ابصار الحقيق شمس الثقلين امام حسين رضي الله عنه
 حضرت تلميذ . وانلردخي والد ماجد لري امير المؤمنين وسيد
 المجتبهين شير ولي خلد اماماد جناب سيد الورى . دلدل سوار سخا
 علي المرتضى رضي الله عنه وكرم الله وجهه . افند من حضرت تلميذ
 وانلردخي ولد آدم خواجه هردو عالم صلى الله عليه وعلى آله وسلم
 افند من حضرت تلميذ اخذ بيور مشلرورده . وخواجه محمد بارسا
 قدس سره الاسنا حضرت تلميذ قدس سره نام رساله شريفه لريده
 مذكور اولديغي ورره امير المؤمنين حضرت علي كرم الله وجهه
 افند من ك برنسبت لري دخي تبرك كابر عتيق محضت صديق
 رضي الله عنه افند من دندرفصل ثانی از كن اول در بيان آداب

نوعه

طریقت کما قیل آذین ری فاحسن ادبی و حضرت مولوی
مشنوی شریفند بیورلرکه از خواجه سیم توفیق ادب بآداب
محرم گشت از لطف رب و الصلحیه کلها آداب کلحال ادب
و کلک قوم ادب بیورلشد اصول طریقت حقیقتند ابدند و
ادبک معناسی حیا و همت و شفقتدن حاصل چرسن معاملاتند
و ادبی دورت قسم تقسیم ایتمشردند بری ادب مع الله بری ادب
مع رسول الله بری ادب مع اهل الله بری ادب مع الملوك و الحکام
و العیال و خلق اللهدند اولاد ادب مع الله دخی یکی قسمند ظاهر
آداب پنج شریعت اوزره حرکت ایوب او امر و نواهی الیهینی
کاهی حقه امر معی طوب دوام و ضواید عبودیت حقه آمارند
اولمقدرد و باطناً آداب قلبی خواطرا بیاردند و فکر یا سوادند
حفظ ایوب مها امکن ذکر و فکر ایله دوام آگاهی و کافرا
من کان هیچ بر خاطر و خطورینه جواز بر میوب حبت ذات
الهی ایله مشغول اولمقدرد یوم لا ینعم مال ولا ینوی الیمن
اقباله بقلب سلیم پورتنه جلیله ام اشارتدند ثانیاً ادب
مع رسول الله دخی یکی نوعند ظاهر اسنت سنیه علیه لرلیله
متأدب و باطناً حبت رسول الله ایله مستغرق اولمقدرد

تمام

خلاصه

خلاصه کلام قلباً و قالبا و ظاهر و باطناً هر حاله حضرت
رسول الله صلی الله علیه و سلم اندر حضرت بلدینه اثبات عدده ثالثاً
آداب مع اهل الله یکی نوعند بری ظاهری و بری باطنی
آداب ظاهری اولدرکه حضور شریف لرینه زانوزن ادب اولوب
کندولری برسؤال ایتمد که صحبتت راغب اولمیوب جمیع حرکات
و سکاناته حضرت شیخ نایسته اولان وضعی و صحبت لرینه قطعاً
معارضه فی نجو یا تیموب هر که بیور لر ایسه واقعه مطابقت
اولسون اولسون تصدیق و مرتبه کالره کندولرینه اطاعت
ایتمدند و حضور شریف لرینه پاک سوبلایامک و مناسبتر
کولایامک و آداب طریقت محل هر نه ایسه انی ایتمایمک لازمه خالندند
خدمت الملوك نصف اسلملوك بیورلشدند و دخی حضرت ترشدند
ادبی اعتقاد با بحق بیلوب انجی بوزات شریفیک بوزندن
حقه و اصل اولد جغم دیو تحصیل رضایرند بر دزد لرده
اولیق لازمده که فضا طوق لعنتی کردننه حلقه ایتسه راضی
اولوب ذره قدر اگر اه ایتیمیه و آداب باطنی اولدرکه داغما
حبت و اعتقاد اوزره اولوب بر دزد لو بر امرده اعتراض
ایتیمیه حتی بیورلشدند که اعتراض شوم اسنت و هر که اعتراض

خلاصه

کند ازین در محرم **ه** سالک **ه** جمله جرمی معفو اولور لکن اعتراض
 جرمی بروجهله عفو اولتمازه منقولدرکه خواجگان عالیشان
 حضرتانند بر ذات سالکانند بر ذات شریفانله انشای محبت
 مسائل فقهیه بدین بر مسئله صحیحی گذار ایدوب سالک مرقوم فقهیه
 مهابت اولدوغندن حضرت شیخک سوالنه جواب و بیروب
 وحقیقت حال حضرت شیخک تقریرنه مخالف واقع اولوب عزیز
 حضرتلری منقبضاسکوت بیورمشلر مجلس آخر اولوب سالک
 بیور کوردرکه کندوده اولان نسبت شریفه و ذوق باطنی کلیتاً
 محو اولوب آحاد ناس کی اولمش **ه** هر چند فریاد و زاری ایدر
 طاعت حقه سعی ایدر **ه** بروجهله امکافی اولیوب پریشان حال
 بر مدیت مروندن صکره حضرت عزیز بر کون حضور شریفلیه
 کتوروب التفات و نوازش بیورد قلزنده نسبت شریفه و ذوق
 باطنی **ه** و ولد قلب کندوده ظهور ایدر کندن حاکمائی شریفلیه
 یوز سورد که بیور لکه حتی سبک بندیده ایدی حال بویله کین
 یند اعتراض شامتی سببیه بویله کر فشار اولدک یا حق بدنده
 اولیان حقیقده اعتراضدن نه حاصل اولور بوکا قیاس ایلد **ه**
 و بو واقع ثبت صحیف روزگار و اهله یادگار اولوب بعد ازین

انباء طریقت و سبله عبرت اولد دیوبیورمشلر **ه** صحت مرشد
 از ذکر خدا بیورمشلر ذکر دن مقصود قلبی عمل و غشندن
 باک انجمنکدر بوابه حصو شیخ و حضرت شیخان حاصل اولور
 واقرب طرق وصول خدمت حضرت شیخدر لکن دائماً حضور
 عالیزنده اولوب جمیع افعال لایحه بروجهله اعتراض انجمنک
 شرطله مشروطدر اگر حسب البشیریه حضرت شیخه بر مکر و کور
 حزن تأویل ایدوب بونده البتة بر حرکت وارد بن بویله لاجل
 و محکوم بونلر هم اوزر عمده لازم دکدر حق ایلد نه معاملت سی وار
 ایسه ایستون بوزات شریفدن بنم فوائد معنویتم وار انجمن
 بکا لازم اولان بود **ه** بودغم شادی از فرماندیری منطوق
 و کن بین بدی شیخ کالمیت بین بدی الغشال مفادى اوزره
 کندودن اوراک و ارادتی کلیتاً سلب ایدوب آفریدن لا اراده
 مفهومى کندو میحال ایدر لکه شیخان فکرندن غیری کندوده بر فکر
 اولیوب سائر ارباب حال استر ایسه حضرا و لسون قطعا میل تمیز
 و تم باعث نجاتم انجمن بوداندر و فیض و فتوحم بودانک بودنند
 دیوب اغیاره میل و روگردن زیاد سبله حذر ایلد زیرافراق بویاز
 نعوذ بالله حتی بیورمشلر لکه هر که بیچاره هر جا دره جا

در هیچ جا بر ذات شریف ربط قلب ایدن جمله اهل لایه ک منظور
نظر هر محتسبه بر ذات دلستد اولیان جمله اهل لایه ک منقوبه
ظاهره دخی رجال دولتدن بریکه خدمنده اولان سائر لری دخی
حسن نظر ایدر لری و خسه هر برینه نرده داعیسنده اولان جمله بیبینه
منفورا اولور و دخی حضور خجده نافر نماز و مطالعه کتب بروجله
دواد کدر انجی درون حضرت شیخ متوجه اولوب خواص انجیاری
مها امکان کند و بی محافظه ایده مطالعه کت مقدم بیان اولندی
اوزه شرط اول اولوب یعنی تصحیح اعتقاد و تحقیق طم خالده
لابد اولد و غنیه بنیاد بونی بعد التحصیل امر سلوکه قیام الملکه فصره
وقتی انجی ذکر حقه حصر ایدوب مطالعه کت و قراءه قران و نوافل
اقضا ایتمه تا قلبی ذکر حقه مستغرق انجی نوافل ایستیفیض
اول حزه نماز نافله متوسطه حالی و قرآته قران منتهی حال ایدر
مادامک درون فکر ماسودان خلاص اولیه بوکار لری بیکه تقدیر
و حضور خجده بالاده مسطور آداب ایدر بونجی انجی طریق
خلاص ایدوب دائمی ذکر حقه مستغرق و سهلک انجی ایچون
ستری بودر که کرک ذکر و کرک توجه دوام آگاهی تحصیل ایچون
اولوب بو حالت ایسه حضور خجده حاصل اولور رایع آداب

ملوک

ملوک و حکام شو وجهله دکه استعبد بالله اطیعوا الله و اطیعوا
الرسول و اولوا الامر منکم نص لیل اولزه اگر چه اولوا الامر حقیقی
مشهد حقیقی ایسه دخی اولوا الامر صوری ملوک و حکام و تقدیر
وانک آداب دخی لازمه خالدهندک خلاف شرع شرعی و لیمان
موادده امر اولی الامر اطاعت واجب و اهدر حتی اثره وارد
اولمشد که ملوک و حکام در یکیزی بوزمک تیره سنده ظلم ایدر لری
ایسینه اطاعت نرندن خروج ایتمیوب نافل رجعات اولد سوره
بنابرین بروجله بغی و عصیان جواز کوستر میوب دائمی اطاعت
و اتقیاد اولزه اولد دقت و خلاف ادب امور لرینه تعرضه
و کند و لرینه ناسزا کلامدن حذر و مجانبت ایدوب همیشه
حقلر بده توفیق رجاسند اولوق لازمه و آداب اهل و عیال
وزیر دستان و رعایا بودر که بونلرک معونه اتمام و کند ولری
خوش طووب امکانی رتبه مضایقه چکر رمکه اقدام بر لستغی بالله
و مراهک بالصلوة نعت شریف اولزه نماز قلبینه و ضروریات
دینیته لرینی تعلیم و ضرورت مثل انجی بروجله تکدی بر
اولما لرینه همت و صرف مقدرات ایدوب جمله اتباعی و رعیتی
اولاد و عیالی کی اتخاذا ایدر که بر نهم شرعی آسایش و راحت لرینی

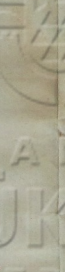
الترامد و آداب مع خلق الله بود که اولوره تعظم و حرمت
 و کوچک و شفقت و مرحمت و نصیحت و بهار لره عبادت و فقرانیه
 احکام و عنایت و جمیل صدق و خلاص ایله معامله بالمعامله بحر اسید
 بر فردی کلیر ایتمکی التزام ایدوب و دائما بار بردار اولوب
بیت حکیمانی که دیندیش بودند د وای خلق و در دحوش
 بودند مفادوی وزره علی التوام خلقک آسایش و راحتنی
 نفسنه ترجمع برله خلقک راحت و آسایشی همچون کند و راحتی
 ترک ایتمکی التزام **فصل ثالث** از رکن اول در بیان اصول طریق
 نقش بندیه معلوم عزیزان اول که طریقت علییه نقش بندیه اوج
 نهج اوزره دره اولکین طریق رابطله ایکنجه طریقی مراقبه و محجینه
 طریقی ذکر شمیم اولنوره بونک هر برنده اذن حضرت مرشد ایله
 سلوکه ایدن سالک و اصل مطلوب حقیقی اولوره اسلاف
 کرام که راه و روشی بونهج اوزره اولوب بوجملک تقصیلی
 ان شاه الله تعالی رکن ثانیه کله چکدره خاتمه خواجگان
 عالیشان محی الدین طریقی ایشان مجتد الف تالی احمد فارو
 حضرت تریک روش در رفتار لری اول طریق رابطله تعلیم
 ایدوب سالک اول روشده مهارت کلدکن صکره طریق

س

فصل ثالث

ذکری

صل اول

ذکری

ظاهر آو باطنا و قولا و فعلا اتباع سنت حضرت رسالتنا هیده
کامل و سلوکی طریق جذب ایلده حاصل اولمش بشیخ مملکت
دائما مجلس عالیسنده حاضر اولوب خدمت شریفین التزام جسته
و کاه ضروری غیبت اقتضا ایدراب غیبتده دائما عزیز و شاد ایلی
فکردن خالی اولماغدم سعی واقدم ایلمکدره فرائض و مستند
غیری فضائل اعمالدن و نوافل و اورداد و از کاردن هیچ شئی ایل
استغفال یا تجویر همان اوقاتنی عزیزک حضورنده دائما ادب اوزره
قعود برله خدمتده اخلاص تامی التزام ایدره رک تحصیل ناسنه
صرف همت و کند و سنه توجه ایتمکدره بو طریق ایلده از وقتده کندی
جذب حقایق ظهوری بلا شتابدره و بو طریقک موصل جذب
الهی اولدنیغی بالاده مسطور اولدیغی اوزره فقلا ثابت و مبین
اولدنیغی کی عقلا دخی شو و مهله ثابت اولورکه الصحة مؤثرة و التلبیه
سابقه موداسی اوزره ماعزده و محزون ایلده صحیح اولان
بهر حال محزون و اهل سوز و سوز اولدیم اولان سوز اولدنیغی
مجزوم ارباب عقولدره بو تقدیرجه اصحاب حضور و دو عالم کاه
اولان ذوات کرکماله آداب مقتضیه به المراتع مجلس عالیبرنده
حاضر و وجه مبارکله برینه ناظر اولان ذوات بهر حال اقرب از ناند

دولت ابدی

دولت ابدی و سعادت سرمدی مظهر اوله جملری امر مقدره
هم قوم لایسقی جلیسیم بیور شد حضرت رسالتنا صلی الله
وآله الاله افاضمن بو اولور که مآل الله تعالی و هم حضرت نبرین
بیور دیر که دائما مجلس اهل الله حاضر اولورکه اقرب طریق وصال
بوامره امتنا الله حضرت علی کرم الله وجهه افند مزخیر التاب بعین و برین
قرنی رضی الله عنده حضرت تبریک مجلس عالیبرنده حاضر اولورده
حضرت مشنوی سائیه مرشد بهر است از ذکر حق یک قناعت
به رصداوت جلبه یک دخی صحبت بدران خدا بهر از صد سال
بودن در تقی و امام طریقت حضرت خواجه احرار قدس برتره
الفقار جناب لبری بیور لرکه هم عنده وصول حق دائما بریل
ذوق و حیدان دوام آگاهی و حضور بالله بر شرط ایلده که
اغیاردن ساهی و غافل اولور بو مقام غایت مقامات عارف
بالله دره و وصول بالله انجی بودره و بودولت نائل اولور
طریق رابطه و طریق مراقبه و طریق ذکر ایلده اولور لکن
اقرب طریق طریق رابطه در که صحبت نچین عبارتدره
زیرا اصحاب جناب حضرت رسالتنا ایدن بو طریق اوزره اخذ
بیور مشلدره با خصوص تیب طریق فی الفار الرفیق

جناب صدوق رضی الله عنه حضرت تلمیذ پیغمبر صلی الله علیه وسلم
افند مزون غارده واقع اولان صحبت خاص واز منزه سائره ده
اولان صحبت ایله اخذ بیور مشرودره کما قال الله تعالی
اذ هاق فی الغار خلاصه کلام افضل اعمال و طاعات و بادئی
ظهور جزیه حق انجی صحبت پیغمبره لکن پورتن بر نیال هر بی
سرد بانک حد و حالی دکدره و بو قدرته مرشد کامل و مجمل
کبریت اجرمه و اکسیر اعظمه و وجودی نایابدره ذک
فضل الله یوتیه من لیشاء و الله ذو الفضل العظیم ین کبار
مشایخ نقشبندیه دن بر ذات شریفه سؤال اولند کیکه بو
روشنده سلوک جزیه اولمش مرشد کامل و مجمل که وجودی
نایابدره موجود اولدیغی حالده بادیه بیجا یان طلب اولان بیجا ^{کان}
نه اسلوب و نه وجه حرکت ایستون هان وادی جهالات و
صرمانه قلسونجی هوردر بلرکه اویله ذات شریف بولمده یغی
حاله طالب اولان کس نه بزم آثار و ثانیاً نیز می مطالعه ایوبیه
موجبجه حرکت سعی ایستون امیدد که خرم و محزون
قاله و الله الهادی و المرشد فصل ثانی از کزن ددیم در
طریق توجیه و مراقبه معلوم حضرت بیوریه که بالاده مسطر

اولیغی اوزره طریق علی نقشبندیه کیکه ایکنی روش و رفتاری
طریق توجیه و مراقبه ده و مراقبک تعریف لغتاً ملاحظه مقصود
ده و اصلاح طریقته دوام النظر بالقلب لی الله تعالی
یعنی دائماً بصیرت ایله جناب حق توجیه و نظر و کالتشیح
و تذلل ایله مطلب حقیقی حصوله انتظار اوزره اولمقدره و دیگر
تعریف دوام جمعیت خاطروره و بوعاده جمع قبول دخی دیرلره
تفصیل عربی و فارسی و ترکی عبارات دن و صرف و صوت و جهات
و کیفیتا دن عاری کلمه طیبیه مبارکه اسم جلالک مدلول اولان
ذات احدیتی دائماً یاد و صنوبری شکنده اولان قلب جمع قوای
روحانی و جسمانی ایله توجیه ایدوب همیشه و نحن اقرب الیه
من حیبل الورد معنای منیقی ملاحظه ایله حضور مع الله ه
و دوام اکاهی هر کال سعی و اقدام و برنگر آخر ایله تلویق قلب
ایتمامه جد و اهتمام و اظهار مزید تعظیم و محبت ایدره رک
خوشید حقیقی طلوعه انتظار اوزره اوله تا که توجیهده
کلفت بر طرف اولوب کند و ده سکر و محویت و غیبی ظهور
ایده و سلطان عشق بر تواندا اوله زیرامادامکه سلطان روح
معقولات و محسوسات ایله مشغولدره بو مطلوب حاصل اولماز

وعلم غيبه بول بولنازه و با خود رنگ و صورت و کیفیت چون
 و جردان منزّه جمیع موجودات علی و غیبی تل محبطه و جمله مکتوباتی
 مشتمل بر نور بیط ملاحظه سنده دائم الاوقات مستوسترفیق
 اوله و با خود لفظه جلال کلکی قلبه منور بریده ملاحظه ایه تا که
 کیفیت مسکو و محو ظهور اید بود خرقه بر قدره هینتا لاریاب
 التعمیم نعیمهم و للعاشق المسکین ما یخرج و خفی بیورلیک بو
 طریق ایله سلوکه دخی اخذ و اذن مرشد اولدغی مجرد ساعده
 حصول مطلب سعی نه فائده دره و الله الهادی الی السبیل الرشاد
و هو را هم العباده فصل ثالث الزکون دوم در ذکر سلوکه بطریق
 خمس و نفی و اثبات بالاده مسطورا ولایتی و جمله روش طریق
 نقش بندتک اوچینی رفتار بند سلوکه نسیم ایدرله بو طریق
 ذکر ایدر سلوکه در بود خرقه اوج مرتبه دره اولیکسی ذکر کران
 الجحشی ذکر قلب اوچیندی ذکر سر دره ذکر کران و ذکر قلب
 قال ایله تلقین اولنور لکن ذکر حقیقه سده سراولوب قال ایله نعیم
 اولنازه صدر اعن صدره الال تلقین اولنور قال الله تعالی و من هم عالم
لنفسه و منهم مقصد و منهم سابق بالغمرات آیت شریفه سطا
 مصر ولایت حضرت ذوالنون قدس سره بیور لکره و منهم ظالم

نفسه

نفسه دن مراد ذکر باللسان مع الغفله دره و مقصد دن مراد
 ذکر بالقلب مع المحضوره و سابق المیرات دن مراد مستغرق المذکور
 اولان ذکر سر دره ذکر کره بالاده درج اولنوغی اوزره مراتب ثلاثی
اولوب اولسا که عقاید دینیته و آداب شرعیته بعدا التحجیم
 قل اللهم ثم ذرهم فی خوضهم یلمون کلمه مبارکه اسم جلالی تلقین
 بیور لکره حسب الاستعداد بعض ذات تعیین عدد و بعضی سینه
 بلا عدد جهرا آداب و شرطه رعایت شرطیه تعلیم ایدرله سالک
 استعدادن کوره انفاستطیع عزیزانک خاصه سی بعض فائده بر کونه
 و بعض فائده اوج کوندره و قرق کوندره و اوج آیدر بر سده مساوی
 سده مقتضای قالیات اوزره نسبت تعبیر اولان ولایت که
 اولاهرکت قلبه ثانیانک قلب اسم جلالی ناطق اولوب مرحله
 داناخواه ناخواه جناب حقّی ذکر اولمقدره و لقلب دخی تشبیه
 ایدرله روحات ظهور ایدر دغم هم جا با بهر کن دره کاره
 میدار نفی چشم دل جانب باره ماصدق خراب و بلیا ایدر
 واکل و شر بده و جمله احواله ضروری جناب حقیق ذکر ندن بران
 قلب فارغ اولمان رجال لایلهیم تجاره و لایس عن ذکر الله
 بو ذوات کرامک حقیقه دره بعض سادات نقش بندتجهان جهرا

صول نمک تختنده شکل صنوبری اولان قلب جسمانی اوزره
 ضرب شدیده ایله تعیین اولنان عدده رعایت ایله اسم جلالی
 تلقین برله بود که قلبی ظهور ایدوب و بود که ایله اشتغالده تمام ملکه
 حاصل اولدقدن صکره چار ضرب طریقیله نفی و اشبات تلقین بیورلر
 و بعضی عزیزان کلمه مبارکه اسم جلالی صدره بر قاج حمله ملاحظه ایله
 اثری ظهورینی شرطاً بتمشدر که لطایف خمسہ کتبه تعبیر اولنور
 تفصیل شووچمبله در که اول اسم جلالی حضرت بردن بعلا تلقین
 قلب جسمانی صنوبری که صول نمک تختنده بر اصبع پسنده دره
 مرشدی اولان ذاتک و چدر شرفینی ملاحظه ایله ایکی قاشنک اراسنه
 ناظر اولدوق اسم جلالی اشتغاله دائما قلبه بووچمبله ضرب ایله که
 قلب صنوبری شکلده اولوب سوزمی طریقی که رأس طرفنده دره
 کویا بر لفظه جلالی قراءت ایدنجه حلقه ناء لفظه جلالی ستره
 سکه الباس ایدر کی شدت اوزره ضرب ایله الباس ایله بیورنقار
 ایله به حالده یعنی نوم و یقطه ده واکل و شرب و قیام و قیود و سکون
 و هر کتده و دخول و خروج نهدره ذکره اشتغال ایله حتی اثر
 ذکر شریف ظهور ایدوب محو و سکر و بخوردی حال قیام ظاهر اوله
 بعده ملاحظه ذکر می روح طرفنده نقل ایله یعنی لفظه جلالی صاغ

محمد

هم تک ایکی اصبع مقداری تختنده ملاحظه ایله حتی بو حمله دخی
 آثاری ظهور ایلدکن صکره ملاحظه اسم جلالی مقام ستره نقل ایله
 مقام سر قلب ایلدکرک بیننده دره انده دخی وجه بشر و اوزره
 وزر شرب ایدوب آثاری ظهور ایله بعده مقام خفی نقل ایله
 مقام خفی صاغ هم ایله صدرک بیننده دره انده دخی حالات نحو
 و سکر ظاهر اولدقدن صکره مقام اخفایه نقل ایله که صول به ایله
 صدرک بیننده دره انده دخی سکر و محو حالاتی ظهور ایله که صورتی
 بود **سار صدره** و **سپا صدره** **ببین صدره** بوندن صکره ذکر شرفینی
 راسه نقل ایله که دماغدره ذکر سلطان محمدره انده دخی سکر
 و محو ظهور ایلدکرک بویش حمله به بردن توحیه اولدقدن
 جمله سی بردن لفظه جلال ایله ذکر اولوب و جمله اعضا به است
 ایدوب جمله اعضا ده ذکر خفی و آثار جذبات الهی ظهور ایلدکن
 صکره حضرت مرشدان خفیه اولق اوزره تلقین نفی و اشبات
 ایدر برله بودخی سه ضرب و چار ضرب اوزره ده طریقی لانی جنک
 اعلا به بند ایدوب یا حود لسانی حلقه ایدوب یند اول حمله بنده و
 نفسی زبیر نافده حسن ایدوب اگر چار ضرب ایله مشغول اولور
 ایسه لاتی زبیر نافدن اخذ ایدوب بالایی سره دک کشیده و آله

لفظنی صاغ مہ اور نیز وضع والا ہی راسدہ یعنی دماغہ ملاحظہ
ایدوب اللہ لفظنی قلب صنوبری اور نیز شدت اید ضرب اید کہ
صورتی بود ^{اللہ} ^{صاغ مہ} اکسد ضرب اید مشغول اولوب
ایسلا یزاند اللہ ^{نایق} ^{اللہ} بلائی سرہ دک کشیدہ والہ
لفظنی دخی دماغہ ملاحظہ ایندکن صکره الآئی نیز چار ضرب
مثللو دماغن آوب اللہ لفظنی قلب صنوبری یہ ضرب الیہ بو
صورت اید حضرت مرشد نظرندہ اولدوق تجملی وارای جس نفس
ایدوب ذکرہ اشتغال ایدوب و بعض عارفان جس نفس قیلا یدیلوب
اوج ویدی و طقوزہ تا یکیری برہ دک تک تک عدد دلرہ مشغول
اولہ یعنی اوج عدد دلرہ بر محمد رسول اللہ کلیمہ مقتدرستی صولدن
صاغ کویا سیز نیز تحریر ایدر کبی لسان حال اید قرأت ایدوب
بعد ازین الہامت مقصودی و رضاک مطلوبہ دیو لسان قلب
اید اوقیہ بر قراچ کون بوجوبہ اوج عددہ مداوم اولوب
اثر حرارت مشاہدہ ایتمز ایسید برہ و طقوزہ برہ و اولن برہ برہ
تا یکیری برہ دک تک تک عدد دلرہ مداوم اولہ اگر اثر حرارت و جذبہ
ظہور ایتمز ایسید تکرار اوجدن بڈا ایدہ و اگر جس نفس ایدر ایس
نفسی اطلاق اید و جسم مشروح اوزرہ اعداد مذکورہ دہ محمد رسول اللہ

کلمتی

کلمتی ملحوظا تحریرہ والکم انت مقصودی و رضاک مطلوبہ دیو
قبلا قرأت ایدہ نیز اثری ظہور ایتمز ایسید لباس واکل و سر نیز دقت
ایدی کہ محترماندن بر شیع اولوق اقصنا ایدہ لباس و غلاستی تطیف
ایدہ اثر حرارت قنقی عدد دلرہ ظہور ایدر ایسید اول عددہ مواظبت
ایدیہ تا کہ جذبات اترشیہ ظہور ایدہ جذبہ ظہور ایدر ایسید کند و فی جذبہ
ویروب ذکر ی ترک ایدہ تا کہ افاقت بولوب اول حال دن مرور اید کند و
کلیدکہ بند ذکر اید مشغول اولہ حضرت جایی بیور لکه بدن برکہ
کلید لالہ الہ اللہ صادر اولدیکہ محمد رسول اللہ دیمش اولیا مہ یعنی
بر کاکہ کلالہ الہ اللہ ذکر ایدم بہر حال محمد رسول اللہ دیدم و لالہ
ملاحظہ اولند تہم بین صدرہ ماسوی اللہ نظر نفی ایدہ ناظر اولوب
یسا صدرہ اللہ قلب اوزرہ ضرب اولند قدہ انشان حضرت احدیث
و ابقای ذات اتری ملحوظ اولوق و بعد ازین عدد معین شفا منندہ محمد رسول
کلمتی وسط صدرہ ملحوظا تحریر اولوق شیطانیہ و رفتار حضرت بجدہ الف تانی
محمد رسول اللہ کلیمہ شریفیستی وسط صدرہ بور عدد دلرہ تحریر ایتمکدہ و مراتب
توحید اوجدن مبتدی معنای توحید شریفی لاجعود الہ اللہ و متوسطا لقصود
الہ اللہ و مرتبہ عالیہ فانی اللہ اولان منتهی لاجعود الہ اللہ ملاحظہ ایتمک
لازمہ حال دندرہ و الحاصل بود توحید شریفین مقصود اصلی نفی ماسوی اللہ

واثبات ذات الابدان اكل وشرب و نکاح و نوم و يقظ و قيام و قعود
 و ايب و ذبايده و جمع حاله مما امکان بود ذکر ايله استعماله
 سعی و همت اولند بر روی و اراده ذکر قلبک صفت ذاتیه سنی
 اولوب هر چند که بود کردن فراغت سعی اولنسه فراغ ممکن اولن
 بو حالات منشور اولیندیر و بود کردن غرض مذکورده مستغرق
 و جذبات آتیه ظهور سینه کمال خضوع و خشوع و ندان ایلد منظر
 اولمقدره **خفی بیورلیکه** ذکر کسان قشیه و ذکر قلب و ذکر سره
 لیب لبادیه عاقل قشیه قانع اولوب البتد لیب طالب و بلکه لیب لیب
 طالب اولور که حقیقت ذکر دره یعنی ذکر مذکورده مستغرق و تنبلیک
 اولمقدن عبارتد حضرت جامی زود الله روحه التامی بیورلیر
قطعه خوش آنکه دلت ذکر تو بر نور نشود در بر توان نفس تو مقهور شود
 اندیشه کثرت زیان دور نشود ذکر همه ذکر و ذکر مذکور نشود بو
 عنایت الهی توفیق الشعی ایلد حصول کلوره ارباب ذوق معلوم اولان
 حالانده **تزییل خفی** بیورلیکه طریقت علی تو نقش بندیده اصول ذکر
 اوج رتبه اولوب ذکر کله و ذکر قلب کس کله مخصوص اولد کار دل
 اولغله بالاده بر اولند یعنی اولکیسی بالمشافهه تلقین اولنوره
 بری دشمنی ذکر هر در کس استقامتین اولنوره رتبه کماله رسیده اولد قدره

ذکر

ذکر قلب و ذکر کسان جمع ایدوب بو وجهله استعماله تسهیل تعبیر ایدر
 و بوندن ماعدا فروع طریقیدن اولیق اوزره بعضی اذکار دخی واردر
 ذکر آره و ذکر حیرت و ذکر معیت و اذکار ضرورتیه کبی که بونلرک نه اولیق
 و صورت استغالی تعلیم حضرت بیورلیکه معلوم اولان حالانده **دخی**
 سالک مبتدی فرائض کسندن غیری فضائل اعمالدن بر شی ایلد استعمال
 ایتیموب انجین ذکر ایلد مشغول اولد و متوسط اولور ای صلات نوافل
 ایلد استعمالده باس یوقدر و منشی تلاوة قرآن ایلد استعمال ایدر **لکن**
 مبتدی و منشی جمله سالک طریقت اصحاب لیلدن اولیق شرطدر
ثلث خبرده قیام ایدوب اون ایکی کعتدن هر قاچ رکعت مقصد اولور
 اینسه تمجید اولد رق ایدوب وقت سحرده ذکر شریفه استعمال ایدر
 لیاکی احیا و لیله جمع و رمضان شریف و وقت سحرده دیوان حقدک
 ارباب دیوان استهدن اولان ذوات اولوقطرده آگاه اولنمق لازمه
 حالانده بو دخی تجریدر که ذکر شریفه ثلث خبرده استعمال ایدر ایسه
 اول کون اخشامه ذکر شریفه مرقوق اولور و اگر بیرون لغتین استعمال
 ایدر ایسه اول کچه اکثر اوقات ذکر شریفه ایلد کذرا ایتمک موقوق اولور و الله
 الهامی کالی سبیل ارشاده فضل اولدن سوم **دربیان تفرقه و موانع**
ذکر و تدبیران واقع و انبساط و انقباض

معلوم اولدکه ساک راه حتی دالما یکی حالدن خالی اولماز کاه انبساط
و کاه انقباض بودخی مبتدی و متوسط و منتهی حالند نظاره
اولا مبتدیه واقع اولان حالات بسط و قبض و خوف و رجاء تعبیر
اولنوره و متوسط حالند انبساط و انقباض و منتهی حالند تجلی
جمال و جلال تعبیر ایدرله برحوالتک تفصیلی شو و جهل درکه
سالک سلوکده کاه ذوق و شوق ایله اواردی اولان اسم
شریفه اشتغال ایدر اکا بسط تعبیر اولنوره و کاه برفتور و تسلک
واقع اولوب برجهل طبی ذکر استمز و طبیعتده نقره و سوسه
پیدا اولوب درلودلو فکر لظهور ایله افکار هوا زنبور لر بی باشندن
اشوب ذکر کردن فالور اکا قبض تعبیر اولنوره و خواصری
دورت قسمه تقسیم یتمشلدر که خواصر نفسانی و خواصر شیطانی
و خواصر ملکی و خواصر حقانی تعبیر اولنوره بونی فرق سالک مبتدیه
کوره مشکلدر لکن معلوم ملای و لقی ایچون آورده زبان خالص بیان
قلمشده اولوا خواصر اوها م و سوسه قلبیک تختنید وارد و واقع
اولور ایسه نفسانیده و اگر قلبیک صول جانیندن کلور ایسه اولعناطه
شیطانیده و اگر قلبیک صانع جانیندن کلور ایسه ملکیده و اگر فوق قلبدن
کلور ایسه حقانی و قبیل لها مدنده بونی بر کلوب اوزره فرق ارباب

کمال

کمال حالی اولوب انجیه بودخواصری فرقه براسهل طریق دخی وارده اکر
شبهوات و لذذات و فکر دنیا اولور ایسه یعنی خلاف فرع و مغایر رضای
حق اولان خواصر اولور ایسه بهر حال نفس و شیطان فکریده و نفس ایله
شیطان خواصر بنیک دخی بر بر لاندن فرقی شو و جهلدر که اگر نفسانی
ایسه برارزو اوزره مصرا اولوب آخره تجا و زائمه و اگر شیطان ایسه اصرا
بولنمیوب بر آخره عصیان تجا و زاید مثلا نفس شرابا ایچمک و سوسه سی
و بر مصرا اولوب ایچمک شراب ایچ شراب ایچ دیو ابرام ایده اقا اکر
شیطان و سوسه و بر ایسه بر کزه شراب ایچ دیو ابرام ایدوب اکر
اسبانی محفود اولوب قبول اولماز ایسه مثلث شرعی دیه رک مشکلی تکلیف
ایده بوکادخی رحمت بولمز ایسه عراق کفره سی حرام دکل سکر تبتیه
و ارمق تلازم دیه رک عراق ترغیب ایده بوکادخی ظفر ایسه اولمز ایسه
عشریه و سافر ارواح خبیثه که اناج کافون روحی معده ی قوت و بر دیریک
الطری ترغیب ایده بودخی اولدیغی صورتده ایفون و همچون خلاصه عنبر
حیثه دکه منتول ایده شیطان حیل کاره و نفس یلب ایچمق اولوب شیطانیکه تراک
بر عصیان ایدر مکه اولدوغند بناه بولید حرکت ایده بو کله کله سی بو کله
وسوسه شیطان ایلدیغی معلوم کلدوغده استعاذه ایله مندفع اولور حایر
اسباب دفعه احتیاج قالمزه استعاذه ایله اشتغال ایدر کی آره

بو وسوسه که دفع اولدغی نفس جلیل الیه تبتدره و خواطر ملکی و عالمی عبادت
 و طاعات و ذکر الاهی مشوق دیره و خاطره عقانی دخی حجاب الاهی و محبت
 رسول الله و عبادات و طاعات و ترک معاصی الیه ظهور ایدره و خواطر
 اربعه ای کرکه حقایق و کرکه نفانی کلکلی نفی ایتمک لازمه حاله ساکد
 ذکر الیه اشتغال جمله دن افضلده بوقامده برسؤال وارد اولور که خواطر
 حقایق اولدغی صورتده سلبی نوجه بل لازم کلوره جواب و بریلور که حتی
 ایچون خاطره حقایق سلبه جاغزدره مثلا فرض کفایه فرض صبر
 ترک اولندی فی کبی خلاصه کلام افکار و خواطر ای کلکلی ترک و سلب ایدوب
 همان ذکر همد سخی اوزره دقت ایتمک ساکد ابراهیم و الزمدره و بخواطر کلک
 دفعه طریق و تدبیر اولدر که ساکد ذکر شریف الیه اثنای اشتغاله فکر
 ماسوی و خواطر ظهور الیه الیه همان استغفار الیه مشغول اولره اگر مندفع
 اولماز ایستجدیه و ضو الیه اگر مندفع اولماز ایستغفار الیه و اگر مزاجده
 مساعده اولوب علتدن خوف ایتمز ایستصو قصودیشل ایتمک کوان عظیمی
 واردره یند مندفع اولماز ایستغفار الیه ایلمکی ذات شریفه متوجه
 اولوب بو خواطر و مواعنک دفعی ان قلب الیه نیاز الیه
 اگر مندفع اولماز ایستغفار الیه سلبی تبدیل ایدوب ایستغفار الیه طاهره الیه خال
 محله ایلمی رکعت نماز قبول ذکره اشتغال ایدرک کمال خضوع و خشوع

و نیاز الیه درگاه اولور تبتدن بوقطیع که دفعی نیاز الیه اگر مندفع
 اولماز ایستغفار الیه کرکه قوت و محبت خاطر الیه جهرا یا افعال اسم شریفه
 مشغول اولره یند مندفع اولماز ایستغفار الیه نفسی زور الیه بوزندن ایچوروه
 چکه یند دفع اولماز ایستغفار الیه کلمه مبارکه لا اله الا الله الیه مشغول اولره اگر
 مندفع اولماز ایستغفار الیه معلوم اولره بوانقباض حقایق در و آثار طریق تبتدره
 و ساکد خیر اولورده حالی اوزره ترک الیه بودن مغربی نکس ستره
 حضرت تلمی بیورر کرکه لایتکر الباطل فی صورته فاته بعضی ظهوراته
 لکن ساکد مقتضای قصوری اولدرق حقیقده عقوبات اولان
 تفرقه و انقباض الیه انقباض حقایق فرقی اولدر که اگر مقتضای
 قصور و عصیاندن ایستغفار الیه تعالی طبیعت ذکره بر وجه میل
 ایشیوب لکن هوا و بنوسه دائر شلیله کمال اوزره رغبت ایدره مثلا
 اجتناب الفتن و صحبت کوسیر و طغافا و کل و شرب و سایر مشتهیات
 نفسانی تبتدره اغلب اوزره و اگر انقباض حقایق اولور الیه تکرار و
 عبادت و طاعات مامل اولورده و ذالفت و صحبت و لذت ذات نفسانی جهوماتیه
 رغبت ایدره همان برستلگ و ذوق سنگ و حزن و اندوه حاصل اولور
 خلاصه ساکد بر حال بوا یکی خالدن حالی اولمز که بالاده تفصیل
 اولدیغی اوزره انقباض و انبساطدن عبارتدره انقباض ظهورنده

کرا را بیان فلندیغی وجه دفع و رفعه سعی ایوب اگر متدفع اولم از ایسه
 ادا سنده عذرا و ایمان ما مورات شرعیته فی تاذیه ایوب بوا نقیاض
 حقانی دفع اولم بجه قدر صبرالمیه بعد ازین نیز ذکره اشتغالیه .
تنبیه بوحالات اکثر حضوردن ناشی واقع اولوره بوا نقیاض حقانیدر
 دیو و سوسه شیطانیه به تابع اولوب ذکرندن خالیه و دائماسعی
 و وزرش اوزره اوله زیرا انقباضن طریقت نادر واقع اولوره
فائده اگر اشتغالی بهم برشی ظهور ایوب اول اشتاده ذکر دن دور
 اولوجغنی ساک مبندی ادراک ایسه اول کاره مشغول ولز دن
 اول بود عالی اقرب بعده ایست مشغول اوله امیدد که کند و بی
 غفلت بول بولیم اللهم کن وجهی فی کل وجهه و مقصد صحتی کل
 قصد و غایتی فی کل امر و ملازمی و ملجائی فی کل بهم رشتده .
 و توکنی توتی محبتے بعنائیه منکره اللهم بارافع الاستار ارفع عن
 بضائی حجاب الاغیاره الیه الکی غلض عنی عن اشتغال بالملاهی و ارفی
 حقائق الاشیاء کما ینوی وصل علی سیدنا محمد و علی آل سیدنا محمد .
فصل ثانی از ذکر شوم در بیان کلمات قدسیه حضرات
ایشان قدس الله اسرارهم
 ارکان طریقت علیّه نقشبندیه دن اولمق اوزره لفظا مختصر

و قلیل

و قلیل و معنای کثیرا لغو اند و جامع الکلم بوکلمات قدسیه مبارکد که
 بیان اولنوره هوش در دم . نظر بر قدم . سفرد در وطن . . .
 خلوت در ایچین . یاد کرد . بار کشت . نگاه داشت . یاد داشت .
 و قوف زمانی . و قوف عددی . و قوف قلبی . بوکلمات قدسیه رئیس
 الظرفیقم **خواج** عبدالخالق غجدوانی قدس سره حضرت نیکبند در بو
 مشهور دره . لکن بعض عزیزان و قوف نند دن ما عدا سگری حضرت
خواج مشارالیهک و باقیس سایر خواجگان عالیشان حضرت اشکدر
 دیونقل ایدر لره و امام طریقت شاه نقشبند قدس سره افند من بوکلمات
 قدسیه نکر سزینا اعتبار بهرورب و قوف قلبی فی دخی خواج عبدالخالق
 غجدوانی حضرت نیکبند کلام شریفی اوزرینضم و طقوز عدده ابلاغ
 بهرور شرده و بوکلمات قدسیه نکر معنایله تحقیق ساکد امر اهدده و قوف
 عددی . و قوف زمانی . **چهار نفس** ساکد لازمه حالد دکلد در دیو
 بهرور لره **هوش در دم** پاس انفسدن عبارتده یعنی به نفسک دخول
 و خروجه غفلت ای تیوب رب العالمین حضرت نیکبندی حاضر بیلده . و نفسی
 دائما آکالیق ایلد آب ویره . و ایک نفس بیننده دخی غفلت بول
 و بر سیوب جناب حق بهر بصیرت ایلد ناظر اوله . **خواج** عبداللّه
 اهره قدس سره حضرت نیکبندی بهرور لره بناو طریقت نقشبندیه نفس اوزره

و مرید صادق حفظ نفس ایجابک و دائمی نفس لایحه حقد اولوب دل آگاه
 اولوق فرض طریق قدر **طلوت در اینجی** ظاهر بخلی باطن یحیی بو تک معنای
 بو طریق ناز نینده اختیار خلوت و اربابین یوقدر اینجی سه در همه
 جا با یکس در همه کاره میدان نرفته دل بجانب باره مو داسید دائمی آت
 محبوب حقیقیه غافل اولیبو ظاهر خلق ایلیه و باطنی حق ایلیه
 اولقدره دست بکار دل بدلاره خلاصه کلام نه حاله اولور ایسه و یک
 ایلد محبت ایدر ایسه بر آن حقدن غافل اولما مقدر بره **سفر در وطن**
 بودخی سالک طریقه بشریه و اخلاق روتیه دن صفات ملکیت و اخلاق
 حمیده یه نقل و نهضت ایلکدره بو طریق ناز نیند طریق سائیکه
 سیر و سیاحت اولیبو بو نکرک سیر و سیاحتی وطن ندره دره مکر
 مرشد کامل جیحوی چون اولره و دخی وطن اصله که عالم حقیقه قدره
 دائم اول طرفه غریبه جل بهتی صرف ایتمک سفر در وطن تعبیری
 بعضی عزیزانک روایت بده **نظر بر قدم** بو کلمه تشریف تک معنای
 سالک نظری دائمی قدمنده اولره که اوایل سلوکدن نهایت کوز
 دیکوب بهتخی نهایت طریقه حواله ایلیه و اول طریق توبه و انابه
 و نهایتی سیم و رضاده و کلمه مقدسه مذکورده تک معنای بر وجه
 دخی تعبیر اولور که سالک نره یه عازم اولور ایسه دائمی نظر قدمه

اولره یعنی اوکن بقه اطراف نکران اولوب نظری بریش آن **تیمیه**
 زیرا اطراف نظری ایدکجه طریقه تک ملاهی بعضی شیلر کوروب میل
 قلب پیدا و ابدی بریشانی و تفرقه اولور طریق سائره ده پکتاشی
 و مولوی سکرلی کوز اوزرینه دیک اندر همه لرینیک ستری یحیی اطراف
 با قماق یچوندره بو طریق ناز نیند تغییر لباس و مسک و خرقه اولیبو
 همان نظری خلاف رضا مخلصد محافظه ایچون دائمی نظر بر قدم ایله
 امر ایدر لره **یا دکر** بو کلمه طریقه تک معنای کرک لسانا و کرک قلبا
 دائم حضرت حقی ذکر اولوب بر آن ذکر حقدن غافل و ذاهل و اهل و ائمه
 حضرت مرشد دن جهده و یا خود خفیه اخلاص ایلمدکی اسم شریفه حضور
 و شهود ایلمد مشغول اولره و ذکر کردن مقصود قلبا تعظیم و محبت ایله
 حقدن دائمی آگاه اولقدره **بانگ کشت** بو کلمه مقدمه تک معنای
 سالک هرگاه که قلبا مازون اولدیغی اسم شریف ایلمد مشغول اولره
 بالاده ذکر چنن تفصیلی بر اولدیگی اوزره بر مقضای مقام ذکر
برای خود روح و یا خود دیدی هر قاج عودده فیصل و بر ایسه لسان قلب
 ایلمد بکره اللهم انت مقصودی و رضا مطلوبی دیه بعضی ذوات
 ذاکر ذکر قلب ایلمد مشغول اولدقدره بودعاوی بر وجه محرز آن ذکر
 ایتمکدره **دیله** کن شهر و اولی اولان قلبا دره و معنای آن مقصودم

سنسن و مطلوب انجمن رضای شریف کدر دیگره نگاه داشت بو
 لفظ شریف که معناسی شو و هر چه در کسر سالک در زمان ذکره اشتغال
 ایست علی التمام خواطره مراقبه و وقت ایلیکه که بر اثر فکر و خاطر
 خطور انجیمه ز بر بار واقع اولور که سالک ذکر کند وی ذکره مشغول
 ظن ایوب برده آگاه اولور که فکر یعنی بر اثر شیخ ایلیه مشغول بولور و حال آن
 یعنی انشای ذکرده بر اثر فکر و خاطره کلام کند وی محافظه اتیک الزمده
باد داشت بو کله مبارکه که معناسی دایما ذوق و عیدان و محبت و حضور ایلیه
 حضور مع الهم مع الهمکدن عبارت در **وقوف زمانی** بو کله مبارکه نکث
 معناسی دایما محاسبه نفسدر یعنی صبح و شامده سالک کند و نفسیله محاسبه
 ایلیه بو کون و یا خود بو کچه وقت نکون مرور ایلیدی و بو فکر ایله که اگر
 اکثر اوقات بقدرت حضرت حق ایلیه مرور ایتمش ایست سر و آنگنا بپورده
 حمد و شکر ایلیه و اگر بوا بوس دنیا ایله مرور ایتمش ایست کند و بولوم ایلیه
 و محزون و غموم اولوب توبه و استغفار ایلیه مشغول اولور **بهره** بر آنگث
 مظهر رحمت و عنایت حق ایست حق ایلیه اشتغال اولور بو کیفیت مظهر
 قهر و غضب حق ایست ماسوا ایلیه اشتغال ایله بو کیفیت حضرت
 ایشان و **وقوف زمانی** تسمیه ایلیه شرطه عدیدله **وقوف عددی** بو کله
 شریفه که معناسی ذکر قلبیک عددینه رعایتده یعنی کیفیت معبوده نکث

محرر شام و کبر
 دکابل بکله
 ع

ذوق و وصوله اقتضای حال سالک اوزره او جده و بنده و مدینه تا بکبری
 بره و ارغیب قدره اعداده بر کرم محمد رسول الله بویوب باز کثرت ایلیه
 یعنی اللهم انت مقصودی دعاستی لسان قلب ایله قرات ایلیه و ان
 قلب ایله تعداد ذکر ایتمک قلبی مشغولیت آهنردن محافظه ایچون شرط عدد
 ایلیه کبری مثلاً لازم دکله درخی و بمشله لکن بر حاله بنده محمد رسول الله
 دیوب و اللهم انت مقصودی دعاستی او قومق لازمه خلاصه کلام
 مقصود دایما حضور مع الله و دوام آگاهیدر **وقوف قلبی** بو کله
 مبارکه نک معناسی سالک ذکر انشای ذکره دایما قلبه ناظر اولوب حضور
 مع الله و دوام آگاهی ایله ذکر ایلیه فکر ماسوی قلبه کلام سنه ایتم
 تام و مفهوم ذکره فکرینی اشتغال ایتمک و بر آن قلبدن غافل
 اولما قدره امام طریقت حضرت ایشان جناب شاه بهار الدین
 نقشبند حضرت لری و **وقوف زمانی** و **وقوف عددی** و **جسب نفسی**
 قید بیور میوب لکن بالاوه تحریر اولندیقی اوزره حضرت عبدالخالق
 نجده وافی جنابیک هشت کلماتی و بردخی و قوف قلبیه شرطه اعلیه
 دیوب بر مشلرده و الله الهادی السبیل الرشاده **فصل ثالث** از کبر
سوم در بیان واقعات و منام خفی اولمیکه که طریق نازنین
 نقشبندیده طرق سائره کبی مبنای هر طریقت منامات و واقعات

دکلاه یعنی طرق سائر ده تیلد اسماء و قطع درجات و اوقات الیه
 اولوب دائره اسمانم دلا تیلد اداره اولنور و خلافتلری دخی
 و اوقات ایدره طریق نقش بندیه ده بویله اولوب انج و خاصه
 توجهده بوتقد برجه منام و اوقات کجه اصول طریقندن دکلاه
 لکن عالم معنادن سالک حفته بعض ترغیب و ترهیب اراشه
 اولند قده معلومی اولمق فائده دن غیر خالی و با خصوص کندونی
 تربیه و تسلیک قیدنده اولان سالک لزومی ظاهر و جل اولمغه
 باب معنادن دخی بر شتمه بیان آغاز اولندی و الواقع ما بری
 من عالم الغیب بای وجه کان یعنی واقعه اولدرکه عالم غیبک
 سالک اراشه اولنده و جهله اولور ایسه اولسون و واقعه الیه رویا
 فرقی ایکی وجهله دره بری صورتی و بری معنوی فرق صورتی
 اولدرکه واقعه بین النوم و الیقظه اولوره یعنی قوه دراکه
 انسانیه حواس ظاهره دن کلیتاً منسلخ اولماز و فرق معنوی
 اولدرکه قلب محجاب صور دین مجرّه اولوب روح ناظر بنور الله اولور
 و پوز تبده گاه الهام و گاه دخی دل و گاه فاعلی معلوم اولمیر رق
 یا تنفسی برکلام اسمعی و گاه قلبه مجرّه بر معنای لید اولور
 و بومقامه بعضاً کله مجتدن دخی خبر درلره بو واقعه صدقه اقرب

اولوب اغلب تعبیر اقصا ایتمزه و گاه تعبیر اولنور رویا اولدرکه حواس
 بشریه کلیتاً منسلخ اولوب انسان بو علمدن قطع علاقه ایلدرکه روح
 عالم مثال دخول و روتب ایدره بوروی انجی قسم منقسمدره بر قسمی عالم
 حسدن منسلخ اولوب عالم مثال متوجه اولد قده مقدما بو علمده حس
 ایلیکی حوادندن بعضاً نفس و بعضاً شیطان واسطه سیلخیال بصورت
 باغلیوب و قوه حافظه ای حفظ ایدوب بیدار لقیه عقله عرض ایدره
 بو نوعه اضغاث و احلام درلره و بونک دخی انواعی واردره بر نوعه
 رویای همت درلره مثلاً برک نک کندویه دائم علوه همتی اولوب
 طبیعتک دلخواهی اولدر یعنی طریقک سرکارخی و خدمت پادشاهی
 اولان خدمه حضور یادشاید ایدوب برامه ماموریتینی کورمک
 کبیده و بر نوعه دخی رویای وهمی درلره اولدر یعنی اضغاث و احلام
 قیبلندره مثلاً فقه اولان کس غنا به متعلق شیلره و عالم معنویه
 سنک قسمتک بغداده دره یا خود فلان و اربونی سولید اعتبار اولور
 کیم هتار کورمک و طلبه علوم مدن اولان شخصین مجتهد اولور سین و
 مذهب اولور سین بویله حرکت ایلیکی بعضی تنبیه یلر و شاهده ایتمک
 و لیخود در و لیشتاندن ایسه عرشه عروج و درلو درلو افرام شاهده
 و سن زبیه اجتهاده کلدرک و مجتهد طریقین دین شیطان و سوسیلیم

بودا بعد بره دو شکمک و مقام بادشا میدن اولوب اندرون اغواشدن
 ایکن کندونی کمدار اغا کورمک و زعما و قوجوی باشی لردن اولوب
 وزیر اولمش مشاهده ایملک کبی معنارل رویای بخت و رویای و همی
 دیرلر و دخی سودوی اولان شخصک سیاه و منظم و دمنونک قرمزنی
 و صفرونیک صاری و بلنیک سباز کوریمک اعتباری اولوب بونلر
 جملد اضغاث و احلامن معدود و دخی بهار و خزانده کوریلان رویای
 اعتبار یوقدره زیرا اول وقتلده طبیعت اختلاف و اختلال اوزره و
 فاتا بلاده بغداد اولسان اقسامدن اولیان رویای صالحه سالک
 جزو نبوتده و اوج قسمه منقسمدر بری اولدرک تعبیر حاجت
 دکدر عینی کوریلور و بحال بعضی ناسده واقع اولور و اعتدال طبیعت
 تسبیح ایدرلر و مسلک طریقیته هزار واقع اولور حضرت ابراهیم علی
 بیتنا و علیه الصلوٰة والسلام جنابلرینک حضرت ذبیح الله یعنی
 اسمعیل علیه السلام جنابلرینی ذبح رویاسی کبی و البتہ نوعی بعضو
 تعبیر و تالیحتاجده حضرت یوسف علی بیتنا و علیه السلام حضرت یونس
 رویای مشهوره لری کبی و اوجی نوعی تمام اولدیحنا جده عزیز
 مصرک کوردی رویای و زنداده ایکن شخصک کور و حضرت یوسف علیه
 تعبیرتیدر کلری رویای کبی و بو واقعا تک رویای صالحه میدره و ساوش طایفه

واضغاث

واضغاث و احلام میدره فرق اولغسی ایکن معتبرک و حداننده ظهور ایکن
 حالت ایلدره لکن توجیه بیرواستادن اخذ نفس برشد ایلد اولور
 کندو کندویه تعبیر نامه و کتاب ایلد اولوشیلردن دکلد و باهین
 و فلاسفه و برامه و بونلر امثال ارباب ریاضاتک دخی رویای لری اکثر
 اولورکه واقع مطابق اولور و امور خلقدن بعضی حوادث کونیتدن
 خبر ویرد کلری عینی ظهور ایدره و ترکیه نفس و قوت مزاج ایلد کشف
 صورتنده بعضی معنی باذن شیلر مشاهده ایدره لکن بونلر استدراج
 مقولستندره یعنی مؤمنینک رویای سبب فوز و فلاح و قرب حق
 و بونلرک کبی بادئی دوری حق و سبب خذلاند و نعوذ بالله من ذلک
 و دخی بعضی عوام ناسد اغواچی شیطانیندن بزل صورتدن شیلر واقع
 اولورکه حکمتی اولیان رتبه لره کندوی کوروب غرور ایلد هزار بلایه و غرور
 غلامشا هر کبار اهل الهمدن برذات شریف کندونک الهی اویوب
 حضورنده طورره و معراج عروج ایدره و ملائکه کرام کندوی سجده ایدره بونلر
 هب رویای و همی مقولستندره منقولدرک برذات کوریمک بر کجی کندوی ملائکه
 کرام کلوب بر براق ایلد معراج کورولور و عرش و فرش جنت و همی حله کوریمک
 ایشش بونی برذات نقل ایلدکه اولذات براق کلوب بی آسمان کوریمکده بر کزه
 اعوذ بالله من ایشطان الرجیم دی و امر ایشملره شخص مذکور و واقعه

هاسیه

شیطانی میدرد بوی منفعل و لمش • ابلرد خ شیطانی اولیق لازم دکل •
 لکن استعاده ابلدک ضرری ندر بر کوزه استعاده ابلد دیو جیرا یتشله •
 شخص مذکور نصع عزیز قبول ایدوب • یرنه برادر کوب ابلد سدره منتهای
 وصولنده خاطرینه کلوب بر کوزه استعاده ابلد کده کورر که خانه سیچرانده
 بریزید و بر کار نیز کز کارهای واریا میش کندوسن ابلد کده تعود ابلدش •
 فی الحقیقه بویله لویوات شیطانیته ابلد واقعات جوق اولوره بونلرک
 تمیزی اینجی بیرو مرشد غایتنه منطوره و بوا انواع مناماتی فرق
 ابلدک تعبیر نامه و فن تعبیری بلکه ابلد اولمیدور جتی و باطلی تمیز و جدانی
 بر حالته و طریقی نقشبند زیده طرق سائره کبی اولیوب همان ابلدک
 خلاف شریعت • و مغایر طریقت وضعی ظهور ایدر ایلانی رؤیت
 و ترقی و تدبیرتسی مشاهده ایدره و دخی سالک جوق اولان اینجی کندو
 حالتی کورره تاریه کمال رسیده اولد کجه آخرک حالتی و افاق جوادتی
 مشاهده ایدره مزه **تعبیر دنام** بوقتی تعبیر بردرایی بی پای اندر که بو
 رساله مخصوصه تک سیادت تجلی نوقده لکن در یادان بر قطره مثل لکو
 سالک حقه لازم اولان مرتبه بیاض شروع اولندی ای طالب جتی ارشد الله
 معلوم کد اولسونک بو تعبیر دنام بر تاج فائده وارد ره یعنی سالک
 بر مقامه کند و ترقی و شترانی و علو و سفلی و حق و باطلی و وجد

وشوق

و شوق حالاتی و صفات بشری و سببی و نسبی و شیطانی و الهامیدن
 قیچی نینزله اولد یعنی سیلوب مقتضای حال کوره حرکت ایدره اولاسا لک
 صفات خاک مرورا نشاناسده یعنی مقام نفسده معناده چامور لره
 محکم کردن • و بولانی صورله و مظلوم بر لر • و عمیق موقعله • و ویران شهر •
 و ضرب خانه • و بیست و بلند جا یکا بلره • و اینجی بولگردن عبور ایدره •
 و مهیب صورت اشخاص ابلد جنگ • و غوغا ابلدک • و یواسک طاق غلرک
 آتلی • و یونک امثالی محضوف واقعه لبر کوره • و هر صفات که کند و صفت
 غالب اولد در انی مشاهده ایدره مثلا هر صی طمع غالب اولور صه فارجه
 و قورد و فاره • و حسنت و طنت غالب ایدر ایو و خضریه • و عداوت
 غالب ایدره یلان و عقرب • و جمل غالب ایدر کلب • و کبر و عداوت
 غالب ایدر اسلان و قبلان • و نفسانیت و شهوت غالب ایدر باسکرک
 کلبک • بر نوعی درک و بهیمنیت یعنی اکل و شرب و نوم و راحت غالب ایدر
 قیون و بجمالت و لباس فاره به ایتلا غالب ایدر طاوس و جمل و خدعه
 غالب ایدر نکل و شغال چلوشان و بهزل و مذاق و محکک غالب ایدر مومن و نسکی
 مشاهده ایدره و اگر کوردر کبی حیوانات کندوسن مسکط اولور ایدر بوشغله
 کندوره غالب و لمش • و بولری بلکه ایدر کوردر ایدر بوشغله کچمش اولور •
 اینجی هر صفات بلانیدره و مقام دلدر سبزه زار چشمه و حوض و باغ و باغی و عالی

قصور را آب صافی و جوار بنفیس کواکب و ماه و آسمان مشاهده اید
بوزله جلد دگک صفاتید **دخی مرتبه** رتبه روحده انوار بی نهایت **فنا**
عوا لمس اید و آسمان عروج و بی کیفیت و بی رنگ محکمه و بی نهایت
غریب و تجلی روحانیت تماشا اید **بوزله** که جمعی روح نمایانند
در **دخی مرتبه** آتشده شمعل و شعاع لر برقلر و یلدرم و سوزن شکر کوره
بوندن دخی عبور اید کرده **دخی مرتبه** در مشاهده افلاک و بر آسمان بر آسمان
عروج و **دخی مرتبه** فلک اید دور اید و ستاره و ماه کوره بوندن دخی مرور اید
دخی مرتبه وصولنده مطالعه ملکوت و مشاهده ملائکه و اجتماع آواز
تائف و معاینه بهشت و دوزخ و رؤیت عرش و کرسی مظهر اولور
و بوقاملر در بعضی اشیا دخی مشاهده اید که قیاس اید تفهیم اولناز
و چیلنک افاده و عبرت امر محال **دخی مرتبه** نیز شخصک حالند و مقام کوره واقع
اولور **مثلاً** باغ و بستان کور میوه لری خام بنور طاعات و سلو کنده
قصور و لغف دلالت اید و **ظبران** اید لکن بر بار یک بولدند
مرور اید **سلو کنده** نقص و ضعیف اعتقاد **دلیلره** و **اگر**
گذرکاهی بوز باغش کور اید برودت قلب و قلت محبت
و عشقه **دلدره** و کدر بحر صاف و دریای عمیق مشاهده اید اید
قلب صاف ساکندره و سلاح و آلات کور اید قوت ساکندره

وصاغ

وصاغ جانبدن بر نام و بر بلور اید **سفا** **دته** وصول جانبدن و بیلدر
ایسه شقاوت دلالت اید **در دینی** بوز **چقار** لر اید عبادان الله
مرد و در طریقت اولغف دلالت اید **واخر** پوست الباس اید لر ایسه
طریق آفردن فیضیاب اولور **و یاخود** آخر مرشدن سفاضه
اید **و اگر سلطان** کور اید **دوحد** و **اگر آفتاب** و ماه تاب کور
ایسه **بوزوج** و **بوزقلیده** و **اگر توبت** و ستاره کور اید **انوار** طاعت
و **اگر آسمان** بی ستاره کور اید **صفای قلیده** و **اگر اسب** کور و **ب**
سوار اولور اید **دولت** سالک و مطیع **نفد** که اکا راکب و حاکم
اولمش اولور **و اگر دوه** کوره و اکا راکب اوله **بخت** حضرت برودر
و **اگر عیلا** کور اید **امراض** هرده **توشنه** و **اگر درویشان** کور اید
امر معناده **قدرت** دلالت اید **و اگر کند** بی شبان اولمش کور
ایسه **رتبه** ارشاد رسیده **اولسان** دلالت اید **و اگر کند** بی اولمش
و یاخود سر برده اولمش کور اید **رتبه** **فنا** وصولند دلالت اید **و اگر**
هفت آسمان **تختند** بر بحر عظیم مشاهده اید که کند ماهی اولوب اول بچرده
شاورک ایلیه بحر رحمت الهیده و بیورر که بر ساکن کور **کرسینه** بوزده
هفت قدم اولوب هر قدم ده بر بنی و برونی و بر ملک اوله **اقتضای شری**
و **رتبه** بی کند و **بر مقام** تعیین اولند **یعنی** مشاهده **انگدره**

و بویک امثالی واقعات تعبیر اقصا **اتر** و **دخی** بر عالم مشایخه ایدر
 کمالیه مزین و منقش و ضایع مرتبه خوش طرح که قابل تعریف
 دکلد و کمال مهابت اوزره دره بوقوله مقامی ولایت صفری الیه تعبیر
 ایدر لره و **دخی** خفی بویرلیه که سالک کوردیکی واقعات مقامات
 و اختلاف اشخاصه تطبیق الیه تعبیر اولنوره یعنی برواقعه بی شخصه
 بر قاج دفعه کورده و پرد فرسنده مقصضای حالته نظر ایشقه تعبیر
 اولنوره مثلاً بر ساک آتش کورسه کاه صفت غضب و آتش
 نقصدن مروریه دلالت ایدر و کاه آتش عشق و شوق طلب الیه تعبیر
 اولنوره و کاه غلبه صفت شیطنت الیه اولنور و کاه آتش
 قبس هدایت و کاه آتش قهر و غضب جناب احدیت و کاه مشایخه الیه
 تعبیر اولنوره مشهور در که ابن عربیه اوج شخص عالم معنا کیده و این
 اذان او قور کورد کلر شی قور بر ایدر کلدنه برینه حج و برینه سرقه و برینه
 سو حال الیه تعبیر ایشله بو معنادن سؤال اولند قده بر برینک
 مقام و حال اقصا سنه تطبیق الیه تعبیر اولنور دیو بویر شله و لماصل
 اطفال طریقت بدایت حال کلدنه بویدله خدای روحانی الیه بر و شیافیت اولنور
 بو ایدر نه بر حال شیخ و مرشده اشترک احتیاج در کار در که سالک شناساتی
 کند و بر عرض ایدوب نومهد تعبیر اقصا ایدر الیه اوبد تعبیر اولند

دکن اعظم طریقت مرشدانه و احتیاجی ضرورتی ایدر که فنا فی الله
 رتبه سنایصال ایدر اولوقت جمله قیود اتان رها و آرزو لوره و
 اصل سلوک دخی بودره و الله الهادی الی طریق الشویج بود دخی
 معلوم اولر که سالک حالی یکیدن خالی دکلد بو تقدیریه کوردیکی معنا
 دخی یکیدن خالی اولر باز بهیبات و تندیات و یا خود تشریه ایدر
 کوردیکی معناتر بهیبات قبیلندن ایسه استغفار ایدر اشتغال ایدر و اگر
 نبشیرات نوعندن ایسه تشکرینه قیام الیه بو افاده بر شیخ اولدیغی
 حاکم کورده در والسلام علی من اتبع الهدی

فصل اول از دکن چهارم در بیان مشاهدات و مکاشفات

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اجعوا بطونكم ودعوا الحرص
 وعروا الجسادكم وفسروا الامال واطمئنون الكبادكم ودعوا الدنيا لعنكم
 زودا لله بقلوبكم حضرت خواجه چکان عالیشان بو حدیث شریفه مراجعت
 پیغمبری بو کورد در دیو بویر لره کور انوار آفا راسا و صفات الهی الیه ظاهر
 و باطنی الامال اولوب انوار وجود الهی بی بصیرت ایدر کور مکشود
 و مشاهده دیرلر بو کور طریق الاده مسطور حدیث شریفه عیاشیه
 ابو العباس ابن عطاء بیت شریفه تفسیریه بو کور حقیقت بر اولور
 قول ضالی ان الذین قالوا ربنا الله ای بالجاهدیم تمام استقامو ای علی

بسط المشاهد ارباب حقیقت مشابه با یکی قسم تقسیم ایدر لیه
 بر قسمی صحیح و صحت یقینده و بر قسمی غلبه فرط محبتان جذب و استغراقده
 شغف محبت بر درجه رسید ایا لور که جمله موجودات عین محبوب
 اولوب محبوبدن غیر قطعا بر شی مشهور اولماز مخبر و صحیح رضی عنه
 مولاه البدیع جناب لری بیورر کرکه مارا این شیئا الی و ارباب الله فیه
 کبار اهل الکمال ارباب الله بعده و قبله کلام لری مشهور و ستواترود
 و یولم صحیح و صحت فریبده حضرت شیخ شبلنج قدس سره العالی حضرت
 بیورر کرکه مارا این شیئا قطعا الی الله بو تحلیات محبت بر درجه رسید ایا لور
 محب محبوبدن غیر بر شی کورمه بو تحلی محبت ایله اولور و یوحال
 محو و سکر و جذب یا فریبده بلکه عین سکر و استغراقده منقوله که زمان ایله
 بر شخص فرزند یله برابر ایلدن بر ذاکل زیارت شریف لرینه و احسن
 حضور عالی رنده بر طبق غسل صستی طور در مش دست شریف لرینی پوس
 ایدوب صستی مزبور دوشی پوس ایله کرکه کوزی مسله دوشن اولوب
 دبه دوز اولمش عزیز حضرت لری طفل بند کوردن او غل اسمک
 ندر دیوسوال بیورر قلندره بالدر دیوجواب و برره والله نکر اسمی ندر
 دیوسوال بیورر قلندره بالدر جوابینی و برره و در سل و نور سین
 و خواجک کیمدر و قنقی محمده دن اولور سین دیوسوال ایله کلندره

نظر بر این کتاب که در کتب
 نقلیه

کرام حضرت اسی مؤمن شدہ شوقہ الی اللہ تعالیٰ عزوجل ایضاً فرمایا
ایتمشلا درہ برکم چشم سرفی مجاہدہ الیہ شہواندن او یودہ جناح
سبحانہ و تعالیٰ مشاہدہ وہ چشم سرفی کشادہ ایدہ یعنی ہر کہیم باش
کوزینی ہر آمدن یومہ مشاہدہ الیہ قلب کوزنی آپیلورہ جناب
ہروردگارہ قل لؤلؤ منین یفتقوا من انصارہم بیورمشدہ ہوا بیت
شرفیکہ نفسینہ سہیل بن عبداللہ تستری حضرت زری بیورر لکہ من
عمض بصرہ عن اللہ طرفہ عین لایتمدی الیہ طول عمرہ یعنی شخص
کوزیو موبآچہ جناب حقدن خافل اولسہ مدت عمر نہ ہا بیت
بولمازہ بومقامک تحقیق محتاج تقصیلدہ لکن محکمہ تجلی بوقدرہ
اہل مشاہدہ عندزہ زمان مشاہدہ و معاینہ فی عمردن عبادیو با
باقی زمان فی عمردن صابزلرہ او یوزید بطایعہ روح اللہ او حلائی فی
حضرت زری ن سرفی سرفی سوال الیہ کلزہ دورتا یا شنیدہ ہم یو
بیورمشلہ احباب تکرار سوال الیہ باشیچ سنگرتیکہ چشمہ کین
دوہ تہ یا شنیدہ ہم بیورمکرک معناسی ندر دیہ کلزہ ہجاس سوادن ہا
بولورب رتیبہ علیہ شہودہ وصولاز دورتا سنا اولدی ہونی عمردن عبد
ایہ دم دیو جواب و برمشلا بیت کہ براری کنفس بانام او بہتر از
صد سالاطاعت غیر او حضور الیہ بر نفس حقی ذکر ایتمک شفقت الیہ

یوزیل طاعت الیہ کدن بو شہود ایسہ حضور الیہ عین ذکرہ مثلا
آسان نظر الیہ مظهر اولدی فی عظیم اسمنی مشاہدہ ایدہ و دیایہ نظر
ایسہ مظهر اولدی فی واسع اسمنی مشاہدہ ایدہ و جو سبار چشم سار آب
خوشگوارہ ناظر اولسہ حتی اسم شرفین مشاہدہ ایدہ آتہ نظر الیہ
قابض اسم شرفینہ وانان کورسہ جامع اسم شرفینہ و غلادن برآ
مشہود ہی اولسہ علیہ اسم شرفینہ و اطبان بر ذات کورسہ شافی شرفین
و کفادن برینی کورسہ و با پاس و لیا بین کورسہ مضل اسم شرفین
مشاہدہ ایدہ و ظلمہ دن برین کورسہ جبار و قہار و جلاد کورسہ
ممیت اسم شرفین مشاہدہ ایدہ خلاصہ کلام اشیاء سائرہ دخی
بو کافیا س اولدزق موجودان برینی یوقدر کہ مظهر اسم الہی اولیہ
بناء علی ذلک اصحاب مشاہدہ ہر شیکہ مظهر اولدی فی اسم شرفین مشاہدہ
بیورر لور و مکاشفہ تک دخی مراتبی واردہ اولاکشف جبار اولورہ
قیورہ اولان موانک شتمقہ و معذب اولانلر شنی کشف ایدہ
ایچینی تہدہ کشف صدور اولورہ یعنی ہر کہ الیہ مصیبت اولور ایسہ
انک ستر ضیرہ محرم و واقف اولورہ او چینی رتیبہ کشف الواحدہ
یعنی الواح اسانی کندو یہ مکشف اولوب ستر قضا و قدرہ آگاہ اولورہ
و دخی دیکر مکاشفہ عموالک حد و نہایتی بوقدرہ خفی بیورسلیکہ بوشکاف

دولت نه نائل بود کج لب کرانه واصل اوله تک طریقی بود که بالاده با ترقی
 تحریر اولند یعنی اوزره آداب شریعت غزالی کا بهی حقیقه بعدا لاجرا شریعت
 لازمیه و منشاخ حضرتانک تعلیم لری وجهله آینه قلب مصقله
 لآله الله جللا و بر و بر حرارت ذکر تمام و جردی استیلا ایله کدن
 صکره شغراق و کیفیت معبوده ظهور زنده قلب متوجه اولور بلیت
 حاله اولا برقی کبی بر لولامع سریع الیه ظهور ایدوب ان غیر مقصد
 زائل اولور. بر مدت بونهیچ اوزره کجوب. بعده شمع و شعل کبی انوار
 مشاهده اید. بعده خرد کواکب کبی. و بهیچ کواکب درستی. و بعده هلاک
 و بعده ماه تابان. و بعده آفتاب رخشان کبی انوار ظهور اید. بعده روز
 کبی تمام متور اولوب ارواحله کور شوره بوندن صکره احوال و کیفیت
 و کیتدن مجرده و رنگ و لوندن عاری نور مطلق تعبیه اولنور بر لولور
 ظهور اید. و بعضا واقع اولور که و رای محاب قلب و روحدن قلبیک
 صفاسی مرتبه انوار آینه عکس نماز ظهور اولور. چنانچه حضرت
 خلیل الله علیه صلوات الله. چنانچه کیشان مشرفنده نازل اولن.
 فلما جن صید لللیل رای کواکب ان بهار کت فلما اقل قال لا اله الا فلین
 ایت شریفینک تا ولیده اصحاب تاویل بیور لکه اولانور شوره حرارت
 قلب عالی بنده نور خرد کواکب کج ظهور ایدوب اکا التفات بیور مدلیه

بعد ازین ما حساب کبی. و بعد ازین آفتاب کبی ظهور ایدوب اکا
 دخی التفات بیور مدلیه. اقی و بهیت و جوی لندی نظرا التسمات
 والارض دیوب وجه خاص الیه بی متوجه اولدیلر. چونکه بو انوار ک
 نهایتنده اولان نوزات الیه مشاهده اولنه. دلده بر ذوق و جلا فی
 و صفای روحانی ظهور اید که تعبیر و تقریر ایلد نفیسم اولنور مقالاتدن
 دکلدنه و بر وجهله عباره و تعبیر ه صفانه و حضرت باران خفی اوله ک
 بو مشاهده و مکاشف امر ذوقیده لکن جسمیلا مکان بو وجهله تفصیل
 اولن بیلور که قال الله تعالی فلما کشفنا عنک غطاءک فصرک
 الیوم حدیه حقیقت مکاشف کنک روشن تعریفی جمله آینه ک حقیقتی
 سالک منکشف اولمقدوره بو عالم حسده اولان مویچ دات خارجی حواس
 غرض ظاهر ایدن کونو محسوس و مشهود اولور اینه چشم ظاهر ایلر
 مبصرو مرفی اولمان روحانیات چشم بصیرت. و حواس غنیه باطنیه
 اولدیلر محسوسه مبصرو مرفی اولور حواس غنیه باطن دن مراد قلب
 و روح و سریه و خفی و اخفی دره بو نر که حکمی تمام جاری اولر.
 عالم روحانی بو نر ایلر درک و مقلطور اولور. سالک مجذوب چندی
 ارادیه ایلد اسفل الت فلین طبیعتدن اعلا ی علین شریعتیه قدم
 قویه و جاده طریقتیه قانون مجاهده و ریاضت و بدرقه هدایتیه

دیده عقل کشف ازین ناشی
صفای قدر کشف ظاهر بود

متابعت ایلماز کمب مجبوب حقیقی اولدوقده عبدایدر ب بیننده اولان
یتیمش بیک حجاب کشفی نورانی و نصفی ظلماتی در بوندن کر جمده
مرور ایدوب و اصل حقیقت اولور و عجب ظلماتی کشفی فایده در
و عجب نورانی کشف و کرامات در بوکشف و کراماتن و مقاماتن
یک بیک مرور ایدوب جمله سی تمام اولدقجه و اصل حق اولوق محالدر
بوکشف و کرامات مقضای حاله کوره ظهور ایدر یعنی چشمه مناسب
اولان مقامده کشف نظری ظهور ایدر بوکشف نظری بی چندان
اعتبار یوقدره زیرا هر ذک منظور اوله اول حلقه قد منهاد اولوق اولما
و حکما و فلاسفه اکثر بومقامده و ادع خذلانه قائلدرده بوکشف
نظری رتبه رسیده اولوب معقولات و محسوسات کشفی حجاب بی طی
ایلاکدن صکره کشف دل شهودی ظهور ایدر بوکشف ستر الهای
دخی دیرلر بومقامدن روحانی و جسمانی ماسوا نیکشف اولور بوندن
صکره کشف روحانی ظهور ایدر بومقامده جنت و جهنم و ملائکه
مشابه اولونور و نامتناهی عوالم نیکشف اولور و حضرت شیخ قدس سره
حضرت نردن منقولدرکه سالک حقه زمین و آسمان کشف اولور و
قیامت قائم اولمش کورینور و جوانب اربعه نردن حجاب مرتفع و مایه
و مضارع بر طرف اولوب جمله ک معناسی بر اولور بو کیفیت حیطه

عقلدن

عقلدن خارج اولان مواد ندره و عقل الیه درک اولنانه امر ذوقیدر
بومقوله مکاشفه کشف روحی اطلاق اولنور لکن چندان اعتباری
یوقدره زیرا روح سلم و کافه موجوده قوه مجاهدات و کثرت ریاضت
ایلم علم ارواح و اصل اولدوقده بومقوله مکاشفات و طیران هوا
و سیاهی دریا و بونک امثالی خوارق ظهور ایدر کرامت کونیه
اطلاق اولنوره عندا عوام معتبر اولوب ارباب حال عندند بی اعتباری
زیرا اهل الله حضراته مخصوص اولان حالاتدن دکدره بوندن صکره
کشف خفی ظهور ایدر اربابی عندن بونک اعتبار تامی واردره زیرا
بورح خفی انجی عشاق الهیه به مخصوصدره بو کیفیت ظهور نردن
ریاضات و مجاهداتک مدخلی اولوب انجی مواهب الهیه دن و بهی
بر عنایت مخصوصدره و خفی بیور لیک قلب عالم ملک و ملکوت
بینند واسطه دره یعنی عالم جسمانی و روحانی بینند اولوب روح
و عقلدن استفاضه ویدن افاضه ایدر و سردل ایلد روح بینند
واسطه اولوب روحدن اخذ و استفاضه و قلبیه افاضه ایدر و خفی
روح ایلد صفات بیننده واسطه اولوب عالم صفاتن استفاضه و روحه
افاضه ایدر و بونور کشفی عالم روحانی به رسیده اولور و بو سردندر
تخلیقوا باخلاق الله مفهوم شریعی اوزره بوکشف صفاتی تعبیر ایدر

اگر صفت علییه ایل تجلی و کشف ایدره و بو علم ایلد عالم اولور ایسه
 عالم علم لدن دیرلره و اگر صفت سمع ایلد کشف اولور ایسه استماع کلام
 حقیقی ایدره و اگر صفت بصر ایلد کشف اولور ایسه رؤیت و مشاهدات
 ظهور ایدره و اگر صفت جلال ایلد تجلی و کشف ظهور ایدره ایسه فنای
 حقیقی ظهور ایدره و اگر صفت حی و قیوم ایلد تجلی ای حال ظهور ایدره
 ایسه بقای حقیقی ظهور ایدره باقی صفات الهیه بو کافیه اولنده انما
 تجلی ذاتی الیه بر مقام عالیدره بو کونده صفهان و بو مقام جللیه
 وصول ممکن و قومی محالدره یعنی امکان ذاتیسی اولوب وجودی
 ناموجوددره زیرا اگر امکان ذاتیسی اولسه حضرت موسی علی نبینا
 و علی الصلوٰة و السلام جناب لری رب ارنی انظر الیک سور شریفی
 طلب الحال عن الانبیاء محال و و قومی محال اولسه لن ترانی بیوریلور
 ایدی برعرب سردر که ینه تجلی جهالییه صفاتییه ظهور ایلدی ککن
 ذاتین ممنوع اولدیلره و دخی بعضی ارباب حقیقت دیرلره
 انظر الیک دیو بیورد قلندنه مقتضای ربوبیت بونی اقتضای
 ایتدی و الحاصل تجلی ذاتی بو عالمده محالدره زیرا حضرت موسی
 اولوا العزم بر نبی ذیشان لن ترانی بیوریلوب تجلی جلالی صفاتی
 ظهور ایلد که سائر ذوات تجلی ذاتی ظهوری محالدره مذبح حق بوده

کا قال الله تعالی فلما تجلی ربه للجبل جعله دکا وخرموسى صمعا و تجلی
 تجلی صفاتی جلالی تبیر اولنوره تجلی ذات صرف که اول جمله موجود اولد
 هیچ آفریده قالمه نه ملکه فکله و نه هشت و دوزخ و نه عرض و کبر
 قلوب سر جمیله و مصلح و منکک اولوره همان باقی قالور الله
 وحق اولیک که لسان قوم و اصطلاحات صوفیه ده تجلی ظهورات
 صفات الوهیتدن عبارتدره چون آینه قلب سالک بالاده تفصیل
 اولند یعنی اوزره رنگار اوصاف بشریه و طبعیدن صاف و مسوده
 اولره صوفی مرتبه کندوده انوار روحانییه و لمعات صفات الهیه
 ظهور ایدره و روح دخی تجلی ایدره بعضی اولور که ذات روح صفات روح
 ذات و روح قلبی تجلی ایدره بو مقامده سالک غایت مضطر اولور و یز
 سالک تجلی آسمی ششم و سیم و بیروب اولدظن ایدر عیاضا بائده اگر مرشدی
 اولان ذات شریف صاحب قدرت و تصرف بذات مکمل اولور ایسه
 او ورطه عطش لکن سالکی خلاص ایدره و آلا مرشدی بو اوصاف ایدره صوفی
 دکل ایسه بیچاره سالک اول حالده قلوب حالی میان اولور و غیر شکله
 دوچار اولور که حلی محالدره و تجلی روحانی ایلد تجلی ربانینک بیننده
 فرق اولور که اگر تجلی روحانی ایسه انار حدوث غالب اولوب قوه فنا
 اولمازه اگر هم وقت ظهور ننده صفات بشریه فی ازاله ایدره کل ال تجلی

وراه چهاره متواری اولادقه بین صفات بشریه معاودت ایدره
 و نفسک مکر و حیل و عجب و کبری زیاده اولوره و تجلی صفاتی الهیه
 بواجت و مخالفت بوندره زیرا تجلی الهی خراب از اهلوارنفا نیدره
جاء الحق و زهق الباطل مضمناً سنی اوزره صفات باطنی انفا ایدره
 و تجلی روحانینک برصلاستی دخی بودرکه ذوق معرفت ویرمه و غیرتقصان
 و خوف دینار اولمان تجلی الهی ظهورنده تمام بونلرک خلافتی واقع اولوره
 جمله دارقلر قویله بمبدل اولوره و محو و کسک ظهور ایدره و کسب المدیکی
 حالت باقی قالوره و در طلب و ببقرار بق و انما تراید بولوره حقی
 بیورلیکه تحلیات الهیه بر قایح قسمه منقسمه بلاده مر جیت البروز
 تقسیم اولوب بو حله ادرن جیت الذات تقسیم اولنوره اوله تجلی
 ایکی قسمه منقسمه بری جانی لطیف و بری جلال قهری و تجلی جلاله
 قهری دخی ایکی قسمه منقسمه بری جلال قهری ذاتی و بری جلال قهری
 فعلی و صفاتی تجلی صفاتی دخی ایکی قسمه بری نفسی و بری معنوی
 نفسی واحدکی و معنوی علم و قدرت و سمع و بصر کنی و بو تجلی الهی
 بر بنده ظهور ایدرکه آناری بو وجهله معلوم اولورکه اگر تجلی جلاله
 قهری صفاتی بر بنده می تجلی اولسدن لازم کلوره و محور اوزم بشریت
 و انسانی و استحکال رسوم جسمانی اقتضای ایدره و بر غایت ظهور

ایدرک

ایدرک غیر بروجهله تومان و اثنینتین خلاص اولوره و اگر تجلی جلال
 لطیف صفاتی تجلی اولسد تجلی المدیکی شخصی کندون اولوب محور تنگ
 ایدره کن برورده لطف ایدره مثلاً نور شعاع افتاب سایه فی لوب
 محور ایدره انما بر تو نور ایلد پرویشیا فته ایدوب بر وجود نورانی کشش
 ایدره و تجلی لطیف جلال ذاتی و رسالتنا صلواته تعالی علیه و سلم
 افند حضرت تلمذ لیلک مبارکه معراجده واقع اولشدره و بخاری بر صله
 احادیث صحیح ایلد ثابتدره و انجی ذات حضرت نبوتینا سنی مخصوص
 اولشدره و بود دولت دیدار هیچ فرده وقوع بولمق محالدره
 انچه دیدان چشم ما زاغ البصره دیدغ غیر نیارد در نظر اولکه
 جناب حبیب خداه علی افضل النبیایه افند منک مشهود باصره بتبرک
 اولدی و بر فردک دیدغ تنک خیالنگ کلامشدره و اول دولت برکمنه
 نائل اولمانشدره فنا فی الله حقیقی و بقا با الله تحقیقی ذات
 رسالتنا بی نظرنده واقع اولوب شان شریف نرنگ انا الذین یابونک
 انما ینا یعون الله ظهور ایدری و بو اوتت مرحوم مدن اول دولت نائل
 اولنلر جمله خوش چین خرمن نبوتدره و اول محیط اعظم دن بر قطره یه
 و اول افتابک بر ذره یه نائل اولشدره و اصل اصول دولت فطره
 حضرت نبوتدره و لیلک مبارکه معراجده ظهور ایدن تجلی ذاتیه جمالیه

و کیفیت رؤیت نبوتیه داشته زبان قیل و قال • و بکلام حال ایله
 تفهیم و تفهیم اولور حال اتدن اولمایدن بشقه بو مختصر عجز انکر
 هیچ محلی او ایوب بحق حسب الاقتضا بو قدره ضروری تحریر اولون
 زیاده تفصیل محققین کرام • و محدثین عظام • حضرت انک تحقیقات
 و تحریر نظر ایلمد قیل اولنه • و تجلی قهری صفاتی جبل طورده
 حضرت موسی علی نبینا و علی الصلوٰه افند مزه عقیب لن ترانی ده واقع
 اولدیغی کی ده و اصحاب تاویل حضرتی بو ابیت شریفک تفسیر نده •
 فلما تجلی به للجلیل ای لیل وجود موسی علیه السلام جلد دکا دیو
 شرح ایتش لدره • و خلاص بوماجری دخی اصحاب تفسیر و توجیه
 و اربا تاویل حضرت انک تحقیقات لینه نظر اولوب حسب الامکان
 حل مشکل اولنه • امداد حاضر دان بر سر عظیم اولوب بوک دخی
 تحقیقی بورسالد مختصره یه کجایش پذیر اولمیه جفی ظاهر ایسه دخی
 حسب الصلوة اقتضا ایتمکله بو قدره بیانله اکتفا اولندی و تجلی
 جلالی صفاتی اگر برده تجلی جمال و راندن ظهور ایسه جمه
 ماسوانی احراق و نابود ایدر ایدی • و بو حیث بخاری و مسلمیه و معتصده
 و حقی اولمیه که ظهور تجلی نوزدن بر ذوق معنوی حاصل اولور •
 و بعد الصحو بردرد وجدانی و سرور بی پایان ظهور ایدر که تعریف و تمجیر

اولور حال اتدن دکلمه و اگر تجلی صورتی ظهور ایدر ایسه مشابهه شاید
 معنای و صولک و راسنده بر ذوق و شوق رؤیت وصال حاصل اولور که
 تجریمه کلیمه • و تجلی صفات ذاتی جبروتی ظهور نه بی نهایت
 و بیغایت و هشت و هجیت ظهور ایدر • و تجلی صفات کبریه و عظیم
 و حتی و قیوم ظهور ایدر ایسه بهر حال فنا و بقا فیضان ایدر و اگر محمد
 صفت کبریا و عظیم تجلی اولسه کمال صولت تجلیدن مجلی اولان صح
 و مشعل اولوب فنا و عدمه قدم نهاده اولور و تجلی ذاتی محض تام
 ظهور نه جمه موجود انک ناصیه حالنده کل شیء بالک الا وجهه بالذکر
 صکره لمل الملک خطابی ذات اجل اعلی سندن ظهور ایدر و یه الوهیتی
 لله الواحد القهاره جو بی صادر اولور • کونک تا که ظهوری سر جمه تجلی
 صفاتند • و ینه عدی تجلی ذاتن عبارتند • بعضی ارباب شبهه حضرت
 بولیه بیورد شلردر که تجلی ایله مشابهه و مکاشفه بینده بر فرق دقیق
 واردرد یعنی مشابهه تجلی ایله و تجلی سوز و قومی بکنده و عکس حالدره و
 اگر تجلی صفات جمالیه ایسه مشابهه ایله • و صفات جلالیه ایسه مشابهه
 واقع اولور و مشابهه تجلی به مکاشفه واقع اولمات • و مکاشفه مشابهه
 و تجلی سوز واقع اولور و انده اعلم حقیقه المان و یهو المبدأ لیل تو الوصال •

فصل ثانی ازین که چهارم در بیان فنا و بقا

دائما حضوری خلقت اولاد زیاده خلق اولسی غالبه یعنی اکثر حضور
 حق ایلد اولوب حسب الامر نادرا خلق خلقدی اولوره و ذکر سر حضور باقیه
 ایلد اولوب مساودن فی شعور اولوق و ذکر خفی تمام ستفرق و جمله
 مکوناتدن و فسدن غافل اولوب ذکر مذکورده بحواله مقدمه اگر چه
 بودخی مراتب روحدن برترتبه ذکر نوبت ذکر خفا کون اولمغ خفی
 تسمیه ایورلد و اولاده حضرت پیرافند مرکز بیورد قلوی کی فنانک انواع
 عدیده سی وارده و بر قاج و جمله تقسیم اولنوره اولاهج درجه بنفسمده
 بری فنای صورت و بری فنای صفت و بری فنای ذات ایدی فنای
 صورت اولدقجه فنای صفاته و فنای صفات اولدقجه فنای ذات و حصول
 ممکن دکلره و فنای ذات اولدقجه بقای قدسه وصال و تجلی احدیه
 مظهریت و نیال میسر اولماز و بونفای حقیقی بر فنای ندرت تسمیه
 ایدر که روح فنا ندرت سینه واروب بوابده در که ارباب حقیقت
 نظاره مراجع خدا کبیرد بیوردیلره فاضلاتهم افنوا تم افنوا و ابقوا
 بالبقاء قرب رتی و بونفاه نلشدن عبارتدره مشایخ طریقت بو پیران
 حقیقت حضرتانک بونفاه بقاده اختلاف کثیره لاری واردره غایت
 مافی اباب سساک طریقتک استعداد و مراتبتن کوره تطبیق بیوردوب
 هر فقی رتبه دن سؤال اولنور ایسه اولوجه جمله جواب و بر مشر دره

معلوم اولد که فنا و بقا سادات صوفیه کرامه قدس الله اسراهم
 حضرتانک عرف واصطلاحلر دن مراتب سلو کدن برترتبه جلیدنک
 اسمیده قطب الارشاد فی غوث الصفا دی و محیی سنت سیدالمسلمین علیه
 افضل السلام و علی سائر النبیین سلطان اولیا بران اصفیا
 هدف تریبله محبوب خداه حضرت شاه بهاء قدسنا الله باسراهم و تعنا الله
 و المسلمین بركات فیوضاتهم افند من جنبانیدن کیفیت فنا و بقا سوال
 اولدقده بو وجه جواب و بر مشر دره فنا و بقا تک انواعی چوقده
 لکن بو یکی قسمدن خارج اولوق احتمالی بو قدره بری فنای و جو فنانی
 ظلالی و بری فنای و جو روحانی نورانی و بو خصوص حدیث حضرت
 نبویه انشاره صریحه واردره کما قال صلواته علیه وسلم ان الله تعالی
 سبعین الف حجاب من نور وظلمه و بو حجب نورانی و ظلمانیکن
 رفیع فنانی برلره اولکیسی وجود ظلمانی نفسانیه شعور قالمق قدره
 و انکیسی وجود روحانی نورانی نظردن ساقط اولوب قطعاً شعور
 قالمق قدره و بو مقامک بیان تفصیلیستی اگر چه امر ذوقی اولوب با بنک
 معلومیده و انک قال ایلد تعریف اولمان کن حسب الامکان فهمی
 بو درجه اولو لکه روح سساک ذکره و قلب ساجد اولوب بوقامده سساک
 صحت اولیدره زیرا بوقام رتبه حضور مع الحق ومع الخلقده و ذکر روح اولد

مثلاً فضای عوام مخالف شرع مخالفت و موافق شرع موافقت
 و فضای نهاد حظوظ دنیویة فی افنا و خصوصاً خروبیة فی ابقا
 و فضای عشاق افناء مساوی حب محبوب و باقی محبت محبوب
 و فضای خواص غیبیة ماسوی الله و حضور مع الله و فضای خاص
 الخاص تجلی ذات احدیت اید جمله مقامات و کشف و کرامت
 و تجلیات صفاتی الهیة فی افنا و ذات الوهیتی ابقا بحدود و پویا
 جناب بیدل الاهی در رحمت رحمن چه بلاست بیور مشدده و فضای تحقیق
 فنا اندر تقسیمه انور و مرتبه در کفانی اولد و غنی دخی محو و افنا
 ایدره و درجه غایت بودره تحقیق حقی اولیکه بو مقام فنا و بقا
 مرتقه اقدام اولوب نیچر انما با الله تعالی بو مقادیر کجه ممکن
 الحاده دو شملدره بو فنا و بقای عین فنا و عین بقا بلوب همضال
 وهم مضل اولمشدره یعنی فانی فناء محض ذات بشریت و بقای
 بقای الوهیت بیلوب کویا کند و دن کلی خلاص و جناب حقی کلی و اصل
 اولوا اعتقاد انجملدره و اید مجالدره و تمام الحاده زنده دره زیرا بو
 فنا و بقای بشریت صفتی اولوب اکیسی دخی انساندره بو قدره
 بالاده ذکر اولان اعتقادده فساد عظیم واردره و اول اعتقاد عیاناً
 بالله تعالی عبودیتی اسقاط ایدره صاحب کتاب کشف محبوب پویا

بویله

بویله بویور که بو مشدده غلط فهم ایندکلر ندن نیچر کس لر وادی
 غلظت و دو مشملدره زیرا بو صفتدن کلی انصلاح بو لوب صفت اضری اید
 اقصای مخالفدره بر حدی انشه و وضع ایلسک تمام اتقن کجا اولوب
 سلطان انشک قهر و غلبه سیله حدیدک داننده اولان برودت کلیا
 محو اولوب حدت حرارت کلوره کنن فی حد ذاته بنده حدید حیدیه و آتش
 آتشدر لسطوریه و نصرانیة بو مذهب فاسده ذاهب اولوب اعتقاد
 کاسده لرینه کوره حضرت مریم رضی الله عنها بجایه کلیه ایدناسر تیزدن
 خروج ایدوب فانی و بقای لایهوتیت اید باقی اولدی و حضرت عیسی علیه
 السلام دخی بو حالک نیچر سنی بو لوب حضرت مریم و حضرت عیسی جاشا
 ثم حاشا جناب حقله متحده و بقای حق اید باقی و قدیم اولدیر دیو
 بو کافانیم ثلاثه تسمیا ایدیر و ثالث ثلاثه دیدیر اهل بعددن بعض
 بد مذبه لک کثرت مجاهده و ریاضات شاقه ایدر بشریتدن خلاص
 اولوب اوصاف حضرت حق ایدلما ماشصف اولورزه و بشریتدن هیچ
 اثر قالماز دیدیکری تمام بو مذهب مسکلمره اعاد الله تعالی من
 سوره الاعتقاد بحرمة الهی و اله الامجاد معلوم اولد که بشریتدن کلی
 انصلاح بو عالمه دکلر بلکه عالم عقباه او اید جفی مثبت بی بریدره
 بو فنا تک تفضیل اولد که کچر لره آسمان کواکب ایدلر منزین کنن آفتاب

عالم تاب ظهور ایدوب وقت اشراق اولادقه اسامه کو ایدوب انقلیب
جملدی محو و مضمحل اولوب **لکن انجم کسان حقیقته معدوم اولوب اثری**
نور افلاکین ناپیداره **میدی صفات بشری که دخی محذوف و ضحالی**
بو کوندره **نعم دنیا نعم حجت ماموی عنده زرت کقدرا اولور ایسه و بر**
تار زلفی کال نور افلاک عالم کله آفتاب محو اولور ایدی دیو اوصافی
مصطح اولان حور جان یا ننده حوبان جهان ن کونده محو و بی اعتبار
قالور ایسه **و نعم حجت و حور و قصوره دیدار آبی نوزدن نقد برقیه**
و کم مایه و بکده معدوم درجه سنه اصل اولور ایسه **و محوم و محوم دنیا**
عذاب و نوزده نظرا **نقد رهج اندر هیچ ایسه و بلای و نوزخ عباد ایا الله تکا**
فراق حضرت برورد کاره نظرا **زرت بلاشی ایسه عزابتی فضا و بقا دخی بو**
انواع مذکوریه نظرده یعنی هر مرتبه بر فنا و ارده شفاعت نظر
محبوب حقیقی حجتینه حب سوا بر در جاده فانی اولور که زرتی عدوم
وارره یوخسه فی حد ذاته معدوم اولماز و املوق امر محالده **فنا و مطلق**
و بقا مطلق اعتقاد **النفی بدعت و کال حق و بلا پندره مثلاً برقیه**
اولادی صفر شنده چارشو و بازاری کروب انواع **شکر و شربت و کونا**
کون فواکه و اطعمه و سائر البسه **فاضه و اسب درین کام و خدم**
و احتشای کورد کجه بر برینه **نجه محوس و ارزو ایدوب بر مقتضای حضرت**

بزدن

بزدن دفع ارزو ایدوب **سعی ایدوب و تقنا من لا اوقات خدمه دولت**
و بعد ازین **اکابر رجال سلطنتدن اولوب و زرتی رفقه زرت علیا کسب**
ایدو رک وزیر اعظم و حامل امانت کبری اولوب **عیاده و سائر اتمام**
رسومه دایره و رجال دولت و خدم و حشمت ایلدینه اولوکی چارشو
و بازاردن هرور ایدوکن **مقدمه آه آه دیو تخترا ایلدیکن کفر و شوش**
دکانلری و تلمذ ذات سائره جمللری کورد که **التفات ایدو نظر سولیه**
طو رسون خاطر و خیالنه **دخی کلیدیکن کلیدیکن سلم و معتقد و انج**
خاطر عینه اولان حفظ جاه و تحصیل رضای **یادشاهده و اولدخی**
حسن اراده امور عباد الیهدن **عبارتده مقدمه آرزو ایلدیکن تلمذ ذات**
مذکوره معدوم اولوب بکله جملدی **چشمینده آمانه ایلدیکن ذره چه**
نظر التفات انجمه **و بوضورت ایلدیرتیه افنا کسب انجمده و نونا وزیر**
مشارا ایلک **دائمه بر صفات اولور و یوخسه اشیا می مرقومونک**
معدومیتی چشمده **دکدره فاقهم و بوفنا فی کسب ایدن ذات شریف**
جمله مامورات شرفتی **فی اجرا ده اولور ایلدینه و لئ حقدره و الایامورا**
شرعیته همایون و نکاسل **توزده اولور ایسه باطله و حاجب و خاسره**
نغوز با لکدن **ذکره زمانه مزده بعض ارباب بدخ بو وجهه اعتقاد**
ایدو رک بورتیه **افنا کسب و لندقدته تکلیف ساطعه و ساکن مجاهدون**

آنرا دالوره پوایسته تمام سؤ اعتقاد در برابر ساکک مجاهده و تکلیفیه خلاص
 اولیاء بلکه مجاهده و تکالیف کلفتی و رنج و ششقی بر طرف اولوب مجاهدات
 تلذذات نوعندان اولوره مثلا بر آدم بردارنده انتساب ایستمد و محدودی
 اولان ذاتی کور مس بعد بر کون کور مس که بر محبوبه و یا حکمت الهیه
 تعقیقی ایستمد بعد زین خدمتده اولد قیام کندوده بر وجه نظر اولویه
 خدمت معشوق تماما ذوق و شوق اولایغی مس کرده و مع بها اولکی
 خدمت و اول اضطراب نیز برنده در لکن ذوق محبت تعب و ششقی
 قطعاً کور مشیوب تلذذات آن معدود اولوره کذلک رتبه فنا الیه تحقق
 اولد قدره تکالیف شرفیه و مجاہداتده تعب و مشقت کور بمیوب
 مستلذذات آن اولوره و مجاہدیه بر طرف اولورده ینک معناس بودره
 ساکک لیس اوصاف نفسانی بدن خروج و خلعت فاضله عیونیت
 تلذذات ایدوب نامرادی کندوب عین خرد اولوره اذ الفی العبدین و اوصاف
 اولد که المقام تام بود یکدره بود فی معلوم حضرت باران اولد که صحبت
 عبودیت فنا و مجاہدیه دره تاکر ساکک فناء کندود نیز الی الیه خلاص
 شایسته خدمت حق اوله مراد و معنای حقیقت فنا اولد که ساکک
 وضائیت حضرت حقی مشایده کندوب فی بد قدرت الهیه تمهیک
 و عاجز در نمازده و مغلوب کور رب الت حق اولد یعنی اولد که

اولور الیه بر مطیع و منقاد اولقدن غیر می چاره بود لمیوب بر حال امر
 حقه بجز و بی وجود فرمان اولور **رتبه** میباش و میباش کار ایستمد
 نشأت رتبه سخن نمانستمد و دخی ساکک بالاده بیان اولد فی غیره
 فنا اولد فنا کفانی اولد دغنی شعوری **تالیه** و لباس بشیرت دن
 عاری اولوب خلعت فاخره اخلاق الهیه الیه بلست اولد اول لیکون کن
 بورتبه و اصل اولنجیه قدر سیر الی الله اولوب بورتبه فی کسب
 ایلاکن صکره سیر الی الله نهایت اولوب رتبه عالیه سیر فی الله و اصل
 اولوره سیر فی الله ای فی صفات الله در که مقام حیرتده چونک ذات
 ساکک صفات بشیرتیه لباسی خلع و خلعت صفات الهیه فی استبر
 یعنی اخلاق الهیه الیه خلقت الهیه کنت سمعه و بصره فی نظر و بی سماع
 و بی مجلس و بی یعقل رتبه جلیمه رسید اولوره بورتبه جلید بی
 دخی مروراید و سیر بالله رتبه سینه و اصل اولور که سیر بالله ایستمد
 صفات الله فی ذات الله بود کاکوتره وحدت تسمیه ایدرله بودند
 دخی مروراید و سیر مع الله رتبه سینه و اصل اولور که سیر مع الله ایستمد
 ذات فی صفات الله بورتبه جلیدیه و حدت کت تسمیه ایدرله بود مقام
 نیایه القیامه اولوب بوردجه فی سید علیای نبوت قطع انجمنده و بورد
 بالا مقام ایزلزه و بوسر مددن اولد **کچلم** بود مقامه ظاهر مخلوق

باطن بحق اید تعبیر اولانان مقامک حقیقتنه واصل و انبیا علیهم السلام
 حضرتانند مورش اولرق بادعی عباد اولق رتبه سنه نائله نور
 و بوقامده ارشاد عباد فرضا اولور لکن بشرط انکه طالب بحق اولشوره
 راه حقی اراءه فرض عین اولوب علی وجه الاستحقاق مرشد کامل اولور
 بورتبه جلیله و بوقامات علی طری اولنما دق تسلیک حرامده زیر
 هم ضال هم مضل اولور و اشرف رتبه انسانیه بورتبه علی درکنونین
 جزوده ذلک فضل الله یؤتی من یشاء و الله ذوالفضل العظیم **رباعی**
 در هر چه نظر کنم تحقیق جز صورت او ذکر نه بنیم چون ذات وی است
 در مقام بخود دشوم و بخود نشینم **کاشغری** اوست که ارباب حقیقته
 تصرف باطن در حقانیت اولنوره لکن بوقیقت حزلی سرور با ناک
 کاری اولیوب اصحاب نسبت علی و ارباب توجه و مراقبه اولان ذوات
 کر امک عالیله و هر بویوس بود خنک قحی داعیه سنه و المیه کدافت
 عظمی وارده صاحب تالیف جناب لری آورده خانه بیان بیویولر بیلر
 ضروری بوقامده دخی اشارت اولندی ارباب استادین بر شخصک
 بلا و یاخود مرضنک دفعی و یا برساکه افاضه نسبت ایوب **الکلیب**
 قلب شینک حیاسی مراد اولند قده اوله تجدید و ضوه و ایکی رکعت نماز
 قلوب علیک صدری مقابله سنه قعود ایوب کال عجز و انکار قلب ایله

درگاه بوتهیه اول مبتلا نکل بلا و مرضنک دفعی چون متوجه اولور
 یعنی قوای ظاهری و باطنی ایله اول بلا نکل دفعه بهمت ایلیه **باید الله**
 مندفع اولور لکن برناخته نکل کاری دکله و مقدمه مایان اولنبرغی **بوز**
 اوله اخذ طریقت ایلیکی ذات و یاخود مناسبتی اولدیغی اولیا کبار
 بر ذات توجه ایوب تمام کند و یسکر و محو و غیبهوت حالاتی ظهور ایوب
 حواس ظاهره کلیتاً معطل اولدقده وقت توجه و مراقبه اولمغده بومر
 خطرک حصولند اولوقت شروع ایده و دخی معلوم اولدک خسته نکل
 علیتی دفعه متوجه اولور ایسه نفسی آلدقه ایچویه المایوب بصاغ
 و یاخود وصول جانب باشد دفع ایدر کبی نفسی طشره ویره که ارباب
 جگر کبی یعنی عادات نفس اولور کبی ایدرسه علیک علیتی اخذ ایتمش
 اولور و عللیدن علیت مندفع اولوب متوجه اولان ذات کدیکی بحجب
 و بی شبهه **درو کبار** ایله بیور لرکه حضرت عزرائیل علیت لاسک
 نزولندن مقدم اولور ایسه محض موت اولان عللیله توجه برکتیله
 جناب حق احسان ایده لکن حضرت عزرائیل علیت لاسک نزولندن
صکره چاره اولمازه **۴** بود قی بیور برکس **۴** لکن آره نزهت کسره
 ذلک فضل الله یؤتی و الله ذوالفضل العظیم **وزارت** قبور دخی
 بویله **ده** یعنی برو لیشک مرقد شریفه واروب صدری مقابله سنه

تعود بر لاده ذکر اولند یعنی اوزره متوجه تمام سکر و غیب است
 حاصل اولد قره اول ذات شرفک حالی و صفت غالب سی جلال
 و جمال و عشق و بخود بیرونه ایسه ظهور ایدره و وجهه منکشف
 اولد قره اول توحیده روح شرفنی قرآه قرآن کریم ایلد یاده بچه
 یکی کت نماز ایلد تکبیل زیارت ایلدیه و اگر بر قلب میتک احیاسی
 مراد اولنور ایسه سالک عزیزی ایلد زانو بزانو قعود ایدوب قلبنی
 عزیزی نه ظهور و دلوب عزیزی دخی بخت عالی ایلد توجیه اولوره
 اگر عزیزی صاحب قوت و سالک صاحب تققاد و صاف نهاد ایسه بر کون
 یا خود یکی و اوچ کونده نسبت عزیزان که منشور ولایت اولان ولد
 قلبک اناری سالکه ظهور ایدره خلاصه کلام هرگز خیالی و کرک
 مخلوقه و کرک مرده و کرک زنده و کرک مریض و کرک صحیح هنز ایسه
 توجیه ایتیمک شرفلی حواس ظاهره و خواطر باطنی دفعه اقتداری
 اولد مقدره و تأثیری بر شرطه موقوفد ره ما دامک حواسی مکره بستاند
 نه اول توجیهک فائده سی و در اول مراقبه نکر عاقله سی اولوره همان کور زین
 یوموب و باشی اشافه صالحی و یروب خلقه بر شرف کاذب ریاضت
 غیر بر فائده یوقدره اگر حواسی بند ایتمک قادر اصحاب سکر و محمودن
 اولور ایسه ارباب توجیه و مراقبه دندره و الا فلا اعادنا الله تعالی من افیت

التقلید

التقلید ردخی معلوم بیور دیکر سادات نفس بندیه قدسنا الله تعالی
 باسرارم القدسیه حضراتک جمله و فایله نند که صحیح و سادسوره
 اظلام و معوذتینی و آخر سوره حشری او جرکه تلاوق اختیاره
 و سلاک طریقه توحیده بیور مشردن زهر بر اهر برآمده مست سینه حضرت
 رسول الله اتباعی التزام اصول طریقه نندن و بود خستی سینه دن
 اولغله مداومت ایدره امام نووی رضی الله عنه حضرت بکر بن عبد الله صحیح
 ایلد روایت و تحقیق اوزره اصحاب کرامدن عبدالله بن حبیب رضی الله
 عنه حضرت نندن مسقولد که بر لیل مظلم و کثرت بارانده حضرت رسول الله
 علیه صلوات الله افند مرکبزم عالی برینه حاضر و جماعت با سعادت
 اصحاب کرامه علیهم و شرافت معیت نبویه ایلد ادای صلوة ایچون
 عازم راه طلب اولوب توفیق و عنایت حقه مظهر سینه شمره
 نبوت علیه کلام و الحقیقه افندی بی اول شب تاریکده بلوب
 دولت محبتلرینه تا نکل اولدم سعادت سولید دیو امر بیورد قلزنده
 یا رسول الله نه سولیم دیدیم مکر بردخی الفات خطایه سطلب
 بیوروب سولید دیو بیوردیلرینه یا رسول الله نه دیدیم مکر
 خطاب بیوروب سولید دیو بیوردیلرینه مکر اعدا کلام ایوب یا رسول الله
 نه دیدیم دیدیکده بیوردیلر قیل هو الله احد و معوذتین جن تمنی

وحين تصبح ثلاث مراته وسوره حشر كى آخر فى قراءه دعى سنت
 سنه او لدعى حديث شريف ايه مثبتة كارهى بان الصبح على نرس
 رضى الله عنه قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من قرأ آخر سورة الحشر
 ثم مات يومه اول ليلة كفر عنه خطيئه ودعى به يوم قران كرسيم
 قراءتق وخصوصا سوره يس تلاوى لازمه عزيران لقبه شريفه
 ملقب اولان حضرت خواجه على رامتى قدس سره العالى بيور ركركه
 كريم او ج قلبى بر به جمع ايه جناب پروردگار دن بره نيا ز ايل ربه
 قبول و مرادى قرين حصول اولوره برى قلب ليل ك نصفه ليل دن
 عبارتده و برى قلب قران كرسيم شريفه و برى قلب مؤمن ك حضور
 قلب دن عبارتده بونك او جنى پر كيم جمع ايل ربه يعنى نصف الليله
 حضور قلب ايل ريس شريف تلاوت ايل ربه بهر حال مقصدى المرام اولوه
 و تمجد ك نبوت قران ايل ايل ثابتده خواجكان حالتان حضراتى بونى
 دعى التزام بيور روره زير اطال بحق اولان اسحاب ايل دن اولمق شرطه
 سماج الله تعالى و من الليل فتهجد به نافلة ركعت و بوضوءه متجدد
 صلوة اشراق وضحى واولاين دعى ملتزم اسحاب بطر يقنده و تمجد
 او ان ايكى ركعت اولوب تمجد اولان كسند اگر ممكن اولور ايل ربه حفظنده
 ايسه ركعتده بريس شريف تلاوت ايه اگر شكنا ايل ربه ركعتده

بريس شريف تلاوت ايل ربه ركعت اولوه اگر كرسيم آيت ذكر و ركعت
 ثانيه و بهم بتدون و ركعت ثالثه جمع لدنيا حضور و ركعت
 رابعه فى فلك سبحون و ركعت خامسه الى ايلهم برجون و ركعت
 سادسه صراط مستقيم و ركعت سابعه فهم لها مالكون آيت
 شريفه ذكر قراءت ايدوب ركعت ثامنه آخر سوره فى تكليم ايل ربه اگر
 يس شريف حفظنده بوق ايسه بر ركعتده بعد الفاتحه او چرا خلاص قران
 ايل ربه و بوضوءه تمجد او ان ايكى ركعتده و اگر مساعده وقت اوليوب
 يا خود آخر بر غدر اولور ايل ربه اقل ورت ركعتده و وقت تمجد نكست
 اخبرده كما قال الله تعالى قم الليل الا قليلا و قال تعالى ونصفه
 و نكست و ابوامام رضى الله عنه حضرت نردن مر ويدك رسالتنا على الله
 على واذ الاله افندعز عليك بقيام الليل فانه ذاب الصالحين بيور شاره
 برس صلوته تمجدى بعد الاذ اقلية قارشو متوجه اولوب شغل باطليله
 مشغول اوله و مر اقر به عز يزندن ما خودى اولان ذكر و استغفار ايل
 بطريق الخفيه استغفار ايل ربه و اگر خواب غلبه ايل ربه اولد بيقى بخله نوم
 خفيف ايل بر مقدار استراحت ايدوب بعد فجر طلوع ايل كده جورانده اولان
 مسجده عزيمت ايدوب انشأى ايله استغفاره مشغول اولور ق مسجده
 واروب صلوة مسجى جماعت ايله ايدوب بعد افتاب رحيمين قدر رفع

او نجی دك اول محله و ممكن اولاز ايسه خايسنده ينه مراقبه و توجه
 و ذكر الله ايله مشغول اولور. بعده ايكي ركعت صلوة اشراق ادا ايد.
 حضرت انس رضی الله عنه حضرت نزلندن روايت اولميشده. قال النبي
صلى الله عليه وسلم من صلى الفجر في الجملة ثم قعد يذكر الله تعالى حتى
تطلع الشمس ثم صلى ركعتين كانت له اجر حجة وعمره و صلوة اشراقك
ركعت اولي سده سووره و الضحى و تانيسنده سووره اشراق قراوت ايليه
و بعده قعود معوذتين ايله ايكي ركعت دعي ادا ايد. بوصلوة اشراق
 بعضيلر عندهم ضحان معدودده. لكن قول اصح ضحانك وقتي ربع
نهارك مرورنده دره و صلوة ضحى اون ايكي ركعت و اقل ايكي ركعتده زيد
بن ارقم رضی الله عنه حضرت نزلندن مرويدكده رسول الله صلى الله عليه وسلم
افند من حضرت ندرى من صلى صلوة الضحى كعتين لم يكتب من الغافلين
و من صلى اربع ركعات يكتب من العابدين و من صلى سته كعتي لذكر الله يوم
و من صلى ثمانية يكتب من القانتين بيور مشاورده چون صلوة ضحان
 فارغ اولدقده اگر طعام حاضر و احباب و مهمان موجود ايسه انلر ايله
 باحضور قلب اكل ايليه و اگر مهمان بوفيسه عيال و اولاد ايله اكل ايدقده
 لنها طعام ايليه اگر طعام دعي تمام اولدقده وجه معاشي اولازل مردنيا
 نه ايسه اكله مشغول اولوب بشروط اكله مقتدا كرارا محزر اولدقده اوزره

ينه يقين غافل و ذاهل اوليه كما قال الله تعالى عز وجل رجال اتلميمهم
 تجارة و لا يسع عن ذكر الله بعده وقت ظهرده نمازي جماعت ايلدا ايدرب
 يذكار و كر دارينه مشغول اولور وقت عصر دخول ايندكده ينه جماعت ايله
 صلوة عصرى ادا و بعده حسب الامكان ريان مجانب اولدق بچمله
 قعود ايدوب نسبت شريفه ايله مشغول اولور. اولا اخذ شرطت ايلديكي
مرشدك صورتى ملاحظه ايله ذكره مشغول اولوب حضور غريزده
اولان كيهيت معبوده سكر كنده و ده ظهور ايلدكده مراقبه به اشتغال
ايد. تا وقت مغرب اولنجيد قدر بوقتي محافظه ايدوب صلوة مغربى
 ينه جماعت ايلدا ادا و بعده هر تقى سووره ايله مراد ايدرب ايسه ايتي ركعت
 صلوة او اوين قلوب وقت عشايه قدر ينه مراقبه و ذكر ايلد اشتغال
 ايليه نماز عشايه دعي ممكن اولور ايسه ينه جماعت ايلدا ايدوب وقت
 نهجده قدر خواب و راحت ميل ايليه و قبل التوم بلا ده تحريز اولدقنى
 اوزره فراشنده اوج اخلاص و اوچر معوذتين و آخر سووره حشرى
 تلاوت ايدوب برستغفر و كند و حال برت نيتي فراشده ياده و قصور يينه
 معترف اولدق مكنست ايله خواب واره زيرا اعظم المصائب قضيب
 الاوقات مقتضايه سايك حقه اصاعت اوقاتن مجانبه لانه دره
 يعنى ليل و نهار حضور تام ايلد مشغول و بحر فنا في القدره مستغرق

اولوب جميع افعال و اقوال حضرت سیدتی حضرت شیخ الانبیاء اشاع ایوب
 دائم الاوقات آداب شریعت ایلد مؤدب و حاضر الوقت اولوق و غفلة
 بر وجه دیول و بر تکمیل ازنده و مسکن ارباب کمال و نهایت کالات انشأ
 بوندن عبارتدره ذکر فضل الله بؤتیه من یشاء و اسد ذه الفضل العظیم
فضل ثالث از کرم چهارم در بیان مراتب اصطلاح حضرت ایشان
 ای طالب حق ارشد که اتم معلوم اولد که هر بنده تک عملد که بر مقام
 معلومی واردده کما قال الله تعالی و امامت الاله مقام معلوم اولد
 مقامات ساکن انبیا و اکامیدر یعنی عقد فعلتک قور تیلوب جمله
 حرکات و سکناتی هوای نفس و طبیعت ایلد اولد و غنیه و کند و کند
 عبد نفس ابدی کند و قوفدره بر مقام توبه و انابته موصولدره توبیکد معنائک
 دوام ندامت و کثرت استغفار اوزره اولوب عصیان و اضاعت اوده فی
 ملاحظه و البدی که کار داره بچیمان او المقدره بوندن صکره انابتد یعنی
 غفلتک رجوع و ذکر حقه استغفار و بعض ذوات توبه و انابتد بر بی وجهه
 بیان ایلد لیکر توبه خلاف رضای حقدن حاجتی و انابتد رضای حقه
 طاب و راغب و المقدره و بعضی لری خلاف رضای حقدن چمانت و رضای
 حقد رغبت ایلد تک ظاهریست توبه و باطنیست انابتد تعبیه ایلد بوندن
 صکره مقال و بعدد یعنی شنوات و شنوات انجناب و ضرورت بشری و با صلا

مناجات متلذذ یعنی دفعی ترک ایتمکدره بوندن صکره مقام محاسبدره
 حاسبوا قبل ان تحاسبوا مفهوم شریفی اوزره و دائمًا حاسبینفس
 ایتمکدره خصوصاً صبح و مساهد نفسی محاسبیه چکوبه بکون باخود
 بو کجه اوقات عزیزه نصرف اولمشدره دیو تفکر برله اگر طاعات
 و پرستش ایلد هرورد ایلدی ایسه توفیق حقه شکر ایدره و اکثر تالایعی
 ایلد تلف و سرف اولمش ایسه کند و تک عدم استعداد و ناهای بلیند
 اعتراف و ندامت و استغفار ایلد نفسنه لوم اوزره بر دفعی ایتمکدره عنتم
 و جزم ایلد بلکه بر ساعت بوحال اوزره اولوره بوندن صکره زهددره
 بودغی رضاء الله ایچون حلالی ترکدره یعنی سدره حق ایه چکدره جردن
 زیاده تلذذات بشری بی و لوجلان اولسون ترک ایوب قوت لایعوت
 ایلد فتاعت ایتمکدره بوندن صکره مقام اراده ده یعنی کند و کمینیلد
 تعینش ایتمکدره غیرت و ترک احتدره زیرا جمله انبیاء عظام علمهم
 الصلوة والسلام حضرتیکد عین ایلد تعینش بیورد قلمی مشهور انابتد
 و عند البعض اوده ای اراده حقد و محو ایتمکدره بوندن صکره مقام بقدره
 یعنی دائمًا خلاف نفس حرکت مصروف و کلی اولوب آرزوی نفسی
 حفظ اتمام و بوا بره قیامدره و دائمًا نفسی خلاف مقصوده سورده و الحوق
 مرجع متدن دائمًا نفر مراتب شراب مجاهده اذاعه ایتمکدره بوندن صکره

مقام صبر دره یعنی جلا و قلا و ظلا و باطن ترک شکوادر بودن صکره
 مقام رضادره یعنی جناب محکم عطا یا سنده زکون رضای اولوالیسیه بلا
 و قضا سنده دخی اولو جمله رضای اولو بلا و عطا تک فرقی اولو مقدره
بودن صکره مقام اخلاص دره بود دخی معاملات الهیه فی خلقدان
 جلا تجدد یعنی هر برآمده الله اولو بلا قطعا بر فعله خلقه متعلق
 ذره چه بر طوطی اولو بیدر ق جمله کار و کرداری حضور قلب الیه انجوت
 الله همچون اشکدره بودن صکره مقام توکلدره یعنی هرآمده الله
 ذوالجلال اعتماد ایدوب بر فردن طبع لطف و خوف و قهر انما مکره
بودن صکره اولان معاملات قلبی و معنوی دیگر صفای ذکر و صغوت
 قلبدان حاصلدره بودن صکره مراقبدر یعنی صفای یقین و وسد
 حواس الیه قلب نظر تجدد بودن صکره مقام فریدره یعنی بیتا العزه
 عن اسائر حضرت تکرینک حضور معنوی سده ماسوی الکیدن غائب
 اولو یعنی حاله حاضر اولمقدره بودن صکره مقام مجتهدره یعنی محبوب
 حقیقی الیه محبتک کمال موافقت و ماسوازیه عا الفتیدره بودن صکره
 مقام رجا دره یعنی حضرت رب العالمینک و عهد بیورد یعنی یقین
 تصدیق و استند عا دره بودن صکره مقام خوفدره بود دخی مظارعه
 قلبدره یعنی حضرت رب العالمینک عظمت و جلالتدن حاصل اولان

هیبت

هیبت غالب اولمقدره زیرا قرب بو حلالقی تقاضا ایدره حضرت
 پروردگارک قدم عنایت و احسان و الطاف از لیسنه ناظر اولو لاجه
 رجا و محبت غالب و عظمت و جلالت ناظر اولو لاجه خوف و هیبت
 غالب اولوره بودن صکره مقام شوقدره یعنی ذکر محبوب و فرط اشتیاق
 ناشی حاصل اولان الطمنان قلبدره کاقال الله تعالی الابدکر الله تعالی
 القلوب بودن صکره مقام انزدره یعنی تحت اقلام دره دره قلبک
 سکونیدره بودن صکره یقیندره یعنی تصدیق تام الیه کلیات ارفع اشکدره
بودن صکره مشاهده دره یعنی رؤیت یقین و رؤیت عیان بیننده بر
 فضل السیده کاقال علیاک سلام عبدالله کاتک تره فان لم یکن تره
 فانه یراک و پورتره آخر مقاماتدره و دخی ای عزیز معلومکر اولو که
 اصطلاحات متشایخدن بر لیسنی دخی و قدره یعنی جناب حق سبحان
 و تعالی حضرت تکرینک بنده سی حقه ازلی اراده و قدر بر الیدیک امرک
 ظهور و ورودیز اصطلاحات قومدره وقت اطلاق ایدر لره ایمان
 و کفره و سعادت و نشقاوت و صحت و مرض و شادی و غم
 و فقر و غنا و ذل و عزت و امنالک ظهورندن عبارتدره ذکر تقدیر
 الغریز العلیم بوسریدرکه موافقت اولان ابن وقت دیرلره حضرت شمشوی
 صوفی ابن الوقت باشد ای رفیق و عا لبعض مقامک تعرفی اصطلاحا

بود جمله وارد او باشد که مقام عبدک بیا حاصل الیدیکی بجاته اطلاق
 ایدرله یعنی کرک طاعات و عبادات سعی و وزیرش الیدتحصیل اولنات
 درجات عالیات و کرک فسق و طغیان الید حاصل اولان درجات سافلآت
 جمله سنه مقام اطلاق اولنوره و دخی اصطلاحات صوفیه تک برسی دخی
 خالده یعنی جناب پروردگار که بنده کاندن بجز در فضل و رحمتیلاحت
 الیدیکی جالاندر که صدک سعی ده ذره قدر مدخلی اولمیه و عمدتاً بعض
 مقام مسالک حقا کرک سعی و کرک مویبه الیدتحصیل و کند ویر دایما
 الیدیکی کیفیتدره و حال گاه گاه مسالک ظهور ایدن کیفیتاندر که داعمی
 دکلده مثلا بر شخص کبار دن بر ذات الید الفت ایسه گاه گاه طعامده
 بدنونیا طعمه ذنیف اکل ایدرکن بر بار اولمه اتقا اول دو لمتند اول
 طعام و تکلف الید بر آن و هر زمان شتیم اولوره پس مقام الید حال بو
 وجهله تعبیر اولنور که مقام صاحب خاندنک حالی و حال مسالک
 خالده و ذکر فضل الله توبیه من بشاء و الله ذوالفضل العظیم و اقره کنه
 تقصیل بالاده تحریر اولنوب کنن اصطلاحات قومدن اولرق بر جمله
 دخی ایجا لایان اولندی اصطلاحات صوفیه دن اولحق اوزره مسالک طریق
 اولاذ کوره منازل و مقایم و تشریح و ترقیبی گاه بین النوم و الیقظه و گاه
 عین نومده عالم تعبدن اراده اولنوب و عقل اول حال بر صورت بغلیوب

صورت مذکوره مسالک مشهوردی اولمغه واقعا اطلاق ایدرله و اصطلاحات
 صوفیه دن برسی دخی قبض و بسط دره معنا بخاری و غدن عبارتدره
 لکن بو حال مسالک مبتدیده واقع اولور ایسه قبض و بسط تعبیر ایدرله
 اثار خوف و رجاءده و متوسططره واقع اولور ایسه انقباض و انبساط
 تعبیر ایدرله اثار هدایت و عظمت و لطف احدیتدره و منتهی دره واقع اولور
 ایسه جلال و جمال تعبیر ایدرله اثار قرب و بعد دره و بوقبض و انقباض
 ایکی نوعدره بری مسالک قصور و کسالتی سبب اولوره انکر دفع مجاز
 اولوب طریقی بر وجه تفصیل بالاده فصل تفرقه بیان اولمشدی
 و بری من قبل التحسن ظهور ایدر انکر دفعی حتم امکانده کله و مسالک
 حقیقه موجب ترقیده و اصطلاحات صوفیه دن برسی دخی تواجبه
 و وجه و وجود دره تواجده مبتدی و وجود متوسط و وجود منتهی
 حالیدر یعنی تواجده و توحیده مسالک او بر مک و استدی گهی دره مک کلوره
 بر صورت حسن و بر لغو محروم استماعدن روح مرض نفرن سنوز
 خلاص بولمده نغدن بولمده حالات واقع اولوره و متوسط حالیکه جدره
 انده دخی دره مک و صحیح گهی بعضی حالتله ظهور ایدر لکن تکلف الید اولور
 و بوالا کله ظهور ایدر بعضیاضوری نقص و سماع اولنوره زیر ایل و جدک
 روح طری مرض نفرن خلاص بولوب و بشرتیلندن روحانیت غالب

و قلب شرفی محل اداره الهی و جدا ظهور ایلکه کند و لرزه
سلطان اداره الهی منصرف اولوب بلا اختیار دور و قص ایدرله
ایل و چکر حالی ذکر آنک صوفی صالیو بریدر که ذکر منک دوری
ناچار و ضروری اولدنی کسیده **اتا ایل** و چو صاحب تکمیلک اولغله
اداره کند و لرزه ملک اولشده **الزه کوره** دور و قص امر ضروری اولوشده
استر ایدرله و استر ایدرله **سماح ایل** تو اجد وجود و جد ایلده **سماح**
ایل و جد قلب ایلده **سماح ایل** وجود روح ایلده **اصطلاحات** نومدن
بری دخی جمع و تفریقده **بو** یکی قسمه منقسمده **فرق اول** اولدر که دل
سا لک علایق دنیو پیردن متفرق و جدا اولوب سا لک بو تفرقه و پیردن
لقدن کند و بی جمع ایدرله **بو** کا جمع اول تسمیه ایدرله سا لک بو حالده
دائما جبارّه نفس اولزه اولغله بو جمعیت ایل کمال عندنزه تفرقون
معدود دره زیر سا لک بو حالده نیز نفس مشغوله و **فرق تانی** اولدر که
سا لک باومندن کلی خلاص اولوب حضرت حقله مشغول اولوب **بو** جمع
جمعیت حقیقی دیر که جمع **الجمعه** و **فرق تانی** دخی دیرله **فرق تانی**
بمال فولق اینت قولر کجه **اصطلاحات** نومدن بری دخی فنا
و بقا ده **تفصیلی** بالاده تحریر اولوش اولوب لکن **اصطلاحات** صوبه
اولرق **بو** مقدمه دخی ذکر ای اقتضا اینکله تحریر اولندی **زود** نازه

بو فنا و بقا **هو** تو اقبلان **هو** مو ستریدن عبارت اولوب بالاده **تفصیلی**
بیان اولندی دخی اولزه افنای و چو کسبیلده خود بین لکن خلاص
و غلبه بین اولمقدره **اصطلاحات** نومدن بری دخی غنیده بو ایکی
نوع اولوب برین غیب صوری و برین غیب معنوی اطلاق ایدرله
غیب صوری اولدر که خوف و دہشتت الهی دن **یا** خود برصوت
استماعندن سا لک بر غیبوت حاصل اولور که کند و دن کچوب پیخود
اولوره و حسن حرکتدن قانوره و کاه اولور که کند و بی بیلور لکن
سوی لکه و حرکت ایلکه قادر اولمازه **غیب** معنوی اولدر که اولدنی
خشیت و عظمت و وحشت و بیبت الهی دن حاصل بر حالتره
صاحبی خلقدن کند و دن غائب اولوره لکن حضرت پروردگار دن
غفلت و غیبوتی اولمازه **اصطلاحات** نومدن بری دخی **محو** و **محو**
صحو عالم بشرتیدن و **محو** عالم دیگر دنده و **محو** ایکی قسم اولوب بری
محصنا عنایت احدیت **هو** بری کسب عبد ایلده **ره** جناب عقل **محو** و **تاتی**
اولدر که عددن کفر و معصیت و بشرتی **احا** و **ایمان** و طاعت و حقانیتی
اقبالتره و **عید** ک **محو** و **تاتی** اولدر که سعی و اجتهاد ایلده ضایع اولما
کند و دن اخلاق ذمیه و افعال رذیله **محو** ایدوب اخلاق حمیده و افعال
حسنه **تاتی**ات برلر **عبد** و **تاتی** تاته **قیام** کونه مکرده **اصطلاحات** نومدن

بری دخی ستر و پوشش و تجلی کشف فطاده به حال عوام ناسه کوره
 معدوم و محمود و کلدره زیرا انکر قنار قیودات و لغله بو کفیت ظهور
 ایسه عبودیتدن فالوره و خواصل البتیه به لطف و رحمتده زیرا انلر
 دایما تملیساته اولسر لرعوبیتدن کروه فالوره و اصطلاحات قومدن
 بری دخی سکروه ذوقده سکر علم عشقنده ساکلتا کشراب عشقی
 نوش ایدوب رتبه سکره واریم عقل و صفات بشریه دن خلاص اولوب
 راه حقدیه چان پار و دلیر اوله مزه و ذوق نتیجه تجلیات البتیه یعنی
 ساکلت ذوق مشاهده و رؤین وصال شرابی نوشا ایتد کجه بودوقم
 واصل اوله مزه و اصطلاحات قومدن بری دخی شراب ظهورده که مؤمنان
 و صوفیان ایچون آماده فلنشدیه بوشرابی نوشدن حاصل اولان
 سکر تمنای وصال البتیه و بری دخی شراب عشق و محبتده کجنا
 حاصلان ایچون مینا قلنشدیه بونک سکریمی ماسواچی محبوب و قبول
 محبوب خاشده و بری دخی شراب معرفت البتیه ده که حاصل الحاصل اولور
 احضارا اولنشدیه بوشرابی نوشدن حاصل اولان اثر معاینه
 و مشاهده بونه صاحب اولوب سکر یوقده و اطمینان تام حاصل
 اولور و لواج و ولوامعه و طولوا مع دخی اصطلاحات قومدن اولور
 لواج مقدمات انوار تجلیات البتیه ده یعنی آسمان دلدن سحاب

حجاب

حجاب بر مقدار رفیع اولوب ابره ساردن برقی که کونه ظهور ایدر ایسه انوار
 تجلی دخی او مثلاً سر عشقده ظهور ایدوب یز سر عقله غائب اولور
 اشته بو کیفیت لواج اطلاق ایدرله مشایخ الابرار بین التجلی و البتیه
 ایچینی اولامهر که آسمان دلدن سحاب حجاب مرتفع اولوب انوار تجلیات
 زیاده ظهور ایدره و لواج کچی سر بیع التیر اولوب مکت ایدره و بونده حجاب
 یسوز جزئی اثر باقیده و او پنجیمی طواله در که آسمان دلدن سحاب حجاب
 نکلیم مرتفع اولوب انوار تجلی قوی و ثابت و باقی اولور و اصطلاحات
 قومدن بری دخی تلویزین و تکلیمنده اولان تلویزین اولدر که ساکلتا خوف
 خطرات طریقیلدن اولدنیغی خالده تلاش ایلمیسه و جید ایدوب
 طریقی منزل و وقع مراحل ایدره که مقام بمقام صفاتدن صفات
 مرتقی اولور و اکا اصحاب تلویزین در لره تکلیمن اولدر که ساکلت کجه حقیقته
 واصل اولوب اولمقامده آرام ایدره اکا اصحاب تکلیمن دیرله و اصطلاحات
 قومدن برلیسی دخی قرب و بعدره یعنی عباد طاعت نفس و معصیت
 ایدر عبد هوا اولوب مخالفت خضاده اولره اکا بعد بعد تسمیه ایدرله نفس
 و هوایه مخالفت اوزره اولوب تمام جناب حقدیه عبودیتیه اشتهال
 و لذائذ دنیوییه دکل بلکه طمع برهست و خوف و دوزخی دخی ترک برله
 بریدون وجهه مفهوم شریفی اوزره خالصا اولد طاعات حقدیه

مشغول اوله کاقرب قرب تسمیه ادراره و بو مرتبه بر سیده اولمقنیزین
یعنی نفسان صوری و معنوی خلاص کلی فلهورا بتمکدین طاعات الیه
ایله واقع اولان اشتغال قرب تسمیه ادراره سو چون غیاظت نفس
از میان برداشتی جمله کور صفای قرب اندر قربت است یعنی طاعت
نفس غباری چون کله اراقدن قاله بر سن جمله قربا بچنده قرب غیاظی
توردره و بودغنی معلوم حضرت اولکه شریعت او امر و نواهی الیه دین
عبادتده و طریقت قول و فعلاً صلااته علیه و سلم حضرت یزید اعتبارده عبادت
کا قاله تعالی عزوجل ان هنا صراطی مستقیم و حقیقت و معرفت
معاینه و مشاهده دن عبارتدره ایدهی تکلیف شریعت امتثال او اهل الیه
واجتناب نواهی و تکلیف طریقت زهد و ورع و تقوی و تکلیف
حقیقت تجرید ماسوی الیه و اصطلاحات قومدن بری غنی نفس
و دمدره لطایف اسرار الیه یاد اولمقندره و صلاح اسرار و لایه و دینه
برتر عقیده انی چدنقل الرحمن من جانب الیمین بو معنادن عبارتدره و بو
بر سر بنیانده که طلب قبول درگاه حق اولمقندره یعنی بر آن و بر زمان
کفت و کوه و قیل و قال سن بر مقبولیت معنوی توردره و اصطلاحات
قومدن بری دخی علم الیقین و عین الیقین و حق الیقیندره
ایدهی علم الیقین دراست و عین الیقین فراست و حق الیقین

وراثت

وراثت ایله تعبیر اولور علم الیقین کسباجهد و تعلم ایله حاصل
اولان علمده و عین الیقین مجاهده و سعی و عمل صالح ایله علم الیقینی
فعله کتور مکدره و عین الیقیندن دخی حق الیقین حاصل اولوب
و کولکل کوزی اچیلوب مشاهده و معاینه ظهور ایدره علم الیقین
دخانی کوروب آتشی استدلال ایتمک و عین الیقین آتشی عینا
بولوب کورمک و حق الیقین آتشی وضع ایدوب سهرانی ادراک
ایلمک غنی ایله مجتهدره و بو حق الیقین بر سر الهی و بر ریزه در کله و قال
و بحث و جدال ایله حل اولور حال تدن دکلدره و اربابیک معلومیدره دخی
مراذ ترغیبدره رزقنا الله تعالی و ایاکم و دخی اصطلاحات قومدن بری دخی
نفسه و روحه توردره نفسیه بزار معنایوب انواع تعارف ایله تعریف
ایتمدیه لکن اصطلاح قوم اولرق جمله دن مشهور و روشنی اولدر که نفس
جمع جمیع اخلاق رذیله اولان بر قوه پیوادره و اصولا یک اولوب بر غرضیه
در بری شویدره و بقیه سی که بر عجب و کین و حسد و امثال اولان صفات
ذمیده دره و روح او چدره بری روح حیوانیه و بری روح انسانی و بری روح
سلطانیدره و اصطلاح ایستازنده بحث اولان روح بو روح سلطانیدره
روح اعظمدره و فحخت فرمن روحی بو سدرن عبارتدره و روح حقیقت تجرید
وانواع احمدیه دن مخلوق برودیه درک عالم مشاهده دات احدیت ایله

انشای بیشتر و بواج و حرکات تعریفی بیشتر نیک تعریفات نام کنایند
 مشر و صدر و سر اول که جناب الله جل جلاله و عم نواله وال اللهیه
 حضرت نیک انان حقیقی قلبه و دبع الملیکی بر لطیفه ربانیه و قلب
 مؤمنه بر امانت البتیره و بوستره حضرت رب العالمینک غیره بفرکه
 اطلاع و توقوف و ادم بو سر سبیلیه مسجد ملائک اولدی
 و شیطانک مرده دحق اولد سب بوستره عدم و خوفیدر قلب حکل
 معرفت الهی و روح حکل ماده الهی و سر حکل رؤیت معاینه الهیه
 و حقیقت امانت لطیفه سردر که و هو معکم انما کنتم بورد و مؤلفه
 بریان رسر عشق اکاه نه کافر باشتی کردین راه نه او با تو تواز
 جهان نشان مطیلج با خود طلب اگر تو کراه نه مقهوری رباعی
 ای برهان من سر عشقن اکاه دکلسن کافر طریقت اولوسنه اگر
 بو یوله دکل ایسک جناب حق سنده اولوب و هو معکم خطابی دخی
 طولر ایکن من حقیقی جهانندن آرسین و طشره ده نشان جستجو
 ایرسین بسر که بولی غائب انجمنه دکل ایسک کند کده آره زیر
 طشره ده ارامق ضلال و وبالدره و بائده التوفیق و الهدیه
 خاتمه در بیان هفتده دائره عالم
 مؤلف رساله پدایر همین جناب برهان الدین انارالله برهانیه

بوساله شریفه رسیده سر حد ختام بیوروب بو مقامه رسیده المکده
 بر نوح اعتذار بو وجهل تزیین صحیفه انار بیورر که مقامات
 طریقت و معراج حقیقتی علی وجه الايضاح بیان المک مراد انجمن
 البسه دخی شیوه روزگار ناهنجار دن عند لیب خوش الحان زبا قفس
 نموم و همومده دمبسته دلال و توسس سیزان فی خاض بیان میدا
 فصاحتده لنگ و بیجا اولوب لکن باران روحانیتک واقع اولان
 التماس و ابراهلمدن ببناء حسب الامکان بو مقامدن دخی بر تراج سطر
 بیان اولندی مع القصور قبولیه خلل و زلل مستور دامن عفو
 و مسایلده اولمنسی موجوده خفی و الهیه که جناب خلق ازل و صانع
 لم یزل عزه شایزه و جل جلاله بزی ندن موجوده مرید چون تا بوردن
 بود الیوب و تقدیر کتنا خلقی ابد مشرف و حصار قدسه مشاهد جهال
 احدیتیلد بر و شیافته بیور دقدن صکره انس حرق ایدمان فر لکن
 اعلا یملکین روحانیدن اسفل السافلین طبیعته نزل بیوردی
 و کسوه لقد خلقنا الانسان فی حسن تقدیم ایه اکاد و مشیرات
 الذین امنوا و عملوا الصالحات کانت لهم جنتان الفردوس الیه یبدشرا الیه
 و وعده وصال و رؤیت ذات احدیت لایزال ایدمعود قیلوب فی مکان بر حوا
 لقاء ربه فی عمل صالحه و لا یشرک بعباده ربه احد اید اشارت بر شرات

بیوردی و دخی فاما من طغی و اثر الحیوة الدنیا فالجیم ہی الماوی
خفا بله و عیدہ و اما من خافی مقام تبه و تہی النفس عن السوی فان
الجنة ہی الماوی بشیریلہ و عدبوردی و بقدر وعدہ و عیدہ و بزم
وصال الستیرہ لذت مشاہدہ دیدار السجۃ فواد فراموش ایدوب
بلائی فراق مبتلا و دولت دیدار حضرت الفت اغیارہ و انس حق
و حست اجران مبتدل ایدوب دنیا ی فانی ایدخرم اہل دق و حیات
طیبہ و جان حقیقی بتلہ فانیہ و پرربا بریاد الیدک و اربا اللہ اللہ
عاطب اولدق کہ الی تفسیر انشا فی نسیان اید تفسیر ایدیلد ان نسیان
کرده بزم انس دیکر اولورہ و حضرت فخر عالم و سید جہاد صلوات اللہ
علیہ سکہ بو مقصد حقیقی بیانات ایدوب ختیا لوطن من الایمان بیورلدر
و ذکر ہم با یا ما لہ بیورلدر یعنی اول اولانی ذکر الیہ جناب حق ایلد
انس ایتشلدیری شاید اول کونلری یاد ایدلرہ بنا برین بود کورات
یاد اولدق درہ حجت التہیہ ذرندہ حرکت ایدر ایسہ عین ایامدہ
و ختیا لوطن من الایمان بیوردرہ و اگر قصد مراجعت ایدر ایسہ
مرتبه ایقاندہ و اگر وطن اصیلدہ و اصل اولور ایسہ مرتبه احساندہ
و اگر وطن اصیلدہ بیستہ ایدوب ساقوندن اولور ایسہ سرحد عزانیہ
و اگر دخی یادہ ترقی ایدر ایسہ مقام عنایت و بارکاه و وصولدہ

و عیاذا

و عیاذ باللہ تعالی اگر عکسی ظهور ایدر ایسہ شان عدم ایامدہ و بو
خسران ابدی و ضلالت سرمدین خلاص ممکن اولیوب بو بلا دہ ختیا
قالورہ و نصیح و بندک فاندہ سی یوقدرہ عصمت اللہ و ایاکم مشغولی
معنوی اصل مای ذاب و حیوان ارکل است حید و تدبیر انجاشکل
است کا قال اللہ تعالی سواء علیہم انذرتہم ام لم تنذرہم لولئذ منون
ختم اللہ علی قلوبہم و علی سمعہم و علی ابصارہم غشاوة و لہم عذاب
عظیم و دخی خفی اولمیکہ جناب حق و فیما من مطلق بعضی نیدلرینہ
احسان بیوردرہ و جہلہ کرم ایدر کہ بصیرت لندن حجاب ظلمتی
رفع ایدوب اسرار غیب و شہادت و مبدأ و معاد سر جہد منکشف
و جمیع علوم مشہودی اولورہ ذلک فضلا لہ توتیہ من یشاء و اللہ ذو
الفضل العظیم بو دخی معلوم اولر کہ بو خاتمہ دہ بیان اولنا ذی و اثر
و بالادہ یا ذیلان اصطلاحات انجی خانوادہ حضرت مجدد الف
ثانی یہ مخصوص اولوب سائر اصحاب طریقت نقشبندیہ تک
بریسندہ یوقدرہ وزیر دہ بیان اولدجق و اثر و مقامات و رأی
عقل و ادراکدہ اولوب زور قوہ ذرا کہ ایلد مشقہم اولور مواد
اولمدیغی و بوا اسرار غامضہ تحریم و تقریر ایلد منکشف اولدیوب
بہر حال سیر و سلوک ایلد ذوقا دراکر محتاج اولرجی سرد اولدق

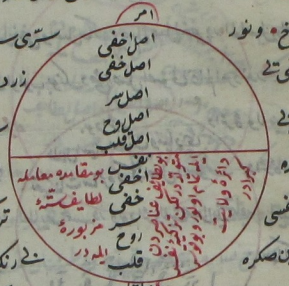
مؤلف رساله هياترديف جنابلردن بوسر کشف اولنده في الحقيقة
 تقرير کي کبيده و بوسر تحرير بيان ايدن کشف و عيان اولماز
 لکن مراتب طريقت عليه بويده مقامات جليله و ارايش
 دير رک طالب طريقت موجب ترغيب و تشويق اولور و مطالعة
 تحرير اولنغله سرده في داعية تفهيمه و شحوب و قوتعي اوزره
 ترجمه اليمسه کز مناسب اولور و افاده بيور ملر يله ترجمه سنده
 سراغاز قلندي و دايته التوفيق والهداية خفي اولميه که ظهور
 حقايق عالم مثالده صورت دائره ايله تمثيل و مقامات ايلتعبير
 ايدر لکه حالدن عبارتده و بود و اتر عوالم ايله درخي تعبیر اولنور
 اون سکر بيک علی و اتر يشمس بيک علی و اتر يوز الشمس بيک
 دائره دره بونده بيک تعبيري کثرت اعداده مشبوره و بوجمله
 دوائر عوالم عالم امر و عالم خلقده مندرجه و بوقامده اولن
 سکر بيک عالمک سترى اولان اولن يدي دائره مبيته اولنغله
شيوه و هيد بيان اولنور که دائره اول دائره امر و امکانده قال الله تعالی
الا لا خلق الا مرتباً رک الله رباً العالمين بود اتره قيتده محبوبيه
 و محبته دن عاری اولور ق عبوديته ملتزم و انبيا و اولوا العزمت
 حضرت آدم و حضرت نوح و حضرت ابراهيم علی نبينا و علی الصلوة

والتليم حضراته منسوبده معلوم اولمکه اول مرتبه ملکوت تدري
 و اول اکی قسمه تقسيمده قسم اول ارواح و قسم ثانی نفوس اولوب
 مرتبه ارواح اولکسي روح انسان و ايلنجيسي ارواح ملائکه و ايلنجيسي
 ارواح جن و در دنجيسي ارواح شياطين و ايلنجيسي ارواح حیوانده
 و مراتب نفوس که مبدئي عقل کله تعلق ايدره مراتب معرش و کرمي
 دلوح و قلم و افلاک و هروج و کواکب و ثوابت و سايره دره و مرکبات
 و اتش و باده و حاکنه ابدن صکره مراتب عناصر و معادن
 و مرکبات و مفردات و خواص و توابعي که مراتب نفوس ناميده
 بوکاروح ناميده في يرلر بو مراتب عالم امکانه نهايت بو قدره
 لکن علی وجه القياس اون بيک مرتبه فرض اولنوب التي بيکی
 درياده و دورت بيکی روی زمينده دره بو مراتب عوالم علی وجه
 الاختصار بو قدرجه بيان اولنشمس ايسه درخي لا يعلم حقه الا هو و بو
 مراتب ساکن حقر نمايله کشف اولوب راي العين مشاهده ايدره
نفسه اولان عام درخي مشهودي اولور کما قال الله تعالی عز وجل
سنزلهن من السماء في الفلق وفي انفسهم و اگر بو مراتب بعضيسنده قدیم
 و تاخير مشهود اولور ايسه عالم کشفک سهو و خطاسندن اولوب
 بلکه سفیر عالم شهادت اولان قوه مخدکک سهوندن و باخود نظر

نفسک خطا سدن واقع اولوره زیرا عالم ارواحه تفاوت و شناخت
اولما ذکر روح ناظر بنور الهدیه کا قبل اتقوا فرامست المؤمن فاذا ينظر
بنور الله اتابا لاد بیا اولند یعنی اوزره نفسک و حد نصیبی
اولوب شهر اهی قوه مختله و متوکنه اولمغه خط و خطا دات
خالیا ولمازه و پرطاطف نک مذاهب مختلفه ایله تدبیری بوستره مشید و بو
دائرة امکانک نصفی دائرة خلق و نصف اضری دائرة امر دره و هر
نصفی بر تو س اولوب اعلا سیله اسفلنک فرقی اسمانی زمینیه
و قطره قلره نسبت کبیده و بومقامات علیتیه و اصل اولنلرک بر برلند
فرقاری اولوب هر بری حسب الاستعداد بر برندن متفاوتد و تدبه قلبه
بعض عوارض سببیه و دائره سازه ده صبری ارتفاع و انحطاط ایله
اولد یعنی مثلوه بوداژه ده دفعی صبری اولوجهله دره و دائرة کمالات
نبوت که دائرة ولایتدن نقطه مقداری اکبر دره یعنی دائرة ولایت
ایله دائرة ولایتک فرقی انجی بر نقطه مقداریده لکن اول
نقطه قطب دائرة اولان نقطه در که اول اولسنه دائره نک
وجودی اولمازه قائم و بومقامه ترقی ساک
لطایف محمد اعتباریده دره

بودخی

بودخی معلوم اولد که ساک
سرخ و نور
و نور خفی تے
اخفی تے
مشابه
و نور نفسی
نفسدن صکره
و کیف مشاهده ایدر
لطایف خمسده که هر بری انبیاء عظام علی نبینا و علیهم السلام
حضرانندن بر تبتی زی شانک زیر قدمنده دره یعنی قلب آدم صفتی الله
علی السلام حضرت تنبیک زیر قدمنده و روح ابراهیم خلیل الله صلی
السلام حضرت تنبیک زیر قدمنده و سر موسی کلیم الله علیه السلام
حضرت تنبیک زیر قدمنده و خفی عیسی وح الله علیه السلام حضرت تنبیک
زیر قدمنده و اخفی جناب حبیب الله صلوات الله و سلامه علیه
والرافد مز حضرت تنبیک زیر قدمنده دره بواصول خمسده مراتبی قطع
اولند قدن صکره ساک لطایف خمسده نک اصولده سیر ایدر که عالم
خلقه نفس و عناصر اربودن عبارتدره زیرا اصل نفس اصل

نور قلبی بیا یعنی و نور روحی

سری سیاه

زرد و نور

سبز

ایدره

تذکیه

شکر

امر

اصل خفی

اصل خفی

اصل صریح

اصل صریح

اصل صریح

اصل صریح

اصل صریح

اصل صریح

اصل صریح

قلب

سرخ و نور

و نور خفی تے

اخفی تے

مشابه

و نور نفسی

نفسدن صکره

و کیف مشاهده ایدر

لطایف خمسده که

هر بری انبیاء عظام

علی نبینا و علیهم السلام

حضرانندن بر تبتی

زی شانک زیر قدمنده

دره یعنی قلب آدم

صفتی الله علی السلام

حضرت تنبیک زیر قدمنده

و روح ابراهیم خلیل الله

صلی السلام حضرت تنبیک

زیر قدمنده و سر موسی کلیم

الله علیه السلام حضرت

تنبیک زیر قدمنده و خفی عیسی

وح الله علیه السلام حضرت

تنبیک زیر قدمنده و اخفی جناب

حبیب الله صلوات الله و سلامه

علیه والرافد مز حضرت تنبیک

زیر قدمنده دره بواصول خمسده

مراتبی قطع اولند قدن صکره

ساک لطایف خمسده نک اصولده

سیر ایدر که عالم خلقه نفس

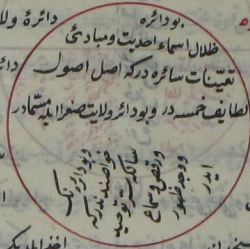
و عناصر اربودن عبارتدره زیرا

اصل نفس اصل

اصل قلبدره و اصل باده اصل اصل روح و اصل آبه اصل اصل سه و اصل
ناه اصل اصل خفیه و اصل حاکم اصل اصل خفی دره الحاصل بولطایف
عالم خفقدن اولوب بونکد خفی اصل اصولی عالم امر ندرده

ایکینجی دائره

دائرة ولايت
ظلال اسماء احديت و مبادی
تعیینات سائره در که اصل اصول
لطایف خمسه در و بودائره ولايت هنرا ایدستار ایدن
بو مقامه
حق واجب
یعنی حضرت شیخدن
دوام ذکر خفی و کثرت مراقبه اید اشتغال و فرائض و سنن
ایدا کثفا ایدوب سائره نوافل لازم دکلدرد و بودائره قطب
اعظم و غوث و افراد و اوتاده و سائره مناصب معنوتیه اولان
فوق اولیاء اللهسک مقام لبریده و بولنده اصحاب بون بدخنی تسمیه
ایدر که اصالت اید دره و بوندن ترقی ایدوب ولایت کبری مقامند
رسیده اولور لکر وراثت
و سعیت اید در

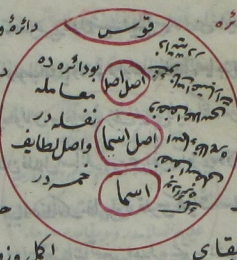

او لور
اخذ ایدیکي اوزره

اوچینجی

اوچینجی دائره

کبر ادر یعنی
اصدیتدر که
بوندن
و بودائره نکه
فنائی اتم و بقای
اژدره و شرح صدره و اسلام حقیقه و اصلشنان نفس و سیر
اقرنیه و ارتقاء مقام رضادره و بونده سالک ترقیسی
لانا و قلبا کلمه طیبه توحید ایلدره و بو اسماء مبادی تعینات
انبیاء کرامدره علم ایلستادره معلوم اولاکه و الله غنی عن العالمین
نص شریفی اوزره حضرت رب العالمینک عالم و عالیاندن
غنائی ذاتیسی اولوب کون و غنائی مطلق برصفت کامله ثابتدره
بوصفت واسطه سید جمله کائنا ت فیوضات الهیه دائما بر شکرده
لیظه لحظه بهرمان و هر زمان جمله بکوتات بوفیض ایلد فیضند
اولملریله هجم کورینوره یوقسه فیض قیومی مدد رس و لید قه
قیام عالم حالدره بودخنی اولیکه موجودات و مکتوباتدن هر بر
شیء اسماء الهیه دن بر اسمک مظهر بیدره و صفات مقدره الهیه دن

فوس
بودائره ده
اصل اصل
نفس در
اصل لطایف
خمسه در
اسما
اکل و زوال عین
سالک
اولور
اخذ ایدیکي اوزره

بر صفا تک تقاضا سید اول شیخ فیض اسماء الکی ثریه اسم الهیه
 کل مثنای پسنده اولوب انبیاده مؤثر اولان ظلال اسماء جزئی منزل سنده
 و کل منزل سنده اولان هر بر اسم شریف بر بنی ذیشان که مرتبیبی و جزئی
 مثنای پسنده اولان ظلال اسماء کل هر بری افراد آفریده دن بر فردک
 مرتبیبید انبیاء عظامک مظهر اولد قلری کلیات اسمایه مبادی
 تعینات و جزئیات تعینات تسمیه ایدر لر محمدی الشرب و موسوی
 المشرب و عیسوی المشرب دیکرک معناسی بودر که اولاد انسانی
 بر فرده اسماء الهی دن بر اسکا ظلیتی واقع اولد قج و وجود دن
 بهره و اولمازه و اول ظلی دخی کلیت اسماء الهی دن بر نیک جزئی که
 اول کله بر بنی ذیشان مظهر و شمشدره بو تقدیر چه اول اسمک
 ظلی اول فردک مرتبیبی اولور خلاصه هر بنی ذیشان اسماء
 الهی دن بر اسم و هر بر ان اسماء الهی دن بر اسکا طئنه مظهر
 دوشوب بر شخصک ظلیتیه مظهر اولد یعنی اسم قبحی بنی ذیشان
 مظهر ایسه اول شخصی اول بنی ذیشان نسبت ایدر لر و اول بنی ذیشان
 کل و اول فرد جزئی که کنده و در مشرب اطلاق بو معنای شاملده و
 بو علاقه ایله ساک و وصل حقه یول بولور مکرکنده ده تصور نقصان
 واقع اولور زیرا اول شخصک ولایتی طلیت اسم مظهر اولد یعنی بنی ذیشان

طریقده

طریقده بو ماده تک تفصیلی بودنک زیاده لایق و سزاوار کلد که اسرار
 الهیه دنده و الله تعالی علم حقیقه الامور و الاحوال
 در بنی ذیشان
 بود اثره واجب
 حضرت زکریا تک اسم باطنی تفصیلده
 در که حضرت ذات اسم ظاهری دن برده
 بود اثره ده
 اقد بر و مبادی تعینات ملائکه کرام
 علیهم السلام در بو مقامده معامله
 عناصر ثلاثه یعنی آتش و آب
 ستری واجبه
 زیرا بو مقامده ظهور
 و هوایله در
 ای دن حالات اسرار
 الهیه دن واجب لاسنتارده و بود اثره ده ساکد ملائکه کرام الهیه
 مناسبت تامه حاصل اولور و بو مقامده ترقی ساکد اشقی نزلت
 ذکر الله و اکتفاء صلوة نافله ایدر اولور مولانا یعقوب چرفضی قدر
 ستره السامی حضرت تلمی بیور مشردر که ساکد فنا ایتم حاصل
 اولد قج فی رأی مرشد کند و کند ویه نوافل صوم و صلوه ایدر اشتغال
 کفر طریقیت عد اولنور زیرا ایهم و الزم اولان وظیفه ک کند و 2
 انانیت و بر شریکین خلاص و فنا ایصال ایدر انی ترک ایوب کند و
 رأیید نوافل اشتغال خطاه عظیمده خلاصه کلام کلایه نوحیه کثرت
 اشتغال ایدر انانیت دن خلاص اولد دن صکره نه ایدر اشتغال ایدر ایسه
 ایسونه زیرا کند ویه لازم و انفع اولانی بیلوره و رتبه اهرار بیته

ار بشوهر و بر شد بر ساکنی تبه کال رسیده اید بحیث قدر نه بلال
 جکدی قابل تعریف ککدر ۹ جگر با خون شود تا یک
 پسر مثل پدر کردد ۱۰ نازد کدر پدر آخر زبل کا و خر کدر
 نشیده سبب او زره پسر صوری کالنده بو قدر زجت او نج
 فرزند معنی تحصیلنده نه در جگر ده در دهن جگر کجی کوی اولی

بشنجی دائره
 بود اثره کمال
 نبوتدن کنایه در و وصول
 بود اثره ده
 ذات احدیه اقرب طر بقدر
 و بودن صکره
 ترقیبی تلاوة
 و بود اثره ده صروف مقطعات قرآنی
 قرآن و کزرة
 آیات تشابهات و قناتیه مکشف
 و لولو و بود اثره ده معامله اجزاء
 و طول قنوت
 و نوافل منوطدر
 ارشیه الیه در
 و بود اثره ده ساکنه

اسرار حقیقت دنی و قاب توین او ادنی مشکشف اولور و دخی
 زمین و آسمان اولان اسرار غریبه و عجیب ینکشف اولور والله اعلم
السنجی دائره
 بود اثره ده
 کمال رسالتدر
 کتابه در بود اثره ده
 معامله جانبیه ثابته
 و احدیث المیزان
 الیه در ده و بود اثره ده

ساکن بود اثره ده
 ترقیبی عمل الیه اولیوسوب
 و احدیث المیزان
 الیه در ده و بود اثره ده
 و بودن صکره کل جک حقیقت کعبه و حقیقت قرآن و حقیقت
 صلوة دائره لری و د و اثره ده ده و معامله جانبیه ما حیثیت

و صلایت

واحدیث الیه در یعنی یکی ساکن و اصلک بو مقامه بر بر لیزدن
 تقاوتی من حیث المقام اولیوسوب من حیث الشان والوجود
 و بو امر نادر در و سر غامضدر حضرت نوح و حضرت ابراهیم
 علی نبینا و علیهم التسلیم بیننا اولاد یعنی کجی حضرت نوح من
 حیث المقام حضرت ابراهیم فائق اولوب لیکن حضرت ابراهیم
 من حیث الشان فوق حضرت نوحه واقع اولمشدر و بو امر
 اولیا و الله حضرا شده دخی واقعدر فانهم بواله تکابحقیقت علی

یدنجی دائره
 بود اثره اولوا
 دائره انبیاء اولی
 انبیاء اولوا العزیزین
 العزیزدر علی نبینا
 کتابه اولوب بو مقام
 قابل تفصیل ککدر و علیهم السلام
 و اربابنک معلومیدر

سکرتی دائره
 بود اثره
 مقام قیومیه در
 بود اثره و بو کک
 قیومیه در
 ما فوخته اولان دوائر

دائرة اولوا العزیزین ناشیدر لیکن علوشانی اجلند
 من جهة العدد خار جدر کما قیل تنزل الملائکة و الروح
 معلوم اولر که بو مقام قیومیه بر مقام کک در د و اثره ساکنه
 اولان موجودات معنویه بو مقام کک ظل و سکیده و حصه

و نصیب بودائره در دره و ساکنه مقام شلت و مقام محبت و مقام
 محبوبیت بو مقامک انصبا غنڈن حاصل اولوره بو مقامک
 عالی جناب رسالت پناه افند مکر و راشت کچل و خلفاء حضرت
 رسالت پناهی ب کمال متابعت ایله حاصل اولوره علیه افضل
 الصلوات و اتم التلیات و علی له و خلفائه اجمعین و رضی اللہ
 عن جمیع اصحاب رسول اللہ و باجمیع الی یوم الدین

طوقر نجی دائره بودائره
 مقام قلندر و بو
 دائره دن دائره نفی
 او نجی اولان برنجی
 منشعب اولور کعبه
 حقیقتدر
 بودائره قلندره مندرج
 و بودائره دمخی مقام
 قیومیده موجود ایسه علیه صلته تحمیر اولندی و بودائره دن دائره نفی

منشعب اولورکه بو مقامه بودائره
 حقیقت میت اولوره
اونجی دائره دائره محبتدر
 مقام محبتدر
 ولایت موسی علیه السلام دن
 مراد ولایت
 حقیقتدر
 در اولان قائلانه ترقی ساکن

حبت ایله در یونکن مراد شول بودائره
 محبتدر که ساکی محبت
 مقام محبوبیتدر
 مراد زکیه ولایت
 حقیقتدر
 حقیقت صلوات و
 بودائره
 حقیقتدر
 محبوبیتدر که ولایت
 بودائره
 حقیقتدر
 دن منشعب اولان ایشاندیه و نو مقام

اون ایکنجی دائره بودائره
 مقام محبوبیت
 مراد مقابل نبوت
 خالصه در که مراد ستر
 مجدی اولان ولایت
 اولمیوب مجرد محبوبیت
 ولایت حقیقتدر
 خالصه در

اون اوجنجی دائره بودائره
 مقام لاتتیدر که
 رسالت پناهی سدن
 حضرت نبی علیه السلام
 حقیقتدر
 خالصه در
 ولایتین ایله
 معتبر اولان مقابله

اون درونجی دائره بودائره
 حقیقت کعبه
 کنایه در که که اعتبار ایله
 کعبه حنا تندن
 حقیقتدر
 حقیقت کعبه حنا تندن
 مقام خالصه بالا
 تدره بو خصوص فی معقول
 اولوب فهم ایلمتصورا اولور

فیلسدن دکلمه و یولک حقیقی غایب ترقی و اربابیک معلومدر
اون سنجی دائره بودائره
 حقیقت قراندن
 حقیقتدر
 قرآن و مبدا
 احدیتدر

اون التنجی دائره بودائره
 حقیقت صلوات
 صلاتدر و حال معززات
 حقیقتدر
 و بو مقام
 عابد در

نهایت مقام
 عابد در

رساله مترجمه عنایت الهی و مدد قدسیه حضرت ارشاد
ایلم حسن ختام بولدیمی و الحمد لله رب العالمین و الصلوة
و السلام علی خیر خلقه و آله اجمعین .

ماتمة ترجمه العنوة

هزاران هزاره حمد و ثناء بونواثر عشق و اثاره عنایت حضرت مثنان .
و امداد قدسیه حضرت ارشاد ایلم بگونه حسن ختام بولدیکه
بالاده اشاره اولندیغی و چه اوزره چونکه بواثر خطبه و مأثور
اولدیغی زده زمان پیری دهریم . و قوه توادر هم در هم اولقدن
ناشی پیرانه عصای کلک آنکایله رب الشرح لی صدری و سیرلی
امری و اعلی عقده من سانی یغیبوا قونی و اجعل لی وزیرا
من ابلی هرول انحرش دبه اندری و اشرکه فی امری نیازینه انغازیکه
کلمه طور مناجات اولوب بریزدن توفیق جاسنده ایکن سرآمد پسر
خوانان و فرزندان معنویه بیزدن . بدولت جوان و پند پیری
فلاطلون نهاد و ارسطو ضمیر به دل عرش رحمان به جان جبرئیل .
سروش می سرشت و باحسان خلیل . نه زنده خاص خاصان
رب عزت . محمد عزت . اعز الله فی الدارین . و اسعده آتیه بعباده
الکونین که فرزند حقیقی نسبتی و لغله فرزندان سیدین صیدان

اولدیغی و اثره
مقام معبودیت
صرف در بونده
یوقدر . مگرکه
معبودیت صرفا بیه
تعبیر و انشور

الحمد لله علی نعمائه بومقامه دواثر تمام اولدی . معلوم حضرت
اولکه بالاده بیان اولندی و جملد بود و اثرک سستی نه علم
و نه عرفان . و نه کشف و نه بیان . و نه استعداد و ذکاوت ایلم
فهم و ادراک اولنوره انجی صاحب کشف و کرامت و عیان
اولان ذواکف و ذواق معلومیدر . و بوی تحقیق و برائی عقل
و اذعانده اولمغلا تحریردن مراد اولدر که شاید برطالبعحق
بوی تحقیقات تهی دکلمه البته اصل و فصل و ادر دیوسونک
اولوب سعی و درزش برله بومقاماته و اصل اولور امیدیه
منبذره و بود و اثری سادات نقت بندیه متقدمیندن برتیب
آورده زبان بیان بیور میوب انجی خانواده مجددیه به خصوصه
اول طائفه مقدسینک تقریر و تحقیق لری اولدیغی معلوم
اولقدنه فهم اولندی دیوانکار دخی بواد کلمه بومقامه

مرتباً افزوده و مدت مدیده سلسله نسبت و تربیت زده کسب
 شرف کمال ایدوب تحصیل رضا مرده جانب الرقی بتمکده مفارنا
 بتوفیق الله تعالی بمشالده بنا برین بو خدمت جلیله استقامت
 ملهم اولد یغره بنایه در حال احضار و عرض و غرض مافی السبال
 قلند قده آداب عبودیت رعایت اگر چه انگشت بر چشم اطاعت اولوب
 ۹ از شاه یک اشارت از من ببرد و یک زمزمه سید اجرامی
 رضا پروری به اعتنا الیدی مکن طرفزدن واقع اولان مأموریت
 مینبی خدمات دولت عالی ایدمشغول اولد و فندان
 دوشهره و یک تازین چرکاره دو خسر و یک بنده جان پار
 نشیده بسخم مبادا که اجرامی مراسم خدمت و عبودیتند قصور
 اور غلیاسی بادی خلیان درون اولوب آینه ضمیری پشت
 بدیدار حیرت اولدق دستور خواست غم آرمگاه اولدی
 چونکه اول شب پرشور و شهبده سزا داده سنی بالین حیرت
 نماده و بصیرت بی تنی عالم فیکر کشاده بلکه دیده عبرت بیند
 عالم شایده بوضورت اید جلوه کرا اولور که صاحب الفکار
 حیدر گزاره مولای قند فاتح حیدره ابن عم رسول زوج النبوت
 ابوالالیاء علی مرتضی کرم الله تعالی وجهه و رضی الله تعالی عنه

حضرت نیک فاضل النور لرنده بولنوب ید مؤید لرنده بر کتاب
 طو توب و کندویه توجیه خطاب بنوروب بو کتاب مستطاب
 محی الدین تسنویده بونی تبیضه سن مأمورین دیو التفات
 اید کتاب مذکور سی تسلیم اید لر بو ذوق و شوق شرف
 خطاب حضرت ابوترابدن درجه تمیز دن افزون سر مست
 سرور اولر ق بیلا اولد قده خندان و کریان و حیران
 و شادان و تشکر کنان چین سحر حضوره کلوب بونوب
 عید سعیدی تبشیر بو خدمت جلیله یعنی تحریر آثار
 جلیله یه از دل و جان ساعد تمت و اقدای تشمیر ایدوب
 نقد و قننی صرف ایتمکله باعون و عنایت الهی حسن
 ختامند موفق اولد قلم بیزده ادای خدمت مرا سمنی ایفا یون
 رومال عبودیت اولوب بونیده بیچاره نک دخی نام دروندان
 خایه انا ریکز ایل صحیفه علله ابقا بیور لسه دیو جبهه سانی
 جایگاه نیاره و تضرع اولمقدن ناشی مؤملی حائر ریزه حسن
 حسن قبول اولمغله
 غرض باذ اولد در نشانات اشدن
 چمنانده بزم یاران ضفاده

مدلوله حضرت باراندن امیدوار اولدیغم فاتحه شریفه و اگر دشوار
 اولور ایسه برحمته الله یوبیچاره و دردمند و سیه کاره و تپه
 روزگار نشانات بنده لرینی یاده و روح حزینک شاهه بیوردقلونه
 بو فرزند مرضی الحصال حاکمهای فقهای طریقت عزت بنده لرینی
 دخی طفیل اولر ق یاده و روح محزونک شاهه بیورملری نیازیله
 بو ترجمه شریفه ختام و تسمیه و تاریخ ایله بو خاتمه بیره انجام
 و رلدی و الحمد لله علی نعمائه و احسانه

تاریخ برای ختام ترجمه العشق

حد حد اوند جمال و کمال
 عرض جمال بنددی بو یوسف جمال
 حمد خدا اولدی بوزیب اثر
 حسن ختام ایله همین طوره که
 سجد و شکر ایلمسه نول قلم
 چون اثری اولدی بوزیار قم
 مسلک الانوار ای دیوب ترجمه
 شمس هذا الیدی بو عالمه
 خایه نشانات که بریش اتمقال
 بویله ایدر عرض همین جمال
 طبع جو انجمنی اودم پیر ایدی
 برد و جهان کا مندل سیر ایدی
 کلک عصا ایله کلیم انبتاه
 الیدی طور سحره عنتم راه
 اولدی بنگله معین دستگیر
 بر ملک عرش معلاضیر
 موسی یه کویا که او هر ون ایدی
 طبع دل بخت هیا یون ایدی

یعنی

یعنی پسر خوانم عزت جناب
 نیمه پسر خوان و هزاران پسر
 هر دو جهانده ایدره تب عزیز
 الیدی شام و پتیم روز عید
 عون حق و همت پیران اید
 جو هر ایله جوهری صرفی همین
 میر فلاطون منش عرفان مایه
 اولسه فدا ذمه الحق و ذکر
 عزت دارین الیدی آتی عزیز
 لیله تسویدی بی صبح سفید
 بولدی سر انجام بو کام هله
 تاریخ الید تعیبه نازنین

اسمی ایله تاریخ کلامی ختام

ترجمه العشق بولفظ بنام

تمت الرسالة

بعون الله

تعالی

تصویر ۱۱۶۸
 شماره بارنامه
 ۱۷۰۵

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

İSTANBUL BELEDİYESİ
Atatürk Kütüphanesi
No. 1 K. 569

1950
MAYUNUŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI